

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra slovanských jazyků a literatur
Oddělení českého jazyka a literatury

Diplomová práce

Rozbor nářečních prvků v současné chodské mluvě a v díle J. Š. Baara

Vypracovala: Bc. Jana Jindrová
Vedoucí práce: PhDr. Štěpán Balík, Ph.D.
České Budějovice 2016

Mé velké poděkování patří PhDr. Štěpánu Balíkovi, Ph.D. za správné nasměrování, velkou trpělivost a cenné rady při tvorbě diplomové práce. Dále bych chtěla velmi poděkovat paní Evě Buršíkové z Postřekova za zprostředkování respondentů a respondentům za ochotu a trpělivost. Poslední dík patří mé mamce a tetě, které se mnou absolvovaly cesty po Chodsku.

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Písku dne 22. června 2016

.....

Jana Jindrová

Anotace

Předkládaná diplomová práce vychází z bakalářské práce *Chodské nářečí ve třech generacích*. Rozšiřuje poznání chodského nářečí o jeho stylizovanou podobu v díle Jindřicha Šimona Baara a také v současných uměleckých textech. Základ práce tvoří komparace současné mluvené podoby nářečí s podobou nářečí v 50. letech a také komparace stylizovaného nářečí v Baarových knihách se stylizací dnešní. Cílem je prozkoumat vývoj chodského dialektu ve stylizované podobě i v podobě mluvené. Práce staví na hypotéze pomalu stírajícího se nářečí ve všech oblastech a hledá pro ni důkazy.

Základ pro teoretickou část tvoří poznatky o Jindřichu Šimonu Baarovi, jeho životě a díle. Dále dosavadní znalosti o nářečí obecně a o jihozápadočeské podskupině se zaměřením na úsek chodský. Nezanedbatelná je rovněž část věnovaná stylizaci textu.

V praktické části jsou komparovány Baarovy stylizované nářeční prvky s nářeční stylizací v uměleckých dílech od roku 1990. Dále jsou porovnávány prvky v nahrávkách od nynějších mluvčích se záznamy mluveného projevu z archivu Jindřicha Jindřicha.

Klíčová slova: Jindřich Šimon Baar, nářečí, stylizace, současná tvorba, nářeční nahrávky

Annotation

This diploma thesis is based on the bachelor thesis *Chodské nářečí ve třech generacích*. It expands on the topic of the "chod" dialect from the works of Jindřich Šimon Baar as well as contemporary authors. The basis of this work is formed by a comparison of the current spoken form of the dialect with the dialect's version from the 1950s and comparison of the dialect stylization in Baar's books with today's stylization. The aim is to examine the evolution of the "chod" dialect's stylization and spoken form. This thesis is based on the hypothesis of a slowly disappearing dialect in all aspects and searches for evidence of this occurrence.

Basis for the theoretical part are findings about Jindřich Šimon Baar, his life and his work. Furthermore the current knowledge about dialects with a focus on the southwestern dialect "chod". No less important is the part examining text stylization.

The practical part is based on the language analysis of Baar's books partly written in a dialect in comparison with books of contemporary authors. And also comparison of audio recordings of the dialect with recordings from the archive of Jindřich Jindřich.

Key words: Jindřich Šimon Baar, dialect, stylization, contemporary works, dialect recordings

Obsah

ÚVOD:	9
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1 LITERÁRNÍ ČÁST	10
1.1 Životopis Jindřicha Šimona Baara	10
1.2 Katolická moderna a další Baarovy literární směry	12
1.3 Vybraná bibliografie	13
1.4 Jan Cimbura	14
1.5 Chodská trilogie	14
1.6 Rodina Jindřichova	17
1.7 Další díla o Chodsku a v chodském nářečí:	18
1.8 Nejznámější ztvárnění Chodska v literatuře	23
2 ETNOGRAFICKÁ ČÁST	26
2.1 Chodsko a Chodové	26
2.2 Chodské insignie	27
2.3 Nepoučitelný lid – historie domažlických Chodů	27
2.4 Privilegované chodské vsi	29
2.5 Chodská liga	31
2.6 Baarův dům – Baarovo muzeum	32
2.7 Chodský kroj	32
2.8 Výroční svátky a zvyky	33
3 JAZYKOVÁ ČÁST	35
3.1 Jazyk a jeho dělení	35
3.2 Rysy obecné češtiny	35
3.3 Definice dialektologie	36
3.4 Předmět dialektologie	36
3.5 Dějiny české dialektologie	37
3.6 Základní dělení nářečí	38
3.7 Rysy jihozápadočeské	38
3.8 Znaký širší západočeské oblasti	41
3.9 Charakteristika mluvy na Domažlicku	42
3.10 Zvláštnosti melodie	43
3.11 Mizení nářečí	44
3.12 Stav v 90. letech	44

3.13	Projekt Českého jazykového atlasu	45
3.14	Prostěsdělovací a umělecký styl	45
3.15	Stylizace nářečních prvků	46
3.16	Stylizace v mluvených projevech	47
3.17	Označování mluvčích určité jazykové vrstvy	48
4	METODOLOGICKÁ ČÁST	49
4.1	Metody studia nářečí a práce s textem	49
4.2	Metody sběru a zpracování jazykového materiálu.....	50
4.3	Náš výzkum	51
4.4	Naši mluvčí	52
4.5	Materiály z archivu	53
4.6	Knížní publikace a stylizované chodské nářečí	54
II.	PRAKTICKÁ ČÁST	56
5	ANALÝZA DIALEKTOLOGICKÉHO NESTYLIZOVANÉHO TEXTU ZE SOUČASNOSTI.....	56
5.1	Nejstarší generace.....	56
5.2	Střední generace	67
5.3	Nejmladší generace	71
5.4	Srovnání jednotlivých generací.....	72
6	ANALÝZA DIALEKTOLOGICKÉHO NESTYLIZOVANÉHO TEXTU Z 50. LET...	73
6.1	Mrákovská pouť a Mrákovská pouť po roce.....	73
6.2	Stryček Matouš ha jeho říbata – princezničky.....	77
6.3	Kuřátka ha pes.....	78
6.4	Šemička.....	81
6.5	Shrnutí.....	83
7	KOMPARACE	84
8	ROZBOR SOUČASNÉHO STYLIZOVANÉHO TEXTU	85
8.1	Chodská kuchařka	85
8.2	Chodské perličky	87
8.3	Chodské pověsti a legendy.....	88
8.4	Vaříme s Chody	89
8.5	Daremný písničky z Chodska	90
8.6	Tradiční chodská svatba.....	91
8.7	Shrnutí současné stylizace	92

9 ROZBOR STYLIZOVANÉHO BAAROVA TEXTU.....	93
9.1 Paní komisarka.....	93
9.2 Odmačtyřicátníci.....	94
9.3 Lůsy.....	95
9.4 Shrnutí Chodské trilogie	96
9.5 Hanče	97
9.9. Shrnutí tří povídek z Chodska.....	102
9.10 Shrnutí Baarovy stylizace	103
10 KOMPARACE STYLIZOVANÉHO TEXTU SOUČASNOSTI S BAAROVOU STYLIZACÍ.....	104
11 KOMPARACE STYLIZOVANÝCH A NESTYLIZOVANÝCH TEXTŮ	105
ZÁVĚR.....	113
ZDROJE	115
Příloha 1.....	123
Příloha 2	185
Příloha 3	190
Příloha 4.....	195

ÚVOD:

Český jazyk není sourodý a neměnicí se celek. Skládá se z mnoha útvarů. Společně se zrychlující se společností, jejími nároky a potřebami, nezanedbatelnou rolí globalizace a médií, se nářeční mluva pomalu vytrácí. Je nahrazována obecnou češtinou. O to víc se stává naléhavější výzkum a zachování nářečí v jakékoliv podobě.

Touto diplomovou prací si klademe za cíl zanalyzovat nářeční prvky v díle nejznámějšího chodského spisovatele Jindřicha Šimona Baara a tyto prvky komparovat s nářečními prvky v dílech nynějších autorů. Krom tohoto také odhalit, v jakém stavu je chodské nářečí dnes a v jakém stavu bylo v 50. letech minulého století na základě nestylizovaných textů z té doby.

Výzkum, jehož cílem je analýza vybraných textů, obnášel nejen důkladnou četbu námi vybraných děl jako *Chodská trilogie a Tři povídky z Chodska* J. Š. Baara. Zahrnoval také hledání soudobých autorů, kteří alespoň v minimální míře používají chodský dialekt ve svých dílech. Časově náročné bylo pátrání po materiálech v archivu Jindřicha Jindřicha, abychom našli texty, zachycující nestylizovaný nářeční projev a to co nejstaršího data. Nejobsáhlejší a nejnáročnější částí se však stalo nahrávání rozhovorů s chodskými obyvateli a jejich následné zpracování.

Práci jsme rozdělili do čtyř částí. Základ pro teoretickou část tvoří poznatky o Jindřichu Šimonu Baarovi a rozbor jeho děl. Neopomněli jsme zařadit ani etnografické pasáže. Dalším stavebním kamenem pro teoretickou část se staly dosavadní poznatky z oboru dialektologie. Výklad je koncipován od obecné definice nářečí, přes přiblížení jihozápodočeské nářeční podskupiny, až ke konkrétním rysům chodského nářečí. Na samotný konec této části jsme zařadili podkapitolu o stylizaci textu.

Druhá část práce je metodologická. Zde jsme se zabývali tím, jak získaný materiál zpracovat pomocí teoretických poznatků.

Praktický úsek předkládá rozbor materiálů, jejich komparaci a vyvozené závěry. Je to úsek velmi rozsáhlý a rozčleněný do mnoha částí, a to z důvodu množství sesbírané látky. Při výzkumu jsme vycházeli z teze postupně mizejícího nářečí jak ve stylizovaných textech, tak v přirozené řeči. Hledali jsme doklady o množství nářečních prvků v 50. letech minulého století a dnes. Po tomto jsme také pátrali i ve stylizovaných textech.

Poslední část tvoří přílohy. S ohledem na přepisy nahrávek, oskenované a vyfocené úryvky z knih, je to část nejrozsáhlejší a dokumentuje množství našeho materiálu. Krom těchto příloh přikládáme také CD s nahrávkami rozhovorů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 LITERÁRNÍ ČÁST

1.1 Životopis Jindřicha Šimona Baara

(Jindřich Šimon Baar – kněz, spisovatel: život a tvorba)

Dne 7. února 1869 se v obci Klenčí pod Čerchovem v domě číslo 94 narodil rodičům Jiřímu a Anně syn Jindřich. I přes nedostatek finančních prostředků měl Jindřich velmi šťastné dětství. Obecnou školu navštěvoval v Klenčí pod Čerchovem a učil ho otec známého chodského hudebníka Jindřicha Alois Jindřich. Na Baara zapůsobil tak silně, že ho zvětšil jako jednu z hlavních postav – učitelského mládence v *Chodské trilogii*. Alois Jindřich doporučil Baarovým rodičům, aby dali Jindřicha Šimona na studia do Domažlic. Na studijní výdaje přispíval také otcův bratr, v tu dobu katecheta v Písku a později farář v Putimi. Alois Jindřich nebyl jediný slavný muž své doby, kterého Baar znal. Aby měli rodiče jistotu, že je Jindřich zdravý a připraven na studia, poslali ho do nedalekého Trhanova k MUDr. Josefovi Thomaierovi. Ten shledal Jindřicha zcela schopného. Zpočátku se Jindřich nechal okouzlit životem ve městě a učením se příliš nezabýval. Až později navázal vztah se svým učitelem profesorem Voborníkem, který přednášel v Domažlicích českou literaturu. Voborník se stal Baarovým doživotním rádcem a přítelem. Již na gymnáziu začal psát Baar české verše a založil se spolužáky studentský časopis *Lípa*. Jindřich odmaturoval s vyznamenáním a velmi se těšil na další studium. Jako obor si vybral český jazyk a literaturu. Ovšem situace v rodině mu studium neumožnila. Rodiče museli splácet půjčku otcovy sestry. I přesto, že snil o tom stát se dalším českým Kosmákem¹, dal Baar na matčino přání a šel studovat kněžství. Byl přijat do pražského semináře i s dalšími několika kamarády, ale nelíbilo se mu tam. Musel dodržovat spoustu přísných zákonů a zákazů. Zde se Baar seznámil s dalšími mladými literáty. Místní seminář jim však příliš volnosti pro psaní neposkytoval. Když studoval 3. rokem, ustanovili jej předsedou *Růže Sušilovy*² a vedoucím knihovny. Později navazoval kontakty s redaktory katolických i nekatolických časopisů, kam psal pod různými pseudonymy. V Praze se mu líbilo, ale v půlce roku 1892 byl vysvěcen na kněze a v září nastoupil na místo v Přimdě u Tachova. Počátky zde byly velmi těžké. Baar nerozuměl místnímu německému nářečí a neměl příliš času ani na svou vlastní tvorbu. Po několika měsících se aklimatizoval a poznával zdejší kraje. Pocit štěstí mu nevydržel dlouho.

¹ Václav Kosmák byl původně moravský kněz, spisovatel, autor lidové četby takzvaných Kukátek - promítnutí autora do postavy pozorovatele - kukátkáře, který vyprávěl, co viděl při svých putováních. (Pešta, Lexikon české literatury II, 1993, s. 867)

² Literární spolek, který měl podobné zaměření jako tehdejší takzvaná moderna (Havránková, Lexikon české literatury III, 2000, s. 1351)

Důsledkem dlouhodobé nemoci zemřel jeho otec, hospodářství bylo zadlužené a matka se rozhodla rodný dům prodat. Baar tak ztratil svůj domov. Ani Baarův zdravotní stav nebyl nejlepší (počínající astma). To byl jeden z důvodů, proč zažádal o přeložení do Prahy. Druhý, důležitější důvod byla touha po styku s lidmi podobných zájmů a cílů. Žádosti bylo vyhověno s tím, že Baara umístili do Spáleného Poříčí na Plzeňsku, jež spadalo pod kapitolu pražskou. Dlouho se v místě nezdržel, ale jeho stopa zde zůstala hluboká. Za svůj pobyt stihl uspořádat národopisnou sbírku a následně výstavu. Ze Spáleného Poříčí byl převeden do Stochova u Lán a následně do Ořechu, kde se začal věnovat literární činnosti. Po neúspěšných pokusech s poezií se oddal próze. V katolických časopisech uveřejňoval svoje povídky. Po dvou letech strávených v Ořechu se odstěhoval do Únětic a pak do Klobuk u Slaného, kde doufal ve větší klid. Tam si mohl konečně vzít svou maminku. Byl také blízko rodišti svého literárního vzoru Václava Beneše Třebízského. Zasloužil se o pořízení pamětní desky na Třebízského rodný dům. V Klobukách našel Baar vysněný klid na práci a začal publikovat své práce. Nejprve vznikla tetralogie na námět nesmyslných církevních nařízení, která vyšla v souborném vydání *Farské historky (Farská panička, Stavěl, Žebračka, Žolinka)*. Kněžskou tematikou se zabýval ještě v románu *Holoubek*. Pak se věnoval tématice rodného kraje. Poprvé v povídce *Pro kravičku* a také ve sbírce veršů. Kromě rodného kraje se inspiroval také místy, kde pracoval nebo která navštívil. Vznikla tak práce *Poslední rodu Sedmerova* a jihočeská idyla *Jan Cimbura*, která byla později zfilmována. Pracoval také na monografii svého rodného městečka Klencí pod Čerchovem a vydal ji v roce 1909 pod názvem *Klencí, městečko na Chodsku*. Později se opět s maminkou odstěhoval do Ořechu. Zde se naplno věnoval literární činnosti. Psal fejetony, črty a hlavně povídky. Publikoval práce *K bohu*, *Poslední soud* a na chodský námět příběh *Hanče*. Do Ořechu ho jezdili navštěvovat přátelé z mládí (například Jan František Hruška). Nejen štěstí však zažíval ve svém působišti. Při 1. světové válce se snažil pomáhat, kde jen mohl. Psal farníkům na frontu, podporoval ženy, které zůstaly doma, krmil chudé. V té době mu zemřela matka. Ani po skončení války nepřestal být aktivní. Zapojoval se do činnosti církevních hnutí za reformy v samotné církvi. Stal se také předsedou *Jednoty katolického duchovenstva*³, která měla za Rakouska-Uherska zakázanou činnost. Avšak pro tuto činnost byl Baar příliš prudký a špatně snášel odmítání myšlenek Jednoty. Funkci opustil a odstěhoval se zpět do Klencí pod Čerchovem. Časem požádal o penzionování. Chtěl se zaměřit pouze na literární produkci a práci pro rozvoj Chodska. Napsal také své nejrozsáhlejší dílonám známé jako *Chodská trilogie*. Tam vykreslil obraz života klenečských obyvatel.

³ Společnost pro reformu katolického duchovního života

Popsal místní obyvatele se všemi jejich starostmi, pochybami a spory. Mezi hlavní postavy ve všech třech dílech patří Božena Němcová, která za dětství Baarovy matky žila v Domažlicích. Bohužel práci nedokončil. Nezakončil příběh Hanýžky Králové – její budoucnost. Podařilo se mu však sesbírat materiál od místních pohádkářů a zpěváků a díky tomu vydat chodské pohádky. S jeho pomocí se organizovala v Draženově obnova zaniklých chodských zvyků. Postupem času se zhoršoval jeho zdravotní stav. Dostal svůj první srdeční záchvat. V říjnu 1925 se u něj objevil druhý záchvat a zemřel. V nekrolozích jej nazývali „králem chodským.“ Svůj majetek odkázal rodnému městečku. Dodnes je vnímán jako autor vesnického románu.

Osobnější rozměr Baarovu životu dávala kniha *Okouzlený milenec Chodska* (1988) od Boženy Hofmeisterové. Jednalo se o vzpomínky autorky a jejího okolí na Baarovo působení v Ořechu. Publikace byla plná doslovných citací, výňatků z korespondence a útržků z tehdejší novinové produkce. Prostřednictvím Baarova životopisu jsme poznávali fakta, mohli nahlédnout do spisovatelova myšlení. Hofmeisterová a ostatní vzpomínali na Baara jako na člověka s dětskou zvědavostí, obětavého farníka, vášnivého cestovatele a objevitele, střed ořešské komunity, pravého Choda, který lásku a fascinaci tímto krajem probouzel i v jiných. Nejvíce vyzdvíženou vlastností bylo však vypravěčské umění. Nejen pohádky, ale i obyčejné zážitky dokázal sdělovat tak procítěně a detailně, že lidé vyhledávali jeho společnost a těšili se na vyprávění. Kniha nabízela také dojemný popis Baarovy matky. Ten dokresloval představu Hanýžky Králové z *Chodské trilogie* jako stařenky. Se stejnou láskou, s jakou obyvatelé Ořechu vzpomínali na Baara, mysleli i na ni. Čilá sedmdesátiletá paní, která nikdy nesundala chodský kroj, mluvila se všemi zásadně bulačinou, měla fenomenální paměť a byla studnicí chodských tradic a moudrých rad. Oplývala dobrotou, ale také přísností. Byla nejbližší, koho Baar měl, a její smrt mu ztrpčila jak pobyt v Ořechu, tak návrat do Klencí pod Čerchovem. Stala se jeho inspirací, zdrojem nejedné literární látky. A zvětčil ji právě v *Chodské trilogii*.

1.2 Katolická moderna a další Baarovy literární směry

Na konci 19. století vyvolal rozruch *Manifest České moderny*. Vyhraňoval se proti soudobým literárním a politickým podmínkám. Snažil se vymanit literaturu z područí vlastenectví, eklecticismu a diletantství. Ještě tentýž rok (1895) se od manifestu distancovala takzvaná *Katolická moderna*. Důvodem byl jiný postoj k respektování tradic. (Galík, 1994, s. 169)

„Katolická moderna byla české literární hnutí z 90 let 19. století a z prvního desetiletí století současného, soustředěné kolem Sigismunda Boušky, Karla Dostála Lutinova a Xavera Dvořáka.“ (Vlašín, 1977, s. 103) Podle Vlašína (1977, s. 103) toto hnutí vyšlo z nespokojenosti se současnou katolickou literaturou. Bránilo se jejímu didaktickému a moralizujícímu rázu a touze ochromit vliv nastupujících moderních básnických směrů. Katolická moderna se představila sborníkem *Pod jedním praporem*, vydaným v roce 1895. Svoje působení spojila Katolická moderna s časopisem *Nový život*. Možnosti publikovat se jí také dostalo v *Almanachu secese* (1896). Významnější zásahy do dějin literatury toto hnutí nepřineslo. Právě Jindřich Šimon Baar byl považován za jejího nejvýznamnějšího prozaika.

V roce 1906 se stal členem sdružení spisovatelů *Máj*. To mělo za následek rozvolňování vztahů s Katolickou modernou a vstup do širšího proudu české literatury. (Pešat, Lexikon české literatury I, 1985, s. 102)

Baar navázal na tradici venkovského románu z druhé poloviny 19. století se zaměřením hlavně na svůj region. Svou stopu zanechal i v umělecké próze po první světové válce. Publikoval díla, kde se vrací na vesnici jako do nezkaženého lůna lidstva. Hledal útěchu v patriarchálním selství. (Mukařovský, 1995, s. 54)

1.3 Vybraná bibliografie

Výčet celé Baarovy bibliografie není předmětem této práce. Proto jsme provedli selekci a vybrali nejreprezentativnější díla.

Baarova bibliografie se neomezovala pouze na prózu, ačkoliv ta byla těžištěm jeho tvorby. Od mládí psal také verše. V rámci prózy měl široké tematické i žánrové zaměření. Byl autorem mravoličných příběhů, monografických povídek, románů s vesnickou a kněžskou tematikou. Mezi jeho prvotiny patřily takzvané nápravné prózy a vyjadřoval se tak k vnitřním problémům katolické církve. Nakonec se propracoval ke kronikářskému pojetí života v jižních Čechách a na Chodsku. Svůj vztah k rodnému kraji deklaroval také jako sběratel lidových pohádek. (Pešat, Lexikon české literatury I, 1985, s. 102)

Prozaickou prvotinou byla kniha *Cestou křížovou* (1899) s podtitulem *Román českého kněze*. Dále následovaly knihy *Farská panička* (1906), *Farské historky* (1908), *Kohouti* (1912), *K Bohu* (1914), *Holoubek* (1920), *Kanovník* (1920). V těchto pracích Baar psal o snahách o reformu kněžského hnutí, vzdoru proti zkorumpované hierarchii a celibátu. Také

reflekoval podle jeho názoru nespravedlivé hlasy odpůrců duchovenstva a snažil se podat věrný obraz života českých kněží.

Romány *Poslední z rodu Sedmerova* (1908) a *Jan Cimbura* (1908) můžeme řadit k lidovýchovným románům. Zde postavil Baar do protikladu rozklad nové civilizace a staré zakotvené hodnoty selství na jihu Čech a také hodnoty křesťanství.

Pro kravičku (1905), *Skřivánek* (1913), *Poslední soud* (1913), *Na děkanství* (1919) – pokračování *Posledního soudu*, *Hanče* (1917), *Hu nás* (1921) jsou díla s povahopisným a mravoličným záměrem. Baar podával obrazy z rodného Chodska i se zvyklostmi včetně dialektu.

Paní komisarka (1923), *Osmáčtyřicátníci* (1924), *Lůsy* (1925) jsou trilogií z cyklu, který měl být nazván *Naše máma*. Bohužel je nedokončená. Baar zde detailně popsal zápas o obecní lesy mezi chalupníky a sedláky i se všemi dopady.

Klenčí, městečko na Chodsku je monografie, na které pracoval s Františkem Teplým. V knihách *Náše pohádky* (1921), *Chodské povídky a pohádky* (1922) těžil ze své záliby ke sbírání lidových vyprávění a pohádek. *Nehistorická historie* (1929) vyšla jako polemika s Janem Vrbou o vnímání chodských rebelií. Zde Baar dokazoval, jak miloval svůj rodný kraj.

Ve sbírce adventních kázání *Kristus – Světlo* (1901) Baar převýšil svého inspirátora Václava Kosmáka jako zapáleného kazatele se smyslem pro svébytnost lidské povahy. (Novák a Novák, 1995, s. 785-786)

1.4 Jan Cimbura

Kromě románů, povídek a črtz Chodska napsal Baar román o putimském sedlákovi Janu Cimburovi. Jan Cimbura představoval prototyp pravého křesťana a sedláka. Nápad mu vnukl jeho strýc. Právě Josef Baar, jenž zážitky a vyprávění o Janu Cimburovi zapisoval. Nakonec je poslal Jindřichovi k úpravě. V tu dobu se Jindřich Šimon nacházel v tvůrčí krizi. Nevěřil si a román nejdříve poslal svému příteli Teplému, než ho vydal. Baar toužil také napsat k Cimburovi protějšek –jihočeskou selku, tedy prototyp dívky, ženy a matky z jižních Čech. (Putimský sedlák Jan Cimbura [online], [20. 6. 2016])

1.5 Chodská trilogie

Kromě *Jana Cimbury* je Baarovo nejznámější dílo *Chodská trilogie*. Mohli bychom ji považovat za vrchol jeho tvorby. Jednalo se o několikvrstevný příběh s mistrně vykreslenými postavami a zobrazeným prostředím. Dílo mělo být původně tetralogií. Po knihách *Paní*

komisarka, Osmáctyřicátníci a *Lůsy*⁴ měla následovat část poslední s názvem *Svatba*. Předpokládá se, že celý komplex by byl nazván *Naše máma*. Ze souhrnného názvu bylo jasné, že Baar čerpal ze vzpomínek své maminky, kterou stylizoval do postavy dospívající Hanýžky Králové. Poslední díl již Baar nestihl napsat. Zemřel v roce 1925, kdy šel do tisku třetí díl *Lůsy*. Nedokončil tak proměnu Hanýžky Králové z dítěte v dospělou ženu.

Děj trilogie se odehrával okolo roku 1848. Bližší informace autor neposkytl. Přesto nezůstala časová linie zcela skryta. Plynutí času vyjadřoval život na vesnici, který byl řízen počasím a tradicemi.

Základem celého příběhu byl spor sedláků, chalupníků a přistěhovaleckých řemeslníků z Německa o lůsy, tedy o lesy, které rozdělilo městečko losem mezi sedláky. Nešlo jen o tyto spory, nýbrž i o pře vedení městečka Klenčí pod Čerchovem, o nadvládumístních Němců a o nadvládu Němců z Vídně a Rakous nad celým českým státem. Z hlediska celonárodního se jednalo o malichernost, ale přesně reprezentovaly tehdejší náladu ve společnosti a podávaly přesný obraz o nátuře Chodů. Chodové zde byli vykresleni jako tvrdohlaví, silní, hašteřiví lidé se silnou touhou po spravedlnosti a s obrovským vztahem k zemi a přírodě. Vzít Chodovi půdu, tedy to, na co má právně i historicky nárok, byl zaručený způsob, jak si z něj udělat nepřítele. Země byla jeho živitelka. On se o ni staral, dával jí svůj čas, zveleboval ji, miloval ji nade všechno, ctil ji. Ona mu vrátila jeho péči bohatou úrodou a posmrtným přijetím. Baar zde také výborně vykreslil souběh křesťanských a pohanských tradic. Křesťanská víra byla na Chodsku velmi silná a zastoupená postavou pátera Jakuba Fastra. Fastr se snažil vyhnat pohanské předsudky z Klenčí pod Čerchovem a vzbudit v sedlácích zaměřených jen na jejich malicherné problémy národní cítění. Nastala zde synergie obou těchto tradic. Ale mírnou převahu získala úcta k přírodě, k matce živitelce předávaná po generace a vyhrála tento pomyslný boj. I přes osvětu se sedláci odmítali vzdát zažitých tradic a pověr a umně je kombinovali s náboženskými tradicemi.

Zpočátku liknavé a pasivní sedláky, co se týče národního uvědomění, se snažila probudit postava Boženy Němcové. Ona sama vykreslena jako heroická buditelka a spisovatelka, která bylaničena odloučením od centra dění – Prahy, i jako žena, která si šla za svým cílem i na úkor rodiny, jako žena, která toužila po aktivní podpoře manžela. Byla popsána také jako matka trápící se pro zdraví svých dětí, ale hlavně jako vášnivá sběratelka místních tradic. Na čistém venkově nacházela sílu a uvědomovala si, jak důležité je

⁴ Lesy, které byly rozděleny podle losů či lůsů. (Baar, 1974, s. 284-285)

zaznamenat pomalu mizející zvyky a tradice. Pro sedláky nebyla ničím menším než kandidátkou na světici. Podle Němcové to nejen v Praze musí žít vlastenectvím. Částečně úkol splnila a sedláci skutečně brali vlastenectví jako důležitou součást jejich života.

Kromě linie sporů, vlastenectví a života Boženy Němcové vyplňovalo většinu příběhu to, co bychom mohli nazvat kronikou rodiny Králů detailně psanou po několik let. Sedláka Václav Král, jeho žena Mariánka a tři dcery Hanýžka, Mariánka a Pepka zde vystupovali jako hlavní postavy. Král byl prototypem chodského sedláka, moudrý, bojovný a silný, výborný otec i manžel, přesto největší chudák z celé trilogie. Od začátku aktivně bojoval za sebe i za ostatní o svoje nezadatelné právo na lůsy. Jeho největší přání bylo však mnohem menší a z hlediska selského způsobu života předvídatelné. Král by chtěl syna, svého dědice. A i když to zpočátku vypadalo, že se dočká, že opravdu získá právo na lůsy i syna, nedošlo k tomu. V závěru třetí knihy mu sice manželka porodila syna Jakuba, ale ten záhy zemřel. Král proto zešedivěl ačtenář si jen mohl domýšlet, zda to nebyl trest za nekřesťanské chování vůči chalupníkům nebo trest za to, že jeho Mariánka nevěřila Panence Marii při prosbě o syna a vydala se napospas pohanské radě. Konec poslední knihy byl tedy dichotomický. Sedláci sice vyhráli lůsy, ale Král prohrál to, o co stál nejvíc. Slovo lůsy bychom mohli interpretovat tedy jako lesy, ale i jako losy, možnosti, osud, který si člověk nevybral, ale přidělil mu ho sám Bůh. Královi vylosoval osud vyhrát lesy a být vedoucím hlasem své generace a nadělil mu také životní ztrátu.

Svou matku skoro na pokraji smrti vtáhla zpět do života její dcera Hanýžka. Na Hanýžku jsme pohlíželi v celém příběhu jako na dítě, které se proměňovalo v dospívající ženu. Zpočátku si Hanýžka směla hrát, mohla chodit do školy, provokovat se s kamarády Martínkem Klikou a Tomášem Smolíkem, postupem času jí však přibývaly povinnosti a okolí ji začalo brát jako děvečku. Hanýžka opustila dětství lehce, brala za čest každý nový svěřený úkol, i když se občas lítostivě podívala na to, co už se pro ni nesluší. Její dospívání, vztahy s rodiči i kamarády byly další složkou příběhu. Kam by Baar Hanýžku v posledním díle zavedl, zda by život spojila s divokým Martínkem, nebo s klidným Tomáškem, není zcela jasné. Dětské vztahy, hry a provokace reflektovaly a kopírovaly vztahy dospělých, ať už šlo o rivalitu mezi Klenčím pod Čerchovem a Postřekovem, nebo vztahy mezi chalupníky a sedláky. To vše mělo dopad na relativně bezstarostný dětský život.

To, že se lidé mění, autor doložil na příběhu pašeráka Zedníčka. Baar nás seznámil s absurditou hospodářské situace (sedláci měli nařazeno kupovat drahou sůl místo levnější

z Německa), a tudíž s důvody pašeráctví, ale také s pašeráckými postupy a fintami. Jak se stal ze starého pašeráka poctivý, nábožensky založený muž a manžel? Jako všechny velké změny lidské povahy byla tato podmíněna prožitkem mezní situace. Když Zedníček našel oběšeného písaře Bílka (podlehl pocitu viny, že pomáhal Němcům proti sedlákům), bral to jako největší znamení ke změně.

Poslední dvě linie byly neméně důležité pro vykreslení celistvosti příběhu. Chodové si zakládali na svých tradicích. Do detailu tedy poznáváme vykreslený chodský rok jak z hlediska tradic, tak selství. Dozvídáme se, jak se slaví na Chodsku Vánoce, Velikonoce, svátek svaté Doroty, dožínky, vynášení Smrtky... Kdy se sázely brambory, selo žito, jak vypadala zabíjačka. Milovníci lyrického popisu našli v knihách rozsáhlé pasáže popisů místní přírody velmi barvitě a citově stylizované. Tyto pasáže dodávaly knize klidnější, popisnější a dokreslující charakter.

Co se týče chodského nářečí (vyskytující se výrazně v jiných Baarových dílech), v *Chodské trilogii* jsme ho téměř nenašli. Kdybychom porovnávali s jinými texty, připadala by nám *Chodská trilogie* ochuzená. Jasně zde převládal spisovný jazyk, doplněný obecnou češtinou. Nářečí používal Baar při doslovných prepisech zdejších písní a občasně při přímé řeči.

Kromě postavy Boženy Němcové a bratrů hrabat ze Stadionu figurovala v příběhu ještě jedna známá postava. Jednalo se o spíše regionálně známého otce, republikově proslulého sběratele a hudebníka Jindřicha Jindřicha.

1.6 Rodina Jindřichova

Otec Jindřicha Jindřicha učil a inspiroval Jindřicha Šimona Baara. Když psal *Chodskou trilogii*, ztvárnil tam osobu Aloise Jindřicha v postavě učitelského mládence. Popsal Aloise jako uváženého mladého učitele, který měl rád děti a snažil se jim lepším vzděláním nabídnout lepší budoucnost. Z děl je také jasné, po kom Jindřich Jindřich zdědil hudební nadání. Alois hrál výborně na housle a dokázal sám psát písně a texty, a to jak církevní, tak i světské.

Jindřich Jindřich se narodil 5. března 1876 v Klenci pod Čerchovem. Je to významný český skladatel a národopisec. Jako dítě hrál na housle a klavír. S pomocí svého otce se později učil hrát i na varhany. Postupně ovládal ještě flétnu, violoncello a eufonium. (Špelda, 1975, s. 11-12)

Zkomponoval hudbu k nejznámějším básním českých spisovatelů (Neruda, Sládek) a nejkrásnější písně jeho tvorby si zařadila do repertoáru i Ema Destinnová. Postupem času shledával důležitějším sbírat a zachovávat chodské národní písně. Impuls pro tento sběr dal Jindřichovi právě Baar, který ho na pochůzkách často doprovázel. (Špelda, 1975, 19; 25)

1.7 Další díla o Chodsku a v chodském nářečí:

povídka *Hanče*

Zdroj k povídce Hanče poskytla Baarova babička. Svému vnukovi vyprávěla příběh, který se udál za napoleonských válek (1803–1815). Napoleonské války byly obdobím, kdy Čechy spadaly pod Rakouské císařství. Panovník nařídil povinné odvody na vojnu dorůstajících synů. Těm se šlo vyhnout pouze sňatkem nebo útekem. Na vojnu nemusel jít ženatý sedlák (držitel hospodářství). Mládenci se proto ženili v brzkém věku a jejich otcové na ně přepisovali statky. Problém však byl, že bylo třeba povolení k sňatku vydávané vrchnostenským úřadem daného místa. Tudíž obyčejní lidé museli vycházet s cizími pány a nejednou se podvolit nechtěnému rozhodnutí. Nesouhlas dávali najevo vzdorovitým porušováním nesmyslných zákonů (zákaz zpěvu při práci) a snahou vyvléci se z nařízených povinností.

Základními tématy, na kterých byl příběh vystavěn, byly milostný trojúhelník a motiv panské nadřazenosti. Písař Schraubeck si myslel na zaslíbenou dívku Hanči a její milý – rychtářův syn Vondra, to nechtěl nechat jen tak. Po události, kdy se písař snažil Hanči svést a Vondra ho za to vytrestal svázáním, písař, zastupující třídu panstva, vymyslel důmyslnou pomstu. Motivy pomsty a vymstění se prolínaly celým příběhem. Vondra se mstil za pokus svést mu dívku, písař se odplácel za mstu a za to, že nedostal, co chtěl, a to tím, že Vondrovi nepovolil sňatek a ten musel na vojnu. Hanči se vymstilo, když si naoko vzala nového rychtáře a udržovala milostný poměr se Schraubeckem, a to poničenými vztahy a krutými výčitkami svědomí.

Velkou roli také hrál egoismus, přehnaná sebedůvěra a důvěra v jiné. Vondra si mladicky příliš věřil, že by ho po svázání písaře nechtyli, a stejně tak spoléhal, že nakonec na vojnu nebude muset jít. Tato nadměrná důvěra v sebe a vlastní nezranitelnost se mísila s lehkovážností a pozdějším tvrdým střetem s realitou. Egoisticky a velmi jistě jednal také Schraubeck, když věřil, že moc mu otevře všechny dveře i Hančino srdce. Zneužíval svého vlivu, našel Hanči manžela, učinil ho rychtářem za protislužbu, že se bude při manželčině

nevěře dívat jinam. Po celou dobu jednal jako člověk opilý mocí s vědomím, že ji mohl kdykoliv využít a zneužít ve svůj prospěch.

Zvrat v ději přišel, když se Vondra náhodou se svou jízdou dostal domů. Opět byl tvrdě konfrontován s realitou. Hanče se stala rychtářkou, byla vdaná a všeobecně se vědělo, že manžela podváděla. Vondrovi se rozpadly všechny sny a naděje. Věděl, že ho nic nečeká. Propadl se do existenciální krize. Pro samotnou Hanči byl Vondrův návrat vystřízlivěním z okouzlení mocného světa. Její utlumené svědomí se naplno probudilo a Hanče se zhroutila. Autor nechal Hanči bez přísného trestu i přes její provinění. Trestem jí byly výčitky a pocit vlastní viny, zvláště po Vondrově smrti.

V povídce jsme se setkali dokonce se složkou nadpřirozenou. Vondra odjel a záměrně padl v první bitvě. I přes vyhlídku na domov, na matku a otce, shledal, že nemá pro co žít. V tu noc měla Hanče ve spánku vidinu, jak přesně Vondra zemřel. Katarzi našla až při odpuštění Vondrovy matky, ukončení poměru se Schrabeckem a putování na místo Vondrovy smrti. Jasný byl zde odkaz na pravé biblické putování a hledání odpuštění. Hanče šla bosa jen o chlebu a vodě a řeka ji očistila a smylaz ní vinu. Hanče tak ukončila starý život, vystoupilaz řeky jako nový, čistý člověk jako od zpovědi a mohla začít s manželem nový život.

Ačkoliv závěr vyvolal dojem šťastného konce, nebylo tomu tak. Měl hořkosladký nádech. Hanče splatila svoje hříchy a byla očištěna, ale Vondrova matka se po právu ptala: „ale co ubohý Vondra...“ (Baar, 1957, s. 126)

V této povídce Baar ukázal Chodsko jako kraj bez příkras, kde sice lidé drželi spolu, ale mocí se nechal zlákat každý. Dále jako kraj vzpurný, kde si ale lidé raději šeptali, než aby si to zproblematizovali s lidmi jen o něco málo mocnějšími. *Hanče* se proto lišila od ostatních povídek, kde je Chodsko představováno idylicky.

Z hlediska jazykového byla *Hanče* na nářeční prvky nejchudší. Při popisných pasážích se uplatňovala spisovná čeština a lexikum nářeční bylo použito hlavně při popisu kroje (fěrtuch) a rodových jménech (Švejdivic). Přímá řeč byla často obecnou češtinou se všemi jejími rysy (protetické v-, zjednodušování hláskových skupin). Nejvíce nářečních prvků se našlo v autentických prepisech písní (protetické h-, kvantita mužského rodu).

Povídka *Pro kravičku*

Jedná se o povídku z této trojice nejstarší, ale přepracovávaná. Původně ji Baar vydal roku 1904 časopisecky a byla velmi kladně přijata.

„Kravička – půl živobytí.“ (Baar, 1957, s. 135) Je věta, která společně s názvem vystihla hlavní myšlenku druhé povídky. Mladý pár sice mohl mít chalupu, pole na brambory a sad na ovoce, ale kráva byla přidanou hodnotou, která udělá život snesitelnějším a radostnějším. Selka by nemusela kupovat mléko a druhotné výrobky od cizích, měla bystarost navíc a manžel by se tak nemusel bát záletů. Když by se selka o kravku postarala, vydělala by prodejem mléka. Když by ji hospodář nechal otelit, prodal by telátko. Při dobrotě lidí na Chodsku nepotřeboval hospodář ani vlastní louku, nechali mu ji napást sousedé. Takové myšlenky vkládal Baar do mysli hlavních postav Barky a Hadama. Kromě tématu krávy se také v úvodní části povídky setkáváme s motivem začátku a konce v podobě pohřbu Hadamovy matky a svatby Hadama s Barkou.

Krom života na Chodsku zobrazovala povídka také život lidí, kteří si chodili vydělávat do sousedního Bavorska. Tyto popisy byly důležité zvláště z hlediska komparace života doma a v cizině. O české zedníky a dělníky vůbec byl v Bavorsku zájem. Vydobyli si pověst velkých pracantů. Práce na stavbách byla velmi těžká, náročná a peníze byly opravdu poctivě vydělané. Největším strašákem práce „za humny“ byla ale pro Chody ztráta spojení s rodnou zemí. To, že se v Bavorsku změní, začnou pít a po návratu budou špatnými hospodáři, se jevilo jako první rizika, která Barka s Hadamem musela podstoupit pro kravičku.

Kdybychom měli shrnout děj povídky nejdůležitějšími slovy, motivy, na nichž bylo vystavěno téma, byly by to ztráta, osamění a naděje. Na začátku ztratil Hadam milovanou maminku. Samota zachvátila jeho duši a naději mu dal sňatek s Barkou. V Bavorsku se na Barce podepsalo odloučení od domova, cizota prostředí, stesk nejen po lidech, ale hlavně po přírodě a prostotě. Objevila se u ní „styjská nemoc“. Zcela jasně vidíme, jak zdůrazňoval Baar spojení chodského člověka s jeho krajem. To bylo umocněno pasážemi, když se manželé vrátili domů a Barka měla pocit, že k ní příroda mluvila, že ji vítala. Tak nabyla Barka zpátky klid a naději, že vše se v dobré obrátí. Protiklad k idylickým úryvkům z Chodska tvořily motivy z drsného života v Mnichově s realistickým popisem fyzicky náročné práce.

Po útrapách v zahraničí došli hrdinové vytyčeného cíle. Barka a Hadam si koupili kravičku. Ovšem jako by ztrát nebylo málo, kravička jim pošla. Jako člena rodiny Barka kravku oplakala. Přesto už o práci v Bavorsku nechtěla ani slyšet. Takové neštěstí v Bavorsku zažila, že ani kravka, ani výhled na lepší život by ji nedonutily vrátit se tam znovu. Natolik ji držela tady půda a pocit, že je doma.

Baar však neupřel Barce šťastný závěr. Malíř českého původu, kterého potkali v Mnichově, zachytil jejich stesk na obraz a za nic jiného ho neprodal než za dojnou krávu.

V příběhu *Pro kravičku* autor jasně popsal dobrotu, prostotu a upřímnost venkova oproti hlučnému, falešnému a zhýralému Mnichovu. Postavy hluboce pociťovaly vykořenění a nelibost s novým prostředím. Chodsko bylo vykresleno jako idylická úrodná pestrá krajina, kde jsou lidé dobří a zachovávají tradice. Více se také dozvídáme o těžkém životě v Mnichově, o obyčejném životě v Postřekově a tradicích náboženských i světských (prosba u umírající za přímluvy u Boha, zimní hyjty).

Jazykovým zpracováním se povídka *Pro kravičku* od *Hanče* lišila. Baar zařadil více popisných pasáží s užitím mnoha metafor, přirovnání, personifikací, dlouhých výčtu a s důrazem na barevnost přírody. Tyto popisy jen podporují fantazii a přináležitost čtenáře k postavám a ke kraji. Přímá řeč byla vystavěna více nářečních prvcích než na obecné češtině. Pro méně zkušeného čtenáře by užití nářečí mohlo komplikovat percepci textu, nenarušovalo však pochopení textu. Po několika stranách vnímal čtenář dialekt jako naprosto přirozený a přispíval k dokreslení příběhu. I zde najdeme autentické prepisy lidových chodských písní.

Povídka *Skřivánek*

Nejdelší příběh ze souborné knihy vyšel poprvé v roce 1912 a byl také přepracováván a rozšiřován. Autor ho věnoval svému příteli Jindřichu Jindřichovi. Na rozdíl od *Hanče*, *Pro kravičku* i *Chodské trilogie* se neodehrávalv horním Chodsku, ale v obci Borovno. Co se týká časového údobí, Baar povídku zasadil do dobyokolo první světové války a učinil průřez posledními jedenácti lety života výminkáře Antonína Skřivánka. Nešlo o výčet událostí rok za rokem, spíše o to nejdůležitější, co se mu v tomto úseku života událo.

Hlavním tématem, které prolínalo celou povídku, byly rozmary stárnoucího člověka. Dnes bychom řekli, že Skřivánek se stárím zdětinštl. Tak jednoduchý závěr ovšem nebylo možné udělat. Za dětinskými nápady se skrývala touha zanechat po sobě trvalý odkaz a pomoc bližním. Od stěhování na vejminek začínal cítit smrtelnost a také vlastní nepotřebnost.

Proto ho zachvátil strach. Velkými činy, jako byla stavba železnice v Borovně nebo návštěva Prahy, se snažil zapsat se do paměti místních lidí. Krom nesmrtelného odkazu mu záleželo na tom, jakým způsobem o něm smýšleli lidé v současnosti. Byl hnán touhou

a potřebou uznání. I když z celého příběhu čišela přirozená úcta okolí ke stáří, Skřivánkovi to nestačilo.

Ve Skřivánkovi můžeme vidět prototyp chodského člověka, a to s vlastnostmi pozitivními i negativními. Krom výše napsaného byl Skřivánek šibal, který hleděl na zájmy své a svého gruntu. Byl schopen podvést otce budoucí nevěsty syna Matouše jen proto, aby získal, co chce (chovnou jalovici, kterou donutil Záhoříka prodat na věno a pak ji od řezníka koupil). Navíc se škodolibě radoval. Projevovala se u něj také tvrdohlavost i přes dobře míněné rady a strach bližních (výlety do Prahy). Skřivánek chápal důležitost pokroku, ale zároveň se špatně srovnával s rozvolněnými mravy v Praze. Viděli jsme ho tedy jako milovníka tradic. Při výletu do Prahy se setkal s uspěchaným životem, se zlodějem, s nepříjemnými lidmi a nesmyslnými zákazy. Byl sice uchvácen nádherou Prahy, ale nedokázal přijmout její jinakost. Na druhou stranu potkal lidi, kteří byli fascinováni životem na vesnici, ale považovali ho za přežitek. Již tehdy, po první světové válce, Baar zobrazoval ohromnou názorovou vzdálenost města a vesnice. Zajímavě byl nastíněn nesouhlas a nepochopení městských žen života na vesnici. Dosud jsme se setkávali u Baara pouze s tím, že Chodové nechápali městský styl. Zde poprvé autor vykreslil odsouzení venkova.

Další motivy, které autor využil, byly typické pro venkovskou prózu. Vztah k zemi byl reprezentován nejen Skřivánkem, ale také jeho synem. Když se vrátil z vojny, první, co Matouš udělal, bylo, že vyoral brázdu na poli, pozdravil tak zemi a až potom šel domů. Na vztazích otec/syn, otec/dcera a děd/vnučka se nám ukazovala témata – generační vztahy a důležitost přenosu tradic. Stejně jako v *Paní komisarce* velkou roli v příběhu sehrála známá osobnost Jaroslava Špillara, přezdívaného Trávníček. On představoval průvodce neznalého Skřivánka po Praze a také most mezi městem a vesnicí.

Důležitým činitelem v příběhu byl ženský element a jeho vliv na Skřivánkův život. Přišel o manželku a chřádl, získal snachu a s ní novou sílu do života. Největší radost mu však přinášela vnučka, které věnoval zbytek životní síly. Když splnila podmínku (znalostí a sebeovládání) představení se před kmotry, Skřivánek uznal, že ji naučil vše potřebné a v klidu zemřel. Cítil, že jeho život byl dostatečně naplněn.

Jazykovými prostředky byla povídka *Skřivánek* nejbohatší. Skřivánek a lidé z Borovna představovali reprezentanty chodského nářečí. Používali ho nejen v přímé řeči, ale také při vnitřním monologu. Metoda vnitřního monologu byla zde často užitá a dodávala příběhu další, osobnější rozměr. Zajímavé bylo, že Baar zachytil tři generace mluvčích a všechny mluvily dialektem se stejnou intenzitou. Dokonce ani Matouš, jenž sloužil v armádě v zahraničí, neobohatil svůj slovník o žádná cizí slova. Autor kladl na tento způsob řeči velký, až přehnaný důraz. Množství nářečí a některé výrazy shledal Baar tak složitými, že umisťoval vysvětlení pod text, i když význam vyplýval z kontextu. Zkrátka povídka byla dialektem nasycená do té míry, že to mohlo působit uměle. Spisovnou a hovorovou češtinu zastupovali pražští obyvatelé, se kterými se Skřivánek setkal. Viděli jsme tedy ještě větší diferenciaci venkova a města.

Ve *Skřivánkovi* dával autor důraz spíše na děj a potlačoval popisné pasáže. Vracel se k idylickému Chodsku, ale Choda popisoval ve skutečném světle bez příkras se všemi pozitivy i negativy.

Jindřich Šimon Baar patří mezi nejznámější chodské rodáky a spisovatele. Představuje syntézu selských, náboženských a mravních hodnot, které kritizuje ve svých dílech.

1.8 Nejznámější ztvárnění Chodska v literatuře

Felix (1940, s. 11-12) uvádí, že první zmínka o Chodech se nalézala v tzv. *Dalimilově kronice* v kapitole o vítězství knížete Břetislava. Úkolem Chodů bylo pobití těch, kteří zbaběle z bitvy utekli. Další významný záznam o Chodsku byl od Bohuslava Hodějovského z Hodějova, který líčil v latinských verších svou cestu do Bavor přes Klenčí pod Čerchovem. Podobnou cestu procházel, i když až o tři sta let (v roce 1826) později, profesor Josef Vojtěch Sedláček. Ve svých zápiscích si nezapomněl všimnout zdejších jazykových poměrů, převážně užití němčiny a češtiny.

Ke skutečnému objevování chodského kraje docházelo až v době romantismu. Karel Jaromír Erben a Božena Němcová si nemohli nevšimnout chodského folkloru. Erben navštívil Chodsko celkem třikrát. Studoval lidové písně, nářečí, kroj. Dialekt ho zaujal do té míry, že dvě místní pohádky zapsal ve věrné mluvě. Šlo o pohádky Jirkas kozů a Tři dary: ubrousek, slepice a pytel. Bohaté zkušenosti z Chodska uplatnil Erben i při vydání obsáhlé studie *Popis krojů lidu selského, tak zvaných Chodů neb Buláků z okolí města Domažlic v Čechách* a také ve stati *Dějiny Chodů*. Bylo by vhodné ještě poznamenat, že chodského původu byla i látka pro baladu *Záhořovo lože*. Ve 25 letech navštívila Chodsko i Božena Němcová. Jak Baar líčil

ve své trilogii, přišla sem s manželem, který byl povýšen na místo komisaře finanční stráže do Domažlic. Přestože z počátečního špatného rozpoložení, zapříčiněného stěhováním z Prahy, zamilovala si Němcová Chodsko. První vyznání kraji napsala do časopisů a pak do svazku *Obrazy z okolí domažlického*. Autorka prožila v novém prostředí typické slavnosti, sbírala písně a pohádky i zvláštnosti dialektologické. O těch pak podala zprávu svému příteli Františku Čelakovskému a zvěčnila je ve stati *Různořečí domažlické*. V dopisování o nářečí pokračovala i s Aloisem Šemberou. V roce 1848 Němcová Chodsko opustila po volebním neúspěchu jejího muže (kandidoval do Českého sněmu), ne však prázdná a literárně nerozvinutá. Zrodily se zde její první pokusy beletristické s chodskou tematikou jako *Dlouhá noc*, *Obrázek vesnický*, *Pomněnka šlechtné duše*. Při výčtu autorů, kteří ve svých knihách zpracovávali chodskou látku, nebylo možné zapomenout na Aloise Jirásku. Ten románem *Psohlavci* dlouho určoval představu okolí o Chodech. Dílo *Psohlavci* se stalo symbolem velkého boje, který vedl celý národ. Později byly ke knize doplněny ilustrace Chodska od Mikoláše Alše. Jirásek byl přítel trhanovského rodáka doktora Thomayera a také jeho Domažlicko okouzlo. Seznámil se také s dalším významným literátem Janem Františkem Hruškou. Místní rodák Jan František Hruška se právem může nazývat jako „zachovatel starého Chodska.“ Díky myšlenkám Jana Gebauera, Františka Bartoše a Aloise Jirásky stál Hruška u zrodu velkého díla národopisného zachovávajícího již pomalu mizející tradice. Psal odborné studie, které byly pak vydávány v mnoha časopisech. Zaměřoval se na chodské písně, hláskosloví, pověry, starobylý život. Záběr jeho prací byl velice rozsáhlý. Jedno z nejdůležitějších děl je *Dialektologický slovník chodský*, sepsaný za účelem písemného dokladu stavu nářečí. Hruška ale nebyl jen autor odborný. Nemělo by se zapomínat na jeho práci beletristickou. Psal romány, mravoličné povídky, bajky a zpracovával i své vzpomínky. Další známý spisovatel původem z Chodska byl Karel Matěj Čapek s pozdějším přídomkem Chod. Jeho původní křestní jméno bylo Matěj (doma Matýsek). Dle redaktora ale jméno Matěj mohlo vyvolat výsměch čtenářů. Čapek tedy přesunul své jméno na druhé místo. Avšak na počátku 20. století se najednou objevila spousta Čapků a shodou náhod se jeden z nich jmenoval Karel. To způsobovalo spoustu humorných omylů. Tak Čapek rozhodl o poslední úpravě svého jména, a to přídomkem Chod. Místní látku zpracovával Čapek Chod hlavně na začátku spisovatelské kariéry, kdy vydal soubor *Povídky a Nedělní povídky*. Hrdiny těchto povídek byly hlavně výjimečné postavy. Později témata, o kterých píše, rozšířil. K domažlickým námětům se vrátil v díle *Nejzápadnější Slovan* a v dalších. Mnoho autorů se snažilo zachytit chodské písně. Jinak ten nejslavnější – Jindřich Jindřich, klenečský rodák a velký přítel jak Baarův, tak Hruškův. První sbírka písní, jež byla vydána, je *Rodnému kraji*.

Větší význam z hlediska sběratelského měl sedmidílný *Chodský zpěvník*. Dokončení národopisné práce dosáhl v souhrnné publikaci *Chodsko*. Mezi další autory, kteří věnovali Chodsku místo ve své tvorbě patří také spisovatelé známí (Vrchlický, Krásnohorská) i méně známí (Josef Císler, Ladislav Hájek Domažlický). (Felix, 1940, s. 15-54; 75)

2 ETNOGRAFICKÁ ČÁST

2.1 Chodsko a Chodové

Jak míní Josef Nejdrl v nové publikaci *Chodsko historické a současné* (2013, s. 5), Chodsko je i dnes nejatraktivnější oblastí v České republice. Spojuje se zde malebná krajina, bohatá a zajímavá historie a svérázný způsob života obyvatel. Je to místo, kde se ještě v určité míře dodržují tradice, je jasně znát nářečí a ženy nosí chodský kroj. Chodsko zahrnovalo 11 historických obcí – Postřekov, Klenčí pod Čerchovem, Chodov, Újezd, Draženov, Stráž, Tlumačov, Mrákov, Klíčov, Chodská Lhota a Pocinovice.

Chodsko můžeme rozdělit na dvě části, které se od sebe liší. Horní Chodsko bylo ekonomicky slabším krajem. Nedařilo se na tomto území příliš zemědělství, proto se zde rozvinula spíše řemesla. V drsnějších podmínkách více drželi lidé při sobě a oslavovali světské svátky. Chudší podmínky se projevily i v kroji, který byl a je méně zdobný než v dolním Chodsku – Dolsku. Dolní Chodsko se rozprostírá od Šumavy a Českého lesa. Více se zde dařilo zemědělství. Kroje i koláče byly bohatší. Odkud Chodové pocházeli, nebylo možné přesně prokázat. Nalezeny byly společné architektonické prvky s oblastí východního Slovenska a také Polska. Jiná teorie byla, že Chodové přišli z Lužického Srbska, kde byli Slované. Jako Chodové dříve byli nazýváni obyvatelé, kteří střežili zemské hranice. Odtud bylo odvozeno pojmenování – od spojení „chodit po hranici“. Chodové v okolí Domažlic (domažličtí) nebyli jediní. V minulosti se mluvilo také o Chodech přimdských a tachovských. Ti se však v průběhu věků poněmčili. Jen Chodové domažličtí si urputně bránili svou českost a naopak počestili místní Němce. První zmínku o Chodech nalezneme v *Dalimilově kronice* na začátku 14. století. Hraniční služba vyžadovala velkou fyzickou kondici a odvalu. A protože v 11 obcích žilo okolo 300 rodin, úkolem Chodů bylo spíše včas signalizovat nebezpečí, než bojovat. Chodové brali svou službu velmi vážně a vážili si privilegií, která jim za to byla udělena. Jejich postavení se horšilo v 16. století. Význam střežení hranic už nebyl tak velký. Také právo se od dodržování zvykového práva posunulo k dodržování podloženému listinami. Chodové tak začali být připravováni o privilegia. Další zhoršení přišlo v době pobělohorské, kdy Chodsko získali Lamingenové z Albenreuthu. Najednou nepatřilo přímo panovníkovi, ale cizímu šlechtickému rodu. Nejznámější z tohoto rodu byl Volf Maxmilián Lamingen (Lomikar). Oproti pověsti to byl velmi schopný podnikatel. Kvůli své bezohlednosti se dostal do konfliktu s Chody samotnými. Lomikar nechtěl uznat jediné privilegium, které jim dříve uznával král. Chodové se odvolali ke králi. Avšak byli prostými sedláky a spor pro svou negramotnost a neznalost práva prohráli.

Bojovat uměli však i jinými zbraněmi. V průběhu procesu došlo k rebelii, která vyústila popravou Jana Sladkého Koziny. Neexistuje ovšem důkaz, že by Kozina pronesl onu slavnou větu: „Do roka a do dne“, která vešla do známé pověsti. Na druhou stranu historické skutečnosti však odpovídá, že Lomikar opravdu do roka umírá. Slávu Chodů opět pozvedl Alois Jirásek v dobách národního obrození vlasteneckým dílem *Psohlavci*. Chodové se stali symbolem nepoddajnosti, tvrdosti a ryzosti. (Nejdl, 2013, s. 5-6)

2.2 Chodské insignie

1. Chodský hrad a chodovský kostel U Svatých – domažlický hrad byl postaven ve 13. století za vlády Přemysla Otakara II. Byl sídlem královského purkrabího a často se na něm zastavoval panovník při svých cestách. V 16. století zachvátil hrad požár a několik let nebyl opravován. Lamingenové hrad vyměnili s městem Domažlice, které nechalo hrad v 18. století přestavět a zmodernizovat. Dnes najdeme v Chodském hradě Muzeum Chodska. Kromě Chodského hradu uctívali Chodové kostel Zvěstování Panně Marii. Modlit se tam chodili horní i dolní Chodové. Později byly vybudovány kostely v Mrákově pro dolní Chody a v Klenčí pod Čerchovem pro horní Chody.

2. Chodská pečeť – díky nezávislosti a privilegiím vlastnili Chodové prapor i pečeť. Původní podoba pečeti nebyla zachovaná, jen pečeť ze 16. století. Na ní bychom našli čakan a v pozadí 11 hvězd, které symbolizovaly původních 11 historických obcí.

3. Chodský prapor – ani původní podobu praporu bohužel neznáme. Jedna verze mluví o tom, že se na něm nacházely plstěné boty. Současný prapor byl uměle vykonstruován podle idylických představ o Chodech – Psohlavcích. (Nejdl, 2013, s. 11-17)

2.3 Nepoučitelný lid – historie domažlických Chodů

Koutná (2000) se zabývala historií domažlických Chodů. Snažila se obsírně popsat jejich minulost až do konce područí Lamingernů. Zmiňovala, že přirozenou hranicí Čech byl ve středověku hustý, neprostupný les. Ten měl ztížit vstup nepřátel na naše území. Lesem vedly stezky a obyvatelé přilehlých vesnic měli za úkol provázet po těchto stezkách kupce. Tehdejším celním a správním střediskem bylo hradiště Tuhošť. U něho byly později založeny Domažlice. V Domažlicích byl cíl dvou nejschůdnějších a nejpoužívanějších stezek. První chodské vesnice mohly být zakládány mezi 12. a 13. stoletím na přání panovníka. Obyvatelé těchto vesnic měli hlídat, obcházet hraniční les, zabraňovat škodám, bránit usazování bavorských kolonistů. Mezi privilegii udělená králem Chodům byl i vlastní soud. U soudů mohli „užívat všeho toho práva jako královské město Domažlice a povoluje se jim, aby

směli docházet k soudu do Domažlic jen ve čtyřech týdnech.“ (Koutná, 2000, s. 6). Celkově využívali Chodové 24 privilegií od různých panovníků. Jednalo se o regulaci roční berně na 24 hřiven stříbra nebo osvobození od cel a mýt. Již na konci 15. století přestal panovník Chody potřebovat (hranice byly pevně vymezeny) a dával je často do zástavy. Nazpět je vykupoval hned, jak to šlo, nebo když potřeboval nutně jejich službu. V tomto období dostali Chody do zástavy Švamberkové. Chodové měli se Švamberky spor, jenž vedl až k soudu. Ale už jenom z principu, že poddaní nemohli nad svými pány vyhrát, Chodové prohráli. Neshody však neustaly. Chodové využili povstání v roce 1547 a snažili se Švamberky alespoň vyhnat (často připravit i o hrdla). To se ale nepovedlo a Chodové byli potrestáni jako zrádci vězením i finančně. Švamberkové věděli, že písemná práva Chodům neupřou. Začali tedy uzurpovat práva zvyková. U soudu ani u císaře Chodové opět neuspěli. Císaře vyděsili takovým způsobem, že je nechal potrestat. Když silou ani právem nic nezmohli, dostali Chodové revoluční nápad – vykoupit se z poddanství, a to za 11 000 tolarů, které si ještě museli vypůjčit. Jednání o výkupu se však táhlo na roky, navíc se Chodové dohadovali o podmínkách vykoupění. Nakonec museli výkupní sumu zaplatit v krátké době, včetně zadržovaných dávek Švamberkům, které po dobu procesu neplatili. Nakonec se ale v roce 1572 dokázali vyplatit. Byl to jasný důkaz o hrdosti a sebeúctě a nezlomné vůli Chodů. Tato pohádka však neměla dlouhého trvání a příčinou byli sami Chodové. Neplnili závazky vůči městu a ani vůči císaři. Nedokázali také vést kraj k takovému rozkvětu, jaký slibovali. Chodové upadli do správy města Domažlice. S městem však vycházeli velmi dobře. Domažlice respektovaly jejich práva. Město ale pak svůj postoj obrátilo a snažilo se Chody donutit k robotování a sebrat jim tak největší výhodu svobodného obyvatelstva. I tento spor se vlekl u soudu několik let. I přes výměnu císaře nebyl na Chodsku klid. Nakonec Chodové o svém osudu rozhodnout nemohli. Domažlice se účastnily povstání proti císaři a byly za to potrestány odebráním správcovství nad Chody. Zástavu chodského lidu převzal rod Lamingenů. Wolf Lamingen, který pomáhal císaři při povstání, získal na svou žádost chodskou zástavu za směšnou cenu 7 500 zlatých. Měl na císaře velký vliv a vymohl si také primární předkupní právo. Snažil se také celou dobu o dědičnou zástavu, které ale nakonec nedosáhl. Lamingen chtěl z Chodů udělat své poddané bez jakýchkoliv výsad. Začal je proto nutit k robotě. To nesli Chodové opět velmi těžko a k obraně využívali násilí. Tím si zneprátili i dosud nakloněného císaře, neboť by mohli dávat špatný příklad jiným poddaným. Císař jim sebral privilegia, o která se mohli přihlásit až po ukončení zástavy. Chodové se s tím nedokázali smířit a najali si právníka. Ten byl zavřen a Chodům hrozil exemplární trest při odmítnutí poslušnosti. Císař nakonec za zásluhy přiznal Lamingenovi dědičnou zástavu a udělal tak z Chodů běžné poddané nucené robotovat. Po

třicetileté válce spory s rodem Lamingenů pokračovaly. Nepoučitelní Chodové jednali stejně jako dřív – nejdřív soudně, pak předáním supliky osobně císaři, kterého zastavili při jeho cestě kolem, nakonec násilím. Lamingen pomocí vlivných známých udržel zástavu Chodů. Nejen zlo rozsávali Lamingenové po kraji. Nejbohatší ves Klenčí pod Čerchovem nechali povýšit na městečko a zasloužili se o rozvoj kraje. I tak nezapomněli Chodové na svá stará práva. V době selských rebelií a hladomoru vyslali k novému císaři Leopoldovi posly. Ten je ale ani nevyslechl. Wolf Lamingen věděl, že Chodové mají někde ukryté originály privilegií a chtěl je získat. To se mu povedlo při potlačení selského povstání. Chodové však nebyli hloupí a využili Lamingenovy neznalosti a dvě nejdůležitější privilegia mu nevydali. Tato privilegia se rozhodli využít na konci 17. století. Poslali do Vídně deputaci. V ní byl i Jan Sladký Kozina. Deputace si výsledky u císaře vyložila klamně a přišli domů jako vítězové. Nevěřili císařskému reskriptu, kdy císař upozorňoval, že již bylo rozhodnuto dříve. S vírou ve spravedlnost císaře odmítli Chodové robotovat. Až při další návštěvě Vídně a jejich advokáta pochopili, že jim císař nic neslíbil a nezaručil. Advokát napsal omluvný dopis, kterým si císaře usmířili. Ale jen na chvíli. Chodové doma dále odmítali robotu. Císař ztratil s Chody trpělivost a na jeho příkaz byly v Praze přestříhány originály privilegií a 5 delegátů bylo uvězněno na Novoměstské radnici. Doma se Chodové odmítli vzdát a část jich byla také uvězněna. Vojsko chytrou taktikou vyhladovění donutilo obce se vzdát s obětí jednoho života. Největším zastáncům chodské svobody byl nakonec udělen exemplární trest – od trestu smrti, pranýřování, vykázání z území až po nucené práce. Exemplárně potrestán byl nakonec Jan Sladký Kozina, a to veřejnou popravou oběšením za přítomnosti 66 Chodů i s jejich syny pro výstrahu. Po smrti Wolfa Maxmiliána Lamingena prodala jeho vdova majetek Jiřímu Stadionovi. Pár let se Chodové snažili sžít s novými pány, ale bezúspěšně. Začali se bouřit. Nakonec je vrchnost přinutila poddanství podle nového robotního patentu. Tím skončil jejich naprosto ojedinělý a vytrvalý odpor a boj za svá práva. (s. 5-32)

2.4 Privilegované chodské vsi

Nejdl (2013) ve své publikaci zpracoval minulost i současnost původních privilegovaných chodských obcí:

1. Draženov – první zmínku o této obci najdeme již v roce 1325. Významnou osobností této obce byl Kryštof Hrubý, jenž má dnes v Draženově pamětní desku. Byl jeden z vůdců chodských vzbouřenců a dvakrát se účastnil poselstva do Vídně. Zemřel zajat v Novoměstské radnici. Radikální proměnou prošla obec až ve 20. století. Přímo v centru vesnice vedla frekventovaná silnice z Domažlic a ničila historický ráz. Přesto se i zde našly památky na

staré časy, jako třeba někdejší draženovská rychta. Blízko Draženova je také studánka Dobrá Voda s kapličkou s motivem Chodské madony. (s. 37)

2. Chodov – dříve také Kodow, byla vesnice na začátku hraničního hvozdu. Mezi zajímavosti této obce patřily dva smírčí kříže. Jeden stál v centru obce a druhý v horní části. (s. 45)

3. Chodská Lhota – v listině českého krále Jana Lucemburského z roku 1325 byla Lhota zmíněna jako „Lhotka villa Chodonum“ (Nejdl, 2013, s. 50). Místní obyvatelé byli velmi aktivní při vyznačování hranic našeho státu, jednalo se o tzv. lizování⁵, a při spravování stezek. Chodská Lhota stála při vršku Chlumek. Pravděpodobně se ale stará vesnice nalézala asi 1 kilometr východně. (s. 50)

4. Klenčí pod Čerchovem – první zmínka o tomto městečku byla z roku 1325 a povýšení na městečko přišlo roku 1690 od císaře Leopolda I. Dnes je městysem⁶ a místní jsou na toto označení velmi hrdí. Po potlačení chodského povstání se městečku dařilo dobře díky příjmům z obchodních cest. Život místních lidí ovlivnily také četné vojenské oddíly, které se zde zastavovaly. I ve 20. století zažívalo městečko rozmach. Rozvinutý cestovní ruch udělal z Klenčí pod Čerchovem vyhledávanou lokalitu. Největší dominantou městyse je nádherný kostel svatého Martina. V kostele je vybudována krypta Stadionů a je v ní uložen i Lomikar. Kromě již zmíněných rodáků Jindřicha Šimona Baara a Jindřicha Jindřicha se zde narodil také spisovatel Jan Vrba. (s. 56)

5. Mrákov – ves s původním názvem Mrdak, patří zeměpisně k dolnímu Chodsku. Do rebelií nijak zvlášť nezasáhla kromě roku 1775. V rámci josefínských reforem zde byla založena kaple. Tu nahradil později kostel svatého Vavřince. Kvůli původnímu názvu obce a pejorativnímu výrazu se stali obyvatelé terčem posměchu. Tak se v roce 1892 vesnice přejmenovala na Mrákov. Ten si velmi oblíbila spisovatelka Božena Němcová, a dokonce zvěčnila příslušníka obce v románu *Pohorská vesnice*. Mrákov je také známý tím, že odsud pochází žena, jež se dvakrát vydala na pěší pout' do Říma, a to v roce 1875 a 1878. Její příběh byl v roce 2012 vydán knižně pod názvem *Manka Římanka*. (s. 71)

6. Pocinovice – je největší a nejvýchodnější chodská vesnice. Pocinovice své jméno dostaly pravděpodobně od návrší Sínov. Zajímavostí je, že v této vesnici prý byly horší při rebelii

⁵Značení hranic na stromech ve hvozdu

⁶ Při rozhovoru s několika obyvateli jsem se dozvěděla, že na slovo městyse hrdí nejsou. Je to pro ně příliš abstraktní pojem. Spíše by vzali za své označení městečko.

ženy než muži a musely být bičovány. Nejvýraznějším panoramatem je kostel svaté Anny a několik renovovaných roubených chalup. (s. 80)

7. Postřekov – je nejlidnatější a nejsevernější chodská vesnice. Zeměpisně patří k hornímu Chodsku. V Postřekově se klade důraz na dodržování tradic a konzervativní způsob života. Uprostřed vsi stojí kaple svatého Jakuba, kterou vymaloval známý malíř Josef Špillar. (s. 91)

8. Starý Klíčov – původním názvem Kytšow, při třicetileté válce utrpěl velké škody a zchudl. Klíčovští byli velmi aktivní při všech rebeliích, a tak se sedláci museli účastnit poprav Jana Sladkého Koziny. Kvůli požáru v roce 1902 najdeme jen málo zachovalých památek kromě kaple svatého Václava. (s. 106)

9. Stráž – je nejmenší chodskou obcí. Nachází se na úpatí Veselé hory, které se říká U Vavřinečku. Stráž není zmíněna v původních historických obcích. Na soupis se dostala až v roce 1430. I zde často pobývala Božena Němcová. Na této vesnici můžeme potkat ženy v chodském kroji i při běžné příležitosti. (s. 113)

10. Tlumačov – jedna z mála obcí, která přísahala poslušnost již v prvních týdnech rebelie. Vesnici proslavila sugestivní pověst o sedláku Zdanovcovi. Ten ukradl pokladnu francouzským vojákům. Zdanovec vojáky opil. Ti hned druhý den na krádež přišli a sedláka mučili. Jeden voják Zdanovce proklel a on se prý zjevoval mezi Mrákovem a Tlumačovem a stejně tak postavy vojáků. (s. 119)

11. Újezd – byl jednou z nejaktivnějších obcí při rebeliích. Při jedné z nich bylo upáleno 6 obyvatel. Pocházel odsud také Jan Sladký Kozina. Jeho tělo údajně viselo na šibenici ještě dva roky. Mezi nejnavštěvovanější dominanty patří kostel svatého Václava a také Kozinův statek. (s. 125)

12. Trhanov – obec, která byla centrem trhanovského panství. Trhanov je rodiště lékaře a spisovatele Josefa Thomayera. Místní zámek byl sice rekonstruován, ale dnes není možné ho navštívit. (s. 133)

2.5 Chodská liga

Je sdružení obcí, které se nacházejí v domažlickém okrese v oblasti horního Chodska. Mluvíme o obcích Draženov, Chodov, Klenčí pod Čerchovem, Postřekov a Újezd. Obce v tomto mikroregionu se sdružují dobrovolně a staví na historii tohoto kraje. Projekt Chodská liga byl založen v roce 1998. Podporuje národopisné zvyky a tradice, nošení krojů, tradiční

řemesla. Pořádá také akce k propagaci tohoto mikroregionu a pro zvyšování návštěvnosti – slavnost Výhledy, masopust v Postřekově.

(Mikroregion a dobrovolný svazek obcí Chodská liga, 2015, [online], [20. 10. 2015])

2.6 Baarův dům – Baarovo muzeum

Tím, že Baar odkázal všechen svůj majetek rodné obci Klenčí pod Čerchovem, mohl vzniknout Baarův památník. Spisovatel v závěti vyslovil přání, aby jeho dům sloužil pro účely místní kultury a osvěty. Také aby v něm byla knihovna a chodské muzeum. Jeho přání se mu splnilo, ale až v roce 1926, rok po jeho smrti. Nejprve vznikla menší expozice v prvním patře domu, kde Baar bydlel a psal. Obsahem první expozice byly sbírky dokumentující život Chodů. Expozici uspořádal Baarův přítel František Teplý. O sbírku se také starala jeho hospodyně a místní učitel Jan Bozděch⁷. Za okupace byla sbírka převezena do Lužan a později do Chodského zámku. Zjistilo se také, že sbírka byla nevhodně uložena a byla poničena. Během protektorátu německé vedení radnice se rozhodlo sbírku prodat a jen díky zásahu spisovatele a archiváře Josefa Blaua se od rozhodnutí odstoupilo. Po válce se sbírky opět nainstalovaly do částečně zrekonstruovaného domu. Po odstěhování knihovny v 50. letech byla jedna místnost věnována klenečskému rodákovi, interpretovi a sběrateli písní, autorovi *Chodského zpěvníku* a národopisné publikace *Chodsko* Jindřichovi Jindřichovi. Druhá místnost zachycovala život rodáků z Trhanova bratrů Thomayerových a rodině Tauerů. V 60. letech se návštěvnost rapidně zvýšila a muzeum bylo vybaveno audiosystémem. Později se bohužel návštěvnost opět snížila. Sbírka se mohla rozšířit, a to tím, že byly zrekonstruovány v prvním patře místnosti přesně tak, jak v nich Baar žil. Velkým problémem se v posledních letech ukazovalajíž zmíněná klesající návštěvnost. Pouhých 3 tisíce příchozích za rok. Ačkoliv se ji Klenčí pod Čerchovem snaží zvýšit, mívá se to zatím účinkem. Dnes najdeme muzeum ve stejném stavu jako v 90. letech. Nahoře ještě funguje starý audiosystém, který návštěvníky provede a seznámí s Baarovým životem. Vstupné pro studenty a děti činí 10 korun a pro dospělé 20 korun. Můžeme ho považovat spíše za symbolické. (Leták Baarův dům – Muzeum Jindřicha Šimona Baara)

2.7 Chodský kroj

Jelikož najdeme v Baarových dílech i nahraných rozhovorech mnohé úseky řeči zaměřené na kroj, popíšeme ho zde detailněji. Dnes na Chodsku kroj denně nosí už jen představitelky nejstarší generace. Při procházkách po Postřekově a po Mrákově můžeme

⁷ Autor knihy *Baarovo Klenčí*

narazit na ženy okolo 90 let, které se rády pochlubí, že si jinou „obleč“ neumí představit. Jinak jsou vidět při tradičních akcích, jako je pouť, svatba, vystoupení místních kapel. Kroje jsou odlišné mezi „hornáky“ a „dolňáky“, liší se ale také podle situace. Velmi zajímavé by bylo zkoumat, jak se chodský kraj změnil. Například jupka (lehký kabátek) dřív nebyla součástí českého kroje, nýbrž německého či přesněji – opačná tradice svatební, kdy se nevěsta na Chodsku vdávala v černém jako znamení smutku, že odcházela od rodičů. Nevěsta, jež při cestě do kostela neuronila potoky slz, byla shledána nevděčnou. Mužský kraj sváteční skládal z bílé sváteční košile, ze žlutých kalhot nejčastěji z jelenice, na košili se oblékal lajblík neboli vesta s tmavomodrou barvou a mosaznými knoflíky. Navrchu měli svobodní mládenci kazajku, ženatí ženící kabát. Rozdíl byl v délce, kdy ženící kabát sahal na lýtka, ale kazajka byla krátká. Kraj se nemohl obejít bez punčoch, a to bílých nebo modrých, a vysokých bot nebo nízkých střevíců. Velká péče se také věnovala pokrývce hlavy. Tu tvořila buď čepice vydrovka, liška, kuna a beranice v zimě, nebo typický širák – velký černý plstěný klobouk ovinutý černou stužkou. V ruce měl Chod čakanu – zbraň a hůl. Základem ženského kroje byla košile s krátkou sukni sešitá k živůtku. Přidaly se typické rukávce s krátkými vydutými rukávy. Ty bývaly hodně naškrobené a obšité červenou krajkou. Kromě toho se také mohla oblékat košile pistulka s dlouhými rukávy. Přes košili se nosil živůtek. Ten nedosahoval k pasu a měl velmi hluboký výstřih. Typicky se šil v modré, červené a zelené barvě nebo květovaný. Ještě na živůtek se pokládal hedvábný šátek také vesele barevný. V zimě si dívka mohla obléci také kazajku (špenzr) – tmavomodrý krátký kabátek. Vdané ženy mohly nosit kožíšek. Toto právo si vysloužily dnem svatby. Dole nosily ženy šerky – vlněné varhánkové sukně. Barvu sukně a i fěrtuchu (zástěry) si vybíraly hlavně podle církevního roku. Povinností bylo nosit punčochy i v létě, v zimě vlněné, v létě bavlněné a červené nebo do oranžova. Na nohou mohly nosit ženy nízké střevíce více či méně zdobené. Správná Chodka nosila na hlavě černý šátek s výšivkami kytiček a správně zavázaný „na babku“, tedy nebyly vidět vlasy ani uši. Ten si nesměla sundavat ani při tanci. Říká se, že chodský kraj slušel více ženám při těle. Vyzdvihl jejich přednosti a skryl nedostatky. Kraj míval ještě více částí v závislosti na situaci (na svatbě čepení) a na ročním období. Jak z popisu vyplývá, typická byla pro něj barevnost a vyšité přírodní motivy. (Jindřich, 1956, s. 31-39)

2.8 Výroční svátky a zvyky

Stejně jako tradice nářeční, také tradice slavení svátků upadá. Dnes neslavíme ani polovinu svátků jako lidé před sto lety. Je to dáno hlavně rozvojem společnosti, modernizací a industrializací. Držet v zimě přástky dnes nemá význam, když oblečení si můžeme koupit „na

každém rohu“, také dračky již nikdo nedodržuje. Svátky, které slavíme i dnes, slavíme v mnohem menší míře a s menším nadšením. Lidé si začali tento úpadek uvědomovat a často se snaží udržet tradice uměle. Do původního stavu však věci nedokážou dát. Nejvíce je mizení tradic znát právě při četbě venkovské prózy. Sám Baar se bál, že když nezachytí zvyky do *Chodské trilogie*, zmizí úplně. Ačkoliv si uvědomoval, že detailní popis dodržování svátků je na úkor děje trilogie, nedokázal ho nezařadit.

Svátky, které se na Chodsku slavily, byly stejné jako v ostatních částech republiky. Lišily se např. pouti, a to podle patrona, jenž danou vesnici chránil. Selské posvícení se slavilo v neděli po svátku svatého Havla. Posvícení bylo spojeno s velkým úklidem a malováním sencí⁸. Selky pekly koláče zvané zvače a často se zabíjelo prase. V zimě, kdy měli sedláci méně práce, se chodilo na přástky. Přástky se týkaly pouze děvčat a chlapců od šestnácti let a byly většinou dlouho do noci. Říkaly se vtipy, hádanky a zpívaly písně. Podobný průběh slavení i dnes má Štědrý večer a Tři králové. Tři králové žehnali jednotlivým domům a za to dostávali výslužku v podobě másla, vajec i peněz. Vynášení zimy, Mořeny, byl zvyk pro svobodné dívky a mládence. Mořenu směla utopit pouze dívka čistá. Nové léto už přinášeli do vesnice všichni. Dvě podoby mělo stavění máje. Společná máj, které se říkalo král, stávala na návsi celý měsíc. Chlapci mohli své milé postavit potají před jejím oknem menší máj a vyznat jí tak lásku. Pro dívky zůstalo často záhadou, kdo to pro ně učinil. (Jindřich, 1956, s. 43-58)

⁸ světnice

3 JAZYKOVÁ ČÁST

3.1 Jazyk a jeho dělení

„Jazyk je systém znaků sloužící k výměně a vyrovnávání obsahů lidského vědomí, k dorozumívání a myšlení.“ (Čechová, 1997, s. 7)

Čechová (1997, s. 36-48) píše o národním jazyku, tedy českém jazyku, jako o soustavě výrazových prostředků, které jsou vymezeny z hlediska územního, rozděleny funkčně a teritoriálně a zároveň stratifikovány sociálně. Národní jazyk můžeme dělit do několika útvarů. Nejreprezentativnějším útvarem je spisovná čeština. Používá se při vyšších komunikačních cílech a řídí se kodifikací. Kodifikované tvary slov najdeme v *Pravidlech českého pravopisu* a také ve *Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Mluvená forma spisovné češtiny se nazývá hovorová čeština. Mezi nespisovné útvary národního jazyka řadíme dialekt, interdialekt a obecnou češtinu. Dialekt je stále užíván v bezprostřední komunikaci. Interdialekt stojí mezi dialektem a spisovnou češtinou (východomoravský a středomoravský interdialekt). Obecná čeština je považována za takzvaný třetí standard a vznikla ze středočeského nářečí. Užívá se hlavně v Čechách a dnes již také na střední Moravě, ale přítomnost obecné češtiny v beletrii a dramatu a hlavně v médiích nasvědčuje tomu, že se bude její působnost dále rozšiřovat. Jazykové prostředky, které používáme v běžné řeči, nazýváme běžnou mluvou. K národnímu jazyku patří kromě útvarů také poloútvary. Jsou specifickou lexikální a frazeologickou vrstvou jazyka. Mezi poloútvary řadíme profesní mluvu, slang a argot. Profesní mluva se spojuje s pracovním prostředím a vyjadřuje se pomocí ní skupina zaměstnanců a je vystavěna na principech jednoznačnosti a výrazové úspornosti. Slang má svůj původ ve výrazové aktualizaci, která je spojena se zájmovým a pracovním prostředím. Argotem rozumíme mluvu izolovaných skupin pocházejících ze sociálního podsvětí. I zde se uplatňuje kolektivní solidarita, stejné záměry a cíle. Důležitý rys je zašifrovanost. Vztahy všech těchto útvarů tvoří jazykovou situaci.

3.2 Rysy obecné češtiny

Mezi základní rysy obecné češtiny patří použití koncovky *-í/ý* za starší *-é* (*malý město*), náhrada *-ej* místo spisovného *i/y* (*novej kluk*). Jen u obecné češtiny je typická protetická hláska *v-*. Časté je také zjednodušování souhláskových skupin (*šveska*), vynechávání hlásky *j-* na začátku slov (*menuje*), zánik slabičného *-l* v přičestích minulých (*on nes*). Tvaroslovné odlišnosti od spisovné češtiny se prezentují unifikací koncovek 7. pádu

(*všema*). Další typy unifikací již přecházejí do hovorové češtiny (koncovka *-ách* v 6. pádě). (Bachmannová, 2002, s. 81-82)

3.3 Definice dialektologie

„Dialektologie je odvětví jazykovědy, které se zabývá zkoumáním nespisovné mluvy (nářečí) a rozdílů v ní na území jednotlivých národních jazyků nebo i jazykových skupin.“ (Bělič, 1972, s. 5)

Podle Bogoczové je dialektologie „lingvistická disciplína, která zkoumá dialekty.“ (2012, s. 106) Přičemž slovo dialekt pochází z řeckého jazyka a znamená způsob mluvení. Nářečí je pouze český ekvivalent a klade důraz na mluvenou podobu jazyka. Ačkoliv víme, že existují například sociální dialekty, těmi se dialektologie nezabývá. Je to tedy věda o zeměpisných dialektech. Podle Lamprechta (1976, s. 11) nářeční diferenciacie je výsledkem přirozeného historického vývoje jazyka. Jen malá část vznikla v období předhistorickém – pozdně praslovanském.

Dialektologie je součástí lingvistiky, je to lingvistická subdisciplína. Má přímou návaznost na historickou mluvnici a také na etymologii, fonetiku, fonologii, morfologii, syntax, lexikologii i stylistiku. Materiál sesbíraný dialektologií využívá pak také pomezí disciplína sociolingvistika, která zkoumá vztah společnosti a jazyka. Kromě lingvistických disciplín souvisí dialektologie také s dalšími společenskými vědami, a to především s folkloristikou, etnologií a etnografií. Za dřívější záznamy nářečí vděčíme hlavně sběratelům folkloru. (Bogoczová, 2012, s. 111-112)

3.4 Předmět dialektologie

„Dialektologie je odvětví jazykovědy, které se zabývá studiem nářečí, dialektů. Nářečím přitom rozumíme víceméně ustálenou místní obměnu celonárodního jazyka, zeměpisně vymežitelný souhlas jazykových prostředků, který slouží jako nástroj dorozumívání pouze části národa, a to jen v oblasti běžného denního styku.“ (Cuřín, 1964, s. 157)

Znaky jednotlivých dialektů vytvářejí systém. Tyto dialekty můžeme nazývat jako dialekty místní, jiným názvem zeměpisné. Krom nářečí místních zkoumá dialektologie také nářečí sociální. Rozdíl mezi místním a sociálním dialektem tkví v tom, že sociální nemá samostatný systém. (Holub, Janečková, 1993, s. 6)

Ještě jeden termín z oblasti dialektologické je třeba zmínit. Jedná se o izoglosu, která „ohraničuje území s přítomností daného jazykového jevu a současně jej odděluje od území s jinými jazykovými zvláštnostmi.“ (Bogoczová, 2012, s. 44)

Na nářeční mapě bychom našli izoglosy v oblasti hláskosloví, tvarosloví, frazémů, lexikální i syntaktické. Izoglosy jsou jevem proměnlivým s nestálými hranicemi. Tvoří svazky izoglos, které potom realizují hranice nářečí. Když hodíme kámen do vody, vytvoří se vlny a dané místo, kam kámen dopadl, tvoří jádro. Dialekt má také své jádro. Čím více jsou „vlny“ od jádra vzdálené, tím méně jsou znatelné. Tak se i změny v jádru dialektu přenášejí po vlnách směrem k hranicím se snižující se intenzitou. (Bogoczová, 2012, s. 44)

3.5 Dějiny české dialektologie

Česká dialektologie se rozvíjela společně s evropskou. Jak již bylo zmíněno, první zápisy nářečí máme od folkloristů a spisovatelů. Na dialekt se hledělo hlavně z emocionálního hlediska jako na národní tradici. Později se objevovaly výzvy k systematickému sběru nářečního materiálu a první odborné články. Alois Vojtěch Šembera sepsal nejstarší dialektologickou práci *Základové dialektologie československé* v roce 1864. Na něj navázal František Bartoš, jenž vymezil již kromě českého, moravského a slovenského dialektu nářečí slezské. Ve druhé polovině 19. století se rozmohlo působení Literárního a řečnického spolku Slavia, který sbíral zápisy lidové mluvy. Zde začalo svou práci i několik dalších dialektologů (Gebauer, Dušek atd.). V roce 1895 se konala Národopisná výstava československá. Jazykovědnou část měl na starost Vavřinec Josef Dušek, jenž sepsal podrobný návod ke sběru nářečního materiálu. Dialekt se stal předmětem zájmu pro bohemisty (Trávníček, Havránek) a zajímal také členy Pražského lingvistického kroužku. Bohuslav Havránek roku 1924 napsal stať *K české dialektologii* a o 10 let později slavnou studii *Nářečí česká*. Po válce zajistil soustavné zkoumání řeči Ústav pro jazyk český ČSAV se sídlem v Brně. Jeho cílem bylo sestavit nářeční atlas. Ve 30. letech se formovala tzv. brněnská škola s významnými zástupci jako Arnošt Lamprecht a Jaromír Bělič. Na základě dotazníkových šetření vycházelo mnoho článků na téma nářečí od autorů Jaroslava Voráče, Jana Balhara, Dušana Šlosara a mnoha dalších. Od 60. let se také dialektologie zaměřila na jazyk nových průmyslových aglomerací a na dopad větší migrace a urbanizace obyvatel. Důležité souhrnné práce vycházely od 60. let. Patří sem *Vývoj českého jazyka a dialektologie* od Františka Cuřína, *Nástin české dialektologie* od Jaromíra Běliče a *České nářeční texty* redigované Arnoštem Lamprechtem. (Bogoczová, 2012, s. 119-126)

Na zmapování a zachycení jihozápadočeské nářeční podskupiny měl největší zásluhu Jaroslav Voráč. Pavel Jančák (1980, [online], [17. 3. 2016]) nám v článku v časopise *Naše řeč* stručně předložil Voráčův životopis. Rodák z Klatov byl žákem Bohuslava Havránka a dlouholetým pracovníkem dialektologického oddělení Ústavu pro jazyk český Československé akademie věd. Základní prací se stala dvoudílná publikace *Česká nářečí jihozápadní* z let 1955 a 1976. Osobně také prováděl výzkum v mnoha oblastech venkovské sítě *Českého jazykového atlasu* a podílel se na kolektivní publikaci *České nářeční texty*, v níž redigoval texty z oblasti jihozápadočeské.

V současnosti je střediskem českého nářečí dialektologické oddělení Ústavu pro jazyk český Akademie věd ČR. Mezi jeho největší úspěchy patří vydání šestidílného *Českého jazykového atlasu*. (Bogoczová, 2012, s. 126)

3.6 Základní dělení nářečí

Na území Čech Lamprecht (1976, s. 11-42) dělí nářečí do 4 základních skupin. Tyto skupiny a jejich názvy zůstaly stejné dodnes:

1. nářečí česká v užším slova smyslu,
2. nářečí středomoravská,
3. nářečí východomoravská (moravskoslovenská),
4. nářečí slezská (lašská).

Tyto skupiny se dělí ještě do podskupin. Vzhledem k zaměření této práce uvedeme pouze rozdělení první skupiny. Existuje tedy následující klasifikace nářečí českých v užším slova smyslu: středočeská, jihozápadočeská, severovýchodočeská a jihovýchodočeská. Poslední, nejmenší nářeční dělení je na úseky a subdialekty. Podskupina jihozápadočeská se tedy ještě dále může členit na okruh nářečí západočeských a jihočeských. Nás nejvíce zajímá okruh západočeský, jenž se dále dělí na úsek chodský, manětínský a stříbrský.

3.7 Rysy jihozápadočeské

Podle Cuřína (1964, s. 177-179) nářečí jihozápadočeské sousedí s nářečím středočeským. Hranici bychom našli v okolí Loun, Příbrami a Jihlavy. Jak píše Cuřín, má 2 okrajové úseky, a to doudebský a chodský. Podle Lamprechta (1976, s. 40) tvoří hranici Rakovnicko, Hořovicko, jihozápadní Příbramsko a dále Pelhřimovsko, Voticko a Sedlčansko.

Hláskoslovné změny:

V tomto bodě práce budeme primárně vycházet z práce dialektologa Jaroslava Voráče a jeho práce *Česká nářečí jihozápadní* (1955).

1. „Změna $e (e) > a$ ve slabikách měkkých především v měkkých slabikách *če, še, že, ře, le* (*čap, fčala, sršán*).
2. Vyrovnání ve prospěch přehlásky $a > ě (e)$. Historické přehlásky $a > ě (e)$, $á > ie (i)$. Příklad: *začal > začel, třást > tříst*.
3. Nadměrná dvojhláska *ou* za *ú* z původního *ó* ve slovech *roužnout, poučet*.
4. Zachování nediftongizovaného *í* po *c, z, s*. Proti samohláskové změně *í* v *ej*, která se vyvinula v českých nářečích. V jihozápadočeských nářečí se zachovává *í*. Např: *vozik, sýpka*.
5. Některé společné typy kvantity.“ (Voráč, 1955, s. 13-28)
Jak dále rozvádí Voráč ve své publikaci (1974, s. 43), nejlépe se kvantita zachovala na Chodsku v mnoha příkladech. Kvantitu můžeme najít u ženského rodu v kořených slabikách slov dvojslabičných (*pína, slína*) a také ve tvarech rodu mužského (*kráj*). Dalším typickým příkladem je slovo *d'ífče*. U mluvčích z nejstarší generace bylo také postřehnuto zachování délky u genitivu (*ze vrát*). Velmi užívané bývá dloužení v nominativu plurálu mužského rodu životného (*sedláci, zedníci*), jež je však typické pro celou podskupinu jihozápadočeskou, a dokonce je i nadále živé, a také u pronomina náš (*náše*). Kvantitu na Chodsku můžeme také objevit u některých slovesných tvarů, například u l-ových participií (*umít, volát*). Chodsko se však nevyznačuje jen délkou. I krátkost užívají místní mluvčí. Například v 1. osobě singuláru u sloves *nosím* nebo *dělám*, užívají ve shodě s obecnou češtinou krátkost. Podobně tuto krátkost nalezneme v infinitivech typu *nest, pect*.
6. „Původní samohlásky při slabičném *r, l*. (*serdce, herdlička...*).“ (Voráč, 1955, s. 33) Bogoczová (2009, s. 64) uvádí, že tento rys se zachoval také v úseku ještědském a podkrkonošském.
7. „Redukce samohlásky *i, y* ve spojeních *il, yl, ly, ry*. Slabičné *l, r*.
8. Střídnice za asimilované *g* (*nihdo*) a *k* za *cizí g* (*kranát*). Ve spisovné i obecné češtině a ve většině nářečí v Čechách vyslovuje se *k* v poloze před párovou znělou souhláskou jako *g*. *Kdo > gdo*. V českých nářečích jihozápadních se u starší generace vyslovuje jako *h* nebo *ch*.

9. Rozdílné výsledky staré měkkosti ve skupině mě (*nje, mňe, me, mjesto/mnesto*). V jihozápadních Čechách je totiž jednak výslovnost shodná se středočeskou a s většinou českou tedy *mňesto, mňesíc, mňel, v zimňe, jednak mjesto, mjesíc, mjel, v zimje*. (Voráč, 1955, s. 37-43)
10. „Změna *d > r* postavení mezi dvěma samohláskami. Nebo mezi samohláskou a souhláskou znělou. Na Chodsku byla do té míry tak důsledná, že patřila ke znakům, jež byl pro chodštinu typický. (*děrek, storola, bure...*).“ (Voráč, 1955, s. 45)
- Bělič (1972, s. 227) zmiňuje, že tato změna se objevovala i v jiných nářečích skupinách v lexikalizaovaných formách.
11. „Disimilace skupin *sč, stř* v *chč, chtř*.“
12. Změna souhlásky *-v* ve spojení *avi, ovi, -v, -vi* po samohláskách se buď mění, nebo mizí (*polovice – poloice, polojce*). Řidčeji se pak mění obouretně *v* ve seskupení *-ovi- na -ou-* (*jalouce, Novákouc*). Tyto změny nacházíme u těchto typů:
- a. řada jmen obecných- *jalojce, polojce, nohajice*
 - b. v dativu a lokále podstatných jmen jako *bratoj*.“ (Voráč, 1955, s. 48-51)
Tento rys se může vyskytovat v jižních Čechách ve frazeologických spojeních jako „jde mu to jako židoj setí.“ (Balík, 2011, s. 91, [online], [18. 6. 2016])
 - c. „u jmen místních jako *Horažd'ouce, Blojice, Bud'ojce*
 - d. jména rodinná či označení rodiny podle povolání - *Vlasákojc, učitelojc*.
13. Protetické *h* před samohláskami a před *ň, r, ř* a *í* na počátku slov. (*iskra*) Poměrně nejdochovaleji se dochovalo protetické *h* u staré generace na Horšovskotýnsku a vlastním Chodsku. (*halmara, hřešeto*).“ (Voráč, 1955, s. 51-53)
- Podle Voráče (1976, s. 48) již tehdy proniká jasně výslovnost bez proteze. Důkazem je hyperkorektní přezdívka *Ondové (od Honža)*.
14. „Ustrnulý tvar přídavného jména přivlastňovacího na *-ovo* a rodinného jména na *-ovic, -ojc, -ouc*. V jihozápadních nářečích se ustrnul jediný tvar nesklonný *-ovo, -ino*. (*bratrovo kluk, o bratrovo klukovi*). Proti zpodstatnělému kolektivnímu označení příslušníků rodiny se používá ustrnulého tvaru Novákovíc s nářečními obměnami Novákojic, *-ojc*.
15. Některé společné typy v tvarech slovesných (3. pl. *umí, sází, řekňite, noš, ježd'i*).

3. osoba plurálu přítomnosti v imperativu. *Oni umějí, sázejí, prosejí.*“ (Voráč, 1955, s. 61-64)

Podle Voráče (1976, s. 41-42) můžeme kromě těchto typických znaků také najít znaky dnes již archaické a zachované pouze v některých okrajových úsecích. Jedná se například o opožděný vývoj dvojhlásky *-ou* z původního *-ú*. Zavřená výslovnost dvojhlásky *-ou* bezpečně doložila Němcová v okolí Domažlic a Klatov (*klobúk, jsú, kúsek*). Později Hruška našel jev už pouze omezeně. Dále o zavřenou výslovnost dvojhlásky *ej* z *y* jako *ij* (*celij, suchij*). Ještě v 70. letech dokázal existenci této změny na Chodsku u staré a nejstarší generace. Zbytky výslovnosti *y/i* – dříve se v okrajových úsecích projevovala odlišná výslovnost tím, že se *y* mohlo blížit hlásce *-e* (*kobela*). Avšak na Chodsku byla zachycena pouze okrajově.

Dále jde o zachování akuzativu středního rodu *je* proti obecně českému tvaru *ho*. Tento rys, jak dokázal, je na Chodsku velmi rozšířen, hlavně na Domažlicku (*já je mám = hospodářství, von je = máslo*). (Voráč, 1976, s. 50)

3.8 Znaky širší západočeské oblasti

„1. výskyt epentetického *j* před měkkými zubnicemi užívaná hlavně starší generací (*zaplajť, zejď*)“

2. redukce samohlásek *i/í/y/ý* ve skupině s konsonantem *ň* nebo *ň* (*pjekň, četňáci, pšence*)

3. západočeské koncovky v dativu plurálu podstatných jmen typů *chlapom, k Rokicanom, kravom*.“ (Voráč, 1976, s. 26) Podle téhož autora (1976, s. 31) je u západočeského nářečí rys *o*-kmenové koncovky v dativu plurálu měnicí se z *-ům* a *-om* nejvýraznější. Tento rys také analogicky pronikal k dalším typům podstatných jmen. Změna se může projevat i u *a*-kmenů, *i*-kmenů mužských a *u*-kmenů souhláskových, jinak také u rodinných a místních jmen či označení zvířat.

„4. zvláštní výsledky vyrovnávacích tendencí mezi *i*-kmeny a *ia*-kmeny jako *do práci, na lavicech*.“ (Voráč, 1976, s. 26) Tamtéž píše autor o vyrovnávacích tendencích pádových ve skloňování substantiv typu *nůše* a *kost*. V západních Čechách se více zachovaly tvary *i*-kmenů vzoru *kost* a některé pronikly k typům *nůše*. Jde hlavně o podstatná jména v genitivu singuláru zakončená na *-ce* a na jiné hlásky (*do posteli, do zemi*) a také v lokálu plurálu (*na lavicech, na vesňicech*). Na Chodsku a Domažlicku bývá ještě rozdíl v délce. Koncovka *i*-kmenová zde bývá dlouhá (*z lajci, ze sencí*). (s. 35-37)

„5. Slovesné přičestí v konstrukci typu *mám vařeno/mám vařino*.

6. Krátká koncovka ve slovesných tvarech 1. osoby singuláru, jako *d'elam, mam*.

7. Nápadný typ větné intonace „plzeňské zpívání“, které záleží ve zvláštním zvukovém vymezení jádra výpovědi melodickým vrcholem na poslední slabice před intonačním centrem.

8. Délky v genitivech, jako *ze vrát, strán* a zejména u neuter *housát, kuřát*.

9. Délka u nominativu plurálu maskulin životných typu *klucí, vojáci*.“ (Voráč, 1976, s. 26–27)

I uvnitř jednotlivých nářečních úseků existuje diferenciacie. U každého mluvčího závisí na věku, vzdělání a nakonec i pohlaví. Postupně se dialekty přibližují spisovné češtině. Pomocí vyrovnávání vznikají méně vyhraněná území a tam se ustanovují útvary nadnářeční, takzvané interdialekty. (Bělič, 1972, s. 10)

3.9 Charakteristika mluvy na Domažlicku

Mluva chodská nezahrnuje pouze 11 historických obcí chodských. Stav nářečí je podobný i na Horšovskotýnsku a Staňkovsku, tedy v celé domažlické kotlině. Proto nemusí být úplně vhodné označení chodské nářečí, ale spíše lidová mluva či nářečí domažlické. Dokonce i Jan František Hruška došel k názoru, že mluva Chodů nebyla nikdy samostatným nářečím, nýbrž by se dala zařadit do podřečí⁹ domažlického, které patří k nářečí jihozápadnímu. Velká zachovalost dialektu je dána zeměpisnou polohou domažlické kotliny. Je to relativně oddělená oblast lesními předěly. Dalším faktorem je místní sounáležitost a důraz na udržování tradic nejen dialektologických. Největší rozdíl mezi mluvou 11 historických obcí chodských a dalších okolních vesnic, hlavně na východ a sever od Domažlic, je v intenzitě – stupni zachovalosti. (Voráč, 1976, s. 39)

Diferenční znaky hláskoslovné – foneticky velmi nápadná je výslovnost hlásky *a*, která se vyslovuje palatálně. Hřbet jazyka se při výslovnosti posune k přední části tvrdého patra. Zní tedy potom jako *æ*. Tento jev byl zachycen již Boženou Němcovou v okolí Domažlic. Výslovnost *æ* bývá velmi individuální a častěji se dá slyšet ve spontánních projevech. Přesto tento rys nenalezneme pouze v úseku domažlickém, ale i v Klatovech a Přeštěnicích. (Voráč, 1976, s. 40)

⁹ Je termín A. V. Šembery pro seskupení mikrodiálektů. Toto seskupení je vymezeno více místně než podle společných znaků. (Bělič, 1972, [online], [10. 3.2016])

Nejnápadnějším rysem je časté užití zájmena *tento*. Tento mívá podobu *tuten, tuta, tuto*. Jedná se o takzvané „tutání“, které najdeme typicky také na Plzeňsku. Dalším znakem typickým pro tuto oblast a okolí Plzně je vynechání hlásky *-k* v příslovcích (*copa, pročpa*). Z celkového přehledu změn hláskoslovných i tvaroslovných vyplývá, že domažlický úsek a jeho okolí se vyvíjelo stejně jako úseky ostatní. Největší rozdíl je však v zachovalosti některých rysů. Chodsko samo o sobě si nevytvářelo žádné zvláštní nářeční znaky, kterými by se odlišovalo od sousedících úseků. Úsek domažlický či širší Chodsko jsou součástí jihozápadočeského komplexu. (Klimeš, 1992)

V Českém jazykovém atlase VI (2011, s. 359) reflektují výzkumníci změny, které nejsou nikde jinde vyjmenované. V jihozápadočeské podskupině například: Skupina *kd* u příslovcí změněná v *-hd*. Tvar slovesa *mušet* v podobách se *š*.

Český jazykový atlas I (1992, s. 52-61) přisuzuje západočeské oblasti určité nářeční rysy. Jedná se o použití náslovných vokálů (*voko*), změnu souhláskové skupiny *-mňe* na *-mje* (*mjesíc*) a také *-st* na *-st'* (*košť*), další změny skupin *-ňí* na *-nə* u podstatných jmen a u přídavných jmen typu *jarní*. Dále zachování diftongu *-ej, -ou*. To je ale přisouzeno všem českým nářečím, stejně jako zachování souhláskové skupiny *-š'* (*šťěstí*), *sch* (*schoda*), neprovedení přehlásky *e->a* (*kaše -> kaša*).

3.10 Zvláštnosti melodie

Západočeský kraj je známý pro svou intonaci. Jedná se o tzv. „plzeňské zpívání“ odlišené zvukové vymezení jádra výpovědi, které je úplně jiné a více výrazné než v normálním spisovném jazyce. Již Jan František Hruška v knize *Chodský slovník* (1904, s. 8) komentuje zvláštnosti melodie chodských obyvatel. Chodové používají přízvuk stejně jako ostatní Češi a dávají ho tedy na první slabiku. Zvláštnost shledává v prodlužování slabiky poslední. Stanislav Petřík, autor článku *O plzeňském zpívání* (1936, [online], [25. 5. 2016]), uvádí, že jde o zesílení tónu u slabik před větným přízvukem nebo s větným přízvukem. Toto zesílení záleží na míře síly emoce, kterou chce mluvčí vyjádřit, a na prostředí. Dosavadní teorie o přízvuku v jihozápadočeské oblasti shrnuje Zbyněk Holub v části své habilitační práce *K problematice současného úzu paroxytonického přízvuku v mluvě západních a jižních Čech* (2011, [online], [22. 3. 2016]). Přízvuk podle něj je v západní části jihozápadočeské

oblasti penultimový¹⁰, ale zjištěný pouze u nejstarší generace mluvčích. Rozšířenější je v části jižní.

Také Český jazykový atlas V (2005, s. 502) se zmiňuje o plzeňském zpívání s melodickým vrcholem na předposlední slabice.

3.11 Mizení nářečí

Faktory, jež ovlivňují mizení nářečí a jeho nivelizaci, jsou známé. Jde o změny ekonomické a sociologické. Začátek bychom našli již v době tereziánské a josefínské. Bylo zrušeno nevolnictví, zavedenapovinná školní docházka, nastala postupná industrializace měst. Zkrátka – lidé se častěji stěhovali za prací, měli více možností cestovat. Tento rozklad byl pomalý. Urychlený byl díky snaze odstranit sociální rozdíly po válce a v neposlední řadě je zde stále vliv médií. Média nám prezentují spisovnou, hovorovou i obecnou češtinu. Užívání nářečních prvků je tedy slyšet čím dál tím méně.

Dnešní dialektologové mají podle Bogoczové (2012, s. 178) jasný cíl a úkoly. Musí shromažďovat a evidovat jazykový materiál, provádět jeho analýzu a interpretaci, umět ho popsat co nejlépe a také představit širšímu okruhu lidí, tj. laikům a také předpovídat další vývoj.

Z televizního pořadu *O češtině* (2010, [online], [22. 3. 2016]) se dozvídáme, že mizení dialektů je věc aktuální, nezvratná a nezastavitelná.

3.12 Stav v 90. letech

Na počátku 90. let byly v obci Postřekov nahrány rozhovory na téma masopust. Na jejich základě vyšel v roce 1997 v časopise *Naše řeč* článek Aleny Jaklové *K současnému stavu chodského nářečí z hlediska sociolingvistického I.* ([online], [25. 3. 2016]) Článek analyzoval frekvenci výskytu základních diferencních znaků se zvýšenou pozorností na jevy fonologické. U starší a střední generace se stále projevovala zavřená výslovnost dvojhlásky -ou, zavřená výslovnost dvojhlásky -ej ze starého -ý, redukce samohlásky y už pouze u slovesa *být* v minulém čase (*bəl*), stejně jako délka u sloves v přičestí minulých či vyslovování krátkého o úzce (*u*). Tyto jevy se u nejmladší generace nevyskytují.

Oproti tomu všechny generace používají délku v nominativu plurálu, délku ve tvaru *náš* a také ustrnulé tvary adjektiv přivlastňovacích (-ovo).

¹⁰ Penultima je předposlední slabikou ve slově

Použití hlásky *š* ve slovesu *muset* se omezovalo pouze na nejstarší mluvčí. Podobné to bylo u užití protetické hlásky *h*, aktivně ji používala pouze nejstarší generace, více se začalo prosazovat obecně české protetické *v*. Nejstarší mluvčí také aktivně používali v řeči změny hlásky *d > r* nebo změny souhlásky *j > v* ve spojeních *-avi-*, *-ovi-*, splývání *i-kmenů* a *ia-kmenů* v genitivu singuláru (u střední generace pouze u slova práce) a také důsledného užívání hláskové obměny ve skupině *-ovi > ouc, úc*. Další generace ani tyto jevy ve své mluvě nevyužívají nebo velmi ojediněle.

3.13 Projekt Českého jazykového atlasu

Nezbytnou pomůckou každého dialektologického výzkumu je Český jazykový atlas (dále ČJA). Tento dlouhodobý projekt zahrnuje vydání 6 obsáhlých knih pod hlavičkou Ústavu pro jazyk český ČSAV. Atlas předkládá ucelený pohled na rozrůznění českých nářečí a běžné mluvy. Atlas se snaží podat synchronní pohled na nářečí, tudíž zachytit jeho současný stav. Nevyhýbá se ale ani pohledu diachronnímu a podání předchozích vývojových procesů v jazyce. Autoři také předpovídají další vývoj. Jejich úkolem bylo srovnat tři vrstvy jazyka. Zaměřili se na mluvu obyvatel venkova staršího věku a tu pak komparovali s mluvou obyvatelů města staršího věku. Poslední vrstvu tvořila mladá generace z města. Při výběru hesel do Atlasu se řídili sestavovatelé reprezentativností jednotlivých položek v rámci českého jazyka. Sběratelé pracovali pomocí dotazníků, které v poslední fázi obsahovaly okolo 2500 hesel, i pomocí zvukových nahrávek, jež pak byly transkripčně přepsány. Výzkum probíhal mezi lety 1964–1976 celkem ve 477 městských a venkovských lokalitách.

Výjimečné na ČJA je jeho rozsáhlé kartografické zpracování. ČJA rozdělil jednotlivé nářeční oblasti do 8 úseků – severovýchodočeský, středočeský, západočeský, jihočeský, českomoravský, středomoravský, východomoravský a slezský. V rámci západočeské oblasti probíhal výzkum v okolí Domažlic, Plzně (autoři rozlišují Plzeň sever a Plzeň jih), Klatov, Rakovníka a Rokycan. V našem zaměření na chodské nářečí se hodí výzkum v obcích Postřekov, Chodov, Draženov, Mrákov, v širším pojetí také v Zahořanech, Všekarech, Lštění, Černíkově a Chodské Lhotě. (Balhar, 2005, s. 17-20)

3.14 Prostěsdělovací a umělecký styl

Vzhledem k primárním zdrojům naší práce jsme zařadili také krátkou podkapitolu o funkčních stylech. Nahrané a přepsané rozhovory řadíme k prostěsdělovacímu stylu a Baarovy knihy ke stylu uměleckému.

Podle Adamovičové, Čermáka a Pešičky (2008, s. 7) je mluvený jazyk základním zdrojem komunikace i jazykového vývoje. Vymezují také pro mluvený text vnější a vnitřní parametry, které by měl mít. Mezi nejdůležitější parametry patří skutečná mluvenost, dialogičnost, nepřipravenost, neformálnost, nenucenost a pořizování bez většího uvědomění o nahrávání. Všechny tyto parametry nahrané rozhovory splňují. Čechová, Krčmová a Minářová (2008, s. 192) píše, že projevy prostěsdělovacího stylu mají funkci komunikativní a kontaktovou a těmito funkcím se podřizují použité jazykové prostředky. Projevy využívají všech útvarů i poloutvarů národního jazyka.

Umělecký styl má hlavní funkci estetickou a sdělnou. Pokud autor textu o estetickou funkci vědomě usiluje, volí podle toho výrazové prostředky, ačkoliv estetický prožitek může přinést i text prostý. Důležité je z pohledu jazykových prostředků a útvarů jazyka odlišit u beletristických děl řeč postav a řeč vypravěče. Na jazyku literárního díla se odráží individuální jazyk autora. Neexistují závazná pravidla pro jazyk, která musí autor při tvorbě dodržovat. Může tedy použít všechny jazykové útvary. Obecná čeština se stala běžnou částí krásné literatury a ztrácí svoji příznakovost. (Čechová, Krčmová, Minářová, 2008, s. 299; 310)

3.15 Stylizace nářečních prvků

Slovo stylizace můžeme chápat vícero způsoby – jako způsob uspořádání jazykových prostředků či jako zamýšlená výstavba textu podle určitého vzoru, hlavně podle promluv, které nalezneme mimo literární skutečnost. Známe dva základní druhy stylizace – literární a jazykovou. Ta jazyková nás odkazuje k určité existující (zaniklé) jazykové realitě. Literární stylizace čtenáři přibližuje regionální prostředí a místní společenské a kulturní uspořádání. Může také být signálem pro přechod do vnitřního monologu. A kromě již uvedeného také odkazuje k literárnímu kontextu dané doby. Například užití nářečí mohlo odkazovat k idealizaci člověka z vesnice, mít expresivní záměr, a tím vyjádřit snahu o sounáležitost čtenáře a postavy. (Kardiny-Pelikánová, 1987, [online], [21. 11.2015])

„Užívání obecné češtiny, nářečí, popřípadě lexikálních prostředků slangových není jen kopíí skutečnosti, ale součástí záměrné stylizace.“ (Minářová, 2011, s. 137)

Každé užití nespisovných prvků ve spisovných textech má svou funkci. Buď můžeme odlišovat jazyk postav od jazyka vypravěče, odlišit různé lidi při vstupu do dialogu. Častým motivem bývá místní a dobové zasazení textu. V jejich užití se může projevit svébytný a individuální styl autora. (Minářová, 2011, s. 137)

Jak texty sebrané, jež zachycují objektivní podání mluvčích, tak texty sebrané a beletrizované mohou mít etnografickou i dialektologickou hodnotu. Ovšem texty beletrizované slouží spíše jako ilustrace než jako opravdový důkaz lidové mluvy. V rámci dnešní literatury bývá časté, že si autoři tvoří umělé, fikční literární dialekty, aby dosáhli efektu lidového vyprávění. Toto vytvořenénářečí se vyskytuje v díle hojně, i když v jazykové realitě takové kvantity už nedosahuje. Jde o tvorbu spíše romantickou než realistickou. Objektivní užití dialektu, a tedy věcné zdůvodnění a realistické motivování najdeme u klasiků české venkovské prózy. Na druhou stranu bychom neměli umělé a romantické užití nářečí zcela odmítat. Vždyť dialekty mizí i z těch nejdlehlých a nejkontroverznějších oblastí. I klasická chodština je živá už jen v literatuře a folklóru. V literatuře skýtá nářečí naději, že bude žít dál. (Utěšný, 1959, [online], [22. 11.2015])

Podle Čechové, Krčmové a Minářové (2008, s. 73) je nářečí ve svém přirozeném prostředí nepříznakové a uplatňuje se hlavně při soukromých a rodinných situacích. Autorky také poznamenávají, že nářeční prvky používali autoři v 19. a na začátku 20. století jako pomoc zasazení románů a povídek do prostředí a ke společenské vrstvě.

3.16 Stylizace v mluvených projevech

Jak píše Bogoczová ve článku *Stylizace –druhá přirozenost (K jazykové komunikaci na Těšínsku)* (2000, [online], [25. 11. 2015]), stylizaci můžeme pojmut jako záměrnou úpravu a realizaci představ, jak by rozhovor v dialektu měl vypadat. Je to vědomý zásah během produkce mluvy. Často se stylizace objevuje při vedení rozhovoru s někým cizím, kdo dialekt neovládá. Důsledkem je pak nadměrné užívání spisovné češtiny v situacích, kdy by mluvčí použil nářečí. Stylizaci můžeme chápat také jako konečnou fázi vzniku mluveného projevu.

Bogoczová v tomtéž článku dodává, že v situacích, které vyžadují určitou reprezentativnost, převažuje hovorová čeština. Je zde snaha o spisovné vyjadřování. Jedná se hlavně o pracovní rozhovory, vyřizování na úradech. Spisovný český jazyk má mnoho výhod pro obě strany komunikujících. Je dobře srozumitelný, má velkou slovní zásobu a působí bezpříznakově. Znalost této formy našeho rodného jazyka se projevuje hlavně u střední a mladší generace. Zásahu na tom má škola, ale i média. Častá bývá také kombinace užití spisovné vrstvy jazyka a vrstvy nářeční. To se týká hlavně situací méně oficiálních nebo tam, kde mluvčí necítí takovou tenzi. Z druhého pohledu ale trvání na užívání dialektu za každé situace by již dnes působilo nemístně a nevhodně.

3.17 Označování mluvčích určité jazykové vrstvy

To, že se lidé označovali, že si dávali přezdívky podle svojí mluvy, značí určité zaujetí lidí pro metajazyk (tj. řeč o jazyce). Většinou se lidé zaměřují na sdělovací funkci jazyka, nevšímajíce si jeho struktury. V oblasti Chodska nalzáme několik takových označení pro mluvčí z určitéhoúzemí. Nejznámější označení patří Chodům – *buláci*. Toto označení vzniklo z tvaru přičestí minulého od slovesa být. Chodské ženy byly označovány jako bulačky, bulky a nářečí bylo bulácké. Jan František Hruška poznamenává, že výslovnost $y > u$ u slovesa být byla běžná do poloviny 19. století. Další typické pojmenování na Chodsku patří obyvatelům Domažlic. Jim se výsměšně říkalo *Ondové* či *Ondáci* (*Ondáci*). Toto označení je ironické. Když se domažličtí obyvatelé chtěli odlišit v mluvě od okolního venkova, přestali používat pro tuto oblast typické protetické *h-*. Považovali tento rys za venkovskou záležitost. Sami se chtěli co nejvíce přiblížit městské mluvě a svou snahu „dohnali“ tak daleko, že *h-* odstraňovali i ve slovech, kde bylo náležité. Například ve jméně Honza, v tamější podobě Honda. Z toho tedy *Ondové*. Na okraj lze zmínit také přezdívky, které se týkají osob celého úseku jihozápadočeského. Můžeme se zde setkat ještě se dvěma přezdívkami, a to *oucáci* a *ojcáci*. V obou případech jde o změnu výslovnosti souhlásky *v*, která byla dřív obouretná oproti dnešní zuboretné výslovnosti, a souvisí také s tehdejší měkkostí retnic a nahrazování $v > j$. Z této měkkosti vznikly nářeční varianty *jalojic* (*jalovice*), *Novákovjc* (*Novákovi*). Později z *jalovice* vlivem změny ve skupině *-ovi* na *-v* nebo *-u* vznikla *jalouce*, *Horažďouce*. (Rubín, 1978, [online], [22. 11. 2015])

4 METODOLOGICKÁ ČÁST

Jelikož podklady práce byly různorodé, tak i metody jejich zpracování se lišily. Pracovali jsme s nahranými rozhovory, materiály z archivu Jindřicha Jindřicha, které zachycují plynulý nářeční projev z padesátých let minulého století a v neposlední řadě s populárně -naučnými knihami, beletrií a zpěvníkem.

4.1 Metody studia nářečí a práce s textem

Podle Holuba a Janečkové (1993, s. 8-9) je možné k nářečí přistoupit dvěma způsoby. Můžeme ho zkoumat v určité vývojové fázi, tedy synchronně, nebo diachronně jeho vývoj. Synchronní metoda nejčastěji zkoumá současný stav nářečí. Kdybychom ale nepoužili obou metod, bylo by naše zkoumání dialektu neúplné a nepřesné.

Bogoczová (2012, s. 111) také píše o metodě srovnávací, a to vzhledem k tomu, že nářečí většinou posuzujeme s jiným útvarem řeči. Další metodou je metoda typologická. Vychází z principu, že dialektologie může ukazovat na typologické nesrovnalosti mezi dialekty.

Nejdůležitější metodou při zkoumání dialektu je práce v terénu a metoda přímého pozorování. Velkou nevýhodou je ovšem časová náročnost. Tu lze eliminovat použitím druhé metody – dotazníkem. Ten má za úkol sebrat velké množství materiálu v krátkém čase. Ovšem má také svá úskalí. Velice záleží na sestavení dotazníku a také na pečlivosti vyplnění. (Holub, Janečková, 1993, s. 9)

V současnosti je velkým problémem dotazníková návratnost. V době elektronické komunikace jsme přehlcní dotazníky. I zde je lepší osobní kontakt, který by měl zajistit i to, že respondent dotazník vyplní opravdu spolehlivě. Krom monografie, antologie a atlasu je vděčným zpracováním dialektologické práce slovník. V rámci zkoumání jednoho dialektu přichází v úvahu slovník regionální neboli oblastní. Samotný slovník by měl provázet autorův komentář. Důležitý je překlad do spisovné češtiny. Význam slova je možné vyjádřit víceslovnou parafrází. Čeština zná velké množství synonym a tak tomu může být i u nářečních slov. Uvádějí se všechny významy slova pod pořadovými čísly. Slovo může být uvedeno i v kontextu pro lepší pochopení. Ve slovníku nesmí chybět vedle uvedení v základním tvaru i informace o tom, jak se tvar ohýbá. Na konci může autor uvést zkratkou další rysy slova jako zastaralost, expresivnost atd. (Bogoczová, 2012, s. 164-152)

4.2 Metody sběru a zpracování jazykového materiálu

Dialektologie využívá různé výzkumné metody. Některé z nich si vypůjčila ze sociologie, jiné jsou dány charakterem zkoumaného – mluveného jazyka. I dialektologický výzkum musí být reliabilní (spolehlivý) a validní (právoplatný). Proto je kladen důraz na to, aby byl sebraný materiál v dostatečném množství a dobré kvalitě. Dialektologický výzkum má 2 fáze. Fáze sběru materiálu a fáze zpracování a prezentace. Samotná fáze sběru materiálu se rozděluje do několika etap – etapa přípravná, poznávací a analytická a prezentační.

Než může jakýkoliv výzkum začít, musí výzkumníka něco trápit, musí v něčem tápat, mít chuť něco dokazovat a vyvracet. Jeho cílem je najít výzkumný problém. O svém problému si bude myslet něco hned zpočátku. To může označit jako pracovní hypotézu. Pak se rozhodne pro výzkumné nástroje a nakonec si stanoví výzkumný cíl. Výzkumník počítá s určitými proměnnými znaky a zaměří svou pozornost na reprezentativní vzorek společnosti. Ještě dříve, než začne samotný výzkum, je potřeba udělat předetapu, předvýzkum. Ten by měl odhalit metodologické nedostatky. (Bogoczová, 2012, s. 131-132)

Po těchto fázích může nastat samotný výzkum. Nejčastější metodou v dialektologii je nahrávání na diktafon či kameru. To má své výhody i nevýhody. Výhodou je, že můžeme nahrávku komentovat a moderovat. Nevýhodou se může stát informátorova nervozita. To lze vyřešit skrytým mikrofonem, ale to není zcela etické. Po rozhovoru je nutné vyžádat si souhlas se zveřejněním. Další nevýhoda je, že mluvčí může záměrně svůj projev vylepšit. To je jev nežádoucí. Dá se také řešit. Informátora necháme rozmluvit nebo je dobré přivést někoho známého, před kterým se mluvčí nestydí. Předpokládá se, že rozhovor je řízený, nemělo by se improvizovat. Dotazy by neměly být zjišťovací, nemají převyšovat intelektuální znalosti mluvčího. Důležitá je také volba prostředí (nejlépe doma). (Bogoczová, 2012, s. 133-134)

O informátorovi bychom také měli vědět základní údaje – pohlaví, přibližný věk, vzdělání, bydliště, stručný popis prostředí. Výzkumník musí dodržovat etický kodex. Vždy je důležité se představit, nepřekračovat kompetence, nezveřejňovat údaje zbytečně, respektovat právo na soukromí. (Bogoczová, 2012, s. 135)

Nahrané rozhovory je třeba spolehlivě přepsat podle transkripčních pravidel. Nejčastěji se používají *Pravidla pro vědecký přepis dialektických zápisů českých a slovenských* z roku 1951. Při přepisu zapisujeme pouze hlásky, které byly vysloveny. Nepoužíváme grafém y, jelikož česká výslovnost nedělá rozdíl mezi tvrdým a měkkým i,

měkkost souhlásek zapisujeme háčkem a grafém ě přepisujeme podle výslovnosti. (Holub, Janečková, 1993, s. 11)

V rámci této práce používáme zjednodušenou fonetickou transkripci a neuplatňujeme zápis některých fakultativních alofonů (*dž, dz, ŋ*) a též nezaznamenáváme ráz a hlásku *ch* jako *x*.

4.3 Náš výzkum

Sběr nářečního materiálu byl prováděn v Klenčí pod Čerchovem, v obci Postřekov a Mrákov. Rozhovory byly nahrávány na mobilní telefon či diktafon, a to samozřejmě s dodržáním etických nároků, tudíž respondenti věděli o této činnosti. Kromě dat z nahraných rozhovorů jsme použili také metodu přímého pozorování vzhledem k častým pobytům v oblasti horního i dolního Chodska.

Obecně lze konstatovat, že lidé z Postřekova i z Klenčí pod Čerchovem jsou velmi přátelští a zvyklí na návštěvy, které zkoumají jejich nářečí. Přesto se neocenitelnou zprostředkovatelkou stala paní Eva Buršíková, bydlící v Postřekově a pracující v Klenčí pod Čerchovem. Nejenže měla velké pochopení pro sběratelskou práci, byla i studnicí teoretických znalostí o chodském dialektu. Kromě výběru respondentů se osvědčila také v další roli, a to jakéhosi „uvolňovatele napětí“. Respondenti s ní totiž vedli přirozený dialog a po chvíli opravdu zapomněli, že jsou nahráváni. Uvolnili se a jejich řeč přestala být ovlivněná naší přítomností.

Nejvhodnějšími tématy pro rozhovor se staly dodržované a zapomenuté zvyky, povídání o chodském kroji a hlavně vzpomínky na dětství. Monolog či dialog o kroji jsou bohaté na lexikální prvky, ostatní spíše bohaté na fonetické a morfologické jevy.

Při nahrávání jsme se snažili dodržet rozdělení respondentů na tři generace – nejmladší přibližně v našem věku (20–30 let), střední ve věku mé maminky (30–60 let) a nejstarší ve věku mé babičky (60–90 let). Nakonec byl problém s nejmladší a střední generací. Najít respondenta ze střední generace, který nikdy neopustil lokalitu a splňuje i podmínku, že se zde narodili alespoň jeho rodiče, je opravdu těžké. Městečko Klenčí pod Čerchovem se rozrůstá, ale tak, že se sem stěhují lidé z různých částí republiky. V Postřekově je situace lepší. Řeč u střední generace byla ovlivněna možnostmi studia a cestování. S nejmladší generací byl problém poněkud jiný. Najít ochotného respondenta mezi 20 a 30 lety, jenž je ochotný absolvovat rozhovor, je nesnadné. Navíc velkým trendem mezi těmito

lidmi je studium na vysoké škole mimo tento kraj nebo dojíždění do práce do Německa. Nejstarší generaci je možno rozdělit ještě do dvou dílčích skupin, a to na respondentky okolo 90 let, které byly zastoupeny dvěma mluvčími, dvěma nejstaršími obyvatelkami Postřekova (okolo 90 let). Rozhovory s nimi jsou opravdu nářečně prosycené a nejzajímavější. Druhou skupinu nejstarší generace tvořili mluvčí okolo 75 let.

Nakonec se nám podařilo nahrát krátké i delší rozhovory s 15 lidmi. Rozhovory jsou různě dlouhé a různé kvality. Přepisy rozhovorů jsou k dispozici v Příloze 1.

Rozhovory jsme se rozhodli analyzovat z hlediska fonetického, tvaroslovného, lexikálního a obecněčeského. Hledali jsme nářeční rozdíly a také jsme se zaměřili na kvantitativní zhodnocení rozšíření obecné češtiny. V rámci lexikální stránky jsme vytvořili tabulkový slovník, který se nachází na konci práce. Vyskytnuté rysy jsme rozdělili podle oblasti, do kterých spadají. Při tomto dělení jsme vycházeli z prací Jaroslava Voráče (1955, 1976) a Arnošta Lamprechta (1976)

4.4 Naši mluvčí

Do nejstarší generace jsme zařadili hned první respondentku (hlas 002). Narodila se v Postřekově, prožila několik let v Plzni a pak pracovala v Klenčí pod Čerchovem. Další dva mluvčí (hlas 012) jsou původem z Mlýnce, z německé části obce Postřekov. Rozhovor byl zajímavý hlavně z obsahové stránky. Dozvěděli jsme se o postřekovské válečné minulosti. Bohatý na nářeční prvky byl dialog mezi dvěma kamarádkami (hlas 023). První byla respondenka z hlasu 002 a druhá její kamarádka z Postřekova, jež v obci prožila celý život. Obě společně vzpomínaly a vznikl nádherný materiál. Stejně tak z dalšího dialogu (hlas 022) opět vedeného s mluvčí hlasu 002 a jinou její kamarádkou také z Postřekova. Rozhovor je skoro tři čtvrtě hodiny dlouhý a patří k dialogům s nejvíce nářečními prvky. Nejstarší mluvčí a druhou nejstarší obyvatelku Postřekova jsme vyzpovídali opět s mluvčí hlasu 002 (hlas 002 z 19.9.). První, co nás na respondentce zaujalo, byl její všední chodský kroj. Nakonec jsme se dozvěděli, že ještě s jednou paní nosí chodský kroj denně. Respondenka působí jako živý archiv nářečních prvků a také historie.

Poslední rozhovor nejstarší generace jsme čerpali z již existující bakalářské práce *Chodské nářečí ve třech generacích* (Jindrová, 2013). Bohužel jde pouze o přepsaný text. Rozhovory nelze doložit v mluvené podobě, jelikož byly nahrány na magnetofonovou kazetu. Natáčecí lokalitou je dolní Chodsko. Mluvčí byla „teta Krisálovic“, vedoucí soukromého muzea krojů a také historička.

Jako prvního ze střední generace jsme zachytili muže, místního zemědělského pracovníka (hlas 008). Prožil celý život v Klenčí pod Čerchovem. Velmi zajímavý monolog nám předvedla druhá mluvčí ze střední generace (hlas 013). Provází v Muzeu chodských krojů v Postřekově, jinak se živí jejich šitím. Vyučila se v Domažlicích. Nikdy neopustila tento kraj. Krátký rozhovor také máme s několika muži z klenečské mužské kapely Haltravan (hlas 021). Kapela má v repertoáru typické chodské písně a objíždí s nimi mnoho festivalů. Čas nám věnoval také starosta městyse Klenčí pod Čerchovem (hlas 020). Je to klenečský rodák, jenž studoval v Plzni. Velmi se zasloužil o oživení některých tradic, jako je např. masopust.

Nejmladší generaci zastupuje krátký rozhovor s mladými muži (hlas 010), kteří pochází z Chodova, žijí v Klenčí pod Čerchovem a jako mnoho zdejších lidí za prací dojíždí denně do Německa. Druhou mluvčí je slečna se středoškolským vzděláním z Domažlic, žijící v Klenčí pod Čerchovem (hlas 011).

Rozhovor (hlas 001 z 19.9) jsme nahráli se dvěma generacemi mluvčích najednou. Šlo o dvě sestry zastupující nejstarší generaci a dceru jedné z nich z generace střední. Obě sestry prožily celý život v Postřekově, dcera Hanka se vyučila v Domažlicích a živí se šitím chodských krojů na zakázku. Tím, že se jedná o rozhovor s více osobami najednou, byl chvílemi chaotický. Jeho transkripce byla složitá. Jde o nejdelší rozhovor, ale bohužel je v některých částech poškozený.

4.5 Materiály z archivu

Jako protiklad k nahraným rozhovorům v současnosti jsme hledali nestylizované záznamy chodského dialektu s co nejstarším datem. Nakonec jsme uspěli až v muzeu Jindřicha Jindřicha, kde mají zpřístupněný jeho archiv. V archivu jsme našli materiály, které Jindřich předpokládal, že přiloží ke svému etnografickému dílu *Chodsko*, avšak nestalo se tak. Jedná se o příběhy a zážitky obyvatelky Mrákova Marie Bílkové (narozená 1886), která je Jindřichovi sepsala jako doklad tehdejšího nářečí. Nejde o přepis čistě fonetický. Autorka dodržuje pravopis, ale také zároveň neopravuje slova vyslovená obecnou češtinou. Sám Jindřich do jejích zápisů později zasahoval a snažil se je stylizovat tak, aby nářečí vypadalo zachovaleji.

I zde jsme texty rozebrali ze stránky fonetické, morfologické, lexikální, navíc s ohledem na pronikání obecné češtiny. Texty jsme oskenovali a jsou k nalezení v Příloze 2. Do praktické části jsme slova s nářečními prvky přepsali do zjednodušeného fonetického

pravopisu.

4.6 Knižní publikace a stylizované chodské nářečí

Pro rozbor nářečních prvků v dílech Jindřicha Šimona Baara jsme si vybrali *Chodskou trilogii* a povídky *Hanče*, *Pro kravičku*, *Skřivánek*. Již v teoretické části se zmiňujeme o tom, že použití nářečních prvků se v těchto knihách výrazně liší.

Pro srovnání stylizovaného dialektologického textu jsme se snažili najít knihy od současných autorů. Problémem však bylo, že žádný chodský autor nepíše čistě v nářečí, a dokonce autoři používají nářečí pouze minimálně. Hojně vydávanými knihami, tak, jak nakladatelský trend velí, jsou kuchařky. Existuje tedy i několik chodských kuchařek sepsaných a vydaných za posledních 25 let. Pro větší věrohodnost používají jejich autoři chodské nářečí v citátech. Jinak samotný text je psaný spisovnou češtinou. Mezi další oblíbené vydávané knihy patří pohádky a legendy. Sám Baar sebral a vydal *Chodské pohádky* a ty jsou nasyceny nářečními výrazy. Dnes tomu tak již není. Na začátku těchto knih najde čtenář slovník s vysvětlením daných pojmů. Jedna kniha čítá kolem třiceti pojmů. V pohádkách a legendách občas tvaroslovné změny najdeme, velké množství jich však není. Jakoby spisovatelé považovali dialekt za tak nesrozumitelný, že dětem ho již nemohou předložit. Poslední artikl od chodských spisovatelů jsou populárně naučné knihy. Seznamují laického čtenáře například s průběhem chodské svatby (v některých rodinách se ještě dodržuje), nebo s chodskými písněmi.

I s pomocí domažlických knihovníků jsme našli několik knih, ve kterých se objevuje nářeční stylizace. Jde o *Chodskou kuchařku* (1992) od Ivy Kumperové, *Vaříme s Chody* (2014) od Vladimíra Strnada, od téhož autora *Chodské perličky* (2011), *Chodské pověsti a legendy* (2004), které sepsala Marie Korandová a *Tradiční chodská svatba* (2013) od Jitky Kurcové.

V Baarových prózách jsme analyzovali všechny nářeční prvky ve všech knihách. Pro konkrétní rozbor jsme vybrali reprezentativní ukázky ze všech děl. Slovník na konci práce představuje nářeční slovní zásobu, jež se v dílech vyskytuje. My jsme pouze přidali vysvětlení. Stránky od chodských autorů od 90. let jsme vyfotografovali a vybrali jsme části s nejvíce nářečními výrazy. Umístili jsme je do Přílohy 3. Stejně jsme postupovali i v případě děl J. Š. Baara a vybrané stránky jsme zařadili do Přílohy 4. I zde jsme slova v praktické části přepsali do zjednodušeného fonetického pravopisu.

V rámci jazykové analýzy jsme nehledali tropy a figury. Jako u mluveného textu jsme se zaměřili na lexikum, fonetické, morfologické a obecněčeské změny.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5. ANALÝZA DIALEKTOLOGICKÉHO NESTYLIZOVANÉHO TEXTU ZE SOUČASNOSTI

5.1 Nejstarší generace

5.1.1 Fonetický rozbor: Rysy jihozápadočeské

Dloužení v zájmenech: *fšichňí* (ř. 1665) – prodloužená forma slova všichni zabírá jihozápadní část Čech. (ČJA V, 2005, s. 288) *Vón* (ř. 403, 705).

Dloužení u sloves: *napsát* (ř. 1028), *nechát* (ř. 1051), *zabrát* (ř. 429), *budé* (ř. 671), *míchát* (ř. 719), *kopát* (ř. 601) – nejčastěji se objevuje dloužení u infinitivů.

Vyrovnaní ve prospěch přehlásky a > ě, (e): *začel* (ř. 798, 1588), *vohřejt* (ř. 850), *teki* (ř. 1026, 1039, 1102, 1110, 1136, 1218, 1217, 1352, 1359, 1389, 1584, 1589, 1617, 1634), *vzela* (ř. 1256), *behno* (ř. 1287), *kamerátko* (ř. 1290, 1292, 1296, 1297, 1301-1303), *kamerát* (ř. 1288, 1304), *vzeli* (ř. 1675, 1676), *vzél* (ř. 1710).

Úženi e (é) > í: *pršilo* (ř. 463, 464, 1321, 1359), *vidržíla* (ř. 1260), *nevidržíla* (ř. 1263), *sadých* (ř. 1280), *líte* (ř. 1373) – tato varianta je dnes považována za okrajových archismus, který se ale na Chodsku vyskytuje. (ČJA V, 2005, s. 238), *Říje* (ř. 1401), *nevlízla* (ř. 1627), *nadříli* (ř. 1638).

Úženi (monoftongizace): ě (>ie) > í: *d'ífče* (ř. 451, 1160, 1309), *sed'íli* (ř. 988, 1360), *sed'íla* (ř. 997, 1245), *křičít* (ř. 1267) – ve staré češtině se užíval tvar s –ě-, křičěti. (Vokabulář webový, [online], [21. 6. 2016]) *Utírka* (ř. 1225, 1227), *d'ífčatúm* (ř. 1244, 1369), *vised'íli* (ř. 1359), *nevised'íli* (ř. 1361), *sed'íla* (ř. 1360), *d'ífčata* (ř. 1622), *umříla* (ř. 370, 1119), *umříl* (ř. 761, 1692) – ve staré češtině má tvar umřieti. (Vokabulář webový, [online], [21. 6. 2016])

Tvary sloves jako umříl, míl, chtíl považuje Voráč (1976, s. 45) za dloužení v infinitivech a l-ových participiích, které se nejčastěji vztahuje na III. a V. třídu sloves. Toto dloužení je podle něj typické na celém Chodsku.

Úženi e > i: *trist* (ř. 1699), *řik* (ř. 1115), *Dražinovje* (ř. 1635).

Zavřená výslovnost dvojhlásky ej: *kerij* (ř. 779).

Úženi í > é, i > e: *řect* (ř. 1467), *sňech* (ř. 1663) – rozdíl od spisovného sníh spočívá v kvantitě. Sníh vznikl monoftongizací snieh. Hláska ie byla náhražkou za dlouhé ě. V okrajových částech k této změně kvantity nedošlo. (ČJA V, 2005, s. 232)

Výslovnost s tupou sykavkou: *muším* (ř. 375, 412, 413, 1392, 1547), *mušela* (ř. 815, 822, 873, 1017, 1048, 1068, 1069, 1119, 1495, 1632, 1704), *mušel* (ř. 511, 821, 1068, 1676), *muší* (ř. 827, 1224, 1676), *mušeli* (ř. 836, 1314, 1656, 1657, 1674), *nemušíš* (ř. 500), *nemušíme* (ř. 1330, 1471), *mušíte* (ř. 1375), *mušíme* (ř. 1389, 1665, 1682), *mušíš* (ř. 1394, 1624, 1706), *nemušelo* (ř. 1457), *nemuším* (ř. 1524), *mušet* (ř. 1701).

Změna způsobení asimilací: *polodne* (ř. 833, 1702).

Nadměrná dvojhláska ou < ú: *poudala* (ř. 550, 1349), *poučeli* (ř. 699), *pouvídat* (ř. 1560).

Historická přehláska a > ie > í: *visvječeňi* (ř. 412, 413, 414, 1713), *jiest* (ř. 418, 798), *viháziel* (ř. 431), *riect* (ř. 1392, 1475).

Depalatalizace: *ved'et* (ř. 419), *smejou* (ř. 1137), *ved'ela* (ř. 1269), *vedelo* (ř. 1592), *kluki* (ř. 1642).

Palatalizace: *vichod'enu* (ř. 1132).

Rysy širší západočeské oblasti

Zabarvení dlouhého vokáku a, který zní jako æ až é: *tæm* (ř. 202, 372, 406, 443, 451, 455, 465, 489, 492, 517, 585, 586, 612, 613, 614, 651, 660, 696, 702, 704, 705, 740, 741, 742, 751, 752, 759, 760, 762, 767, 770, 824, 825, 830, 835, 836, 837, 838, 843, 845, 852, 853, 862, 987, 1020, 1051, 1057, 1086, 1101, 1103, 1104, 1116, 1121, 1124, 1162, 1273, 1315, 1339, 1340, 1353, 1354, 1370, 1381, 1432, 1446, 1457, 1461, 1475, 1661, 1686, 1687, 1689, 1692, 1698, 1699, 1703, 1705, 1706, 1709, 1714, 1715, 1710), *mæminka* (ř. 203), *tæta* (ř. 204, 510, 518, 601, 749, 1632), *jæ* (ř. 372, 1681), *celæ* (ř. 373), *schæzívala* (ř. 373), *næš* (ř. 383, 386, 401, 801), *psæt* (ř. 401), *mæme* (ř. 418, 466, 603, 683, 749, 769), *næs* (ř. 428), *mæm* (ř. 449, 808), *mæjí* (ř. 453), *mæma* (ř. 462, 566, 567, 600, 731, 763, 1012, 1288, 1574), *vælce* (ř. 521, 525), *počítæt* (ř. 544), *dæ* (ř. 612), *bæba* (ř. 659, 1572), *mæltu* (ř. 719), *stætňi* (ř. 874), *væm* (ř. 1018), *næm* (ř. 1137), *tæki* (ř. 1663).

Dloužení vokálů v základech slov: *tám* (ř. 439, 496, 655, 771, 782, 854, 1021, 1028, 1103, 1170, 1225, 1340, 1339, 1378, 1461, 1471, 1535, 1570) – V ČJA V (2005, s. 506) se

dočteme, že prodloužená varianta tām se vyskytuje v západních Čechách, ale že na Chodsku je typická varianta hin, kterou jsme v našich rozhovorech nezaznamenali.

Redukce hlásek i/y ve skupině ní: *pšenčnej* (ř. 456).

Rysy okrajových úseků západočeské oblasti – Chodsko

Změna *´a > ie > í* (i): *smijou* (ř. 1137) – na Chodsku výzkum ČJA zachytil variantu *smijou* v oznamovacím způsobu a přítomném čase (ČJA V, 2005, s. 58)

Dloužení vokálů v l-ových participiích: *přišli* (ř. 1680), *sedáli* (ř. 1358), *ználi* (ř. 1579), *vikopáli* (ř. 1594), *vdála* (ř. 1652), *volát* (ř. 1683), *přestáli* (ř. 1685), *upékli* (ř. 1316), *pádli* (ř. 1334), *řikál* (ř. 1178), *řékla* (ř. 1170), *řikáli* (ř. 1148), *nenecháli* (ř. 1119, 1120, 1125, 1132), *nenaučili* (ř. 1128), *dopádlo* (ř. 1269), *nevivéd* (ř. 839), *pádli* (ř. 868), *nepřestálo* (ř. 772), *nestálo* (ř. 765, 1032), *potkála* (ř. 374), *poználi* (ř. 756), *vikopáli* (ř. 556), *ukrádla* (ř. 643), *kopáli* (ř. 549).

Dloužení v zájmenu náš: *náší* (ř. 1587), *náše* (ř. 1102, 1292, 1288), *váše* (ř. 1013, 1375).

Oslabená výslovnost i/y: *bəla* (ř. 103, 1598).

Protetické h: *hubrus* (ř. 1225), *Hadam* (ř. 1229, 1230, 1231), *Heva* (ř. 1229, 1232, 1233), *Hadamové* (ř. 1230), *hu* (ř. 1235) – všechny výrazy s protetickým h- nebyly užity v rámci přirozeného vyprávění, ale v rámci výkladu. To značí, že místní rodáci ví, že je pro jejich nářečí proteze typická, ale v řeči ji už neužívají.

Změna *d > r*: *tera* (ř. 1120, 1367), *děrek* (ř. 1573) – použito při výkladu, ne při plynulé řeči

Užší výslovnost *ou > ú*: *kúpí* (ř. 660, 1386), *dlúho* (ř. 801, 1425, 1570), *Matúše* (ř. 998, 1494), *nejsú* (ř. 997, 1026, 1230), *nemúžú* (ř. 1057), *pasú* (ř. 1148), *ženú* (ř. 1178), *Matúš* (ř. 1247), *Matúšovi* (ř. 1248), *sednúť* (ř. 1255), *nebudú* (ř. 1255), *tebú* (ř. 1392), *súhlasim* (ř. 1392), *nekupím* (ř. 1406), *budú* (ř. 1414, 1583), *vyslujujú* (ř. 1456), *trúfají* (ř. 1475), *dobrú* (ř. 1502), *naschledanú* (ř. 1506), *sednú* (ř. 1527), *krásnú* (ř. 1567), *súbor* (ř. 1586), *púta* (ř. 1593), *Rakúska* (ř. 1596), *rozburat* (ř. 1607), *modrú* (ř. 1613), *černú* (ř. 1625), *červenú* (ř. 1625), *súsetka* (ř. 1630), *automatickú* (ř. 1644), *pračku* (ř. 1644), *nebudú* (ř. 1645), *rozlúčíme* (ř. 1646). Změna *ou > ú* se vyskytuje v úseku kelečském ve východomoravském nářečí. (Bogoczová, 2012, s. 87)

Zavřená výslovnost *ej, ý > ij*: *vimijšlij* (ř. 1365), *víjce* (ř. 1170, 1171).

Rysy patřící do jiné oblasti

Změna o > u (ú): tato změna se projevuje v jižní podskupině středomoravského nářečí. *Bramburi* (ř. 549, 556) v ČJA III (1999, s. 268) nacházíme, že brambur, popřípadě brambura je typický tvar používaný v okolí Domažlic, zasahující až k Plzni. Rod tohoto slova bývá ovlivněn německými tvary mužského (ertepl) a ženského (erteple) rodu. *Ochutňicej* (ř. 1586), *túlik* (ř. 1469) – ve spojení túlik tam je draho. Jedná se o změnu zapříčiněnou expresivitou vyjádření.

Jihočeská disimilace zdvojených sykavek a zubnic: *bujte venku* (ř. 1004), *buj tu* (ř. 1025), *poj dolú* (ř. 1524, 1527).

Jiné změny

Hláskoslovná obměna r > l – *falář* (ř. 612) – ve spisovné variantě farář, v nářeční obměně falář. Tato varianta se vyskytuje v české nářeční skupině, avšak je postupně nahrazována spisovnou podobou. (ČJA II, 1997, s. 408)

Změna a > o: *kamorát* (ř. 1287, 1298-1300, 1306), *kamorádem* (ř. 1294).

Dloužení vokálů v základech slov: *strášně* (ř. 440), *tóm* (ř. 440), *mósťe* (ř. 440), *tén* (ř. 460, 697, 761, 1179, 1183, 1477), *vélkí* (ř. 462), *vohěň* (ř. 519) – ČJA III (1999, s. 280) zachytil variantu oheň v nedubletní podobě v jižních a západních Čechách. (s. 280), *lét* (ř. 555, 658), *vém* (ř. 667), *pohléd* (ř. 753), *sém* (ř. 753), *stróm* (ř. 756), *funús* (ř. 761), *s autém* (ř. 766) – podobu s dloužením hlásky a najdeme ve středním pruhu Moravy. (ČJA V, 2005, s. 102) *Učitel* (ř. 780), *Jármilo* (ř. 783), *létoš* (ř. 1019), *tépló* (ř. 1019), *vózi* (ř. 1148), *kózi* (ř. 1148), *árestu* (ř. 1183), *vóda* (ř. 1218), *kópce* (ř. 1341).

Dloužení v koncovkách podstatných jmen: *válkí* (ř. 1612), *ondulací* (ř. 1433), *Hančí* (ř. 1224), *konéc* (ř. 1334), *tetá* (ř. 753). Dloužení u dvojslabičných slov ženského rodu je na Chodsku nejzachovalejší ze všech oblastí jihozápadočeské podskupiny. (Voráč, 1976, s. 43)

Dloužení vokálů u neohebných slov: *ále* (ř. 1347, 1515), *přitóm* (ř. 1710), *dóbře* (ř. 1544), *docelá* (ř. 1284), *depák* (ř. 1036), *ták* (ř. 1015, 1044, 1685).

5.1.2 Tvaroslovný rozbor Rysy jihozápadočeské

Ustrnulý tvar přídavného jména přivlastňovacího zakončené na –ovo/ino: *Petrovo* (ř. 420), *Jindřichovo* (ř. 451, 748, 814), *Bárovo* (ř. 504, 523), *sestřino* (ř. 760), *Jindrovo* (ř. 1178), *Šípovo* (ř. 1458, 1459), *bráchovo* (ř. 1578), *Maruňino* (ř. 1578), *předcedovo* (ř. 1684).

Změna souhlásky –avi, -ovi na –ojc, -ouc, -uc, -úc, -ov: *Húrkuc* (ř. 370), *Fríduc* (ř. 578), *Mrázouc* (ř. 590), *Truhlářúc* (ř. 632), *Kolářúc* (ř. 633), *Zahrádkouc* (ř. 1042, 1213), *Zahrádkuc* (ř. 1044), *Bjehoukúc* (ř. 1051), *Polákouc* (ř. 1065, 1610), *Ludvíkuc* (ř. 1073), *Zacinúc* (ř. 1073), *Bílkouc* (ř. 1110), *Zemanouc* (ř. 1129), *Šimánkouc* (ř. 1177), *Sokolouc* (ř. 1282), *Lípouc* (ř. 1288, 1289), *Řezníkoujc* (ř. 1369), *Zasnúc* (ř. 1379), *Sokolouc* (ř. 1383), *Polákouc* (ř. 1410), *Sokolojc* (ř. 1441), *Chlapákojc* (ř. 1575), *Švejdouc* (ř. 1590), *Matušúc* (ř. 1593), *Šípkuc* (ř. 1597), *Linúc* (ř. 1606), *Příkopuc* (ř. 1615), *Hondátúc* (ř. 1616), *Chalupuc* (ř. 1626), *Hunzátuc* (ř. 1631), *Březníkouc* (ř. 1636), *Havlojc* (ř. 1698).

Příklon zájmena ten k typu měkkého skloňování: *s tíma bavorákama* (ř. 701), *do těch Domažlic* (ř. 1670). – toto změkčení pokrývá valnou část jihozápadočeské nářeční oblasti. (ČJA IV, 2002, s. 386)

Rysy širší západočeské oblasti

Dlouhá koncovka –í v 1. pádě čísla množného u mužského rodu: *mlinčáci* (ř. 201), *bratrancí* (ř. 537), *vojáci* (ř. 797), *chlapcí* (ř. 849), *klucí* (ř. 1575), *vochráncí* (ř. 1582), *knoflíkáří* (ř. 1599), *muzikantí* (ř. 1621), *vojáci* (ř. 1670).

Změna osobních zájmen ve 3. a 4. pádě: *co tě řeknu* (ř. 370), *já tě to* (ř. 375), *co sem tě chtěla* (ř. 379), *co bisme tě* (ř. 478), *dit' tě bilo* (ř. 572), *neřikala sem tě to* (ř. 579), *já tě nevím* (ř. 845, 1072), *mi to vyhovuje* (ř. 1019), *to se tě zdá* (ř. 1276), *to tě sme se mňeli* (ř. 1360), *tak tě přinesu* (ř. 1438). Bogoczová (2012, s. 76) uvádí, že tvar „tě“ v dativu se užívá také v centrální podskupině středomoravských nářečí.

Vyrovňování pádových tendencí u i a ia kmenů: *s tí Vídňi* (ř. 386), *do práci* (ř. 456, 1676, 1691), *čtvrťe* (ř. 565), *do Vídňi* (ř. 739), *krvi* (ř. 768), *na nemoce* (ř. 1060), *pracem* (ř. 1094), *do kaplí* (ř. 1264, 1338, 1339, 1418), *do nemocnicí* (ř. 1591), *do Plzňi* (ř. 1704, 1707, 1710).

Koncovka –om v množném čísle u podstatných jmen: *k Mrázom* (ř. 495), *Frídom* (ř. 579), *k pánom* (ř. 744), *Buršíkom* (ř. 773), *Mat'ejom* (ř. 992), *k Šípkom* (ř. 1641).

5.1.3 Lexikální rozbor

Nářeční slova

Podstatná jména: *rukáfce* (ř. 681, 1382), *jupku* (ř. 683), *strejčkové* (ř. 720) – oslovení starších mužů. *Teti* (ř. 827) – oslovení starších žen. *Hejtu* (ř. 992), *jupce* (ř. 1065, 1072, 1410), *čepeňí* (ř. 1068, 1071, 1628), *Ond'áci* (ř. 1139, 1140), *trataróm* (ř. 1148), *lochu* (ř. 1171, 1172, 1180, 1183, 1187), *loch* (ř. 1171, 1177), *hijta* (ř. 1197), *hijtu* (ř. 1198, 1200, 1215, 1216, 1212, 1213), *rosplášenku* (ř. 1245), *f senci* (ř. 1360, 1527) – označení vzniklo změnou i-ové hlásky ve slabice ni ve slově světlice. (ČJA V, 2005, s. 156) *Kandúš* (ř. 1374, 1388, 1395, 1397, 1402-1404, 1419, 1420, 1447), *ffertuch* (ř. 1374, 1402, 1448), *rosplášenku* (ř. 1391), *se žejdlíčkama* (ř. 1397), *lajblíček* (ř. 1401), *jupki* (ř. 1613), *šerku* (ř. 1625), *druški* (ř. 1629), *Bolfánek* (ř. 1639).

Přídavná jmén: *žejdlíkovou* (ř. 1637).

Ukazovací zájmena: *tuten* (ř. 401, 603), *tuto* (ř. 498, 502, 551, 599, 1268), *tuti* (ř. 611, 1137), *tuťi* (ř. 756), *tutoho* (ř. 1113), *tu'ech* (ř. 1433), *tuta* (ř. 1480, 1602).

Záporná zájmena: *žádnej* (ř. 541, 629, 1070, 1421, 1581, 1618), *žádná* (ř. 702, 1421), *žádní* (ř. 1256), *žádního* (ř. 1294). Místo zájmena nikdo velmi často používají mluvčí na Chodsku zájmeno *žádný*.

Slovesa: *vostál* (ř. 586), *vostali* (ř. 705, 744), *vostála* (ř. 705), *vostávala* (ř. 752), *vostálo* (ř. 853) – podoba *vostat* je typická pro nejvýchodnější část severovýchodočeských nářečí. Prodloužená podoba s koncovkou –*át* je typická pro Chodsko. (ČJA V, 2005, s. 270)

Příznaková slova: *kampa* (ř. 384, 1630), *jakpa* (ř. 413, 605, 1207, 1425), *pročpa* (ř. 418, 1346, 1525), *copa* (ř. 434, 550, 722, 761, 826, 1019, 1021, 1057, 1101, 1225, 1238, 1387, 1432, 1472, 1571, 1601), *gdepa* (ř. 435, 457, 1225), *jakimpa* (ř. 471), *vočompa* (ř. 475), *íčko* (ř. 549, 758, 778, 838, 1050, 1202, 1203, 1245, 1386, 1414, 1498, 1580, 1595, 1630, 1634) – teď. Základ pro tento tvar tvoří slovo nyní. Íčko je typické pro západní část jihozápadočeské podskupiny. (ČJA V, 2005, s. 535) *Depa* (ř. 558, 600, 659, 721, 768, 1012, 1179, 1267, 1276, 1434, 1527, 1618), *dipa* (ř. 671, 1427), *ičko* (ř. 769, 825, 1000, 1055, 1119, 1179, 1249, 1477,

1534, 1606, 1633) – krátkost u íčko. *Kolipa* (ř. 993), *cák* (ř. 1246) – vytvořeno stažením ze slova *copak*. *Nejčko* (ř. 984, 1277) – teď. Tato varianta je doložena v jihozápadočeské podskupině. (ČJA V, 2005, s. 535) *Kohopa* (ř. 1578).

Citoslovce: *jou* (ř. 1113, 1263, 1450, 1473) – výraz souhlasu.

Obecněčeská a další slova

Podstatná jména: *péesák* (ř. 372), *čambrlajni* (ř. 462), *kuratorium* (ř. 524), *čiman* (ř. 697), *diverzanti* (ř. 768), *péesáci* (ř. 786), *špajski* (ř. 1170), *v kárníci* (ř. 1181), *funusi* (ř. 1289), *šimlíčku* (ř. 1620), *s kvérem* (ř. 839).

Slovesa: *milkovat* (ř. 413), *nešvantrá* (ř. 731), *mordovat* (ř. 828), *škrejpalo* (ř. 1324), *škrípedralo* (ř. 1326) – znamená „málo pršet“.

Ustálená spojení: *ježíš marijá* (ř. 403-404), *z holim zatkem* (ř. 638), *starou belu* (ř. 842), *klobouk dolú* (ř. 1049), *páňi drahí* (ř. 1090), *pro pána krále* (ř. 1124).

Koncovka –ma v instrumentálu plurálu: *vjetama* (ř. 494), *volama* (ř. 517), *košíčkama* (ř. 681), *Bavorákama* (ř. 701), *drátama* (ř. 836), *krávama* (ř. 859), *šstudentkama* (ř. 1084, 1092), *žejdličkama* (ř. 1398).

Krátkost u 1. os. sg: *povidám* (ř. 422), *mam* (ř. 423, 536, 1064, 1163), *znam* (ř. 828).

Přejímky z německého jazyka

furt (ř. 387, 394, 440, 451, 463, 647, 771, 1052, 1177, 1165, 1255, 1275, 1290, 1324, 1358, 1375, 1410, 1481), *vandrovalo* (ř. 578), *holt* (ř. 592, 1020, 1093, 1095, 1105, 1481), *vercajk* (ř. 714), *v richtiku* (ř. 766), *vostras* (ř. 815), *štempl* (ř. 817), *vinšovat* (ř. 998), *pasoval* (ř. 1370), *na tročkách* (ř. 1589), *řbitovje* (ř. 597), *řbitof* (ř. 876) – staročesky břitov. Původně vzniklý název z německého *fríthof* (hájit, skrývat). Jednalo se o místo u kostela, kde bylo právo azylu. (Rejzek, 2015, s. 239)

Do Němec (ř. 859) – přejímáním akuzativu do funkce nominativu byla odstraňována homonymie. Němci x Němce. (Bachmannová, 2002, s. 92)

5.1.4 Obecněčeský rozbor

Krácení v zakončení slov: *mislim* (ř. 2, 682, 1155, 1157, 1304, 1639, 371, 382, 1108), *paňi* (ř. 366, 395, 411, 704, 1084, 1433, 1480), *nevím* (ř. 372, 378, 402, 517, 573, 598, 648, 777, 800,

824, 836, 1000, 1057, 1239, 1442, 1495, 1555), *d'elam* (ř. 381), *uvařim* (ř. 423), *promluvim* (ř. 534), *německi* (ř. 619), *mňekim* (ř. 625), *tvrdim* (ř. 625), *hledam* (ř. 647), *nakreslim* (ř. 658), *šedesátim* (ř. 851, 861), *pátim* (ř. 851), *sedmim* (ř. 851), *osmim* (ř. 851), *ud'elam* (ř. 1530), *domu* (ř. 1673, 1694, 1695), *nařídím* (ř. 1438), *slišim* (ř. 579, 587), *čim* (ř. 427), *řim* (ř. 427), *řikam* (ř. 6, 1437), *vim* (ř. 543), *neři* (ř. 676, 867).

Krácení vokálů uvnitř slova: *Mlince* (ř. 199, 204, 731), *Mlinec* (ř. 201), *leta* (ř. 376), *řikal* (ř. 383, 457, 460, 611, 615, 1232), *řikala* (ř. 393, 571, 787, 1296), *povídá* (ř. 424, 430), *povidal* (ř. 428), *řikali* (ř. 455, 573, 1231, 1370), *povídá* (ř. 536, 768, 992), *muj* (ř. 555, 770), *neřikala* (ř. 579), *řiká* (ř. 760), *Mlinci* (ř. 1104), *vite* (ř. 1128), *řikáme* (ř. 1187, 1227), *znamencích* (ř. 1195), *povidala* (ř. 1247, 1285), *chalupach* (ř. 1577).

Diftongizace *ý > ej*: *mlejňe* (ř. 199), *ktorej* (ř. 199, 457), *zbouranej* (ř. 199), *německej* (ř. 201, 610), *mlejň* (ř. 203), *velkej* (ř. 378, 615, 1115, 1134), *vypravječskej* (ř. 378), *dobrej* (ř. 415), *pohotovej* (ř. 415), *píseckej* (ř. 443), *samej* (ř. 455), *celej* (ř. 456, 671, 1529, 1702), *nemožnej* (ř. 458), *zapřemejšlejme* (ř. 491), *přemejšlej* (ř. 492), *Vejhledech* (ř. 502), *Vejhledi* (ř. 505), *mladej* (ř. 519), *klenečskej* (ř. 523), *padesátejch* (ř. 525), *žádnej* (ř. 541, 1535), *dotázanej* (ř. 546), *zbitečnejch* (ř. 565), *každej* (ř. 567, 721, 1130, 1136), *chockejma* (ř. 576), *českej* (ř. 583), *utečenej* (ř. 583), *malej* (ř. 598), *novej* (ř. 599, 1702), *mrtvejma* (ř. 600), *hejbat* (ř. 601), *mrtvejch* (ř. 602), *zahrabanej* (ř. 603), *urnovej* (ř. 604), *malej* (ř. 615), *druhej* (ř. 624), *ktorej* (ř. 625), *starej* (ř. 638), *zdobenej* (ř. 661), *starejch* (ř. 673), *takovejch* (ř. 682), *mňesckej* (ř. 688), *žádnej* (ř. 702), *muskej* (ř. 702), *zedňickéj* (ř. 721), *ovlivněnej* (ř. 723), *takovej* (ř. 739, 782, 1382), *žádního* (ř. 740), *kejvli* (ř. 774), *podezřelej* (ř. 775), *jinej* (ř. 778), *strejc* (ř. 779), *poválečnejch* (ř. 796), *unavenej* (ř. 797), *šedesátejch* (ř. 844), *dobrej* (ř. 986), *bejt* (ř. 978, 1003), *bezvadnej* (ř. 1053), *rozumnej* (ř. 1054), *chockej* (ř. 1094, 1462), *jakej* (ř. 1094), *německejch* (ř. 1095), *d'ílskej* (ř. 1114), *Karlovejch* (ř. 1126), *citlivej* (ř. 1131), *Postřekovskejm* (ř. 1143), *pjeknej* (ř. 1150), *mladejma* (ř. 1273), *bejvala* (ř. 1321), *zejtra* (ř. 1322), *tejne* (ř. 1337), *samej* (ř. 1357), *rodovej* (ř. 1458), *mlejňna* (ř. 1460), *nadejchat* (ř. 1531), *zavřenej* (ř. 1650), *sejpkách* (ř. 1698) – pro jihozápadočeskou oblast bývá typické zachování nediftongizovaného *í* po *c, z, s*. (*sýpka*). *Prošoupanej* (ř. 1702).

Haplologie a zjednodušování souhláskových skupin: *ňákim* (ř. 32, 1157, 1164), *vemte* (ř. 206), *cera* (ř. 366, 367), *diš* (ř. 372, 391, 392, 407, 427, 444, 455, 489, 492, 526, 545, 549, 571, 573, 605, 612, 617, 623, 631, 634, 637, 785, 835, 838, 849, 865, 997, 1007, 1025, 1029, 1068, 1079, 1102, 1168, 1169, 1174, 1180, 1181, 1211, 1217, 1218, 1231, 1232, 1255, 1261,

1269, 1288, 1313, 1348, 1384, 1402, 1418, 1425, 1427, 1428, 1439, 1458, 1495, 1497, 1651, 1661, 1662, 1673, 1674, 1677-1680, 1684-1686, 1693, 1695, 1696, 1708), *ňák* (ř. 373, 876, 1358, 1417, 1575, 1583), *ňákí* (ř. 374, 480, 483, 550, 567, 629, 842, 855, 856, 1412, 1434), *de* (ř. 375), *diť* (ř. 375, 552, 610, 642, 997, 1007, 1009, 1047, 1093, 1104, 1122, 1136, 1277, 1318, 1323, 1358, 1387, 1471, 1595), *dicki* (ř. 383, 648, 697, 775, 787, 791, 461, 464, 518, 581, 617, 700, 736, 833, 849, 1085, 1138, 1201, 1211, 1231, 1348, 1373, 1700), *nebudem* (ř. 383), *ešće* (ř. 394, 426, 444, 451, 460, 491, 497, 510, 525, 537, 540, 556, 613, 614, 676, 689, 701, 750, 757, 788, 795, 1177, 1211, 1232, 1282, 1305-1308, 1315-1317, 1330, 1362, 1387, 1402, 1426-1428, 1432, 1434, 1474, 1486, 1564, 1655, 1709, 1714, 1715), *neska* (ř. 399, 669, 676, 763, 824, 1070, 1161, 1183, 1313, 1361, 1495, 1529, 1588, 1595, 1627), *du* (ř. 433), *přídou* (ř. 433), *ňákej* (ř. 443, 993), *ňákou* (ř. 455, 563, 649, 1085), *dibi* (ř. 498, 654, 668, 669, 765, 864, 866, 1321, 1331, 1402, 1493), *estli* (ř. 511, 516, 550, 588, 599, 615, 661, 763, 773, 794, 1000, 1038, 1477, 1668), *menoval* (ř. 513, 1330), *meno* (ř. 579, 586, 619, 650, 791), *dibisme* (ř. 601, 1334, 1336), *vječinou* (ř. 631), *ména* (ř. 632), *menech* (ř. 634, 635), *pocákaj* (ř. 662), *de* (ř. 670, 793, 833), *šichňi* (ř. 715), *pudu* (ř. 757, 763, 1034, 1036, 1006, 1018, 1258, 1355), *jec* (ř. 772), *deš* (ř. 792), *přivet* (ř. 795), *šechno* (ř. 824, 828), *deš* (ř. 989), *rači* (ř. 992), *pude* (ř. 1267), *kúli* (ř. 1007, 1025, 1666, 1345, 1346), *přídeme* (ř. 1028), *loňi* (ř. 1332), *dou* (ř. 1337, 1348, 1633), *veme* (ř. 1399), *řínu* (ř. 1415), *menuje* (ř. 1456, 1465), *pote* (ř. 1522), *dete* (ř. 1630), *nepude* (ř. 1632), *ženckí* (ř. 1638), *pudeme* (ř. 1641), *céra* (ř. 1643, 1664).

Protetické v-: *vopravdu* (ř. 33, 656, 704, 1085, 1095, 1383, 1409, 1420, 1435, 1707), *votsut* (ř. 204), *von* (ř. 205, 387, 393, 413, 415, 418, 432, 454, 461, 463, 529, 530, 550, 572, 613, 735, 776, 782, 794, 795, 801, 802, 828, 1053, 1114, 1128, 1170, 1179, 1180, 1285, 1291, 1293, 1298, 1593, 1682), *vosumdesát* (ř. 206), *vona* (ř. 370, 372, 374, 379, 420, 422, 424, 736, 756, 992, 1009, 1041, 1179, 1247, 1251, 1252, 1262, 1263, 1269, 1272, 1340, 1363, 1395, 1397, 1400, 1401, 1404, 1406, 1413, 1414, 1428, 1441, 1465, 1492, 1493, 1499, 1544, 1545, 1598, 1664, 1684, 1683), *voňi* (ř. 371, 433, 666, 668, 700, 706, 741, 749, 750, 756, 774, 798, 805, 826, 857, 862, 982, 989, 996, 1110, 1141, 1188, 1189, 1255, 1374, 1416, 1417, 1521, 1685-1687, 1689), *vo* (ř. 375, 381, 391, 421, 481, 485, 571, 607, 669, 673, 706, 1061, 1087, 1172, 1210, 1262, 1263, 1270, 1272, 1285, 1428, 1436, 1486, 1492, 1497), *vodňekud'* (ř. 379), *voť* (ř. 396, 415, 495, 506, 513, 514, 515, 516, 593, 685, 704, 745, 1041, 1044, 1045, 1294, 1350, 1353, 1441, 1460, 1465, 1597, 1622, 1699), *vospalec* (ř. 420), *vočempak* (ř. 471), *vočompa* (ř. 475), *vono* (ř. 486, 523, 570, 665, 671, 726, 837, 856, 857, 1047, 1076, 1094, 1107, 1130, 1137, 1225, 1375, 1399, 1681, 1699), *votpovjed'et* (ř. 498), *vobnovenej* (ř. 504), *vokázat* (ř.

511, 512), *vokolí* (ř. 517), *vohéň* (ř. 519), *vožeňil* (586), *vodehrávalo* (ř. 644), *voblek* (ř. 695), *voblečení* (ř. 696, 1587), *vón* (ř. 705), *vocad'* (ř. 706), *votcházet* (ř. 737), *votsund* (ř. 749, 750), *vopakuju* (ř. 776), *vožralej* (ř. 782), *vokno* (ř. 783), *vohřát* (ř. 783), *vozbroyení* (ř. 796), *vimejšlel* (ř. 828), *vobjedu* (ř. 834), *vohňičku* (ř. 850), *vohřejt* (ř. 850), *vokna* (ř. 1041), *votstěhovala* (ř. 1113), *vopčas* (ř. 1193, 1432), *vostatní* (ř. 1228), *votpoedne* (ř. 1264), *vokolo* (ř. 1267, 1326), *votposlechne* (ř. 1273), *vodnesl* (ř. 1282), *voťrávilo* (ř. 1310), *vonehdá* (ř. 1314), *vodvahi* (ř. 1337), *voškľiví* (ř. 1352, 1681), *voptěžuje* (ř. 1389), *vobepne* (ř. 1404), *vodevřená* (ř. 1446), *vobjed'e* (ř. 1461), *vode* (ř. 1474), *vochutnat* (ř. 1481), *vozejvá* (ř. 1515), *votklid'ilo* (ř. 1589), *vostatki* (ř. 1594), *vodvezli* (ř. 1594), *vokázal* (ř. 1618), *vorat* (ř. 1633), *votsouzení* (ř. 1651, 1692), *voblečte* (ř. 1673), *votevření* (ř. 1682), *votravu* (ř. 1683), *vosumnáct* (ř. 1692), *vobilí* (ř. 1698), *voční* (ř. 1705), *vocad'* (ř. 1714).

Změna *é > í*: *německí* (ř. 203), *Janečkoví* (ř. 366), *provjeření* (ř. 389), *špatní* (ř. 389), *svího* (ř. 391), *tí* (ř. 393, 727, 765, 807, 1065, 1108, 1350, 1455), *dobří* (ř. 400), *blbí* (ř. 400), *takoví* (ř. 400, 481, 1107, 1141, 1147, 1148, 1149, 1168, 1477, 1671, 1689), *makoví* (ř. 400), *krásní* (ř. 442), *nádherní* (ř. 448), *ňákího* (ř. 460), *takovího* (ř. 460, 539, 540, 1475), *vzdáleního* (ř. 460), *vélkí* (ř. 462), *černí* (ř. 377, 378, 462, 770, 824, 845, 849), *kteří* (ř. 473), *krátkí* (ř. 486, 487), *žádného* (ř. 500), *pátího* (ř. 502, 504), *druhího* (ř. 502), *celího* (ř. 517), *autorskí* (ř. 526, 527), *milího* (ř. 539), *příjemního* (ř. 539), *šestí* (ř. 555), *logickí* (ř. 561), *vojenckí* (ř. 596), *někteří* (ř. 597), *nalepení* (ř. 597), *novího* (ř. 600), *podobního* (ř. 616), *bílí* (ř. 620), *starím* (ř. 651), *novím* (ř. 651), *celí* (ř. 667, 1108), *takoví* (ř. 683, 1075, 1282), *poňemčelí* (ř. 683), *jiní* (ř. 687, 1161), *možní* (ř. 722), *jasní* (ř. 722), *sudech* (ř. 729), *špatní* (ř. 758, 1343, 1457), *smluvení* (ř. 758), *sví* (ř. 765), *politickí* (ř. 808), *hrozní* (ř. 808), *samí* (ř. 823), *slíst* (ř. 827), *problémoví* (ř. 856), *podlíst* (ř. 873), *pátí* (ř. 1038), *heskí* (ř. 1075), *zachovalí* (ř. 1167), *starí* (ř. 1174), *jeďiní* (ř. 1196), *tipickí* (ř. 1196, 1222, 1225, 1229, 1234), *chockí* (ř. 1234), *plinulí* (ř. 1241), *zemňed'elskí* (ř. 567), *specifickí* (ř. 1282), *odborní* (ř. 1283), *chockím* (ř. 1456), *drahí* (ř. 1457, 1458), *druhí* (ř. 1547), *pjekní* (ř. 1576), *sedmího* (ř. 1652), *rúzní* (ř. 1654), *bércoví* (ř. 1678, 1681), *malí* (ř. 1689), *posutkoví* (ř. 1708), *řadoví* (ř. 1711).

Vyslovení přičestí minulého bez hlásky *-l*: *řek* (ř. 386, 395, 418, 519, 572, 599, 612, 801, 826, 1171, 1181, 1189, 1280, 1477), *utrh* (ř. 432), *přičuch* (ř. 568), *pad* (ř. 598), *vivet* (ř. 642), *sed* (ř. 797), *nemoh* (ř. 1070), *vinales* (ř. 1644), *lek* (ř. 1682), *vitáh* (ř. 1700).

Změna hlásky č > š: *štiricet* (ř. 504), *štiricíti* (ř. 542), *štiri* (ř. 705), *štiricátim* (ř. 757), *štiři* (ř. 1126, 1168).

Příklon zájmen ke vzoru ten: *něčom*, *čom* (ř. 477), *fšom* (ř. 614), *na našom* (ř. 809), *vo ničom* (ř. 1195).

Prizpůsobení se německé výslovnosti: studovat – studieren [študíren]. *Študovaná* (ř. 469, 471), *šudentkama* (ř. 1084, 1092), *šudentkami* (ř. 1084, 1090, 1092), *šudentka* (ř. 1100) *študovala* (ř. 1110), *vyštudovala* (ř. 1110).

Diftongizace ú > ou: *Ouřad* (ř. 1621) – na začátku 19. století v rámci národního obrození lingvisté ustanovili, že dvojhhláska ou na začátku slova bude většinou brána jako nespisovná.

5.1.5 Shrnutí

Jak se dalo očekávat, nejstarší generace má chodské nářečí opravdu nejzachovalejší. Hustě se vyskytuje použití *širokého a*. Nejčastěji se slovem *team* a v podstatných jménech označující rodinné příslušníky. Velmi velký výskyt jsme zaznamenali také u dloužení jak základech slov, tak v koncovkách. Krácení už je méně časté. Objevují se případy vyrovnání ve prospěch přehlásky, velmi časté je změna *i > e*, *í > é*, ale také změna opačným směrem. Nejstarší mluvčí ve většině případů vyslovují sloveso *muset* ve formě *mušet*, tedy s tupou sykavkou, hojně také používají oslabenou výslovnost dvojhhlásky *ou*, která jde do *ú*. Co se týče nejtypičtějších a nejnámějších rysů chodského nářečí, mluvčí ví, že se na Chodsku používalo protetické *h-*, a probíhala zde změna *d > r*. Sami tyto tvary nepoužívají.

V tvarosloví se vyskytuje u respondentů často dlouhá koncovka v 1. pádě množného čísla, také ustrnulá koncovka u přivlastňovacích přídavných jmen na *ovo/ino*. Všichni mluvčí označovali členy určité rodiny koncovkami *ojc*, *ouc*, *úc*. Několikrát se také objevilo vyrovnávací tendence mezi *i-* a *ia-kmeny*, stejně jako záměna osobních zájmen ve 3. a 4. pádě. V rozhovorech nalezneme také použití koncovky *-om*, a to nejen v dativu plurálu.

Lexikální slovní zásobu má nejstarší generace opravdu širokou. Většinou se jedná o součásti krojů nebo o označení typická pro tuto oblast (*loch*). Často se v plynulé řeči nacházejí příznaková slova (*íčko*, *jakpa*) a výrazné je také „tutání“. Dalším výrazným rysem u nejstarší generace je takzvané plzeňské zpívání.

V relativně velké míře se v mluvě objevují i rysy obecné češtiny. Nejčastěji jde o haplologii a nedbalou výslovnost danou tím, že šlo o přirozené rozhovory. Změny *y > ej, é > í* jsou velice časté. Protetické *h-* nahradilo obecněčeské protetické *v-*. Zajímavé je, že v rozhovorech se objevila disimilace, kterou Lamprecht uvádí jako typickou pro oblast nářečí jižní.

5.2 Střední generace

5.2.1 Fonetický rozbor:

Rysy jihozápadočeské

Úžení *ě > (> ie) > í: d'ífčata* (ř. 1622).

Změna *í > é: spokojené* (ř. 107).

Výslovnost s tupou sykavkou: *mušíš* (ř. 1624).

Změna *a > e (ě): tekí* (ř. 1614).

Rysy širší západočeské oblasti

Použití dlouhého zabarveného vokálu *æ: vdaavat* (ř. 103), *Mrækof* (ř. 108), *da* (ř. 113), *tæm* (ř. 223, 226, 231, 278, 290, 300, 345), *vdanæ* (ř. 223), *mæme* (ř. 230, 248, 350), *svobodnæ* (ř. 232), *zæst'erou* (ř. 238), *præci* (ř. 244), *ñemeckæ* (ř. 247), *čæst'i* (ř. 256), *prævo* (ř. 277), *næzvech* (ř. 311), *zæst'érách* (ř. 312).

Rysy okrajových úseků západočeské oblasti - Chodsko

Délka v l-ovém participiu: *višíla* (ř. 1623).

Užší výslovnost *ou > ú: klobúkách* (ř. 234), *žejdlíčkovú* (ř. 269).

Oslabená výslovnost *y* jako *e: svatbe* (ř. 102), *bela* (ř. 103).

Rysy patřící do jiné oblasti

Změna *o > u: brambury* (ř. 329).

Jiné rysy

Dloužení vokálů v základech slov: *šérki* (ř. 230), *tích* (ř. 253), *dólňim* (ř. 263), *šérku* (ř. 264), *šérka* (ř. 271), *tén* (ř. 274, 277), *t'éško* (ř. 349), *létech* (ř. 884).

Dloužení v koncovkách: *rokú* (ř. 351).

5.2.2 Tvaroslovný rozbor

Risy jihozápadočeské

Ustrnulý tvar přídavného jména přivlastňovacího zakončené na –ovo/ino: *Špilarovo* (ř. 275), *teřino* (ř. 1614).

Změna souhlásky -avi, -ovi na -ojc, -ouc, -ov: *Volšovákouc* (ř. 360), *Votřelouc* (ř. 362), *Číškouc* (ř. 1604), *Pijámúc* (ř. 1611), *Příkopuc* (ř. 1615).

Risy širší západočeské oblasti

Dlouhá koncovka –í v 1. pádě čísla množného u mužského rodu: *sedláci* (ř. 253), *zedňící* (ř. 254), *mládenci* (ř. 282).

Vyrovňování pádových tendencí -i a -ia kmenů: *na pouťe* (ř. 268).

Příklon zájmena ten k měkkému typu: *tích* (ř. 253), *tich ozdop* (ř. 312)

5.2.3 Lexikální rozbor

Podstatná jména: *koláč* (ř. 224) - část kroje, *koře* (ř. 225) – část kroje, *žolínek* (ř. 228, 334), *diftín* (ř. 230), *šerki* (ř. 230), *fjertuchi* (ř. 231), *fistulka* (ř. 232), *smuteček*, *smutek* (ř. 234), *lajblík* (ř. 234, 261), *lajblíki* (ř. 236, 302), *šerku* (ř. 238), *kandúš* (ř. 239, 266), *teti* (ř. 240) – neutrální oslovení starších žen. *Čepeňí* (ř. 250, 335), *konopňici* (ř. 254), *tukor* (ř. 261), *šerku* (ř. 264), *šerka* (ř. 271), *paskulí* (ř. 272), *paskule* (ř. 272), *stojáka* (ř. 279), *župan* (ř. 280) – jednoduchý kabát bez knoflíků. *Třásenkama* (ř. 281), *zjišťerkama* (ř. 281), *vidrofkou* (ř. 283), *vidrofka* (ř. 284), *vejkladek*, *vejkladku* (ř. 285), *práporka* (ř. 288), *rosplášenka* (ř. 288), *rosplášenki* (ř. 291), *voťilku* (ř. 307, 308), *vejskáče* (ř. 313), *krajzlíček* (ř. 314), *stojáčki* (ř. 315), *koutňice* (ř. 316) – zástěna pro ženu v šestinedělí. *Volokoutňák* (ř. 319) – hrnec na jídlo pro ženu v šestinedělí. *Salúpek* (ř. 324), *katrún* (ř. 331), *misál* (ř. 338), *bulačinou* (ř. 904), *v lochu* (ř. 1605), *vejkladki* (ř. 1623).

Přídavná jména: *přástkovej* (ř. 229,310), *jupkovou* (ř. 246), *rukáfcovej* (ř. 256), *práporkovej* (ř. 266), *žejdlíčkovú* (ř. 269), *hltňiho* (ř. 279), *kolíčkoví* (ř. 294), *šerkovej* (ř. 296).

Ukazovací zájmena: *tuti* (ř. 101, 109), *tuta* (ř. 103), *tuto* (ř. 108, 273, 329, 963, 979), *tuten* (ř. 108).

Příznaková slova: *copa* (ř. 346, 1601), *jakpa* (ř. 360), *jakimpa* (ř. 1611), *ičko* (ř. 1623).

Príslovce: *teprive* (ř. 227) – spisovně *teprve*. Český jazykový atlas V (2005, s. 538) se zmiňuje, že podoby s hláskami *-ři-* převažují na západě České republiky. Tuto podobu bychom tedy mohli hledat i na Klatovsku, Plzeňsku a Strakonicku.

5.2.4 Obecněčeský rozbor

Krácení uvnitř slova: *řiká* (ř. 302), *řikal* (ř. 352).

Krácení v zakončení slov: *nevím* (ř. 112, 950, 964), *na každím* (ř. 113, 950), *černím* (ř. 226), *modrím* (ř. 226, 334), *svobodního* (ř. 277), *dolním* (ř. 298), *neři* (ř. 349), *nemam* (ř. 919), *osmím* (ř. 924), *devátím* (ř. 924).

Diftongizace *ý > ej*: *koňskej* (ř. 114), *Vejhledech* (ř. 116), *vrbovej* (ř. 224), *voptočenej* (ř. 224), *starej* (ř. 225), *černej* (ř. 226, 251, 262), *malej* (ř. 228), *plátenej* (ř. 228), *přástkovej* (ř. 229, 310), *černejma* (ř. 233), *zdobenej* (ř. 235), *bejvali* (ř. 237, 949), *kanafasovej* (ř. 239), *voskovej* (ř. 249), *ktorej* (ř. 249, 257), *rukáfcovej* (ř. 256, 259), *bejt* (ř. 260, 309, 975), *bílej* (ř. 261), *zatočenej* (ř. 263), *takovej* (ř. 263, 957, 977), *jinej* (ř. 264), *vivíšenej* (ř. 264), *červenej* (ř. 266), *balónkovejma* (ř. 269), *ženatej* (ř. 277), *vojenkejch* (ř. 287), *svjetlej* (ř. 278), *jednoduchej* (ř. 280), *dlouhej* (ř. 284), *schovanej* (ř. 285), *šerkovej* (ř. 296), *chudejch* (ř. 298), *d'eckej* (ř. 301), *dospjelej* (ř. 301), *velkej* (ř. 302, 928), *tilovej* (ř. 314), *brokátovej* (ř. 314), *červenejch* (ř. 319), *pjeknej* (ř. 324), *koskovanej* (ř. 324), *modrej* (ř. 324), *šedej* (ř. 324), *zelenej* (ř. 325), *lechkej* (ř. 334), *novejch* (ř. 881, 899), *mušskej* (ř. 887), *pjeveckej* (ř. 887), *staročeskej* (ř. 893), *krojovanej* (ř. 893), *heskej* (ř. 893), *chockej* (ř. 903), *celej* (ř. 926, 929), *švarcenberskej* (ř. 928), *černínskej* (ř. 928), *genetickej* (ř. 933), *postavanej* (ř. 942), *tejna* (ř. 958, 968, 969), *známej* (ř. 971), *archeologickej* (ř. 973), *víznamnej* (ř. 975).

Haplologie a zjednodušování souhláskových skupin: *ešće* (ř. 102, 109, 221, 229, 293, 300, 302, 336, 892), *diš* (ř. 106, 111, 113, 115, 235, 244, 250, 267, 283, 293, 352, 947), *ňákou* (ř. 111), *de* (ř. 113), *vemou* (ř. 115), *muskí* (ř. 241), *dikci* (ř. 273, 323, 887, 893, 912), *dou* (ř. 293), *ňák* (ř. 301), *cera* (ř. 346), *šesnácť* (ř. 350), *pude* (ř. 352), *menuje* (ř. 358), *kerí* (ř. 883), *neska* (ř. 890, 910), *kerej* (ř. 913), *estli* (ř. 917), *voťkať* (ř. 937), *příde* (ř. 1585), *kerá* (1604).

Protetické v-: *voňi* (ř. 103, 237, 247,290, 307, 329, 335, 916), *vobjednaj* (ř. 107), *vokolo* (ř. 109, 892, 954, 958), *vopčas* (ř. 109), *vobjednáte* (ř. 111), *vono* (ř. 113, 116, 298, 299, 357, 921, 948), *votsuť* (ř. 218), *voblečení* (ř. 237,238), *vot* (ř. 246, 253, 281, 311, 889, 901, 935, 950, 959), *von* (ř. 249, 299), *volamuje* (ř. 250), *vopadává* (ř. 250), *vobraze* (ř. 275), *vodlišoval* (ř. 277), *vovázaný* (ř. 281), *vobarvená* (ř. 332), *vo* (ř. 360, 362, 974, 976), *vopravdu* (ř. 890, 948), *votkat'* (ř. 937), *voblehli* (ř. 943), *vopravujou* (ř. 953), *vodhadujou* (ř. 976), *vomlouvam* (ř. 1585).

Změna é > í: *chockí* (ř. 102), *tí* (ř. 111, 288, 309, 341), *starí* (ř. 111), *tí* (ř. 220), *černí* (ř. 226, 292), *svjetlí* (ř. 229), *bílí* (ř. 257), *tí* (ř. 257), *novochockího* (ř. 257), *višívání* (ř. 253), *malí* (ř. 259), *rúzní* (ř. 267), *rodíni* (ř. 268), *hetvábní* (ř. 280), *vlňení* (ř. 280), *červení* (ř. 285, 295), *takoví* (ř. 290, 322, 883, 886), *vipasování* (ř. 290), *hňedí* (ř. 291), *modří* (ř. 291, 294), *manžestroví* (ř. 292), *sametoví* (ř. 292), *kašmíroví* (ř. 292), *rúžoví* (ř. 295), *zdobení* (ř. 299, 313), *stejní* (ř. 313), *každímu* (ř. 322), *trvalí* (ř. 323), *novodobí* (ř. 329), *celí* (ř. 331), *brokátoví* (ř. 331), *popisované* (ř. 342), *postřekofského* (ř. 346), *mladího* (ř. 350, 355), *pastířský* (ř. 357), *ritmický* (ř. 357), *selský* (ř. 357), *předvádění* (ř. 883), *umňelí* (ř. 886), *velkí* (ř. 897, 898), *bavorského* (ř. 921), *velikého* (ř. 931), *slovanské* (ř. 931), *promíchané* (ř. 931), *nádherního* (ř. 941), *gotického* (ř. 941), *ohromní* (ř. 954), *archeologický* (ř. 954), *kiseli* (ř. 963).

Změna hlásky č > š: *štiricet* (ř. 245, 885, 889, 972), *štiri* (ř. 309, 351), *štirset* (ř. 892).

Vyslovení přičestí minulého bez hlásky l: *řek* (ř. 886, 901), *přítách* (ř. 913).

5.2.5 Shrnutí

U střední generace je již méně časté jak krácení, tak dlužení u slov. Kromě vyslovování širokého *a*, které se vyskytuje ještě často, jsou ostatní fonetické změny v pozadí. Nárazově tak nacházíme změny *'e*, *e > a*, či opožděný vývoj dvojhlásky *ou*. Zajímavý je nález oslabení výslovnost *y*, které vyzní jako *e* u jednoho z mluvčích. Ještě tato generace má velmi výraznou melodii hlasu.

V rámci tvarosloví využívá střední generace délku v 1. pádě množného čísla, stejně jako označení příslušníků rodiny příponami *ouc*, *úc*. Stejně jako u nejstarší generace se zde objevuje příklon zájmena *ten* k měkkému typu skloňování a v jednom případě také vyrovnávací tendence mezi *i-* a *ia-* kmeny (*na pouťe*).

Lexikální zásoba mluvčích je silně individuální. Měli jsme štěstí, že jsme narazili na mluvčí, které se pohybují v oblasti šití krojů. Zde je tedy slovní zásoba o krojích velmi rozvinuta.

Obecná a spisovná čeština je u mladších mluvčích na stejné úrovni jako nářečí. Přestože respondenti používají nářeční prvky, obecná čeština je u nich viditelně stírá. Projevuje se diftongizace $y > ej$, haplologie a nedbalá výslovnost, změny výslovnost ze $č > š$ (hlavně u číslovek), protetické $v-$.

5.3 Nejmladší generace

5.3.1 Fonetický rozbor

Risy jihozápadočeské

Úženi $é > í$: *na Vihled'ích* (ř. 138).

Risy širší západočeské oblasti

Použití dlouhého zabarveného vokálu $æ$: *tæm* (ř. 124), *ja* (ř. 133, 180), *tæmle* (ř. 133), *kolæče* (ř. 135), *mæme* (ř. 155), *væm* (ř. 159).

5.3.2 Tvaroslovný rozbor

Risy širší západočeské oblasti

Vyrovňávání pádových tendencí u ženského rodu vzorů růže a kost: *klenckí radost'e*¹¹ (ř. 156).

5.3.3 Lexikální rozbor

Příznaková slova: *Jakpa* (ř. 121).

Citoslovce: *nu* (ř. 145, 149).

5.3.4 Obecněčeský rozbor

Krácení vokálů uvnitř slova: *řikam* (ř. 129,131), *nevim* (ř. 136), *vim* (ř. 162), *podivám* (ř. 177).

Krácení v zakončení slov: *neňi* (ř. 138, 186), *nemam* (ř. 155, 173), *paňi* (ř. 164, 184, 195), *mam* (ř. 177, 190).

¹¹ Název CD folklórní skupiny Haltravan

Diftongizace *y* > *ej*: *bejvá* (ř. 123, 124), *tejden* (ř. 124), *takovej* (ř. 126), *jinej* (ř. 127,163), *klenečskej* (ř. 133,166), *ňákej* (ř. 163, 164), *každej* (ř. 186), *d'eckeje* (ř. 166), *takovej* (ř. 168), *rovnej* (ř. 168), *bejt* (ř. 176,185), *dobrej* (ř. 183), *celej* (ř. 187), *druhej* (ř. 194).

Haplologie a zjednodušování souhláskových skupin: *sem* (ř. 133, 171, 172, 189), *sou* (ř. 135), *ňák* (ř. 162), *eš'ťe* (ř. 163,166), *sme* (ř. 166), *ňákí* (ř. 169), *diš* (ř. 171,188,191,193).

Protetické *v-*: *vo* (ř. 178), *von* (ř. 180), *vona* (ř. 190), *voad'* (ř. 191).

Změna *é* > *í*: *pouťoví* (ř. 121), *jakí* (ř. 123, 135), *chockí* (ř. 135, 136), *jiní* (ř. 135), *údajního* (ř. 179), *tí* (ř. 192, 194).

5.3.5 Shrnutí

Pro závěry z nejmladší generace v této práci nemáme příliš dat. Můžeme však vycházet z dat z bakalářské práce *Chodské nářečí ve třech generacích* (2013). Naši mluvčí pocházeli z vesnice. Výrazné u nich stále bylo široké *a*, a to ve vícero slovech. Používají také příznaková slova (*jakpa*). Jinak u nich převládá obecná a spisovná čeština. U těchto mluvčích ale byla zaznamenána melodie hlasu „plzeňské zpívání“. Co se týče lexika, neliší se od respondentů z jiných oblastí.

5.4 Srovnání jednotlivých generací

V rámci srovnání jednotlivých generací se potvrdila hypotéza, že nářečí s dalšími generacemi víc a víc mizí. V nejstarší generaci je jasně identifikovatelné, a to nejen častým použitím širokého *a*, ale také užitím délek a lexika. Střední generace má ještě některé prvky stále zachovalé a v některých případech také nářeční slovní zásoba ještě hraje výraznou roli. Co je společné všem generacím je již zmíněné široké *a* a melodie. Mají sestupnou tendenci, ale přesto je to nejvýraznější a nejzachovalejší dialektický rys.

6 ANALÝZA DIALEKTOLOGICKÉHO NESTYLIZOVANÉHO TEXTU Z 50. LET

6.1 Mrákovská pout' a Mrákovská pout' po roce

6.1.1 Fonetický rozbor

Risy jihozápadočeské

Délka u ženského rodu: *přílbu* (ř. 30), *špící* (ř. 33), *vokúrku* (ř. 59).

Délka u sloves: *vihnát* (ř. 88), *vikrát* (ř. 99).

Změna ve prospěch přehlásky á > ie > í: *přidržíl* (ř. 5), *smíla* (ř. 99).

Změna 'e, ě > a: *kačar* (ř. 73).

Změna ve prospěch přehlásky a > ě, e: *tekí* (ř. 11, 20, 28, 30, 69, 84, 101 – tato podoba společně s krátkou podobou *teki* je pro Chodsko typická (ČJA V, 2005, s. 563) *začel* (ř. 26).

Úženi ě > (> ie) > í: *míla* (ř. 14), *míl* (ř. 21, 42, 51, 73, 91, 92), *přistavít* (ř. 24), *zapomíl* (ř. 27, 52, 76), *sedíl* (ř. 29), *nemíl* (ř. 48, 56), *humíl* (ř. 74).

Úženi e (é) > í: *držít* (ř. 33), *slíz* (ř. 36), *zajídla* (ř. 84).

Nadměrná dvojhláska ú > ou: *houřad* (ř. 9), *houřechu* (ř. 61), *houtrob* (ř. 82).

Výslovnost s tupou sykavkou: *muší* (ř. 8, 17, 26, 28, 33), *mušel* (ř. 72).

Střídnice za asimilované g, k: *hdiš* (ř. 6), *hdibi* (ř. 20), *ňhdo* (ř. 23, 90), *hdo* (ř. 23, 99), *nihdiš* (ř. 54), *ňhdi* (ř. 56), *hdepa* (ř. 98).

Risy širší západočeské oblasti

Délka v nominativu plurálu: *chlapcí* (ř. 8), *klucí* (ř. 11), *kmotří* (ř. 72).

Změna o > e: *delú* (ř. 36), *demú* (ř. 43, 87). Podoba *demů* se vyskytuje ve větší části západočeského areálu, stejně jako varianta *delů*. (ČJA V, 2005, s. 526)

Risy okrajových úseků západočeské oblasti - Chodsko

Délka u středního rodu: *žíta* (ř. 7) – na Chodsku je tvar slova žito s dlouhým –í- častý. (ČJA III, 1999, s. 154), *Bídlo* (ř. 33, 34, 35).

Délka u příslovcí: *tekí* (ř. 11, 20, 28, 30, 69, 84, 101).

Délka u l– participií a inf.: ř. *nuřil* (ř. 2), *zhledál* (ř. 3), *vometál* (ř. 4), *podál* (ř. 4), *zamíchál* (ř. 5), *nezastál* (ř. 10), *krášlila* (ř. 12), *skrášlila* (ř. 12), *namočila* (ř. 13), *přitřískla* (ř. 13), *huďelála* (ř. 14), *naznačila* (ř. 16), *zjasňilo* (ř. 16), *pospíchála* (ř. 17), *maluvál* (ř. 20), *koukál* (ř. 20), *zhledál* (ř. 20), *rozmišlél* (ř. 21), *huďelálo* (ř. 21), *spracovál* (ř. 27), *končila* (ř. 29), *huďelál* (ř. 30, 56), *zářili* (ř. 31), *sebrál* (ř. 38, 70), *zblázňil* (ř. 46), *zmažál* (ř. 46), *d'elát* (ř. 47), *pomst'il* (ř. 50), *třepotál* (ř. 53), *dopadáli* (ř. 53), *spádlo* (ř. 54), *zmalovál* (ř. 55), *bloud'il* (ř. 59), *dostál* (ř. 61, 101), *nařizovala* (ř. 65), *hoňil* (ř. 73), *zabráł* (ř. 76), *bjelát* (ř. 77), *cloumála* (ř. 78), *povolil* (ř. 78), *chutnálo* (ř. 79), *plňilo* (ř. 80), *nepovolil* (ř. 80), *ponořila* (ř. 82), *dostáválo* (ř. 83), *skočila* (ř. 83), *nehumlčila* (ř. 85), *cht'ila* (ř. 85), *proskočit* (ř. 86), *stoupála* (ř. 87), *loudála* (ř. 87), *poslála* (ř. 89), *popád* (ř. 89), *rozvázál* (ř. 90), *zavázál* (ř. 91), *bježil* (ř. 91), *vomeškál* (ř. 93), *nuřila* (ř. 96), *vrtálo* (ř. 99).

Změna d > r: *d'ereček* (ř. 3), *pure* (ř. 24, 25), *vorevření* (ř. 35), *bure* (ř. 41, 68), *purou* (ř. 47), *bureme* (ř. 47), *Harámek* (ř. 50, 58), *Haram* (ř. 54, 70), *Harame* (ř. 65), *burou* (ř. 71), *pormásli* (ř. 95).

Protetické h: *ha* (ř. 1, 3, 7, 8, 14, 16, 21, 28, 35, 37, 52, 59, 60, 64, 66, 67, 70, 74, 76, 80, 83, 86, 87, 90, 91, 95, 95, 101), *Hadámek* (ř. 4, 9, 19), *habi* (ř. 5, 9, 18, 27, 67, 84, 91), *nehuklouz* (ř. 5), *huš* (ř. 5, 22, 43, 44, 60, 63), *houřad* (ř. 9), *haš* (ř. 13, 57, 78), *huďelála* (ř. 14), *hukazovákem* (ř. 15), *huďelálo* (ř. 21), *hale* (ř. 29, 34, 51, 56, 57, 66, 79, 81, 85, 89, 101), *huďelál* (ř. 30, 56), *haňi* (ř. 31, 54, 59, 74), *huďelá* (ř. 40), *houtratu* (ř. 42), *hasi* (ř. 48), *Haram* (ř. 54, 63, 70), *Harámek* (ř. 50, 58, 88, 100), *hin* (ř. 60, 94) – tuhle, přesně. *Huřiskovanijch* (ř. 61), *houřechu* (ř. 61), *huznanij* (ř. 62), *huprostřed* (ř. 65), *Harame* (ř. 65), *hať* (ř. 69), *humíl* (ř. 74), *hubrouskach* (ř. 75), *huzlem* (ř. 78), *huzel* (ř. 80, 90), *hubrousek* (ř. 81, 97, 100), *houtrob* (ř. 82), *hde* (ř. 87), *hujala* (ř. 87), *hu* (ř. 90), *Harámka* (ř. 95), *huvelebila* (ř. 95), *Harámku* (ř. 98), *hutracení* (ř. 102).

Změna y > u: *bula* (ř. 49), *nebul* (ř. 60), *bul* (ř. 63, 98).

Rysy z jiné oblasti

Změna o > u: *potřebuváli* (ř. 11), *maluvál* (ř. 20). Tato změna se vyskytuje v horském úseku jižní podskupiny středomoravského nářečí. (Bogoczová, 2012, s. 76)

Rozložená výslovnost měkkých retnic: *tátovji* (ř. 21), *vobjilí* (ř. 2), *postavjit* (ř. 18), *rozmjeri* (ř. 22), *pjiva* (ř. 68), *vjidí* (ř. 80), *napjila* (ř. 85), *bjiťim* (ř. 102). Lamprecht (1976, s. 42) upozorňuje na to, že tento jev se vyskytuje spíše v okruhu nářečí jihočeských a jen ve starší generaci.

Zavřená výslovnost ej, ý > ij: *každij* (ř. 2), *voličenij* (ř. 6), *zijtra* (ř. 6, 93), *příbuznijch* (ř. 8), *nijmlačí* (ř. 9), *ňákij* (ř. 11, 42), *kerij* (ř. 17), *svatij* (ř. 26, 33, 55), *širokij* (ř. 28), *bijť* (ř. 28), *rosplesknutij* (ř. 29), *žlutij* (ř. 32), *posazenijma* (ř. 38), *pořádnij* (ř. 40), *celij* (ř. 51), *radostnij* (ř. 51), *zakroucenij* (ř. 52), *bijvají* (ř. 56), *zamkljij* (ř. 59), *tesklivij* (ř. 60), *žádnij* (ř. 60, 62, 71), *hutiskovanijch* (ř. 61), *huznanij* (ř. 62), *druhij* (ř. 63), *povíšenij* (ř. 63), *maluvanij* (ř. 64), *pjeknijma* (ř. 65), *necárij* (ř. 66), *bijváš* (ř. 69), *střešćenij* (ř. 70), *Polesnijch* (ř. 73), *zbarvenij* (ř. 74), *bílijch* (ř. 75), *druhijch* (ř. 100), *nepočítanijch* (ř. 101).

6.1.2 Tvaroslovný rozbor

Risy jihozápadočeské

Ustrnulý tvar přídavných jmen: *tátovo* (ř. 22, 53), *drakovo* (ř. 35).

Záměna avi, ovi, vi, v > ou, ouc: *Zedňíkuc* (ř. 76, 88, 100), *Jindruc* (ř. 84).

6.1.3 Lexikální rozbor

Vodzemek (ř. 6) – „část kmene při zemi“ (Jindřich, 2007, s. 336), *forku* (ř. 7) – „fůra“ (Jindřich, 2007, s. 70), *zváče* (ř. 9, 63) – koláče, *senci* (ř. 12, 16), *vjetofki* (ř. 16) – větvičky, *pinšlícíki* (ř. 21), *lemjerem* (ř. 21) – „trám v krovu“ (Jindřich, 2007, s. 158), *šekatou* (ř. 25) – strakatou, *zvíhát* (ř. 26), *čabraku* (ř. 32) – „pokrývka na koně“ (Jindřich, 2007, s. 42), *vohlav* (ř. 33) – ohlávka, *mortski* (ř. 39) – těžko, *vodzemku* (ř. 41), *špásování* (ř. 72) – žertovný. Vychází z německého Spass. *Rimíka* (ř. 72, 88), *rimíce* (ř. 73, 85) – „rybník“ (Jindřich, 2007, s. 262), *rezárni* (ř. 93) – místo vyhrazené k uložení krmiva a trávy. *Řebříček* (ř. 2, 23, 39), *řebřík* (ř. 5) – spisovně žebřík. Před příklonem mužských bjo kmenů k životnému skloňování (vzor Juří), byl řebří vzor pro skloňování neživotné. Tvary, které k němu náležely, změnilly deklinační typ (hřebí > hřebík). V těchto tvarech je zachován začátek slova, ale přípona je již změněna. (Lamprecht, Šlosar, Bauer, 1986, s. 148)

Příznaková slova: *copa* (ř. 19, 47, 51), *ičko* (ř. 34, 47), *cák* (ř. 46, 97), *dopa* (ř. 50), *hdepa* (ř. 98).

Záporná zájmena: *žádnij* (ř. 60, 62, 71, 92).

6.1.4 Obecněčeský rozbor

Krácení uvnitř slova: *nastokrat* (ř. 67), *jidla* (ř. 96).

Krácení na konci slova: *hubrouskach* (ř. 75).

Diftongizace *y* > *ej*: *viblejská* (ř. 40).

Haplologie a zjednodušování souhláskových skupin: *ešče* (ř. 7, 28, 40, 52, 80), *ňákou* (ř. 7), *nijmlačí* (ř. 9), *ňákij* (ř. 11), *líski* (ř. 14), *vječí* (ř. 26), *ňákij* (ř. 42), *šichňí* (ř. 46, 67), *dit* (ř. 56), *nejňi* (ř. 62), *zkazujeme* (ř. 67), *šechno* (ř. 71), *vječí* (ř. 81, 83), *ňák* (ř. 82), *spomňel* (ř. 89), *příde* (ř. 92), *šak* (ř. 93), *spomene* (ř. 94), *de* (ř. 94), *ňákí* (ř. 97), *šecker* (ř. 98, 100).

Protetické *v*: *vobjilí* (ř. 2), *voličenij* (ř. 6), *vot* (ř. 10, 24, 26, 41, 58, 68, 100), *vo* (ř. 11, 42, 58), *voken* (ř. 12), *voves* (ř. 17), *vosamňel* (ř. 19), *vocas* (ř. 25, 28, 40, 52, 74), *voči* (ř. 29), *vokna* (ř. 34), *vorevření* (ř. 35), *vobludi* (ř. 36), *vocasem* (ř. 37), *vodnes* (ř. 38, 66), *vobhlíží* (ř. 41), *vokolo* (ř. 47, 94), *voba* (ř. 48, 72), *vobilil* (ř. 49), *vokúrku* (ř. 59), *vokrajem* (ř. 64), *vobje* (ř. 71), *vobjem* (ř. 83), *vočma* (ř. 86), *vocasu* (ř. 89).

Změna *é* > *í*, *á* > *í*: *červení* (ř. 13, 14), *smočením* (ř. 15), *zelení* (ř. 15), *svatího* (ř. 22), *zhlíd* (ř. 34), *vorevření* (ř. 35), *d'ábelskí* (ř. 49), *bílího* (ř. 57), *svatímu* (ř. 61), *druhí* (ř. 68, 80), *druhího* (ř. 94), *druhímu* (ř. 94), *namazaního* (ř. 96), *pocukrovaního* (ř. 96).

Výslovnost *l*-ového participia bez *-l*: *nehuklouz* (ř. 5), *nezarost* (ř. 18), *nepovet* (ř. 31), *zhlít* (ř. 34), *protách* (ř. 34, 35), *slíz* (ř. 36), *vodnes* (ř. 38), *povet* (ř. 40), *nesvet* (ř. 75), *pomoch* (ř. 88), *vitrch* (ř. 89), *popát* (ř. 89).

Výslovnost *č* > *š*: *štiri* (ř. 25).

6.2 Stryček Matouš ha jeho říbata – princezničky

6.2.1 Fonetický rozbor

Rysy jihozápadočeské

Délka u středního rodu: *čále* (ř. 6), *říbát* (ř. 15).

Délka u mužského rodu: *sírki* (ř. 17).

Délka u ženského rodu: *dláňi* (ř. 27).

Změna ve prospěch přehlásky a > ě (e), á > ie > í: *vzel* (ř. 4), *smút* (ř. 7).

Změna e > a: *čále* (ř. 6), *lachtá* (ř. 25), *polachtát* (ř. 27).

Úženi ě (>ie) > í: *d'ifče* (ř. 15), *zapomíl* (ř. 15, 17), *d'íravou* (ř. 17).

Úženi e (é) > í: *humříl* (ř. 29).

Nadměrná dvojhláska ú > ou: *hourazu* (ř. 28).

Střídnice za asimilované g, k: *hdiš* (ř. 9, 13), *ňihde* (ř. 16), *hdibi* (ř. 28).

Depalatalizace: *dit* (ř. 17, 21).

Výslovnost s tupu sykavkou: *muší* (ř. 23), *muším* (ř. 27).

Rysy okrajových úseků západočeské oblasti - Chodsko

Délka u zájmena náš: *náše* (ř. 6).

Délka u l-ových participií a inf: *ptáli* (ř. 13), *vihásla* (ř. 16), *nestálo* (ř. 17), *vipádli* (ř. 18), *zvondáli* (ř. 19), *vochránil* (ř. 28), *cupitát* (ř. 14), *rijd'ít* (ř. 14), *bafát* (ř. 15), *vážít* (ř. 20), *polachtát* (ř. 27).

Zavřená výslovnost ej, ý > ij: *striček* (ř. 1, 2), *celij* (ř. 7), *bijskavím* (ř. 10), *hupijpát* (ř. 11), *milenijch* (ř. 15), *náramnij* (ř. 20), *takuvij* (ř. 20), *dijchá* (ř. 22), *mladij* (ř. 24).

Změna d > r: *pojere* (ř. 3), *prijere* (ř. 4), *bure* (ř. 4), *jerou* (ř. 9), *vorpust'* (ř. 14), *d'erek* (ř. 15, 21), *třiaserumdesát* (ř. 21),

Protetické h: *ha* (ř. 1, 4, 7, 8, 9, 14, 15, 17, 20, 22, 27), *hupijpát* (ř. 11), *habich* (ř. 17), *hin* (ř. 20, 26), *habi* (ř. 23, 28), *hupejpá* (ř. 25), *hourazu* (ř. 28), *humříl* (ř. 29).

Rysy patřící do jiné oblasti

Rozložená výslovnost měkkých retnic: *kobjili* (ř. 4), *mji* (ř. 16, 18, 21).

6.2.2 Lexikální rozbor

Podstatná jména: *říbata* (ř. 1, 19), *štrichařka* (ř. 7) – „z němčiny, expresivní pojmenování, šprýmařka.“ (Jindřich, 2007, s. 304) Šprým vychází z německého slovesa *springen* (skákat), posunutím významu se stal *springer* – kejklíč. (Rejzek, 2015, s. 701) *Morcki* (ř. 11), *říbát* (ř. 15), *sirek* (ř. 16) – změna rodu, *sloti* (ř. 18), *capart* (ř. 20).

Slovesa: *vjezdou* (ř. 6), *hupijpát* (ř. 11) – upejpat, *rijdít* (ř. 14), *zvondáli* (ř. 19), *škrijbu* (ř. 24).

Příznaková slova: *cák* (ř. 20).

6.2.3 Obecněčeský rozbor

Krátkost v zakončení slov: *skláda* (ř. 18).

Krátkost uprostřed slov: *přikrího* (ř. 22).

Haplologie a zjednodušování souhláskových skupin: *mlačí* (ř. 5), *ešče* (ř. 16), *kerou* (ř. 18), *rači* (ř. 18), *dit* (ř. 17, 21), *diť* (ř. 23), *veme* (ř. 25), *Pánbú* (ř. 28, 29).

Protetické v: *zvoraňí* (ř. 3), *votavu* (ř. 4), *voči* (ř. 5, 12), *vokousávají* (ř. 8), *vohlavech* (ř. 10), *vobráťí* (ř. 12), *vorpusť* (ř. 14), *vošmakává* (ř. 16), *voňi* (ř. 19), *vočmuchá* (ř. 26), *vochráňíl* (ř. 28), *vot* (ř. 28).

Výslovnost l-ového participia bez –l: *nes* (ř. 18).

Prizpůsobení výslovnosti – asimilace: *kabzi* (ř. 16), *kabzu* (ř. 17, 26).

6.3 Kuřátka ha pes

6.3.1 Fonetický rozbor

Risy jihozápadočeské

Délka u sloves: *popátce* (ř. 12) – přechodník.

Délka u neohebných slovních druhů: *tekí* (ř. 17).

Změna e > a: *karak* (ř. 11).

Změna ve prospěch přehlásky a > e, ě: *tekí* (ř. 17).

Úženi ě (>ie) > í: *míl* (ř. 16), *sed'íl* (ř. 18), *humíli* (ř. 25), *letíl* (ř. 36).

Úženi e (é) > í: *vobracíli* (ř. 26), *líře* (ř. 32).

Střídnice za asimilované g, k: *hdiš* (ř. 23, 30, 36).

Výslovnost s tupou sykavkou: *mušila* (ř. 23, 30, 33), *muší* (ř. 32).

Depalatalizace: *mještáci* (ř. 4), *dit* (ř. 34).

Disimilace šč, stř > chč, chtř: *nechčestí* (ř. 38).

Nadměrná dvojhláska ou: *poudá* (ř. 5, 10), *houbi* (ř. 4, 37), *hourazu* (ř. 15), *hnoul* (ř. 22), *ouhoni* (ř. 30).

Rysy širší západočeské oblasti

Délka v nominativu plurálu: *mještáci* (ř. 4).

Rysy okrajových úseků západočeské oblasti - Chodsko

Délka v l-ových participiích a inf.: *nasadila* (ř. 2), *kvukála* (ř. 2), *voláli* (ř. 8), *načechrála* (ř. 13), *kvokála* (ř. 13), *zavrtávála* (ř. 14), *husínála* (ř. 14), *chránila* (ř. 15), *vodila* (ř. 16), *púdál* (ř. 16), *zvoštála* (ř. 17), *pípáli* (ř. 18), *šebelíli* (ř. 20), *zavolál* (ř. 21), *stočil* (ř. 21), *dijchál* (ř. 21), *scháníli* (ř. 22), *zavolála* (ř. 25), *hlídál* (ř. 26, 35), *zváli* (ř. 27), *koukál* (ř. 27), *husoudíl* (ř. 27), *plakála* (ř. 31), *d'elát* (ř. 32), *hledál* (ř. 32), *kňučíl* (ř. 32), *husedálo* (ř. 33), *hu'ešíl* (ř. 34), *nežrál* (ř. 34), *vikříkla* (ř. 35), *popát* (ř. 36), *čekál* (ř. 37), *vokříkla* (ř. 40), *dokonál* (ř. 41), *nežili* (ř. 42), *hučít* (ř. 23), *domlouvát* (ř. 33), *hublížít* (ř. 40).

Změna d > r: *burou* (ř. 2).

Protetické h: *ha* (ř. 1, 3, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 22, 26, 28, 33, 34, 35, 37), *hutrží* (ř. 3), *haš* (ř. 9, 25, 33), *huspávála* (ř. 13), *husínála* (ř. 14), *hourazu* (ř. 15), *hucouraňi* (ř. 19), *hubohí* (ř. 19), *hale* (ř. 20, 27, 31, 38, 40), *hučít* (ř. 23), *huš* (ř. 25, 32, 41), *humíli* (ř. 25), *husoudíl* (ř. 27), *husedálo* (ř. 33), *habi* (ř. 34), *hu'ešíl* (ř. 34), *haňi* (ř. 34, 39), *hustrašeňe* (ř. 35), *houčínliví* (ř. 38), *hublížít* (ř. 40).

Změna y > u: *bul* (ř. 34, 40).

Zavřená výslovnost ej, ý > ij: *ňákij* (ř. 3), *krijcar* (ř. 3), *celij* (ř. 15, 33), *tijden* (ř. 15, 33), *zvadlij* (ř. 17), *přemijšlí* (ř. 20), *dijchál* (ř. 21), *slepjij* (ř. 40), *ňekerij* (ř. 38), *žádnij* (ř. 39), *služebnijch* (ř. 39).

Opožděný vývoj dvojhlasiky ou: *houčínliví* (ř. 38).

Rysy patřící do jiné oblasti

Změna o > u, ú: *kvúkala* (ř. 2), *vúsum* (ř. 30) – délku v číslovkách prohlašuje Voráč (1976, s. 44) za zachovalejší než v jiných úsecích.

Změna u > o: *koře* (ř. 12, 24), *kořátky* (ř. 9).

Rozložená výslovnost měkkých retnic: *slepjice* (ř. 2, 11), *postavjila* (ř. 7), *dobijvá* (ř. 9), *slepjici* (ř. 10), *hlavjičkou* (ř. 14), *sjeťe* (ř. 15), *slepjiček* (ř. 30), *mjesta* (ř. 31), *krmjiva* (ř. 32), *nepjil* (ř. 34), *slepjiški* (ř. 34), *slepjička* (ř. 36), *slepjički* (ř. 41).

Epentetické j: *nejňi* (ř. 11) – toto sloveso vzniklo ze staršího slovesa *nenie*. Staročeský tvar *nienie* vyústil do formy *nejní*. V západočeském okruhu není možné vyloučit další vývoj diftongu *ej > yj > í*. (ČJA IV, 2002, s. 608) *vijl* (ř. 33).

Délka ve středním rodu: *kúřata* (ř. 2), *kúřátka* (ř. 6, 8, 14, 21, 22, 23) – ČJA V (2005, s. 290) říká, že podobu kuře můžeme nejvíce nalézt v severovýchodočeské nářeční podskupině.

6.3.2 Tvaroslovný rozbor

Rysy jihozápadočeské

Změna *avi, ovi, vi > ů, ou, ouc, ojc*: *lajcí* (ř. 10), *púdál* (ř. 16).

Rysy širší západočeské oblasti

Koncovka *-om* v dativu: *pánom* (ř. 32).

6.3.3 Obecněčeský rozbor

Haplologie a zjednodušování souhláskových skupin: *ňákij* (ř. 2), *ňáká* (ř. 17), *dit* (ř. 34), *ňekerá* (ř. 35), *cera* (ř. 38), *ňekerij* (ř. 38), *srce* (ř. 33, 38).

Protetické *v*: *vopovržlivje* (ř. 12), *vot* (ř. 15), *vodrostli* (ř. 23), *vobracíli* (ř. 26), *vúsum* (ř. 30), *vodnest* (ř. 31), *vokříkla* (ř. 40).

Krátkost u zájmen: *ňim* (ř. 23).

Krátkost u sloves: *vodnest* (ř. 31).

Změna *é > í*: *přebiteční* (ř. 3), *mladí* (ř. 13), *zavješením* (ř. 20), *celí* (ř. 29, 41), *houčínliví* (ř. 38), *každího* (ř. 40).

Výslovnost l-ového participia bez -l: *přítách* (ř. 21), *přítlouk* (ř. 24), *popát* (ř. 36), *nes* (ř. 37).

6.3.4 Lexikální rozbor

Podstatná jména: *Kůříčky* (ř. 3) – kuřátka, kůříčka je ženského rodu. (Jindřich, 2007, s. 153), *do hrachovce* (ř. 6), - „hrnec s dírami“ (Jindřich, 2007, s. 94), *na svrchovňici* (ř. 7, 9) – „vrchní peřina pro parádu.“ (Jindřich, 2007, s. 291), *salúpkem* (ř. 7, 19), *salúpek* (ř. 9).

Slovesa: *přišikuvát* (ř. 4), *zvostála* (ř. 17), *hemejráli* (ř. 8) – „hemžily se“ (Jindřich, 2007, s. 80) *šebelíli* (ř. 20) – „chvět se radostí.“ (Jindřich, 2007, s. 293)

Příznaková slova: *copa* (ř. 18), *íčko* (ř. 18).

Záporná zájmena: *žádnij* (ř. 39).

6.4 Šemička

6.4.1 Fonetický rozbor

Rysy jihozápadočeské

Změna *e > a*: *bratram* (ř. 11).

Změna ve prospěch přehlásky *a > ě*, *e*; *á > ie > í*: *vzeli* (ř. 3), *Tomeš* (ř. 3), *třísla* (ř. 27).

Úžení *ě (> ie) > í*: *míli* (ř. 2), *nesmíli* (ř. 12), *hledíla* (ř. 29).

Úžení *e (é) > í*: *vomdlíl* (ř. 7), *ležílo* (ř. 7), *skoušilo* (ř. 7), *votcházíli* (ř. 19), *chíla* (ř. 22, 31),

Změna *e > i*: *jidla* (ř. 25).

Změna *stř > tř*: *zatřihát* (ř. 30).

Výslovnost s tupou sykavkou: *mušeli* (ř. 10), *mušila* (ř. 16, 22), *mušili* (ř. 29).

Depalatalizace: *nepoved'eli* (ř. 17).

Střídnice za asimilované *g*, *k*: *hdiš* (ř. 18, 19, 23, 25, 29).

Rysy širší západočeské oblasti

Délka v nominativu plurálu: *chlapci* (ř. 3, 18), *Rakušáci* (ř. 15).

Rysy okrajových úseků západočeské oblasti - Chodsko

Délka v l-ovém participiu a inf.: *říkál* (ř. 3), *krmíli* (ř. 4), *skočila* (ř. 5), *zlomíla* (ř. 5), *padálo* (ř. 7), *vobjímál* (ř. 8), *líbál* (ř. 9), *vistunál* (ř. 11), *rozmazlíli* (ř. 11), *nedostála* (ř. 14), *trucovála* (ř. 14), *nehukázála* (ř. 15), *poslál* (ř. 16), *dostál* (ř. 19), *pospíchála* (ř. 21), *nepáidla* (ř. 22), *zařechtála* (ř. 23), *vipovídáli* (ř. 23), *dáli* (ř. 24), *koukáli* (ř. 32), *dokonála* (ř. 32), *zavolát* (ř. 10), *nechát* (ř. 12), *pobíhát* (ř. 12), *tancuvát* (ř. 13), *řechtát* (ř. 19), *stačit* (ř. 21), *bježít* (ř. 22), *přivítát* (ř. 25), *tlačíla* (ř. 26), *spravíla* (ř. 27), *zvíhát* (ř. 29), *zatříhát* (ř. 30), *říkálá* (ř. 30), *zařechtát* (ř. 31).

Změna d > r: *vorves* (ř. 9), *vorvedli* (ř. 15, 24), *vorvedou* (ř. 26), *pure* (ř. 31).

Změna y > u: *bulo* (ř. 17, 28).

Protetické h: *hu* (ř. 2, 22), *ha* (ř. 4, 5, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 15, 16, 20, 21, 23, 24, 26, 27, 28, 29), *hustrašení* (ř. 9), *hale* (ř. 12, 14, 18, 22, 31), *humňela* (ř. 14), *nehukázála* (ř. 15), *haš* (ř. 17, 27), *habi* (ř. 19, 22, 30), *huš* (ř. 23, 28, 29, 31), *haňi* (ř. 29), *haspoň* (ř. 29), *houškama* (ř. 30), *huřešila* (ř. 30).

Zavřená výslovnost ej, ý > ij: *konskijma* (ř. 5), *samijch* (ř. 22), *maliych* (ř. 25), *celijch* (ř. 27), *veselijší* (ř. 28).

Rysy patřící do jiné oblasti

Úženi o > u, ů: *vistunál* (ř. 11), *túlik* (ř. 12).

Rozložená výslovnost měkkých retnic: *zabjít* (ř. 6, 9), *vobjímál* (ř. 8).

6.4.2 Obecněčeský rozbor

Haplologie a zjednodušování souhláskových skupin: *lickí* (ř. 4), *skřísili* (ř. 8), *šelíjakí* (ř. 13), *šecko* (ř. 14), *ešře* (ř. 29), *diť* (ř. 30).

Protetické v: *vomdlíl* (ř. 7), *voči* (ř. 9, 32), *vohrad'e* (ř. 12), *vo* (ř. 16), *votcházíli* (ř. 19), *vohlídala* (ř. 25), *vono* (ř. 30).

Změna *é > í*: *slabounkí* (ř. 2), *nohatí* (ř. 2), *svímu* (ř. 3), *krásní* (ř. 9), *huštrašení* (ř. 9), *smutní* (ř. 32), *každímu* (ř. 23).

Výslovnost l-ového participia bez -l: *řek* (ř. 6), *vorvez* (ř. 9), *roznemoch* (ř. 10), *nemoch* (ř. 21).

Krátkost u podstatných jmen: *lekaře* (ř. 10).

6.4.3 Lexikální rozbor

Říbátka (ř. 2, 8), *říbátkama* (ř. 4), *říbátko* (ř. 9), *říbátku* (ř. 15).

Příznaková slova: *íčko* (ř. 11).

6.5 Shrnutí

Sepsání všech těchto vyprávění lze zařadit do 50. let 20. století (v té době sbíral J. Jindřich materiál na etnografickou knihu *Chodsko*), tedy přibližně 15-20 let před výzkumem dialektologů pro projekt ČJA. Jsou ukázkou nestylizovaného a nářečně velmi bohatého textu. Množství nářečních prvků se projevuje ve všech analyzovaných rovinách. Jako jeden z nejčastějších jevů jsme objevili kvantitu, a to hlavně v l-ových participiích (*nuříl*, *chřla*). Týká se to všech sloves v tomto tvaru. Délku nalezneme také u podstatných jmen všech rodů. Zde nezáleží na počtu slabik. I když se v publikacích píše, že kvantita je typická pro dvojslabičná slova. Často se ale objevuje typická délka pro širší oblast západočeskou, a to v nominativu plurálu (*chlapcí*, *mješťáci*). Naopak krácení se vyskytuje v minimech případů. Protetické *h-*, pro které je Chodsko velmi známé, používá vypravěčka také mnoho. Proteze nastává bez ohledu na to, jaká následuje samohláska (*hale*, *haňi*, *hučít*). I další známé, a dnes skoro vymizelé, jevy v textech najdeme. Mluvíme o změně *d > r* a také o změně *y > u*, tedy o „buláctví“. Změna *d > r* je kromě slova *d'erek* také typická pro sloveso být v budoucím čase, nebo ve jméně *Hadam*. Změnu *y > u* najdeme také u slovesa být, ale v čase minulém. Kromě těchto nejznámějších změn je přítomno v promluvách také úžení *ě > í*, a to nejčastěji u sloves (*míl*, *sedíl*). Z hlediska výslovnost autorka používala rozloženou výslovnost měkkých retnic (*slepjice*), zavřenou výslovnost skupiny hlásek *ej*, *y > ij* (*konskijma*, *celijch*), ale také výslovnost s tupou sykavkou vztahenou pouze na sloveso muset (*mušel*). Také vyrovnání ve prospěch přehlásky sehrálo roli ve vypravěččině mluvě (*přidržíl*, *začel*). Z fonetického

rozboru ještě stojí za zmínku používání střídnice za asimilované *g, k* (*ňihde*). Tvaroslovná rovina textu je na nářeční rysy chudší. Používání koncovky *-om* u zájmen i dativu (*k pánom*) a změna skupin hlásek *-avi, -ovi, vi* se vyskytuje hlavně u rodinných jmen (*Zedňíkuc*) a u některých jiných slov (*lajce*). Ustrnulý tvar přídavných jmen na *-ovo* není příliš běžný.

V lexikální rovině jsou užitá slova související s jednotlivými vyprávěními. Dočteme se o částech kroje, vybavení hospodářství i jídle (*zváče, lemjer, čabraka*). Hojně najdeme také uplatnění příznakových slov (*cák, íčko, dopa*). Z hlediska rozboru obecněčeského, protetické *v-* již v této době „konkuruje“ protetickému *h-*, ačkoliv je vyslovováno pouze v případě, že následuje samohláska *-o*. Jiné obecněčeské jevy nejsou časté. Jedná se o vyslovování zjednodušených souhláskových skupin, výslovnost *l-*ových participií bez hlásky *-l* (*vytrch*), nebo změnu *é > í*. Kdybychom kvantitativně porovnávali obecněčeské a dialektologické změny, převahu by ještě mělo nářečí. Zajímavé je, že v textu jsme objevili některé změny, které bychom zařadili do jiné nářeční skupiny (změna *o > u*).

7 KOMPARACE

Ačkoliv rozdíl mezi záznamy činní kolem 60 let, srovnání možné je. Srovnáváme tedy texty plynulé, nestylizované řeči. Text z 50. let oplývá hojností nářečních rysů. Mizení se nám nemusí zdát tak markantní při četbě a poslechu rozhovorů nejstarší generace. Přesto mezi paní Bílkovou a nejstaršími respondentkami jsou vidět velké rozdíly. O mladších generacích nemluví. Dnes existuje pouze v povědomí mluvčích užívání protetického *h-* a změny *d > r, y > u*. O reálném užití v plynulé řeči není možné mluvit. Zato vypravěčka z doby starší, používá tyto změny naprosto přirozeně. Přestože se v přítomnosti nárazově objevuje oslabená výslovnost *y*, o inklinaci k hláskce *-u* ani neuvažujeme. I když se podíváme do nářečních příruček okolo 60–70. let, autoři mluví o těchto změnách v minulém čase.

To, co srovnat nemůžeme je výskyt širokého *æ* ve výslovnosti. Dnes bychom řekli, že je to jev typický a vyskytující se u všech generací.

Avšak i další jevy vymizely a povědomost o nich není výrazná. Střídnice za asimilované *g, k* se nevyskytuje v žádné generaci, podobně je tomu také s rozloženou výslovností měkkých *retnic*.

Abychom se nezaměřovali jen na mizející dialektologické změny, je také mnoho změn, které „přestály“ proud času a jsou živé dodnes. Znáť je například v kvantitě. Délka u *l-*ových participií se stále uplatňuje a také délka v nominativu plurálu je stále používaná. Dokonce i střední generace jsme tento jev zaznamenali. Vyrovnaní ve prospěch přehlásky *a > ie > í* a

změna $e > a$ je dnes spíše vzácná. Ovšem úženi $e > i$, $ě > í$ a změna opačná zůstala v aktivní mluvě všech generací. V tvarosloví je nejčastější změnou dnes změna skupiny hlásek $-avi$, $-ovi$, $-vi$, ale jen u rodinných jmen. U povolání a ostatních slov tato změna vymizela. Častější než v 50. letech je ustrnulý tvar přídavných jmen přivlastňovacích na $-ovo$ (*bratrovo*). I koncovka $-om$, používaná v promluvách z 50. let nejen v dativu si zachovala svoji funkci. U nejstarší a střední generace se uplatňuje také nejen v dativu, ale také u zájmen. V obou druzích promluv jsme zaregistrovali vyrovnávací tendence $i-$ a $ia-$ kmenů. Dnes se vyskytují tyto tendence hlavně u slova práce. Podobnou intenzitu, alespoň u nejstarší generace, má výslovnost s tupou sykavkou. I v současnosti se spojuje se slovesem muset.

Naprosto očekávaný je růst obecněčeských jevů spolu se snižujícím se věkem respondentů. Dnešní doba nahrává urychlenému mluvení a zjednodušování souhláskových skupin ve větší míře a nedbalé mluvě. Rovněž rostou změny $é > í$ a $í > ej$. Při přirozeném rozhovoru si málokdo dává pozor na spisovnou mluvu.

Další, o čem je nutné se zmínit je lexikum a jeho porozumění. V 50. letech by i děti rozuměly výrazům *řetuch* a *šerka*. Také jejich užívání bylo běžnější, protože byl kroj běžně k vidění. I výrazům ze zemědělství, nebo jídla lidé tehdy rozuměli víc. Dnes je má nejstarší generace uložené v pasivní slovní zásobě, ale aktivně je použije málokdy. Toto „nerozumění“ je dáno urychlující se dobou a nahrazováním starých věcí novými, modernějšími.

V celkovém pohledu vidíme, že rysy, které dřív byly považované za běžné, úplně vymizely. Jiné se dodnes udržely, ale jsou vázány nejčastěji na nejstarší generaci.

8 ROZBOR SOUČASNÉHO STYLIZOVANÉHO TEXTU

8.1 Chodská kuchařka

8.1.1 Fonetický rozbor

Rysy jihozápadočeské

Délka u zájmen: *tám* (ř. 6)

Změna $e > a$: *asli* (ř. 6).

Úženi $e > i$: *jiz* (ř. 5).

Úženi $ě (> ie) > í$: *míl* (ř. 13).

Střídnice za asimilované g a k : *hde* (ř. 9).

Depalatalizace: *nák* (ř. 7).

Rysy okrajových úseků západočeské oblasti - Chodsko

Délka v l-ových participiích: *šupáli* (ř. 7).

Změna *d > r*: *svarbje* (ř. 1) – jde o disimilovanou podobu slova *svatba*. (ČJA I, 1992, s. 86), *burete* (ř. 4), *burú* (ř. 4).

Změna *y > u*: *buli* (ř. 3), *burú* (ř. 4).

Zavřená výslovnost *ej, ý > ij*: *mlsnij* (ř. 2), *hladovij* (ř. 2), *zlij* (ř. 4), *pušťenij* (ř. 4).

Opožděný vývoj dvojhlásky *ou > ú*: *velkú* (ř. 1), *burú* (ř. 4), *sú* (ř. 6).

Protetické *h*: *ha* (ř. 1, 4, 6), *hale* (ř. 6), *habiste* (ř. 3), *hu* (ř. 5), *hupekla* (ř. 6).

Rysy patřící do jiné oblasti

Jihočeská disimilace: *přijte* (ř. 3, 4).

8.1.2 Tvaroslovný rozbor

Rysy jihozápadočeské

Změna osobních zájmen ve 3. a 4. pádě: *ře* (ř. 5).

8.1.3 Lexikální rozbor

Lexikum: *bacána* (ř. 6) – „kynutá i litá buchta.“ (Jindřich, 2007, s. 21)

8.1.4 Obecněčeský rozbor

Haplogogie a zjednodušování souhláskových skupin: *žící* (ř. 1) – po odstranění pobočné slabiky od slova *lžice*. Tato varianta se užívá na většině území nářečí českého v užším slova smyslu. (ČJA I, 1992, s. 288) *Rači* (ř. 3), *asli* (ř. 6), *moc* (ř. 4), *sú* (ř. 6), *di* (ř. 6), *nák* (ř. 7).

Protetické *v*: *vo* (ř. 1), *voblízne* (ř. 2), *vobjedu* (ř. 3), *vobjed* (ř. 4).

Změna *é > í*: *zamčení* (ř. 4), *kiselí* (ř. 7), *mlíko* (ř. 7).

8.1.5 Shrnutí

S cílem vytvořit dojem, že recepty byly převzaty rovnou z kuchařek našich babiček a prababiček, využívá *Chodská kuchařka* citáty a ustálená spojení, která se na Chodsku používala dříve. Je pravda, že dojem se autorce podařil vytvořit dobře. Recepty jsou pro dobové laické kuchaře neznámé a použití nářečí umocňuje dojem starodávnosti.

V knize se tak objevuje protetické *h-* (*ha*), délka u l-ových participiích, a dialektologické změny *d > r* (*bure*), *y > u* (*bulo*), úžení *e > i* (*jiz*) a také zájmena osobních zájmen ve 3. a 4. pádě a zavřená výslovnost skupiny hlásek *ej, ý > ij* (*hladovij*). Vyskytují se ovšem také

obecněčeské jevy. Mluvíme o protetickém *v-* (*voblízne*), nebo zjednodušení souhláskových skupin (*rači*). V lexiku *bychom* v knize našli nářeční pojmenování místních jídel (*bacán*).

8.2 Chodské perličky

8.2.1 Fonetický rozbor

Risy jihozápadočeské

Úžnění e (é) > i: *humříl* (ř. 4).

Úžnění ě (> ie) > í: *míl* (ř. 1, 5).

Disimilace šč, stř > chč, chtř: *chčesťí* (ř. 5).

Risy okrajových úseků západočeské oblasti - Chodsko

Délka v l-ových participiích: *hud'ál* (ř. 1), *humříl* (ř. 4), *splatíl* (ř. 4), *dlužíl* (ř. 4).

Změna d > r: *d'erek* (ř. 5) - tato hláskoslovná obměna se vyskytuje v části západní jihozápadočeské podskupiny. (ČJA I, 1992, s. 78)

Změna y > u: *nebul* (ř. 5).

Opožděný vývoj dvojhlasiky ou > ú: *múchu* (ř. 1).

Zavřená výslovnost ej, ý > ij: *nedij* (ř. 4), *zabitij* (ř. 4).

Protetické h: *hud'ál* (ř. 1), *ha* (ř. 1), *habich* (ř. 4), *humříl* (ř. 4)

8.2.2 Tvaroslovný rozbor

Risy širší západočeské oblasti

Ukazovací zájmena: *tuto* (ř. 2, 3).

8.2.3 Lexikální rozbor

Lexikum: *v haptáku* (ř. 1) – v pozoru, *cák* (ř. 1, 4), *na ftáku* (ř. 1), *pantáto* (ř. 3) – familiérní název pro hospodáře. (ČJA III, 1999, s. 46) *Kerak* (ř. 5) – „jak. Slovo *kerak* vychází ze starého základu k-ového kořene. Tvar vznikl zjednodušením výslovnosti.“ (ČJA V, 2005, s. 549)

8.2.4 Shrnutí

V *Chodských perličkách* autor vzpomíná na svoje dětství a příbuzné na Chodsku a formou vyprávění ho zprostředkovává čtenáři. Nářečí vkládá do úst svým příbuzným formou

promluv. S názvem *Chodské perličky* bychom mohli čekat rozsáhlou stylizací. V reálu to tak není. Autor, ač chodský rodák, píše spisovnou češtinou.

V knize nalezneme protetické *h-* (*humříl*), délku v l-ových participiích (*splatíl*) důsledně použitou ve všech slovesech tohoto tvaru, obě typické chodské nářeční změny *d > r > y > u*, zavřenou výslovnost a také disimilaci skupin *šč, stř > chč, chtř (chčestí)*. Užito je také ukazovací zájmeno ve formě „tutání“ (*tuto*). Lexikální stránka je vzhledem k omezenému užití nářečí nevelká. Setkáváme se se stažením slovem *copák (cák)*.

8.3 Chodské pověsti a legendy

8.3.1 Fonetický rozbor

Risy jihozápadočeské

Úženi *ě > i*: *d'ifče* (ř. 13, 14), *d'ifčí* (ř. 14), *d'ifči* (ř. 11, 15).

Risy okrajových úseků západočeské oblasti - Chodsko

Změna *d > r*: *d'erka* (ř. 4), *d'erek* (ř. 5).

8.3.2 Tvaroslovný rozbor

Risy jihozápadočeské

Změna *avi, ovi, vi > ou, uc, ouc*: *Daňehlákuc* (ř. 5), *Forťuc* (ř. 7), *Vavříkuc* (ř. 9), *Mikulášuc* (ř. 16).

Risy širší západočeské oblasti

Ukazovací zájmena: *tuto* (ř. 14).

8.3.3 Lexikální rozbor

troki (ř. 1, 2) – výraz *troky* se používá na velké části Moravy, ale zasahuje také jihozápadočeskou oblast. (ČJA I, 1992, s. 318) *Svjetlíčko* (ř. 1, 3, 5) – pověstná bytost, která svádí lidi z cesty. *Rajtovalo* (ř. 1) – přejímka z němčiny, jezdit. *F senci* (ř. 2, 16), *roskúčku* (ř. 2), *špásovala* (ř. 14) – „přejato z němčiny od slova *Spass*, žertovat.“ (Rejzek, 2015, s. 698) *Pohúnek* (ř. 16) – pasák.

8.3.4 Obecněčeský rozbor

Haplologie a zjednodušování souhláskových skupin: *všecko* (ř. 30).

Změna *é > í*: *kuchařskí* (ř. 32).

8.3.5 Shrnutí

U sběratelů a autorů chodských pohádek a legend (Baar, Hruška) jsme byli zvyklí, že je zapisovali a psali v nářečí. Dnes tomu tak již není. Děti by přílišné stylizaci nerozuměly a není žádoucí, aby tomu tak bylo. Tyto příběhy mají představovat archetypální hodnoty světa a těm musí být rozuměno. Autorka tedy vytvořila text s takovou mírou nářečních jevů, aby nebyly rušivé, a čtenáři jim rozuměli. Na začátek neopomenula zařadit slovník. Do jisté míry kopíruje znalost užití dialektu současných mladších mluvčích.

Nejvíce se v této knize uplatňuje změna souhláskových skupin *-avi*, *-ovi*, *-vi*, a to u rodinných jmen. Také úžení *ě > í* můžeme nalézt, ale pouze u slova *d'ífče*. Několikrát jsme také objevili změnu *d > r* (*d'erek*). Lexikum je odpovídající tematice. Pověsti se většinou odehrávají na vesnici a v minulosti, takže se můžeme setkat se slovy jako pohůnek.

8.4 Vaříme s Chody

8.4.1 Fonetický rozbor

Risy patřící do jiné oblasti

Změna *o > e*: *temu* (ř. 5), *čekuládu* (ř. 6) – v lidové mluvě výraz pro čokoládu. Tvar doložen už u Puchmajera. Na tvar mohl mít vliv tvar polský *czekolada* (Polák, 1936, [online], [13. 6. 2016]).

Risy okrajových úseků západočeské oblasti - Chodsko

Opožděná výslovnost dvojhlasiky *ou > ú*: *brambúrovij* (ř. 4).

Zavřená výslovnost *ej*, *ý > ij*: *jakij* (ř. 4), *brambúrovij* (ř. 4), *pjeknij* (ř. 4), *bílij* (ř. 5), *pšeňičnij* (ř. 5).

Protetické *h-*: *ha* (ř. 4, 5), *hanebo* (ř. 4), *hale* (ř. 4), *habi* (ř. 7)

Risy širší západočeské oblasti

Absence protetické hlásky: *ítrňice* (ř. 3).

8.4.2 Lexikální rozbor

Caltki (ř. 1) – *vánočka*. *Jde o archaické pojmenování pro housku.* (ČJA I, 1992) *Mňetanki* (ř. 2) – „hnětýnky“ (Jindřich, 2007, s. 84) *bířtli* (ř. 3) – buřty.

8.4.3 Obecněčeský rozbor

Haplogie a zjednodušování souhláskových skupin: *masní* (ř. 5), *dicki* (ř. 7).

Změna *é > í* *másloví* (ř. 1), *ječní* (ř. 5), *starímu* (ř. 6).

Krátkost u ženského rodu: *klobasi* (ř. 3).

8.4.4 Shrnutí

V rámci módní vlny kuchařek vyšla kuchařka *Vaříme s Chody*. Spíše než na recepty je zaměřená na povídání o složení chodské kuchyně. Jako u předchozí kuchařky zde autor používá citáty a promluvy (hodnocení) chodské kuchyně. Přesto, že by kniha měla vyvolat dojem, že vaříme s někým výjimečným, s někým, kdo má kuchyni odlišnou a vymezuje se proti nám řečí, stylizovaných prvků najdeme nemnoho.

Opět se v textu vyskytuje protetické h- (*hanebo*), zavřená výslovnost *ej, ý > ij* (*pšeňičnij*) a protetické v- jako znak obecné češtiny. Zajímavá je změna *o > e*, která na Chodsku není typická (*čekuláda*), stejně jako absence protetické hlásky (*ítrňice*). Co se týče lexika (*caltki*), je škoda, že autor nezařadil více názvů jídel, která už nejsou tak známá a seznámil tak s nimi širší veřejnost.

8.5 Daremný písničky z Chodska

8.5.1 Fonetický rozbor

Risy jihozápadočeské

Změna *´e, e > a*: *asli* (ř. 20).

Výslovnost s tupou sykavkou: *muší* (ř. 9).

Střídnice za asimilované g a k: *hdiš* (ř. 10, 13, 16).

Risy širší západočeské oblasti

Délka v nominativu plurálu: *páňí* (ř. 19).

Délka u neohebných slov: *tám* (ř. 1, 2).

Risy okrajových úseků západočeské oblasti - Chodsko

Délka u l-ových participií a inf: *poznála* (ř. 17), *posláli* (ř. 19), *vorepsál* (ř. 21), *vochlastál* (ř. 22), *dostát* (ř. 8), *vispát* (ř. 9), *pleskát* (ř. 11), *přestát* (ř. 12).

Změna *d > r*: *voraři* (ř. 4), *vorepsál* (ř. 21).

Změna y > u: *bulo* (ř. 10, 15), *bul* (ř. 13).

Zavřená výslovnost ej, ý > ij: *nebeskij* (ř. 5), *bílij* (ř. 13), *černij* (ř. 18).

Protetické h-: *habi* (ř. 3), *habis* (ř. 6), *hdo* (ř. 8), *hand'elíčkem* (ř. 9), *ha* (ř. 10, 13, 15, 16,21), *hand'el* (ř. 10), *haňi* (ř. 12), *huž* (ř. 13), *hand'ílek* (ř. 13), *hand'elíček* (ř. 14).

Rysy z jiných úseků

Změna o > ú: *túlik* (ř. 20).

8.5.2 Obecněčeský rozbor

Haplologie a zjednodušování souhláskových skupin: *Pánbú* (ř. 3, 5), *šeccko* (ř. 3), *asli* (ř. 20), *eš'e* (ř. 20).

Protetické v-: *voňi* (ř. 2), *vokna* (ř. 13), *vokínečka* (ř. 14), *vochlastál* (ř. 22).

Změna é > í: *pjekního* (ř. 1), *dobří* (ř. 3).

Krátkost u číslovek: *kolikrat* (ř. 22).

8.5.3 Shrnutí

Jestli se někde udržuje nářeční stylizace, jsou to písně. Ať už jde o novou tvorbu, nebo o stylizaci dřívější, kterou si dnes lidé zazpívají u různých příležitostí. Spoustu daremných písní lidé mimo Chodsko znají právě bez té nářeční úpravy. Jde tedy o stylizaci „vděčnou“, protože úkol vzpomenout si při zpěvu na Chodsko a mluvit tímto nářečím, funguje. Z tohoto důvodu jsou písně nejstylizovanějším současným materiálem.

Při bližší analýze v písních objevíme délku u l-ových participií (*poznála*), ale také v nominativu plurálu (*pání*) a dalších slovních druzích. I protetické h- se vyskytuje hojně (*handílek*). Nacházíme střídnice za asimilované g, k (*hdiš*), nebo výslovnost s tupou sykavkou. Nesmíme zapomenout také na změny, které se také objevily v předchozích současných dílech, *d > r*, *u > y*. V rámci obecněčeských rysů se můžeme zaměřit na protetické v- (*vokna*), zjednodušování souhláskových skupin a změnu *é > í* (*pěkního*).

8.6 Tradiční chodská svatba

8.6.1 Fonetický rozbor

Rysy jihozápadočeské

Změna *é, e > a*: *sad'ít* (ř. 12).

Úženi ě (> ie) > í: *sed'ít* (ř. 13).

Rysy okrajových úseků západočeské oblasti - Chodsko

Protetické h-: *haš* (ř. 2, 4)

8.6.2 Tvaroslovný rozbor Rysy jihozápadočeské

Změna avi, ovi, vi > ojc, ouc, ůc: *lajce* (ř. 3) - lavice – varianta se změnou skupiny –avi se vyskytuje v západním okruhu, ale také v Podkrkonoší. (ČJA I, 1992, s. 328) *Lajci* (ř. 9).

8.6.3 Obecněčeský rozbor

Diftongizace í > ej: *přemujmilej* (ř. 1), *zlatej* (ř. 1), *mejvali* (ř. 1, 3), *mejvat* (ř. 2, 4).

Změna é > í: *přemízlatí* (ř. 3).

8.6.4 Shrnutí

Krom nářečí a písni jsou i další zvyky, které je třeba zachovat a archivovat. Proto vznikla kniha *Tradiční chodská svatba*, která svatbu na Chodsku zachycuje. Z celkového pohledu je tradiční svatba na Chodsku opravdu jiná. Nejen, že je krojovaná, ale je spojená s množstvím zvyků, které jsou pro tuto oblast typické. Například při odchodu do kostela musela nevěsta plakat proto, že přicházela o svobodu a odcházela od rodičů. Ještě dnes se některé páry na Chodsku rozhodnou pro tradiční svatbu. Jedná se tedy ještě o tradici živou.

Tradiční chodská svatba by měla být z větší části zpívaná. Písňe se vždy zpívaly „nářečně“. V této publikaci jsou písňe od nářečí skoro odproštěny. Jedná se moderní přístup k tradici.

U těchto písni najdeme v malé míře protetické h- (*haš*), úženi ě > í (*sed'ít*) a změnu skupiny hlásek -avi, -ovi, -vi (*lajce*). Další jevy jsou jevy obecněčeské.

8.7 Shrnutí současné stylizace

Současná stylizace textu do chodského nářečí je výrazně slabá. I u děl, u kterých bychom čekali, že se stylizace bude oběhovat ve větším množství, se neobjevuje. Nejvíce jsou nenaplněná očekávání vidět v pověstech a legendách. Nezávislý, neznalý čtenář by mohl očekávat čist o chodských pověstech v chodském nářečí. Shledali jsme, že nejvíce se stylizace uplatňuje v písňové tvorbě. V písňích převládá silný dojem, že nářečí je opět živé. Najdeme tam prvky, které z přirozené plynulé řeči již vymizely.

Většina autorů stylizuje svoje texty pomocí citátů a pořekadel, vyprávěním vzpomínek nebo písniček. Autoři používají znaky, které považujeme za typické. Nejčastěji se jedná o protetické *h-*, změny *d > r*, *y > u*. Již méně často se jedná o změnu *ej*, *y > ij* a změnu souhláskových skupin *-avi*, *-ovi* *-vi*. Tato změna povětšinou nastává v rodinných jménech. Výjimka je slovo *lajce*. Často se také vyskytuje úženi *ě > í*. Krom prvků nářečních se ve stylizaci knih objevují prvky obecné češtiny. Jde hlavně o protetické *v-*, zjednodušování souhláskových skupin a haplogonii.

9 ROZBOR STYLIZOVANÉHO BAAROVA TEXTU

9.1 Paní komisarka

9.1.1 Fonetický rozbor

Risy jihozápadočeské

Délka u ženského rodu: *vesňáci* (ř. 57).

Úženi e (é) > í: *dřílí* (ř. 52), *vodřílí* (ř. 58).

Výslovnost s tupou sykavkou: *Šmolíkovíc* (ř. 15) – „Smolík, pravděpodobně ze slovenského smolit (špinit), Šmolík je varianta tohoto jména.“ (Moldánová, 1983, s. 212-213)

Risy v širší západočeské oblasti

Délka v nominativu plurálu: *buláci*, *tuláci* (ř. 29), *klenčáci*, *žebráci* (ř. 33), *mňešťáci* (ř. 34), *tří* (ř. 52), *řezňáci* (ř. 52, 57), *rasí* (ř. 57).

Anticipace měkkosti: *hajť* (ř. 55).

Délka u neohebných slovních druhů: *tám* (ř. 59-61).

Risy okrajových úseků západočeské oblasti - Chodsko

Změna *y > u*: *nebulo* (ř. 42).

Změna *d > r*: *jeren* (ř. 54).

Zavřená výslovnost *ej*, *y > ij*: *druhij* (ř. 54), *bijčí* (ř. 58).

Protetické h-: *Hadámek* (ř. 39), *hale* (ř. 43), *ha* (ř. 44), *hajť* (ř. 55), *nehuteče* (ř. 55), *huž* (ř. 59-61).

9.1.2 Tvaroslovný rozbor

Risy jihozápadočeské

Rodinná jména a povolání zakončená na ic, uc, ouc: *Klikovic* (ř. 13), *Šmolíkovíc* (ř. 15), *Královíc* (ř. 23), *Buršíkuc* (ř. 39), *Niklouc* (ř. 59), *poštouc* (ř. 61).

Risy širší západočeské oblasti

Vyrovňovací tendence mezi i a ia kmeny: *bez práci* (ř. 33), *chvíli* (ř. 44).

9.1.3 Lexikální rozbor

Tomši (ř. 1) – stažená podoba jména Tomáš. *Cák* (ř. 2), *Tomše* (ř. 5, 8), *Tomeš* (ř. 11) *Fjertuchu* (ř. 51).

Ukazovací zájmena: *tutí* (ř. 44).

9.1.4 Obecněčeský rozbor

Haplologie a zjednodušování souhláskových skupin: *přídou* (ř. 41), *všecki* (ř. 45), *zvíhá* (ř. 54), *začla* (ř. 56), *skašte* (ř. 59).

Asimilace znělosti: *hambu* (ř. 42).

Změna í > ej: *bejku* (ř. 25), *bejka* (ř. 28).

Protetické v-: *vožralové* (ř. 29), *vo* (ř. 42), *vot* (ř. 44), *vocas* (ř. 54), *vodřili* (ř. 58).

9.2 Osmačtyřicátníci

9.2.1 Fonetický rozbor

Risy jihozápadočeské

Úžnění e (é) > í: *pršít* (ř. 1).

Úžnění ě (> ie) > í: *chtílo* (ř. 1).

Změna ve skupině št' > chč: *chčasní* (ř. 8), *chčestí* (ř. 9).

Výslovnost s tupou sykavkou: *muší* (ř. 6).

Rysy okrajových úseků západočeské oblasti - Chodsko

Délka u l-ových participií: *vobžívlo* (ř. 1), *zazeleňilo* (ř. 1-2), *spádla* (ř. 3).

Protetické h-: *ha* (ř. 1, 5), *habi* (ř. 3), *huš* (ř. 3), *hale* (ř. 4).

Rysy patřící do jiné oblasti

Změna o > ú: *brambúri* (ř. 5).

9.2.2 Tvaroslovný rozbor

Rysy jihozápadočeské

Rodinná jména a povolání zakončená na ic, uc, ouc: *Fřiduc* (ř. 13), *Taračkuc* (ř. 15).

9.2.3 Obecněčeský rozbor

Haplologie a zjednodušování souhláskových skupin: *dibi* (ř. 1), *šecho* (ř. 1), *ešče* (ř. 4), *dobřítro* (ř. 8), *Pámbú* (ř. 8).

Protetické v-: *vobžívlo* (ř. 1), *vozimi* (ř. 4), *voves* (ř. 4).

Změna í > ej: *zalejvat* (ř. 6).

9.2.4 Lexikální rozbor

Podstatná jména: *kadečce* (ř. 6) –, dřevěná nádoba, do které se nakládá kysané zelí.“ (Jindřich, 2007, s. 127)

Příznaková slova: *ičko* (ř. 1), *cák* (ř. 4).

9.3 Lúsy

9.3.1 Fonetický rozbor

Rysy širší západočeské oblasti

Délka v nominativu plurálu: *pašeráci* (ř. 9, 13), *pašeří* (ř. 9, 13), *kocouří* (ř. 11), *opšouří* (ř. 12).

Rysy okrajových úseků západočeské oblasti - Chodsko

Změna d > r: *bure* (ř. 2).

Zavřená výslovnost ej, ý > ij: *velebnij* (ř. 1), *bijvalo* (ř. 2), *drahij* (ř. 8).

Protetické h-: *ha* (ř. 2), *huťkejte* (ř. 14).

9.3.2 Tvaroslovný rozbor

Podstatná jména: *pašeráci* i *pašeři* – možné oba tvary. (Jindřich, 2007, s. 208)

Záměna nominativu a genitivu: *svjeta* (ř. 2).

Slovesa: *mají* (ř. 1), *nepředelají* (ř. 2), *nepletou* (ř. 3) – onikání.

9.3.3 Lexikální rozbor

Podstatná jména: *opšouří* (ř. 12) – „expresivní pojmenování finančního strážníka na hranicích. Přejato z německého Obseher.“ (Jindřich, 2007, s. 199) *Opšour* (ř. 15).

Ukazovací zájmena: *tuto* (ř. 2).

9.3.4 Obecněčeský rozbor

Haplogie a zjednodušování souhláskových skupin: *dicki* (ř. 2).

Protetické v-: *voknem* (ř. 15).

Krácení v zájmenech: *muj* (ř. 8).

9.4 Shrnutí Chodské trilogie

Z Baarových děl je *Chodská trilogie* stylizována nejméně. Může to být dáno tím, že se příběh odehrává v Klenčí pod Čerchovem, městečku, kde vedla obchodní stezka. Díky stezce se v Klenčí pohybovalo mnoho cizinců a nářečí se zde stíralo rychleji než na ostatním území Chodska. Nejvíc stylizace se v knihách objevuje v písních a říkadlech, které provází celý rok na Chodsku. Postavy v nářečí spíše přemýšlí, vedou vnitřní monolog, než mluví.

Nejvíc užívaný nářeční stylizovaný prvek v *Chodské trilogii* je změna souhlásek –*avi*, –*ovi*, –*vi*. Baar tuto změnu používá nejen u rodinných jmen (*Taračkuc*), ale také u povolání (*poštouc*). Autor také využívá dloužení i krácení. Délku u nominativu plurálu najdeme pouze v prvním a posledním díle (*pašeři*, *buláci*). Také délky u ostatních slovních druhů najdeme jen skorem. V prózách se vyskytují rysy jako protetické *h-* (*ha*, *habi*, *Hadam*), v zanedbatelné míře změny *d > r*, *y > u* (*bure*, *nebulo*). Jako i v jiných Baarových prózách i zde máme důkazy o výskytu výslovnosti s tupou sykavkou (*muši*), změna *ej*, *y > ij* (*druhij*). Tyto změny se vyskytují ve větším množství. V Baarových textech se ale také vyskytují některé změny jen jednou. Jde o anticipaci měkkosti (*hajť*), vyrovnávací tendence mezi *i-* a *ia-* kmeny (*do prácí*). Změna ve skupině *šť > chč* (*chčestí*). Kromě nářečních prvků jsme v *Chodské trilogii* analyzovali také prvky obecněčeské. Protetické *v-* (*vobživlo*), změna *í > ej* (*bejku*). Naposled jsme rozebrali ještě stránku lexikální. V ukázkách se vyskytují přejímky z němčiny a pojmenování týkající se hospodářství.

9.5 Hanče

9.5.1 Fonetický rozbor

Risy jihozápadočeské

Úženi ě (> ie) > i: *zapřáhňite* (ř. 9, 13).

Risy širší západočeské oblasti

Délka u neohebných slov: *tám* (ř. 18).

Risy okrajových úseků západočeské oblasti - Chodsko

Délka u l-ových participií: *ptála* (ř. 2, 6).

Protetické h-: *hu* (ř. 1), *huš* (ř. 7, 11), *ha* (ř. 17).

9.5.2 Obecněčeský rozbor

Změna é > í: *vraní* (ř. 7, 13), *rozčesání* (ř. 17).

Diftongizace: í > ej: *bílej* (ř. 16).

Změna č > š: *štiri* (ř. 9, 13).

9.6 Pro kravičku

9.6.1 Fonetický rozbor

Risy jihozápadočeské

Změna ve prospěch přehlásky a > ě, e: *teki* (ř. 59, 60).

Úženi ě (> ie) > í: *chtěl* (ř. 24), *nechtěla* (ř. 26), *vrátit* (ř. 58) – „stloukat máslo“ (Jindřich, 2007, s. 347) *smít* (ř. 73).

Výslovnost s tupou sykavkou: *mušíme* (ř. 68, 77).

Střednice za asimilované g, k: *hdipa* (ř. 33).

Risy okrajových úseků západočeské oblasti - Chodsko

Délka u neohebných slov: *tám* (ř. 35).

Délka u zájmena náš: *náším* (ř. 73).

Délka u l-ových participií: *přeptál* (ř. 79).

Změna d > r: *bure* (ř. 5), *pormáslí* (ř. 63).

Změna y > u: *bulo* (ř. 23), *bul* (ř. 59), *nezbulo* (ř. 69).

Změna g > k: *kroš* (ř. 59). Jak Jindřich ve svém slovníku (2007, s. 72) zmiňuje, tak se na Chodsku hláska g- neužívala. Ve slovech cizího původu se nahrazovala hláskou k-.

Zavřená výslovnost ej, ý > ij: *smutnij* (ř. 9-10), *přežalostnij* (ř. 10), *hloupij* (ř. 14), *mijt* (ř. 16), *tvrdij* (ř. 26), *trhanofskij* (ř. 36), *baborskij* (ř. 45), *strijčku* (ř. 49), *každij* (ř. 50), *tijden* (ř. 50), *krijcarú* (ř. 54), *ňákij* (ř. 59), *žádnij* (ř. 69), *nekoukij* (ř. 80), *počítij* (ř. 80).

Protetické h-: *huš* (ř. 4, 20, 24, 50, 55), *Hadamovi* (ř. 1, 5, 20), *Hadam* (ř. 8, 13, 30, 46, 67), *ha* (ř. 9, 11, 12, 16, 17, 20, 24, 27, 36, 43, 49, 58, 60, 79), *huvaří* (ř. 10-11), *humije* (ř. 11), *hu* (ř. 26, 34, 36), *hale* (ř. 28, 35, 37, 80), *haš* (ř. 42, 43), *habi* (ř. 58, 68, 76), *houkrop* (ř. 62), *Hadame* (ř. 72), *habisme* (ř. 76).

Rysy patřící do jiné oblasti

Změna o > u, ú: *tulik* (ř. 20), *túlik* (ř. 37), *brambúrovka* (ř. 62).

Změna o > e: *demú* (ř. 21).

Jihočeská disimilace: *poj huš* (ř. 20), *poj demú* (ř. 21).

9.6.2 Tvaroslovný rozbor

Rysy jihozápadočeské

Rodinná jména a povolání zakončená na ic, uc, ouc: *Matoušovic* (ř. 29), *Matušuc* (ř. 79).

9.6.3 Lexikální rozbor

Podstatná jména: *břítof* (ř. 9) – z německého Friedhof, starší podoba hřbitova. (ČJA II, 1997, s. 412) *Senci* (ř. 11), *Babořích* (ř. 35) – Bavorsku. *Do Míchova* (ř. 41) - Mníchov, *markú* (ř. 34), *marek* (ř. 53) - změna rodu.

Slovesa: *verboval* (ř. 39) – „najímat. Z německého werben (dělat reklamu)“ (Rejzek, 2015, s. 773) *vostává* (ř. 45), *kuclík* (ř. 64) – „část sraženého mléka.“ (Jindřich, 2007, s. 171)

Příznaková slova: *íčko* (ř. 9, 10, 55), *cák* (ř. 9), *dopa* (ř. 10, 11, 12), *depa* (ř. 12, 57), *dipa* (ř. 49), *kolipa* (ř. 52), *vet* (ř. 55, 73) – přitakávací příslovce. (Jindřich, 2007, s. 326) *Furt* (ř. 61), *jou* (ř. 74).

Záporná příslovce: *žádnij* (ř. 69).

9.6.4 Obecněčeský rozbor:

Haplologie a zjednodušování souhláskových skupin: *dit'* (ř. 16), *šeco* (ř. 17), *šudíř* (ř. 17), *eš'ě* (ř. 34), *deme* (ř. 37), *šichňí* (ř. 38), *pudem* (ř. 42), *nejdíl* (ř. 51), *diš* (ř. 57), *ňákij* (ř. 59), *poť* (ř. 67), *kerá* (ř. 77, 80), *dicki* (ř. 79).

Protetické v-: *vodnesou* (ř. 9), *vomasťím* (ř. 57).

Změna č > š: *štrnáct* (ř. 50), *štiri* (ř. 81).

Krátkost u sloves: *donest* (ř. 73).

9.7 Skřivánek

9.7.1 Fonetický rozbor

Rysy jihozápadočeské

Délka u podstatných jmen: *tícho* (ř. 123).

Změna ve prospěch přehlásky á > ie > í: *zatřísli* (ř. 34), *napřích* (ř. 35).

Změna a > e: *teki* (ř. 45, 70).

Úžení é, ě (> ie) > í: *smrdít* (ř. 2), *voňít* (ř. 3), *d'ifče* (ř. 9, 19, 63), *nezapomíla* (ř. 22-23), *míl* (ř. 25, 69), *zapomíl* (ř. 81), *d'íje* (ř. 83), *nemíli* (ř. 111).

Úžení e (é) > í: *pršít* (ř. 121).

Změna í > ě, e: *mňeří* (ř. 33), *řect* (ř. 99).

Diftongizace: ú > ou: *ouplnímu* (ř. 103).

Změna skupiny šť > chě: *chčestí* (ř. 6).

Střídnice za asimilované g, k: *hdekoho* (ř. 77) *nihdiš* (ř. 78), *hdiš* (ř. 81), *ňehde* (ř. 101).

Výslovnost s tupou sykavkou: *muší* (ř. 2, 92, 122), *mušíš* (ř. 86).

Absence protetické hlásky: *ískra* (ř. 19).

Částečná depalatalizace: *neved'el* (ř. 99).

Rysy širší západočeské oblasti

Délka v nominativu plurálu: *šichňí* (ř. 76-78), *mládencí* (ř. 78), *vdofcí* (ř. 78, 80).

Délka u neohebných slovních druhů: *tám* (ř. 92, 109).

Rysy okrajových úseků západočeské oblasti - Chodsko

Délka v zájmenu nás: *náší* (ř. 108).

Délka v l-ových participiích a inf: *rozeznál* (ř. 29), *vihnáli* (ř. 109), *pokřížovala* (ř. 21), *poslát* (ř. 100), *položít* (ř. 100), *nenechát* (ř. 101).

Změna y > u: *bul* (ř. 25, 63), *nebul* (ř. 51), *bulo* (ř. 103).

Změna d > r: *pore* (ř. 34), *tera* (ř. 54, 102), *bure* (ř. 114, 123), *nebure* (ř. 121).

Zavřená výslovnost ej, ý > ij: *svatij* (ř. 22), *rohatij* (ř. 24), *chlupatij* (ř. 25), *brijle* (ř. 25), *martinskij* (ř. 26), *celij* (ř. 27, 52), *roskijchal* (ř. 27), *starij* (ř. 30), *pekelnij* (ř. 31, 51), *takovij* (ř. 32), *dotijkanij* (ř. 37), *zatracenij* (ř. 38), *vážnij* (ř. 43), *jeđinij* (ř. 46), *rozumnij* (ř. 46), *strijče* (ř. 49), *rohatij* (ř. 52), *mijlil* (ř. 52), *poslouchijte* (ř. 54), *jinij* (ř. 67), *svatijm* (ř. 74), *každij* (ř. 98), *vijce* (ř. 29).

Protetické h-: *hu* (ř. 1, 42, 43, 67), *ha* (ř. 2, 6, 8, 23, 27, 31, 32, 33, 35, 41, 45, 54, 59, 60, 70, 75, 76, 78, 81, 82, 90, 97, 101, 110, 116, 123), *habi* (ř. 2), *haš* (ř. 27, 33, 122), *habich* (ř. 29), *haňi* (ř. 30), *hale* (ř. 40, 111), *hud'elat* (ř. 68), *hučitelové* (ř. 76), *huš* (ř. 89, 99, 109), *halmaru* (ř. 89), *nehutají* (ř. 93), *huvid'iš* (ř. 96), *hajť* (ř. 102), *huvid'íte* (ř. 121), *hublžít* (ř. 125).

Rysy patřící do jiné oblasti

Úžení o > u, ú: *takuví* (ř. 4), *túlik* (ř. 42), *takuvá* (ř. 82).

Změna o > e: *demú* (ř. 59, 89).

Rozložení výslovnost měkkých retnic: *přesječít* (ř. 92), *sjeťe* (ř. 93), *sjetem* (ř. 104), *bijť* (ř. 115).

Jihočeská disimilace: *poj* (ř. 89), *hajť* (ř. 102).

9.7.2 Tvaroslovný rozbor

Rysy jihozápadočeské

Změna -avi, -ovi -vi > -ouc, -ojc, -úć –ojc, -ouc, -uc, -úć, -ov: *lajcích* (ř. 101), *Záhořítouc* (ř. 7, 9, 19).

Příklon zájmena ten k měkkému skloňování: *tich* (ř. 74), *tím* (ř. 110).

Změna osobních zájmen ve 3. a 4. pádě: *ťe to řect* (ř. 99).

Rysy širší západočeské oblasti

koncovka *-om* u podstatných jmen: *k truhlářom* (ř. 90), *Srbom* (ř. 125).

9.7.3 Lexikální rozbor

Podstatná jména: *volání* (ř. 13) – „námluvy.“ (Jindřich, 2007, s. 339) *Podevráťí* (ř. 14-15) – „místo pod vraty.“ (Jindřich, 2007, s. 219), *Čakanu* (ř. 35), *škapulír* (ř. 37), *Trávniček* (ř. 52, 57) – domácí oslovení malíře Špillara. *Prkeňák* (ř. 68), *řebříňák* (ř. 68) – druhy povozů. *Jednuška* (ř. 68-69) – „papírová zlatka za Rakouska“ (Jindřich, 2007, s. 122) *Hijtu* (ř. 107), *hlaváče* (ř. 113) – „velký pán, významná osobnost.“ (Jindřich, 2007, s. 82) *Jenerála* (ř. 117) – možno i kenerála. (Jindřich, 2007, s. 123) *Rús* (ř. 123, 124) – „knižně Rusko“ (Havránek, 1989, s. 200)

Slovesa: *vadit se* (ř. 66) – zlobit se. *Mřít* (ř. 97) – knižně. *Vostávají* (ř. 109).

Příznaková slova: *tepřiva* (ř. 23), *cák* (ř. 60, 86, 90, 114, 115), *pročpa* (ř. 74) *kerapa* (ř. 84), *íčko* (ř. 102, 114), *prahoušel* (ř. 108) – „přehršel.“ (Jindřich, 2007, s. 234)

Ukazovací zájmena: *tuten* (ř. 57), *tudito* (ř. 59), *tuta* (ř. 67), *tuto* (ř. 84, 95, 111).

Přejímky z němčiny: *furt* (ř. 54, 74), *koštuje* (ř. 60) – „chutnat. Z německého kosten.“ (Rejzek, 2015, s. 337)

9.7.4 Obecněčeský rozbor

Haplologie a zjednodušování souhláskových skupin: *šecker* (ř. 1, 19, 43, 86, 102), *šeckeri* (ř. 4, 75), *šecker* (ř. 18), *Pámbu* (ř. 21, 71), *esli* (ř. 40), *diš* (ř. 43), *meno* (ř. 57), *menuje* (ř. 58), *dibi* (ř. 61), *abiste* (ř. 69), *leckterá* (ř. 80), *dicki* (ř. 81, 112), *ešře* (ř. 82, 103), *ženckí* (ř. 82, 92), *doví* (ř. 94), *diť* (ř. 108, 118), *ňákího* (ř. 116), *kerej* (ř. 117).

Protetické v-: *voči* (ř. 20), *vobrázek* (ř. 21), *vočích* (ř. 25-26), *vopatrňe* (ř. 28), *vohavňe* (ř. 29), *vokna* (ř. 33), *vokáže* (ř. 47), *vo* (ř. 47, 49, 93), *voptát* (ř. 69), *vorodujte* (ř. 75), *vošidní* (ř. 82), *vona* (ř. 90), *vono* (ř. 108), *vovjesí* (ř. 115), *vostrího* (ř. 117), *vosumačtircátím* (ř. 119), *vozve* (ř. 123).

Změna é > í: *chlív* (ř. 1), *tví* (ř. 6), *pjekní* (ř. 20), *celím* (ř. 46), *každímu* (ř. 47), *svatí* (ř. 75), *ženckí* (ř. 82, 92), *tí* (ř. 93), *mí* (ř. 100), *jiniho* (ř. 116), *vostrího* (ř. 117), *vosumačtircátím* (ř. 119).

Změna í > ej: *sejra* (ř. 30), *kerej* (ř. 117).

Změna č > š: *chlapše* (ř. 51).

Prizpůsobení výslovnosti – asimilace: *kabze* (ř. 37, 69).

Vyslovení l-ového participia bez hlásky –l: *všim* (ř. 6), *nemoch* (ř. 35), *napřích* (ř. 35), *přibjech* (ř. 52).

Krátkost u sloves: *mužete* (ř. 40), *muže* (ř. 98), *mužeš* (ř. 100).

9.9. Shrnutí tří povídek z Chodska

Množstvím nářečních prvků se jednotlivé povídky velice liší. *Hanče* je od dialektu prakticky oproštěna, je psána z velké části spisovnou češtinou. Dialektologická stylizace se objevuje prakticky pouze v písních a ani tam není stylizace nijak výrazná. Objevujeme délku u l-ových participií (*ptála*), u neohebných slov (*tám*) a také očekávané protetické *h-* (*hu*). Co se týče dalších hláskoslovných změn, myslíme úžení *é > i* (*zapřihňite*) a potom změny spíše obecně české, jako změnu *í > ej* (*bílej*), změnu *č > š*.

V povídce *Pro kravičku* je stylizace mnohem znatelnější. Postavy povětšinou mluví nářečím a také se objevuje ve vnitřním monologu. Zde stylizace pomáhá vytvořit dojem „chybění“. Barce se velmi stýská po rodné zemi, po lidech i tradicích. Nářečí nám připomíná, že některé tradice si můžeme vzít sebou, ale občas ani to není dostačující. Stejně jako u *Hanče* jsme při rozboru našli délku u l-ových participií (*přeptál*), u neohebných slov a mužského rodu. V povídce *Pro kravičku* se vyskytují ještě délky u dalších tvarů sloves (*zalíješ*) a u zájmena náš (*naším*), což je pro chodskou oblast typické. Velmi silně je zastoupeno protetické *h-*. Hlavně u jména *Hadam*, které se po celou dobu objevuje s protezí. Silné zatoupení má také změna *ej, y > ij* (*hloupij*). Další změna jsou již méně časté. Jedná se o úžení *o > ú* (*túlik*), úžení *ě > i* (*chříl*), změna *d > r* (*pormáslí*), změna *y > u* (*bulo*). Z hlediska tvaroslovného jsme našli změnu skupiny hlásek –*avi, -ovi, -vi* u rodinných jmen (*Matušuc*) a koncovku –*om*. Ve výčtu nesmíme zapomenout na výskyt změn obecněčeských. Nejvíce jde o haplogonii a zjednodušování souhláskových skupin. Ze stránky lexikální je třeba zmínit tvar zeměpisných jmen (*Míchov – Mnichov*). Zajímavý rys je změna rodu u slova *marka*. V nezanedbatelné míře jsme také našli příznaková slova (*ičko*) a přejímky z němčiny.

Povídka *Skřivánek* je nářeční stylizací nejbohatší. Po rozboru *Chodské trilogie* se *Skřivánek* zdál jako „ráj“ pro dialektologický rozbor. *Skřivánek* nemluví ničím jiným, než

nářečím a obecnou češtinou. Ve stejné linii se odehrávají i jeho myšlenky a myšlenky ostatních postav. Stylizace zde má svůj účel v důrazu na rozdílnost Chodska a místních „nezkažených obyvatel“ a obyvatel měst, kteří nedodržují tradice a nářečí. Něco pro Choda tak normálního, jim přijde cizí a zábavné. V úryvcích jsme našli největší množství kvantity u různých slovních druhů. Mluvíme o dělce v nominativu plurálu (*vdovci*), u l-ových participií (*vyhnáli*), u sloves (*napádl*) a také u podstatných jmen (*tícho*). Nalezli jsme také změnu ve prospěch přehlásky $\acute{a} > ie > i$ (*zatřísli*) a změnu $a > e$ (*teki*). Nejvýraznějším rysem se ovšem stává protetické *h-* u všech slovních druhů bez ohledu na následující samohlásku (*hale*) a změna $ej, y > ij$ (*svatij*). Ostatní změny použité i v jiných dílech ($d > r, y > u$) se samozřejmě vyskytují také. Nacházíme také změny, které se v ostatních stylizacích nevyskytují vůbec, nebo v malé míře. Změna skupiny $\acute{s}t' > ch\acute{c}$ (*chčesťi*) jsme již analyzovali i v jiných pracích, stejně jako výskyt střídnice za asimilované *g, k* (*hdekoho*), jihočeská disimilace (*poj*) nebo depalatalizace (*nevedel*). Avšak ve *Skřivánkovi* se vyskytují vícekrát. V tvarosloví nalézáme koncovku *-om* v dativu, ale tak v jiných pádech, příklon zájmena ten k měkkému skloňování a změnu osobních zájmen ve 3. a 4. pádě. Nesmíme také zapomenout na rysy obecné češtiny, které hrají v promluvách také významnou roli. Mnoho nacházíme haplogie a zjednodušování souhláskových skupin a protetického *v-* (*voči*). Za zmínku určitě stojí lexikální stránka povídky. V lexiku totiž Baar použil mnoho nářečních slov. Jedná se o příznaková slova (*pročpa, cák*), ukazovací zájmena (*tuten*), i podstatná jména a slovesa, u kterých musíme hledat význam v *Chodském slovníku*. Samozřejmostí jsou přejímky z německého jazyka.

9.10 Shrnutí Baarovy stylizace

Baar svá díla stylizuje stejnými nářečními prvky. Rozdíl je v jejich kvantitě. Za nejvýznamnější a nejčastější prvky jeho stylizace jsme shledali protetické *-h*, zavřenou výslovnost dvojhlásky $ej, y > ij$, změnu $d > r$, koncovku *-om* nejen v dativu plurálu, a změnu *-avi, -ovi, -vi*. V mnoha případech využívá Baar rysu dloužení. Vidíme jí v nominativu plurálu, v zájmenu náš, u l-ových participií a s menší četností i u ostatních slovních druhů.

Kromě nářečních prvků Baar stylizuje jazyk svých knih obecněčeskými prvky. Protetické *v-*, haplogie a zjednodušování souhláskových skupin, stejně jako úžení $\acute{e} > \acute{i}$ a změna $\acute{i} > ej$.

Významně se na stylizaci také podílí lexikální stránka. Objevuje se výrazivo z oblasti hospodářské, udržování tradic a jídla. Velmi často se jedná o slova přejatá a přizpůsobená z německého jazyka.

10 KOMPARACE STYLIZOVANÉHO TEXTU SOUČASNOSTI S BAAROVOU STYLIZACÍ

Po shrnutí obou stylizací jsme došli k závěru, že dříve se stylizovalo mnohem více, než dnes. V minulosti bylo nářečí přirozenou součástí života. Lidé v něm nejen mluvili, ale také mysleli. I mladší generace nářečí alespoň pasivně rozuměli. S ohledem na tento fakt bylo běžnější psát texty z Chodska v chodském nářečí. Záleželo samozřejmě také na funkci dialektu v daném díle. Při snaze podat celkový obraz chodské oblasti, člověka, tradic bylo nářečí nedílnou součástí stylizace. V případě zaměření spíše na sociální a politické problémy se nářečí zdálo jako podružné, a tudíž nastal jeho útlum.

Dnes se nářečí udržuje již jen u nejstarších a středně starých obyvatel. Nejmladší generace užívá v řeči jen pár rysů a některému lexiku nerozumí ani pasivně. Z tohoto důvodu se dnes preferuje psát díla z Chodska spisovnou češtinou a dialektologickou stylizaci použít jen v malé míře. Většinou se stylizace dnes používá pro dokreslení atmosféry. Atmosféry navazující na slavnou chodskou minulost a na étos zpomaleného a ryzího vesnického života a mluvy.

Hlavní odlišnost stylizace je tedy kvantativní. Současná stylizace používá prvky pro laické čtenářstvo známé, zatímco dřívější stylizace používala prvky typické pro Chodsko, ale ne příliš známé mezi širší laickou veřejností. Tam, kde Baar stylizuje pomocí změny ve prospěch přehlásky $a > ie > í$ či změnou skupiny $št' > chč$, tam současní autoři dají tvar spisovný. Podobné je to také u střídnice za asimilované g, k a vyrovnávacích tendencí $i-$ a $ia-$ *kmenů*.

Opačný přístup je u protetického $h-$. Baar ho používá naprosto přirozeně, současní autoři se k němu uchylují z důvodu, že je od Kozinovy slavné věty považován za nejznámější rys. Tedy se v obou stylizacích vyskytuje hojně. Analogický přístup je u dalších typických chodských změn jako změna $d > r, y > u$. I v současnosti jsou tyto změny pro stylizaci přijatelné, stejně jako úžení $ě > í$, zavřená výslovnost $ej, ý > ij$ a výslovnost s tupou sykavkou. Z hlediska tvaroslovného se v minulosti i v současnosti uplatňuje změna $-avi, -ovi, -vi$. Velké podobnosti nacházíme také ve stylizaci obecné češtiny. Stále aktuální je užívání protetického $v-$, haplogie a zjednodušování souhláskových skupin a změny $é > í$. V rámci lexika nalézáme podobnost u slov z oblasti jídla a krojů a tradic. Dnes se již nevyskytuje stylizace oblasti hospodářského života.

11 KOMPARACE STYLIZOVANÝCH A NESTYLIZOVANÝCH TEXTŮ

Tím, že jsme shrnuli a srovnali sobě rovné oblasti, můžeme teď přistoupit ke komparaci dvou relativně nesourodých oblastí. Oba tyto okruhy se velmi liší. Nestylizovaný text je nepřipravený. Mluvčí mluví „z patra“, nedávají si pozor na jazykovou přesnost a v přirozeném rozhovoru se u nich projeví jejich individuální mluva, včetně nářečních rysů. Stylizovaný text měli autoři možnost a čas si připravit. Nářečně upravili svá díla s určitým záměrem. I když se snažili napodobit přirozený rozhovor, naprosté podobnosti nikdy nedosáhnou. Alespoň ne ve větších úsekových celcích. V rámci jednotlivých citací je snadné zachytit všechny aspekty plynulého rozhovoru. Ačkoliv jsou okruhy tak rozdílné, nacházíme na nich mnoho podobností. Je to dáno tím, že chodské nářečí mělo a má stejná specifika, stejné rysy pro stylizovanou i mluvenou podobu. A jedna forma vychází z druhé.

11.1 Stylizovaný a nestylizovaný text ze současnosti

Jak jsme již psali výše, stylizovaný text se snaží ve čtenáři vzbudit dojem zastaralosti, proto užívá zčásti jiné nářeční prvky, než text nestylizovaný. To, co se v mluveném textu z dnešní doby již nevyskytuje (pasivně mluvčí o užívání těchto prvků ví), to, co bychom mohli považovat za archaické rysy a v našich dílech se vyskytuje, je protické *h-*, změny *d > r*, *y > u*, střídnice za asimilované *g*, *k*, či či disimilace *šč > chč*. S menší intenzitou se v mluveném slovu vyskytuje zavřená výslovnost *ej*, *y > ij*. Oproti tomu se ve stejné míře, myšleno hojně, v obou druzích textu objevuje koncovka *-om* a to nejen ve 3. pádě, to se týká také změny souhlásky *avi-*, *-ovi*, *-vi* hlavně u rodinných jmen. U nestylizovaného textu jsme již tuto změnu u jiných slov nezaznamenali. Další rysy, které se vyskytují v obou typech záznamů je výslovnost s tupou sykavkou a týká se to jen slovesa *muset*, úžení *ě > í* (nejčastěji ve slově *d'ífče*). Užívání délek v nominativu plurálu je užívají texty ve stejné míře a jinak je tomu v kvantitě u *l*-ových participií. Současné nestylizované texty tím, že mají rys mluvenosti, se vyznačují výrazným nářečním jevem, použitím širokého *æ*, který u stylizovaných textů zcela postrádáme. Jestli nestylizované rozhovory něčím vynikají nad stylizovaným textem, je to délka v základech slov, ale na druhou stranu také krátkost v zakončení i uvnitř slov. Užší výslovnost *ou > ú* jsme zaznamenali u stylizovaných textů málo, oproti tomu se v nestylizovaných textech tato výslovnost objevuje často. Častější je také depalatalizace, změna osobních zájmen ve 3. a 4. pádě, vyrovnání pádových tendencí, příklon zájmena *ten* k měkkému typu skloňování. S pokročilejšími léty také roste užívání obecné češtiny. Současní mluvčí více zjednodušují souhláskové skupiny a mají nedbalou mluvu, než o co se snaží ve stylizaci autoři, také změny *é > í*, *í > ej*. Lexikální zásoba současných mluvčích se velmi liší podle generace. Také stylizované texty volí slovní zásobu podle toho,

pro jakou skupinu je kniha určena. V *Chodských pověstech a legendách* se lexikum malým čtenářům vysvětluje na začátku, v obou kuchařkách lexikum vysvětlené není, ale k pochopení čtenářům napomáhá zařazení citátu k dané kapitole.

11.2 Komparace stylizace J. Š. Baara a nestylizovaného vyprávění M. Bílkové

Toto srovnání považujeme za nejnáročnější. Je to dáno časovým rozdílem mezi oběma texty a také množstvím nářečních prvků, které se v obou typech objevují. Baarovy knihy spadají na začátek 20. století (*Skřivánek* vydán 1918, *Lůsy* 1925) a nestylizované vyprávění paní Bílkové přibližně do poloviny století (blíže jej není možné určit, J. Jindřich dělal pro *Chodsko* sbírku materiálů mnoholet). Za tu dobu nářečí změnilo svou podobu. Přesto jsme starší nestylizované texty nebyli s to si opatřit. Již na první pohled je nám ale jasné, že nářeční rysy budou dost paralelní a ve velmi podobné míře. U staršího a stylizovaného textu bychom čekali větší množství nářečních prvků. Avšak, jak jsme již psali, Baar nestylizoval všechny své knihy se stejnou intenzitou.

V textech stylizovaných i nestylizovaných se využívá kvantita u různých slovních druhů. Nejvíce je znát kvantita v nominativu plurálu a u l-ových participií. U Baara délka u l-ových participií není tak výrazná, zato u u vyprávění je to rys převažující, zasahující všechna slovesa v tomto tvaru. Jinak se délka vyskytuje u dalších forem sloves, podstatných jmen a příslovčí. I opak délky, krátkost se vyskytuje v obou druhích záznamů. U většiny slov, u kterých je možnost, se v obou ukázkách vyskytuje protetické *h-*. I další změny charakteristické pro chodské nářečí nacházíme ve stylizovaných i nestylizovaných textech. Mírně tím změnu $d > r$, $y > u$ a nejen je. Jedná se vlastně o většinu změn. Úženi $ě > í$, v několika případech změna ve prospěch přehlásky, změnu $´e$, $e > a$, $o > e$, $o > u$, rozložená výslovnost měkkých retnic a střídnice za asimilované g , h , jihočeská disimilace, depalatalizace. Ve větším než malém množství nalezneme zavřenou výslovnost ej , $ý > ij$, změna $-avi$, $-ovi$, $-vi$ nejen u rodinných jmen, výslovnost s tupou sykavkou. Podobně to vyzní i u obecněčeských změn. U obou druhů textů nalezneme změny stejné. Protetické $v-$, haplologii a změnu souhláskových skupin a rovněž změny $é > í$, $í > ej$. Nakonec porovnáme ještě lexikální stránku textů. Slovní zásoba se liší. Ale to je dáno tím, že tematika textů je jiná. Přesto i zde nacházíme podobnosti. Slova často (a to i dnes) mají svůj původ v němčině. Jiná slova jsou natolik charakteristická, že se objevují nejen ve stylizovaném i nestylizovaném textu z doby minulé, ale také z doby současné (*hijta*). To platí i pro příznaková slova (*cák*, *ičko*). Chápeme, že tato komparace zní spíše jako výčet, ale výsledek našeho srovnání těchto

testů je takový, že oba typy textů, stylizovaný i nestylizovaný, má stejné nářeční prvky. Může to znamenat, že Baar natolik přiblížil svou stylizaci přirozenému, mluvenému jazyku, nebo naopak, že paní Bílková schválně svá vyprávění stylizovala. Proti druhé teorii mluví fakt, že vyprávění chtěl Jindřich Jindřich publikovat ve své knize v oddílu Nářečí, a sám si text přestylizoval. Pravděpodobné vysvětlení ale tkví v tom, že Baar a vypravěčka Bílková jsou skoro současníci. Baar byl o 17 let starší než Bílková. A tedy ačkoliv se texty od sebe datací liší, jejich autoři by mohli mít o nářečí podobné povědomí.

SLOVNÍK

Pro rozklíčování významu jednotlivých slov jsme používali Hruškův *Dialektologický slovník chodský* z roku 1907. Proto jsme neopomněli ani *Chodský slovník* od Jindřicha Jindřicha, který sestavil Josef Kotal. Tento slovník byl vydaný v roce 2007. Nový ale tento slovník není. Vycházel z práce hudebníka, skladatele Jindřicha Jindřicha, který byl ale stejně starý jako Jan František Hruška. Práci kolegy Hrušky Jindřich dobře znal a neopomněl ho zmínit ve své publikaci. Hruška si psal předmluvu ke svému slovníku sám. Již tehdy upozorňoval na trend mizení nářečí a zdůrazňoval jeho zachování.

Jinak jsme také použili *Slovník nespisovné češtiny* (2009).

slovo z knihy	základní tvar	Význam	slovník	stránka
Barovnice		Borůvka	Hruška	12
Belík	kbelík	hbelík, korbel, máselnice	Jindřich	24
Bofánek	Wolfgang	z nj počestěné	Jindřich	29
Bryjdit		zesnovat se úsvit před rozedněním	Jindřich	33
Buláky	buláci	Chod z vesnice, kde říkali bul. Nakonec i Chod ve starém kroji vůbec	Hruška	15
Cák		stažené copak	Jindřich	37
Caltku	calta	Vánočka	Hruška i Jindřich	16; 37
Čakanu	čakana	stará chodská zbraň. Hůl s dole okovaným hrotem	Jindřich	43
Čepce výkladky	čepec vejkladek	čepec s vyšívaným bílým límcem	Jindřich	45
Čepení		výzdoba hlavy nevěsty	Jindřich	45
Doderky		veselé ukončení draček	Jindřich	54
Draček	dračky	zvyk draní peří	Jindřich	60
Drkat		zvyk řehtati řehtačkou, když umlknou zvony	Hruška	23
Fěrtuch		zástěra ženská barevná hedvábná nebo plátěná	Hruška i Jindřich	25; 69
Halmary		malovaná skříň na jídlo	Jindřich	75
Hindle		o něčem, nebo příslovce místa	Hruška i Jindřich	29; 81
Hrabanku	hrabanka	shrabané jehličí a listí	Jindřich	93
Hyjtu	hyjta	návštěva. Fráze poj hyjtu - ne na hyjtu. Hejta je mladší tvar	Hruška i Jindřich	34; 111
Íčko		nyní, teď z původního níčko. Řidčeji ičko	Hruška i Jindřich	36; 118
Jenerál	generál	i kenerál	Jindřich	123
Jupky	jupka	kabátec ženský, lehký. Slovo pocházející z francouštiny, ale nosení přejaté z Německa	Hruška i Jindřich	39; 126
Kadečka		dřevěná nádoba k nakládání zelí	Hruška i Jindřich	39; 127
Kanafasové		druh látky	Jindřich	129

Kanduš		sukně se živůtkem v celosti, dětské šatečky	Hruška i Jindřich	40; 129
Kopence	kopenec	menší kopa	Hruška i Jindřich	43; 140
Koženky		kalhoty kožené	Hruška i Jindřich	45; 144
Kranát	granát	Šperk	Jindřich	145
Krejzlíčkem	kryjzl	límeček, přejímka	Jindřich	149
Kruchta		v kostele místo u varhan, vyvýšené místo pro kapelu	Jindřich	148
Kuclíků	kucklík	kousek drobení v polévce	Hruška i Jindřich	46; 151
Kůkalička	kůkalka	Žežulka	Jindřich	152
Lajblíky	lajbl	vesta mužského kroje, často s rukávy	Jindřich	156
Loch		Sklep	Hruška i Jindřich	50; 162
Mařtal		chlév na velký dobytek	Hruška	52
Oukropci	houkropec	být nesmělý	Jindřich	90
Pačesí	pačesy	lepší koudel	Hruška i Jindřich	62; 202
Pampáter		pan páter	Jindřich	204
Pantětou	panděta	sražená paní teta - oslovení měšťanek	Hruška	63
Piškvonce	piškvonc	velikonoční hra pohůnků	Hruška	65
Poceloval	pocelovat	Políbit		
Poruštičku	poruška	peřinka. 2. součást ženského kroje nošená pod živůtkem	Jindřich	227
Práku	prák	dětská hra	Jindřich	235
Průby		zkouška, z němčiny	Jindřich	240
Přástky	přásky	zvyk, který začínal po svatém Martinu. Společné předení žen a dívek. Rozpřástky - slavností zakončení přástek	Hruška i Jindřich	73; 241
Přípovědi	přípověď	vedení o smlouvě při námluvách	Hruška i Jindřich	76; 247
Půvědkový obleč		šat k půvdí. Šat nedělní a sváteční či polosváteční	Hruška	79
Rosolka		likér, sladká kořalka	Jindřich	256
Rozpíček	rozpek	placka z chlebového těsta sypaná kmínem a solí. Peče se po vyhasnutí pece	Jindřich	259
Rozplášilku	rozplášilka	volná kazajka polosváteční	Jindřich	259
Rukávce		vrchní část ženské košile s vydutými rukávy	Hruška i Jindřich	84; 261
Ryjdovat		ojí řídit směr vozu. Z němčiny	Hruška	84
Řebříňák		žebřinový vůz	Jindřich	263
Senci	sence	Světnice	Hruška i Jindřich	86; 269
Sobotáles		bývalý školní plat učiteli v sobotu. Vybíral se od dětí. Z latiny	Jindřich	278
Staфра		nehříšné zaklení	Jindřich	283
Šedličky	šedlička	Švadlena	Hruška	94
Šerka		pevná, polovlněná látka. 2. sukně krojová, sváteční, různých barev	Hruška i Jindřich	94; 294

Šimlu	šiml	bílý kůň, z nj	Jindřich	296
Špíchoru	špíchor	sýpkaz nj	Jindřich	302
Štajryš		ze Štýrska, převzato z nj steyerisch	Jindřich	302
Teta		oslovení každé starší nepříbuzné ženy, zvláště vdané	Jindřich	311
Tepřiva		Teprve	Hruška i Jindřich	99; 311
Toč		pečené jídlo z řídkého těsta z brambor a mouky	Hruška i Jindřich	100; 313
V trokách	troky	necky na prádlo	Hruška i Jindřich	101; 315
Věchítek	věchet	nádoba na mytí	Hruška	104
Vet		Vid'	Hruška i Jindřich	104; 326
Vobleč		Oblek	Hruška	106
Vodzemí		chodský tanec, při kterém se ženy vyhazují od země do vzduchu		
Voračky		zvyk o masopustu, kdy chlapci (voračci) chodí v úterý dopoledne s muzikou a tančí. Večer u muziky jim musí děvčata zaplatit voračky - plat za celý rok do muzik	Hruška i Jindřich	110; 341
Zakudlená		zakudlená polévka	Jindřich	360

slovo z rozhovorů	základní tvar	Význam	slovník	stránka
Bolfánek	Bolf	domácí tvar jména Wolfgang	Jindřich	29
Čepení		výzdoba hlavy nevěst	Jindřich	45
Čiman		podnikavý člověk	Slovník nespisovné čj	93
Diftín		hustá látka		
Dražinově	Draženov	jinak Dražnov, Draženovo. Vesnice 5 km od Domažlic	Jindřich	60
Fěrtuch		Zástěra	Hruška i Jindřich	25; 69
Furt		pořád, stále, přejímka	Slovník nespisovné čj	142
Hejtu	hejta	návštěva. Fráze poj hyjtu - ne na hyjtu. Hejta je mladší tvar	Hruška i Jindřich	34; 111
Íčko		nyňí, teď z původního níčko. Řidčeji ičko	Hruška i Jindřich	36; 118
Jupku	jupka	kabátec ženský, lehký. Slovo pocházející z francouštiny, ale nosení přejaté z Německa	Hruška i Jindřich	39; 126
Kanduš/Kandúš		sukně se živůtkem v celosti, dětské šatečky	Hruška i Jindřich	40;129
Koláč		starodávny krojový čepec	Jindřich	138
Konopnice		bambulka konopí	Jindřich	139
Kotě		proutek obalený koudelí, jenž se napíná na čepec	Hruška i Jindřich	44; 142
Krajzlíček	kryjzl	límeček, přejímka	Jindřich	149
Lajblík	lajbl	vesta mužského kroje, často s rukávy	Jindřich	156
Loch		Sklep	Hruška i Jindřich	50; 162
Milaveč	Milavče	vesnice na domažlicku	Jindřich	172

Mrákov		i Mrákovo a Mrdákov. Vesnice na dolním Chodsku	Jindřich	178
Ondáci	Ondák	posměšná přezdívka domažlických obyvatel	Jindřich	200
Práporkovej	práporkový	část ženských šatů při svatbě	Jindřich	235
Rozlášenku	rozplášenka	volná kazajka polosváteční	Jindřich	259
Rukáfce		krátká tenká ženská košile s vydutými rukávy	Hruška i Jindřich	84; 261
Smuteček	smutek	smuteční zástěra nevěsty	Jindřich	277
Stojáka	stoják	les, vysoká tyčovina	Jindřich	285
Šerku	šerka	pevná, polovlněná látka. 2. sukňe krojová, sváteční, různých barev	Hruška i Jindřich	94; 294
Šimlčku	šiml	bílý kůň, pochází z němčiny	Jindřich	296
Štempl		Razítko	Slovník nespisovné čj	411
Trataróm	tratar	Trakař	Hruška i Jindřich	100; 314
Třásenkama	třásenka	různobarevné jehlice na čepení	Jindřich	316
V senci	sence	Světnice	Hruška i Jindřich	86; 269
Vejhledy	Výhledy	kopec u Klenčí pod Čerchovem. Pomník Baara		
Vydrovku	vydrovka	čepice z vydří kožešiny	Jindřich	349
Žejdlíčkovou	žejdlíčková	krátké úzké rukávy u ženské košile	Jindřich	377

Žádný jazyk se nevyvíjí bez ohledu na jazyky jiné. Toto ovlivnění se zrychluje se zvětšující se globalizací, světovou provázaností, s novými objevy a s možností cestovat. Jazyk má potřebu přejímat nová slova, ale také hledat synonyma s novými slovy.

Česká slova vychází z praslovanštiny, pračeštiny, ale i latiny, řečtiny, slova z indiánských jazyků, z ruštiny atd. Ale náš jazyk je ovlivněn, a po jistou dobu naší historie byl ovlivněn, velmi němčinou. O chodském nářečí to platí obzvláště.

Tím, že tato oblast sousedí s Německem, a že tudy vedla obchodní a poštovní stezka, kraj byl přes hranice snadno průchozí. Pohraniční vesnice spolupracovaly a stále spolupracují se svými německými protějšky. Proto nešlo v jazykovém rozboru pominout slova přejatá, a potom jazykově dotvořená do nynější podoby.

Zde jsme používali také *Slovník nespisovné češtiny* (2009), jasnou pomůckou byl Rejzkův *Český etymologický slovník* vydaný v roce 2015. A také vposled *Německo-český slovník* (2004).

Slovo	základní tvar	Původ	význam	Slovník	stránka
Cajkmistr		složenina cajn - nástroj, pomůcka a z latinského matister redukci v první slabice, z nj Meister	mistři řemeslníci	Slovník nespisovné čj; Etymologický slovník	81; 420
Derektor		z německého Direktor. Původem z latiny director	ředitel, vedoucí	Etymologický slovník	145
Felčar		z něm Feldscher - polní chirurg, dříve holič, který dělal ranhojiče v poli	lékar s hanlivým podtextem	Slovník nespisovné čj	126
Fěrtuch		z němčiny Vortuch - vor-vpřed, tuch-látka	zástěra	Slovník nespisovné čj, Něm-čes	128; 599
Fořt		z německého der Forst – les	lesník	Slovník nespisovné čj	137
Furt		z německého fort - dále, nářečně furt	pořád, stále	Slovník nespisovné čj	142
Inšpicíroval	inšpicírovat	z latiny inspectio	dělat inspekci	Etymologický slovník	263
Kanafasové		přes německé Kanafas z francouzského canevas	druh látky	Etymologický slovník	288
Kmotří		z praslovanského k(ъ)motra, z latinského commater – spolumatka		Etymologický slovník	310
Krejzlíček		možná z německého Kreisel – kroužek	límeček	Slovník nespisovné čj	212
Lajblíky	Lajbl	z německého Liebel – živůtek	vesta mužského kroje	Slovník nespisovné čj	226
Loch		z německého das Loch - díra, jáma,	sklep	Německo-český	360
Luftík		zdrobnělina od die Luft – vzduch	čerstvý vzduch	německo-český	362
Průby	Průba	z německého probieren - zkoušet, testovat	zkouška	Slovník nespisovné čj	334
Šimlíček	Šiml	z německého Schimmel - úřední šablona. Lze něco dělat mechanicky, bez přemýšlení	bílý kůň, 2. úřední šiml 3.bykokrat	Slovník nespisovné čj	391
Štajryš		ze steyerisch	Štýrský	Jindřich	302
Štempl		z německého Stempel ze stampfen – tlačit	razítko	Slovník nespisovné čj	411
Troky		z německého das Trog - necky, vana, koryto	necky	Slovník nespisovné čj	432
Tuchmistr		dnes tuchmacher jako soukeník. Das Tuch- sukno, vlněná látka. Také tuchmocher	soukeník	Německo-český	524
Vokoštovat		z německého Kosten	ochutnat	Slovník nespisovné čj,	207

ZÁVĚR

Tato diplomová práce si vzala za cíl analyzovat nářeční stylizaci ve vybraných dílech Jindřich Šimona Baara a tuto stylizaci porovnat s nářeční stylizací současných chodských autorů, a zároveň analyzovat dialektologické prvky v současné mluvě a ty porovnat s dialektologickými prvky v zachycené mluvě z 50. let. Ptali jsme se také, zdali se najdou vazby mezi stylizovaným textem a textem mluveným. Analýzami jsme došly k výsledkům toho, jak vypadalo nářečí dřív, jak vypadá dnes a jak se stylizovalo dřív a dnes.

Zjistili jsme, že ať se jedná o text stylizovaný, nestylizovaný, současný i minulý, nacházíme společné nářeční rysy. Je to tedy dokladem toho, že některé rysy časem nezmizely a „přežily“ i jazykové požadavky autora. Z charakteristických rysů na Chodsku se zachovala, a našli jsme je ve všech textech, užší výslovnost dvojhlásky *ou* > *u* i zavřená výslovnost dvojhlásky *ej*, *ý* > *ij*. Ve velkém množství jsme našli také délku v l-ových příčestí. Protetické *h-* je již jen v myslí současných mluvčích na Chodsku a ve stylizaci je to nepoužívanější rys a s menší hojností i u textů z 50. let. Stejný princip se uplatňuje také u změny *d* > *r*. Právě s prvky ze západočeského okruhu jsme se setkali v hojné míře ve všech rozborech, které jsme v rámci diplomové práce učinili. Jedná se o koncovku *-om* v dativu plurálu, délku v nominativu plurálu, stejně jako vyrovnání pádových tendencí *i-* a *ia-* kmenů. Nesmíme také zapomenout na široké *æ*. Nakonec se vyjádříme k prvkům jihozápadočeským, které se objevily ve všech úryvcích. Myslíme tím změny ve skupině *-avi*, *-ovi*, *-vi*, ustrnulý tvar přídavných jmen přivlastňovací na *-ovo*, změnu ve prospěch přehlásky *á* > *ie* > *í* a také změnu *a* > *e*. Jiné rysy samozřejmě také byly přítomny, ale vyskytovaly se pouze v některých pramenech.

Zajímavý byl také výskyt změn typických pro jinou oblast. Našli jsme jihočeskou disimilaci, měkká výslovnost retnic. Tyto změny se vyskytují spíše v okruhu jihočeském.

Naopak některé jevy, které jsme očekávali, jsme vůbec nenalezli v žádném ze zdrojů. Nenalezli jsme změnu v souhláskové skupině *stř*, zakončení slovesných příčestí s koncovkou *-eno*, nápadná výslovnost slabik *ní/ňí*.

V rámci analýz jsme také zjistili, nakolik se v obou typech textů projevuje obecná čeština. Již v Baarových povídkách z počátku 20. století se obecná čeština projevuje zdatně. Méně se projevuje v současné stylizaci. Naopak očekávaný nárůst obecněčeských jevů je v současném mluveném projevu. Méně časté jsou v mluveném projevu z poloviny století. Nejvíce se jedná o haplologii a zjednodušování souhláskových skupin. Také protetické *v-* se projevovalo velice silně.

Silněji jsme se zaměřili na lexikální stránku. V knihách, rozhovorech i materiálu z archivu, jsme objevili slova z oblasti života hospodářství, tradic, jídla a kroje. Velice často se ve všech zdrojích objevily přejímky z německého jazyka. Vzhledem k umístění dané oblasti to ale není nijak překvapivé.

Z výsledků našich analýz můžeme říct, že literární stylizace kopíruje stav nářečí v reálné řeči. V minulosti bylo nářečí zachované mnohem více, tak i stylizace mohla být bohatší. V současnosti je nositelem nářečí často jen nejstarší generace, u střední a nejmladší je velmi znatelné stírání dialektu. Prototaké dnes není stylizace příliš rozšířena.

ZDROJE

Primární

BAAR, Jindřich Šimon. *Hanče; Pro kravičku; Skřivánek: Pro kravičku (Přít.) = Skřivánek (Přít.)*. V ČS vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1957. Jindřich Šimon Baar: Sebrané spisy beletristické.

BAAR, Jindřich Šimon. *Paní komisarka: chodský obrázek z doby předbřeznové*. 21. vyd., v ČS 4. Praha: Československý spisovatel, 1974. Slunovrat (Československý spisovatel).

BAAR, Jindřich Šimon. *Osmáctyřicátníci*. Vyd. v ČS 4. Praha: Československý spisovatel, 1975. Slunovrat. Velká řada.

BAAR, Jindřich Šimon. *Lůsy*. 4. vyd. v Čs. spis. Praha: Československý spisovatel, 1976. Slunovrat (Československý spisovatel).

KORANDOVÁ, Marie. *Chodské pověsti a legendy*. Ilustrace Marie Lacigová. Plzeň: NAVA, 2004. ISBN 80-7211-179-5.

KUMPEROVÁ, Iva. *Chodská kuchařka*. Domažlice: Chodské nakladatelství, 1992. ISBN 80-900202-4-0.

KURCOVÁ, Jitka. *Tradiční chodská svatba*. Kolinec: Pro občanské sdružení Koráb vydal AgAkcent, 2013. ISBN 978-80-87018-29-3.

MUZEUM JINDŘICHA JINDŘICHA (Archiv). *Vyprávění Marie Bílkové*. [podklad pro etnografickou práci Chodsko].

STRNAD, Vladimír. *Vaříme s Chody*. Domažlice: Vladimír Strnad, 2014. ISBN 978-80-260-5419-1.

STRNAD, Vladimír. *Chodské perličky*. Dubová Lhota: [V. Strnad], 2011. ISBN 978-80-260-1172-9.

Sekundární

ADAMOVIČ, Ana, František ČERMÁK a Jiří PEŠIČKA. *Čítanka mluvené češtiny*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1593-6.

BALHAR, Jan. *Český jazykový atlas V*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1339-3.

BALHAR, Jan. *Český jazykový atlas: dodatky*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1967-7.

BĚLIČ, Jaromír. *Nástin české dialektologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972. Vysokoškolské učebnice.

BOGOCZOVÁ, Irena. *Textová opora ke studiu mluveného českého jazyka a dialektologie*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. 184 s. Studijní texty. ISBN 978-80-7368-649-9.

BOGOCZOVÁ, Irena. *Textová opora ke studiu mluveného českého jazyka a dialektologie*. Vyd. 2., upr. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2012. ISBN 978-80-7464-033-9.

ČECHOVÁ, Marie. *Stylistika současné češtiny*. Vyd. 1. Praha: ISV, 1997. Jazykověda (Institut sociálních vztahů). ISBN 80-85866-21-8.

ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4.

Český jazykový atlas I. Vyd. 1. Praha: Academia, 1993. ISBN 80-200-0014-3.

Český jazykový atlas II. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0574-9.

Český jazykový atlas III. Praha: Academia, 1999. ISBN 80-200-0654-0.

Český jazykový atlas IV. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0921-3.

FELIX, Emil. *Chodsko v našem písemnictví: dvanáct kapitol o literární tradici chodské*. Plzeň: T. Mareš, 1940. Západní Čechy.

HAVRÁNEK, Bohuslav. *Slovník spisovného jazyka českého. 2., nezměn. vyd.* Praha: Academia, 1989. Slovník spisovného jazyka českého SO.

HOFMEISTEROVÁ, Božena. *Okouzlený milenec Chodska: vzpomínky na Jindřicha Šimona Baara*. 1.vyd. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1988.

GALÍK, Josef, MACHALA, Lubomír a Eduard PETRŮ (eds.). *Panorama české literatury: (literární dějiny od počátků do současnosti)*. 1. opr. a dopl. vyd. [i.e. 2. vyd.]. Olomouc: Rubico, 1994. ISBN 80-85839-04-0.

HOLUB, Zbyněk a Marie JANEČKOVÁ. *Úvod do české dialektologie (s texty)*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 1993. ISBN 80-7040-074-9.

HRUŠKA, Jan František. *Dialektický slovník chodský*. V Praze: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1907. 127 s. Archiv pro lexikografii a dialektologii; č. 7.

HUGO, Jan (ed.). *Slovník nespisovné češtiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov*. 3., rozš. vyd. Praha: Maxdorf, c2009. ISBN 978-80-7345-198-1.

JINDROVÁ, Jana. *Chodské nářečí ve třech generacích*. České Budějovice, 2013. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita. Fakulta pedagogická. Katedra českého jazyka a literatury. Vedoucí práce PhDr. Štěpán Balík, Ph.D.

JINDŘICH, Jindřich. *Chodsko*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1956.

JINDŘICH, Jindřich. *Chodský slovník*. Vyd. 1. Plzeň: SVK Plzeňského kraje, 2007. 383 s. ISBN 978-80-86944-17-3.

BACHMANNOVÁ, Jarmila, Petr KARLÍK, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN nakladatelství Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-484-X.

KLIMEŠ, Lumír. *Západočeská vlastivěda*. 1. vyd. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1992. ISBN 80-7088-059-7.

KOUTNÁ, Jana. *Historie domažlických Chodů*. Vyd. 1. Klenčí pod Čerchovem: Obecní úřad, 2000. ISBN 80-238-5703-7.

LAMPRECHT, Arnošt a Věra MICHÁLKOVÁ. *České nářeční texty: vysokoškolská učebnice pro filozofické a pedagogické fakulty*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976. Vysokoškolské učebnice a příručky.

LAMPRECHT, Arnošt, Dušan ŠLOSAR a Jaroslav BAUER. *Historická mluvnice češtiny*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.

Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce 1. Praha: Academia, 1985. ISBN 80-200-0797-0.

Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce 2. Praha: Academia, 1993. ISBN 80-200-0469-6.

Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce 3. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0708-3.

MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika pro žurnalisty*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-2979-4.

MOLDANOVÁ, Dobrava. *Naše příjmení*. Praha: Mladá fronta, 1983. Malé encyklopedie / MF.

MUKAŘOVSKÝ, Jan. *Dějiny české literatury IV*. Praha: Victoria Publishing, 1995. ISBN 80-85865-48-3.

MUZEUM JINDŘICHA ŠIMONA BAARA V KLENČÍ POD ČERCHOVEM. *Jindřich Š. Baar. Kněz – spisovatel: Život – tvorba*. [informační brožura].

MUZEUM JINDŘICHA ŠIMONA BAARA V KLENČÍ POD ČERCHOVEM. *Baarův dům* [informační brožura].

NEJDL, Josef, PROCHÁZKA, Zdeněk 2013. *Chodsko historické a současné: Chodenland früher und jetzt = Chod Area historical and present*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa ve spolupráci s Muzeem Chodska, ISBN 978-80-87316-39-9.

Německo-český, česko-německý studijní slovník. 2004 5., přeprac. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1147 s., lxxix s. barev. obr. příl. ISBN 80-7182-178-0.

NOVÁK, Jan Václav a Arne NOVÁK. *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny*. 4. přeprac. a rozš. vyd. Brno: Atlantis, 1995. ISBN 80-7108-105-1.

REJZEK, Jiří. *Český etymologický slovník*. Třetí vydání (druhé přepracované a rozšířené vydání). Praha: Leda, 2015. ISBN 978-80-7335-393-3.

ŠPELDA, Antonín. *Chodsko, domov můj: život a dílo národního umělce Jindřicha Jindřicha*. 1. vyd. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1975.

VLAŠÍN, Štěpán. *Slovník literárních směrů a skupin*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1977. Pyramida (Orbis).

VORÁČ, Jaroslav. *Česká nářečí jihozápadní: studie jazykově zeměpisná*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1955.

VORÁČ, Jaroslav. *Česká nářečí jihozápadní: studie jazykově zeměpisná*. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd, 1976. Česká nářečí.

Vývoj českého jazyka a dialektologie: učebnice pro pedagogické fakulty. 1971. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

Online zdroje

BALÍK, Štěpán. *Fenomén Žida v polštině a češtině a také v polských a českých židovských anekdotách v kontextu literatury I. pol. 20. st.* České Budějovice, 2011. Disertační práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Filosofická fakulta. Ústav bohemistiky. Školitel prof. PaedDr. Vladimír Papoušek, CSc., [online], [18. 6. 2016]. Dostupné z http://theses.cz/id/wn6t2s/doktorska_prace_SB.pdf.

BOGOCZOVÁ, Irena. *Stylizace – druhá přirozenost.* Slovo a slovesnost. [online]. 1. Vyd. Praha: ústav pro jazyk český AV ČR, 2000, č. 1, [21.11.2015]. ISSN 0037-7031. Dostupné z http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3873#ukazka_1.

BĚLIČ, Jaromír. *K české dialektologické terminologii.* Slovo a slovesnost. [online]. 1. Vyd. Praha: ústav pro jazyk český AV ČR, 1972, č. 2, [10. 3. 2016]. ISSN 0037-7031. Dostupné z <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2165>.

HOLUB, Zbyněk. *K problematice současného úzu paroxytonického přízvuku v mluvě západních a jižních Čech.* Slavia Centralis. [online]. 2011, č. 2, [cit. 22.3.2016]. ISSN 1855-6302. Dostupné z https://kuscholarworks.ku.edu/bitstream/handle/1808/8577/SCN%202_2011_Holub.pdf?sequence=1.

JAKLOVÁ, Alena. *K současnému stavu chodského nářečí z hlediska sociolingvistického.* Naše řeč. [online]. 1. vyd. Praha: ústav pro jazyk český AV ČR, 1997, č. 2, [25. 3. 2016]. ISSN 0027-8203. Dostupné z <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7362>.

JANČÁK, Pavel. *Pozdrav českému dialektologu Jaroslavu Voráčovi.* Naše řeč. [online]. 1. vyd. Praha: ústav pro jazyk český AV ČR, 1980, č. 4, [17. 3. 2016]. ISSN 0027-8203. Dostupné z <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6205>.

KARDYNI-PELIKÁNOVÁ, Krystyna. *K otázce překládání textů se stylizací nářečního projevu*. Tradice lidové slovesnosti v současné literatuře – sborník materiálů z vědecké konference 27. Bezručovy Opavy . [online]. 1. vyd. Praha: ústav pro jazyk český AV ČR, 1984, [21. 11. 2015]. Dostupné z https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/123064/SpisyFF_327-2000-1_14.pdf?sequence=1.

O češtině, Odlišný význam nářečních slov – Čeština laserové kosmetiky. TV, ČT2, 9. ledna. 2010 18:20 Dostupné z <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10098745482-o-cestine/209572235500027/titulky>.

PETRÍK, Stanislav. *O plzeňském zpívání*. Naše řeč. [online]. 1. vyd. Praha: ústav pro jazyk český AV ČR, 1936, č. 8, [25. 5. 2016]. ISSN 0027-8203. Dostupné z <http://naserec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3071>.

POLÁK, Václav. *Lexikální a etymologické drobnosti III (čokoláda)*. Naše řeč. [online]. 1. vyd. Praha: ústav pro jazyk český AV ČR, 1936, č. 10, [13. 6. 2016]. ISSN 0027-8203. Dostupné z <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3098>.

Putimský sedlák Jan Cimbura [online]. Web Zputimi. [20. 6. 2016]. Dostupné z <http://zputimi.webz.cz/cimbura/Cimbura.html>).

RUBÍN, ANTONÍN. *Metajazykové přezdívky v jihozápodočeských nářečích*. Naše řeč. [online]. 1. vyd. Praha: ústav pro jazyk český AV ČR, 1978, č. 2, [cit. 22. 11. 2015], ISSN 0027-8203. Dostupné z <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6041>.

SMUTNÝ, KAREL. *Mikroregion a dobrovolný svazek obcí Chodská liga*. [online], 2012, [cit. 20. 10. 2015], Dostupné z: <http://www.chodskaliga.cz/titulni-strana/o-nas/>.

UTĚŠNÝ, Slavomír. *K jazykové stránce tzv. lidových vyprávění*. Naše řeč. [online]. 1. vyd. . Praha: ústav pro jazyk český AV ČR, 1959, č. 9, [22. 11. 2015]. ISSN 0027-8203. Dostupné z <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4716>.

Vokabulář webový. Webové hnízdo pramenů k poznání historické češtiny. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, 2006. [online], [21. 6. 2016]. Dostupné z <http://vokabular.ujc.cas.cz/>.

1 **Příloha 1** Hlas 002

2 *Jó, já si to taki mislim, protože bohužel jak se dneska moc nečte, tag nájšťevníci ti teksti přejdou, a*
3 *prič, ale gdiš nás musí poslouchat, se tomu nevihnou, tagže vás teda oficiálně vítám v domně který*
4 *patřil zhruba patnáct let našemu dosud nejzmnámnějšímu kleneckému rodáku Jindřichu Šimonu*
5 *Bárovi, povoláním římskokatolickému kňezi, posláním spisovateli a koňičkem amatérskému*
6 *etnografovi. On, proč to říkam, protože tadi ta ekspozice přízemní o historii klenčí je postavena na*
7 *Bárovích zbírkách. On uš jako student domažlického gymnázija mňel to šťesťí, že se tam sešel se*
8 *dvjema viňikajícími profesori českého jazika a jeden z nich bil začínající básník, druhí pozďejší*
9 *literárňí a d'ivadelňí kritik, tagže tihleti dva na Bára mocně působili a nebili to jenom profesoři*
10 *suchopárové naučit učit látku, ale mňeli své studenti rozvjeli u nich, tagle bich řekla, taki lásku*
11 *k rod rodnému místu, rodnému kraji, g rodné zemi, tagže Bár bil celí svůj život velký vlastenec,*
12 *národovec přímo, jak se jim říkalo tenkrát no a f tomto duchu se nesla jeho literatura a tak. Tehdi*
13 *uš v dobje teda řech studií na domažlickém gymnáziju on chťel přispjet k poznání a slávje svého*
14 *rodného kraje a tag začal zbírat památki tehdi teda památki lidové slovesnosti dávného chocka*
15 *tagže chod'íl, nejenom f Klenčí, ale i po okolňích řsích hlavně teda po řsích horňího chocka. Mi se*
16 *tadi d'elíme jako na horňí a dolňí. Ti horňí tadi v podhorském kraji bili chutší ofšem zase bohatší*
17 *tou fantazijí dešto ti dolňí tám se lépe dařilo obilí a dobitku a fšemutagže tám zas to bilo trošku*
18 *jinak a mislim si, že to co mňeli navíc to f tom f tom materiálňím pojetí o to míň mňeli toho*
19 *nadáňí, té fantazije a tohodle tagže bár tadi ve svém bidlišři a f okolí Postřekof, Chodof, Újest a tag*
20 *chod'íl a zapisoval si viprávjeňí pohátkářú, teksti chotských písňí a tehdi uš sebou brával o sedum*
21 *let mlačího budoucího hudebňího skladatele a zbjeratele Jindřicha Jindřicha, který prí uš ve čtiřech*
22 *letech umňel hrát na housle, jeho taťínek, gdižbiste si ňegdi přečetli Bárovu trilogiji, víborňe, tak*
23 *učitelský mládenec jindřich, to bil taťínek toho pozďejšího hudebňího skladatele a zbjeratele*
24 *Jindřicha Jindřicha, tagže tahleta dvojka, on totiš tendleten mlatší Jindřich bil bratrem Bárova*
25 *spolužáka, á tag ho pořát museli tahat sebou, tagže uš bili na sebe zviklí a ten zapisoval uš noti no a*
26 *Bár vlasňe mu to potom předal a Jindřich, že odbočuju, za svůj život potom toho nazbíral tolik, že*
27 *spracoval osum d'ílú Chockého spjevňíku. Tagže ten ten se do toho zabral, to bilo d'ílo veled'ílo a*
28 *nejenom tohle, von se taki vlasňe na Bárúf poput zabíval potom tím zbjerem samozřejmňe*
29 *národopisu a monografijí tagže nejenom že napsal Chocko publikaci o chockých zvicích a običejích,*
30 *ale opravdu taki zbíral, má vlastní muzeum v domažlicích bohužel teť se tam d'elá rekonstrukce, uš*
31 *prí končí, uš prí končí, sem slišela od muzejňíku domažlických ale vid'í to prej na zimu, gdi bude ve*
32 *sňehu budou ti zbírki rúžňe uložené převážet ňegde v ňákim kočáře, abi to tam zase nainstalovali,*
33 *tagže zařim ne, ale je to vopravdu náramná zbírka. Je tam dole pod dolejší bránou, stojí ten dům*
34 *kousek pod ňí vlevo, no to sem odbočila, tagže tehdi teda Bár začal s řím zbjerem, no pag odešel*
35 *nebo vám do toho Bára pléct jenom to chci visvjetlit, odešel na studija semináře na prozbi rodičú,*

36 zvlášť teda maminky, protože tam se v rodině přitrefilo zrovna několik nešťastných událostí tag
37 rodiče misleli, že bi ho na studijích, on chěl studovat český jazik, že bi ho na těch studijích
38 neudrželi nu, tagže potom teda nakonec podlehl a odešel do toho semináře tagže se to trošku
39 přerušilo pak, ale vždicki gdiš přijel do Klenčí na prázdnini a zase ti své dodavatele objehl no agdiš
40 se potom vrátil do klenčí, gde si teda ten rodní dům vlasně při... on bil vlasně uš potom jediním
41 d'edícem, gdiš taťínek a sestra zemřeli tag a on bil vlasně na svém prvním kaplanském místě tehdi,
42 tag maminka se rozhodla to prodat tagže to ten rodní domek to nebila žádní žádná pochopitelne
43 mňeli malé hospodárství no a Bár si potom, gdiš dostal první svojí faru vzal k sobje, ale pořát se s
44 tím nemohl smířit a mamince, která teda bila spůsobilá se fšudi stískalo, chěla spátki domú no
45 tagže něco mňeli s toho prodeje a Bár uš bil hodně vidávaním autorem ve svích dvaatiřiceti letech
46 uš se hodně četl, vidával tag našetřili a gdiš se tenhleten dům f klenčí prodával tagže tak příbuzní
47 jim napsali, oňi přijeli, koupili tak to říkam proto že to fšecho souviselo se fším Bár potom z
48 několika důvodú odešel do přetčasného důchodu ve svích padesáti letech a vrátil se domú do Klenčí
49 uš bes maminky, ta se toho nedožila, zemřela v ořechu u prahi, gdiš se vrátil spátki do klenčí, tak se
50 teda zařekl, že kromě literaturi uš se nebude ničemu vjenovat, fšecho nechá, ale sotva přišel
51 domú tag začal znovu zase začal se zbíráním a to uš teda zbíral i trojrozmňerné předmňeti, dokladi
52 o tom živoře starích chodú, f čem f čem vařili, do čeho se oblíkali, čím se řešili, co co jim d'elalo
53 radost, s krási a tak no a nakonec toho sebral tolik, že začal uvažovat o tom, co s tím bude aš von
54 teda nebude, protože se do Klenčí nevrátil zdráv uš a nakonec to vimislel tak teda, že celí svůj
55 majetek otkázal svému rodnému Klenčí a své d'edice zavázal k tomu, že tadi s ře zbírekuspořádají
56 malé chocké muzeum si přál tadi mít. To rozhodnutí ud'elal na poslední chvíli, krátce na to uš asi f
57 padesátíšestí letech zemřel na infarkt pravděpodobně to bil. No a d'edicové jeho přání
58 samozřjemně viplňili, hnet a uš po bárovje smrti uš se tadi otvírala nahoře f poschodí ekspozice,
59 gde bilo fšecho prosře, protože tadi f přízemí bidleli obecní zamňestnanci no a trvalo celá léta po
60 Bárovje smrti, neš se to přízemí uvolňilo tak, abichom tu mohli teda ud'elat to, co si Bár přál, ale
61 né tak, jak on si to přetstavoval, protože zase chocké muzeum je v Domažlicích, kousíček toho má
62 Újest f Kozinovje památníku, tagže mi sme teda s ře zbírek připravili spíš ekspozici o historiji
63 Klenčí a jeho nejbliším okolí, no ale protože Klenčí bilo jednou s ře jedenácti historických fsí
64 domažlickích Chodú, tak je to i chocké muzeum no. Snad bi se to Bárovi líbilo. Tagže to sem vám
65 chěla visvjetlit, jak k tomu došlo. Jednu tu nejmenčí mísnost f přízemí jsme vjenovali také ostatním
66 známím klenečským rodákúm, nebo řem jejíž kořeni do Klenčí sahalí sahají dodnes, tagže tam se
67 potom taki sejdete s Jindřichem Jindřichem, fšechni tam nepřipomínáme, protože neří místo
68 abichom tam d'elali náké ekspozice, ale voňi fšichňi uš negde něco mají, tak je jenom připomínáme
69 a nahoře patro, gde Bár teda bidlel, to je celé vjenováno Bárovi, ve dvou mísnostech naproti
70 schodíšti se poučíte, tam se seznámíte s bárovými životními osudi a jeho tvorbou a pag nafštvítetři

71 zachované mísnošti jeho bitu. Parádňi pokoj, jag Bár říkával, vibavení vikládáním nábitkem, který
72 d'elal venkofskí truhlář na jednom Bárovje kaplanském místě. Á tak sem dokonce sem uvažovala o
73 tom, že Bár mu to přetkreslil aš to uvidíte, ale pak sem se dočetla, že to bil truhlář který se viučil na
74 umňeleckým truhlářem na zámku Hluboká. Tag Bár mňel přímo šlechtický nábitek, ale ten pokoj se
75 užíval jenom při vzácných nášštevách, on bidlel v knihovně a f tom f té poslední mísnošti aš tam
76 dojdete, která bila jeho pracovnou, obívacím pokojem i ložňicí, tagže to fšecho vás čeká nahoře,
77 máme tam zbitek naší leťité automatické informace, protože v letech šedesátich tadi bila taková
78 velká nášštevnost, že že to nebilo možní, abi se ti lidi prostě, tadi uš se to tlačilo, zezhora se to
79 tlačilo tak se tam se uđelal víchot náhradňi s té ložňice, pracovní a obíváku a tadi domluvil jeden,
80 kterej se viučil f Praze, v reklamně opchodu, tak tadi zařídil automatickou informaci a jeden její
81 kousek nám ešše funguje. F tom prvňím pokoji. Sice to neňi žádná kvalita, ale to důležitě se tam
82 doslechnete. Jinak je jsou fšude teksti a já právjě nabádám nášštevňiki, abi si, tam je taková
83 panílková řada s teksti vibraními, sem vibrála, s Bárovi korespondence a jeho deňičkú, s ťech, co se
84 našli. Fšechni se nenašli. Tagže pokut se tagle zajímáte, tak si mislim že bude i dobře, diš si to tam
85 fšecho přečtete, protože tak Bárovu osobnost nejlépe pochopíte. No, tagže teť se viprafte do
86 přízemí. Nevím, kolik máte času, jestli vás mám... Záleží na ní. ...ešše votrávit klenečskou
87 historií... To je řidčička? To je řidčič, tak ten rozhoduje. Tak co, řidčiči? No samozřejmně.
88 Jó, no tak jo. Dem. Klenečské historií se vjenujeme teda tadi f ťech dvou mísnoštech, jak sem vám
89 říkala, Klenčí patřilo mezi mezi ťech jedenáct historických fsí domažlických Chodú. O Chodech ste
90 určité slišeli, co mňeli, proč je tadi panovňík ňekterí, nevíme které, usadil ňegdi na rozhraňi
91 dvanáctého a třináctého století, abi hlídali pomislnou hraňici, chráňili panovňický majetek proti
92 zlodějům no æ signalizovali do vňitrozemí, gdiš se blížil nepřítel. Tagže to bila funkce Chodú, no a
93 za to, protože to bila taková polovojencká služba, tak oňi mňeli ot celé řadi panovňikú určitá
94 privilegija, mňeli svou samosprávu a to fšecho, ale to bi bilo na dlouhí lokte, mi se budeme držet
95 Klenčí. A tohle fungovalo zhruba do patnáctého století, potom uš bilo fšecho jinak uš ekzistovali
96 profesijonální armádi náki a tak tagže chodové uš jenon vipomáhali a jinak si hled'eli práci na poli
97 a v lese na ťech pozemcích které tehdi...

98

99 Hlas 008 – (od 0:45)

100 dobrí den, pánové, mohli biste mi ňeco povjed'et, řekli biste mi jaké sou tadi zviki, gdiš se vdává a
101 žeňi? Gdiš se cera vdává? Jakí se tadi dodržují zviki? Jo vona vona vona voni bili tadi **tuti** chockí
102 chockí svatbe. To tadi taki fungovalo teda a ešše funguje teda. Povídejte. Vi se budete žeňit, teda
103 **vdávat**? No to ne, ale chťela bich to vjed'et. Ale, ale voňi zase ekzistujou kaseti že **bđla tuta** chocká

104 *svatba na jako na... Ale to mne nezajímá, mne zajímá, co tady se dodržuje nebo co je tady zvikem,*
105 *tak pečou koláče gdiš se vdává nevjesta, cera. Co je tady zvikem, tag jak si to gdo jak ud'elá a teřka*
106 *zase to funguje tak zase diš se berou no tak to mají tady vedle na Stari pošće **taki**, že si mají*
107 *posezeňi, tam si koupí piři, vobjednaj si hudbu, jo, tohle, tohle a sou spokojeně. Tadi to je zase neňi*
108 ***tuto** Klenčí to je jako na púl na púl mñesto tagže tady jako ne ale, zase třeba třeba tuten **Mrækof**,*
109 *nebo vokolo Postřekof a todle, tak to tam vopčas ešće dodřžovali **tuti** tradice ti svatebňi a tohle.*
110 *Jináč tady tady jako přimo Klenčí ne jako viložeňe. Tadi akorát se můžete f kostele, jo, potom,*
111 *potom, diš si to tady vobjednáte, tak potom můžete tady na tí Stari pošće , jo tady vedle, sem si vzít*
112 *ňákou ňákou muziku, a jídlo piři todle, todle, nebo já **nevim**, nebo jak vám to mám visvjetlit.*
113 *(2:53) Tadi to nefunguje. Ono se to **daë** zaříd'it jak chcete jo, vono de, záleží na každim jo, to diš*
114 *biste třeba ch'ela, tag můžete mít třeba koňskej doprovot, teda ne koňskej doprovot jako koňskí*
115 *spřežeňi, nebo podobňe a ti vás vemou vemou třeba tady vocad' diš budeme mít svatbu třeba na*
116 *Vejhledech nebo to, jo, tak vono záleží na tom, jak si to ud'elá jo. (3:28)*

117

118 Hlas 010

119 (0:18) dobrí den, pánové, konečně sem se k vám odvážila, já totiš píšu diplomovou práci na chockí
120 zviki, mohli biste mi říct, jestli ňákí dodřžujete?
121 *[smích] **jakípa** můžem dodřžovat no? Tak pou'oví třeba masopust a tohle*

122 No a jak se to tady slaví?

123 *Záleží v jakí opci zase. Jo. Tadi je plno opcí. Nejvjetší masopustí bejvá vedle f Postřekovje. Tam*
124 *bejvá, **tæm** se drží tejden.*

125 Celej tejden?

126 *Jo. Tadi je jenom takovej průvot pár masek, ňic víc. Potom páleňi masopusta. Páleňi tady zase je, že*
127 *se mu sejme hlava, f podobje pochováňi támhle upáleňi. Každá vesňice má trochu jinej zvik.*

128 Hmm.

129 *Záleží jakou vesňici, chockí zviki říkam,*

130 No já sem to pojmula jako široce.

131 *Ale říkam nejvíc těch zvikú je v Postřekovje, tam se drží nejvíc. No právje*

132 Vi klenečskí ne, vi jako zaostáváte?

133 *Já nejsem klenečskej. Já sem náplava. Jinak pocházíme **tæmle** s Chodova. To je kouskek.*

134 A jiní zviki?

135 *Počkej, ještě zviki, jakí? Chockí **koláčce**. Koláče tadi máme trochu jiní, neš sou támle. Koláče. Já*
136 *nevím zviki chockí. To je těžší.*

137 Neňi.

138 *Jinak je **támle** památník Jindřicha Šimona Bára na výhledích. Joo, ale to už neňi zvik, to už je*
139 *památník. Co se d'elá ještě na Chocku?(2:12)*

140

141 Hlas 011

142 (1:24) tohle bichom si vzali

143 *uhm*

144 a máte tu eš'ě něco k jindřichu šimonu bárovi? Máte tu, nemáte tu třeba životopis?

145 *Životopis, nu mám tadi o něm takovíhle povídání.*

146 To máme z muzea. Na kazat'e biste nemněla životopis?

147 *To ne, to ne. Mám ještě tadi něco, podíváme se co najdem f tomhle letáčku.*

148 To máme taki, to mám tadi f kabelce.

149 *To máte taki? Víc toho bohužel nemám nu.*

150 Tet' bisme se eš'ě rád'i zeptali, je tu nějakí soubor?

151 *Haltravan je přímo s Klenčí. Mušský pjeveckí sbor Haltravan.*

152 Spívají chocké písne?

153 *Jo, jo.*

154 Tagže haltravan,ďeckí soubor bi tu asi nebil...

155 *Ďeckí soubor je tu taki nu ale, tadi s toho Haltravanu, ne nemam tu cédéčko. S Klenčí **mæmetadi** ti*
156 *Klenckí **radost'e** jestli chcete, jako jestli scháňíte cédéčko?*

157 No spíš ne, mi bisme spíš potrebovali vjed'et třeba gdo to vede a s někím si promluvit f tomhle
158 smislu.

159 *Aha, ten Haltravan, to **væm** povím, chcete přímo teda kontakt?*

160 Ano.

161 *Tagže moment. Mají asi internetoví stránki. Jo jo napište si to. Tam to vede pan Vlastimil Jankofskí*
162 *a kontakt je a ten d'eckeje, já vim, že je to asi nák při základní škole, ale... (4:38) ahoj Marťi prosimťe*
163 *ten dálek to je klenčskej d'eckeje soubor? Už neňí a má Klenčí eš'ťe nákej jinej folklórňí soubor*
164 *kromňe Haltravanu, nemá viť? No, jo, jo, jo. Hm. A tam bi si mi porad'ila nákej kontakt na tu paňi*
165 *Kuželkovou třeba, nebo Hojdová? Jo, máš tam telefon jo? Jo, dobře, tak jo, tak ťi d'ekuju, ahoj. Tag*
166 *mňeli sme tu jako Drndálek klenčskej d'eckeje soubor, ale ten už neňí. Eš'ťe bich vám dala kontakt na*
167 *paňi Hojdovou, jo tadi, ta spívá se svojí sestrou. Sestri Kuželkovi, jako sestri Kuželkovi vistupujou a*
168 *jejich jako už vnoučata už prost'ě hrajou takže bi se dalo říct, že mají takovej neoficijálňí rod'inej,*
169 *ňákí rod'ini uskupeňí, ale jinak tu neňi nič kromňe*

170 *eš'ťe eš'ťe máme jeden nebo dva dotazi. Je tu náká kronika? Vede ňegdo kroniku?*

171 *No, teoreticki ano, ale gdiš sem se na to nedávno, protože to je bívalí zamňestnanec mňestise a diš*
172 *sem se na to nedávno ptala, jestli teda vúbec s ťim ňegdo ňeco d'elá, nebo gde ta kronika je, tag*
173 *vlastňe ňigdo nevjeďel. Já aňi ta na to. Je to pan Drbal tadi s Klenčí, ale já na ňej aňi nemam*
174 *kontakt. Respektive mňela bich kontakt na jeho sina.*

175 *Tagže je to asi starší muš.*

176 *Ten pan starší Drbal, co píše tu kroniku, mňel bi jí podle mích informací psát, kolik mu múže betj,*
177 *přes šedesát, mírňe přes šedesát, čerstvje jako v dúchodu, počkejte, já se poďivam. Jo mam, je to*
178 *Klenčí, bich vám dala tohle, tohle a tohle. Tadi potom je vo ťech slavních rodácích s Klenčí. (9:30)*
179 *Jan Drbal, je to sin toho údajňího pana Drbala, co vede kroniku, nebo mňel bi vést. **Dištak** jestli mu*
180 *budete volat, řekňete, že sem vám to řekla **ja** a že si sama nejsem jistá. Von vám poví, jestli to **tak***
181 *je, nebo neňí no.*

182 *Múžeme mít poslední dotaz. Je tu ňegdo, jako třeba vipravječ, nebo ňegdo, gdo bi eš'ťe?*

183 *Vipravječ, no pan starosta je dobrej vipravječ. Záleží, co biste chťela viprávjet. No úplňe nejlepší,*
184 *to bich vám teda doporučila paňi Buršíkovou s Postřekova, paňi Eva Buršíková. Ona už sem dojížďí*
185 *jenom spíš tak jako opčas, protože už je ve vjeku, gdi jí zdraví zas tag moc nedovoluje bejt tadi*
186 *každej den, ale ta celožitovňe pracovala tadi v muzeu ámislim si, že neňi ňigdo, gdo bi tadi o tom,*
187 *ona otsut pochází, celej život tadi žila acelej život se zabívala tou historijí. Jo, neňi asi ňigdo, gdo*
188 *bi vjeďel tagle víc toho kompleksňe neš ona, tagže to bich vám dala taki na ňí telefon. Dištak se, diš*
189 *jí budete volat, tak se odvolejte na mňe, že sem vám dala telefon. Ona je velká vipravječka a je*
190 *jenom ráda, gdiš si to chce ňegdo poslechnout. Vona bude určítě ráda. Já mam teda na ňí jenom*
191 *pevnou linku. Gdibiste za ňí jeli, gdibiste se domluvili, že za ňí pojedete tak vlastňe vocaď, diš*
192 *pojedete přes kopec do Postřekova, přijetede na prvňí téčkovou křižovatku a f potstaťe témňeř na tí*
193 *křižovatce ona bidlí, kousíček doprava. Diš zahnete na tom téčku doprava, tak hnetka je to asi*

194 *druhej barák po leví straňe. S toho Haltravanu no, skuste to taki no, ti bi vám asi řekli spíš k tí asi*
195 *hudbje a k řem hudebňím nástrojům třeba a ke krojům, ale ta paňi Buršíková, tu určiře skuste.*

196

197 Hlas 012

198 (0:10) dobrí den, můžeme vás na chvíličku zastavit? Jste rodáci?

199 *Jo z Mlince. To je pan Cicman a já sem pan Lang a mi jsme bili v tadidle f tom mlejňe, kterej se*
200 *zbouranej a je tu hasičárna.*

201 (0:50) *no Chodáci, Chodáci to mňeli jiní neš **Mlinčáci**. Mi sme bili. Mlinec bil ňemeckej, čisté a*
202 ***potok** rozďeloval řeč. **Tæm** bili Ňemci a tadi bili Češi. A mi sme, já sem bidlel tudle kousíček sme*
203 *mňeli pilu a mlejň, a to bilo ale uš ňemeckí a tadi sou Češi, postřekofskí Češi. A moje **maminka** bila*
204 *tadi votsut s Postřekova a **tæta** bil Ňemec se Mlince. To ste nenarazili na rodáka. No narodřili jsme*
205 *se tadi a von vůbec, von je v Ňemecku, toho visídlili. A mi sme spolu chodřili do školi tamle nahoře f*
206 *kopci bila škola, **tak** sme spolu chodřili do školi. Ročňík třiatřicet **tak** si to vemte, vosumdesát let uš*
207 *a sme staří d'etkové.*

208 *Řekujeme za ochotu.*

209 *Za **málo**.*

210

211 Hlas 013

212 ***tag** jen podřte dál.*

213 *Řekujem.*

214 *Ste na dovolení?*

215 *Ano f podstaře ano. Řeknete nám k tomu ňeco?*

216 *Jistře.*

217 *Řekujeme.*

218 *To víte, že jo. Vi nejste tadi vodsutř, vi ste z daleka.*

219 *No f potstaře sto padesát kilometrů to tak bude asi.*

220 *Tagže tadi to, co tu vidříte fšechno f tí mísnostři sou kroje a oblečeňí z horňího Chocka, to se tadi*
221 *nosili a ešře nosí. Je to vlastňe horňí Chocko, horňí Chocko sou tu jenom tři vesňice Klenčí, Chodof*

222 a Postřekof a Díli k tomu taki spadají. Tagže bila to **hornatá** oblast, **chudá**, chudá úroda, tagže i
223 chudčí kroje proři dolnímu Chocku **tæm** bili bohatčí na višífki. Tagle tag ňejak vipadala **vdanæ**
224 **žena**, nosívala čepec zvanej **koláč**, f tom je vrbovej proutek voptočenej s plátínkem, tomu se
225 říkávalo **koře**. Tadi je originál dyje sře let starej, nosil se do roku tak **osumnáctdvacet** pak se
226 přešlo na černí šátky, ti sou **tæm** vistavení. F černim, černej šátek s modrim kvjetem bil do smutku,
227 do adventu, se žlutím na velikonoce. První bili strojovje višívání potom se **tepřive** ručně. Ten na
228 pravo malej bil pro doma **žolínek** a plátenej pro svobodnou. Tadi ten kraj teda se jmenuje
229 přátskovej **a** nosí ho ešče soubor na vistoupeňí. Jináč tag ňejag moc vid'et nejñi a nosívali se svjetlí
230 kabátki ze sukna, tadi **mæmediftín** jenom tak pro podobu. Šěrki vlñení rúzní červeních otsřínú,
231 pruhovaní fjertuchi, bilo **tæm** vetkaní hetvábí, ti se d'elali v Nevolicích, nosili se po plzeňské i po
232 ňemeckí straňe. Košile fistulka svobodnæ s krátkím rukávem, vdaná s dlouhím. Ten ta višífka bila
233 púvodňe se zlatíma ňitma, aš po Kozinovje smří na památku jeho se začala višívat černejma, říká
234 se tomu smuteček. Pánové mají smutek po Kozinovi na klobúkách ti stuhi. Lajblík bil k tomu
235 púvodňe ze zeleního sukna bil jenom tak mírňe zdobenej potom ve gdiñi tadi nedaleko diš se začali
236 virábjet kašmíri, tak se začali šít rúzní barevní zelení, modří, fjaloví, červení lajblíki. Pot pot tím
237 krajem voñi chod'ili taghle fšichñi voblečení, gdiš šli do Klenčí do do kostela, voñi bejvali prašní
238 silñice, tak si tu šerku se zæsřerou vihrnuli do pasu, podrželi si jí a bili vlasňe pot tím voblečení,
239 nebo mñeli spodñički, gdiš nemñeli kanduš. To je kanafasovej kraj, tadi to sou taki kanafasoví
240 domáci šati. To se tu nosilo jako na bježní bježní nošeňí. Te' uš sou tu jenom tři teti, co to nosí uš to
241 upadá. Hodňe se tadi paličkovalo, krajka se prodávala do ňemecka, v zimňe pak paličkovali i muskí
242 i d'eři.

243 I muži jo?

244 Tadi bilo hodňe zedñíkú, diš nemñeli **præci** tak potom v zimňe paličkovali. Nejdraší že bili tadi ti
245 hod'ini. Tadi to je svadba, podoba svadbi z roku **devatenáctdeset** aš štiřicet. F tí dobje se upustilo
246 vot tí krajoví vot tí chockí a přešlo se na tadi tu **jupkovou**. Sou to vlastňe ňemeckí šati. Tadi část
247 opce Postřekova Mlínece bila **ňemeckæ** vesňice voñi se tu navzájem brali, tagže sou to vlastňe
248 ňemeckí šati. Tadi ti sou mlíneckí, f oblibje bila f Postřekovje modrá barva a z d'ílú **mæme** tižoví. F
249 tí dobje se nosíval na hlavje voskovej vjeneček, kterej je tadi ve vitříňe. Bil bohatší, von strašňe se
250 volamuje, vopadáva. A diš bila nevjesta řehotná, tag nesmñela mít vjeneček añi **čepeňí** ta chocká,
251 musela mít černej šátek na hlavje.

252 Pro vostudu.

253 Pánové upustřli vot chockích krajú ale do oblekú si nosili ti višívání košile, **sedláci**, **řích** tadi moc
254 nebilo tak ti mñeli tagle bohatou **konopñici** mñeli jenom tak s višitím límečkem. A ti **zedñící**, co

255 *potom chodili za prací, tak ti mñeli, ti uš přešli do panckího ti mñeli motíla. Tak se žeñili. Z*
256 *Ñemecka se nosili čæst'i bavorských krojú a místní švadleni s toho vitvořili takovej rukáfcovej kroj,*
257 *kteřej je do podobi do novochockího kroje. Do tí dobi se nosili bílí punčochi, to **bila** zase **ñemeckæ***
258 *móda aš přišli Američaňi a přinesli silonki, tak se přešlo na silonki a ti se nosí dodnes no. Ten*
259 *rukáfcovej, ten se nosí na báli, na masopust, nebo malí holčički. Má sví pravidla, nesmí se barvi*
260 *promíchat musí bejt, jo, proházení, teda musí se barvi promíchat, nesmí bejt stejní aňi zepředu aňi*
261 *zezadu. Gdiš je šátek bílej, sukñe červená, tak je **tukor** zelenej. Tadi to je **lajblík**, ten patří do*
262 *dolního Chocka, kabát, ten je s granátkama a hřeben ten bil pot ten černej šátek, ten se nosí jenom*
263 *na **dólñim** Chocku, dolní Chocko tam má ten cíp jakobi zatočenej, tagže taki d'elá tvar hlavi*
264 *takovej trošku jinej vivíšenej. Tadi je vid'et, jak si nesou **šérku** f pase.*

265 *No vida, Bárovo vobdobí, to je vončo.*

266 *Práporkovej, ten vznikl po válce, šil se s praporú, proto se říká próporkovej kandúš, ten červenej.*
267 *Tam zase svobodňi diš si k tomu vzali rosplášenku, mohli do kostela. Teť se nosí třeba na rúzní*
268 *rodiní oslavi, večer, nebo na poutě. Mi uš potom nemáme, mi starší rukávi, tu košilkku tagle s*
269 *rukáfkama s balónkovejma, mi máme žejdlíčkovú, jag je tam tam ta sedící, takoví običjení. Ta **šérka***
270 *zelená, ta je z dolního Chocka, na horním chocku se nenasila, ta je na Velikonoce. Šátki po válce si*
271 *višivali na d'eckí pleni bílí, pag je ešče smutečňi **šérka** fjalová a tmavje **modrá**. Akorát do adventu a*
272 *na smutek. Dolní chocko má tadi s tou čevenou **paskulí** a horní chocko má bes **paskule** jenom tak*
273 *zakončeňi dicki. **Tuto** je chocká svadba. Nevjesta bila ve smutečňím, protože opoušťela rodinu,*
274 *přicházela o svobodu, tagže proto **tén** smutek, hlavu musela mít sklopenou a nesmñela se usmívat ve*
275 *svatebňí den. Tadi je to vid'et na **Špilarovo**vobraze, tadi je taki nevjesta vzadu, družička veselá*
276 *vepředu. Žeñich mñel kmotrofskí kabát poprvé na sobje a uš potom mu zústal jako jako znameňí, že*
277 *je ženatej tak uš mñel **prævo** ho nosit a tím se zase vodlišoval vot svobodniho. Ténkabát ten se šil*
278 *podle vojenckejch kabátců. Ten vzadu svjetlej, ten zase má púvot na ñemeckí strañe **tæm** se šil s*
279 *kúže, tadi ze **hltñího** lñeního plátna, nemñel aňi **stojáka**, ñic aňi knoflíki, aňi kapsi, ñic. Bil*
280 *jednoduchej, říkávalo se mu župan. Nosivali se šátečki na krku, hedvábní nebo vlñení heski dlouhí*
281 *třeba aš do pasu s **třáseňkama**. Kalhoti s kúže, dole vovázaní z zjiš'erkama. Maminki vot žeñichú,*
282 *vot nevjest a kmotri nosivali na hlavje černej šátek a přes to uvázanou bílou plenu. Svobodňi*
283 ***mládencí** mñeli čepici **vidrofk**u, diš nebila vidra, bila bilkrálík, nebo zajíc nebo ovečka. Prost'e s*
284 *kúže, ale říkávalo se jí **vidrofk**a. Ti nosívají zase vestu, anebo kazajku. Družička ta mñela dlouhej*
285 *rukáf a buť mñela límec **vejkladek** schovanej anebo mñela košili bes **vejkladku**, bila do červení*
286 *barvi a ta zase bavila společnost a musela rostancovat, spívat, a bít veselá.*

287 *Ta se mñela.*

288 *Na tí to bilo no fšechno. Děři nosili zmenšeňinu dospjelích krojú, taki **práporka, rosplášenka.***

289 *Chlapečkové nosili šati do pjeři let. Po válce pan falár a pan učitel, tomu se nelíbilo, jak sou ti šati*

290 *takoví vipasovaní, voňi **tæm** mňeli šňúrku a ten zadňí d'íl si ještě pjekně přitáhli. Tagže se začali ti*

291 ***rosplášenki** skracovat a rossiřovat. Tadi ti sou prvňí pováleční šati, bili v hñedí barvyje, v modrí f*

292 *černí. Potom přišli na řadu pasoví. Manžestroví, sametoví v zimñe a nakonec ti kašmíroví ještě v*

293 *modrí barvyje taki. Ti uš tak, u řech se to ustálilo, ti jsou ešře vid'et, diš dou bapki do kostela na mši*

294 *nebo na svadbu ti starší si je berou. **Kolíčkoví** čepički tam sou starší ti hodñe višívání, modrí pro*

295 *chlapečki, červení rúžoví pro holčički. Tadi to sou smuteční kroje, dva sou **numñeckí**, jeden*

296 ***šerkovej**, a tadi ti sou tak devatenáčet sedumdesát.*

297 *Odlišovalo se to jenom podle vesñic, nebo i podle majetku?*

298 *No hodñe podle toho majetku. Vono na tom dolñim chočku bilo taki pár chudejch, že jo. Tak ti to*

299 *mňeli taki potom mññ zdození no. Ale ti tři vesñice bili právjje tagle. Vono Klenčí Klenčí vot řech*

300 *krojú taki brzo ustoupilo, ti bili mñestis tagže ti potom šli do panckího. **Tæm** se docela brzo přestali*

301 *nosit ti kroje. Ešře vám tadi ukážu dolñí Chočko. Tadi je soubor i d'eckej i dospjelej, tak tadi to ñák*

302 *tak dost ešře dodržuje. Tendle parádñí, velkej se mu říká. Tadi patří ten hřeben, ti **lajblíki** vlastñe*

303 *nejsou vid'et, protože sou zepředu i zezadu schovaní pot šátkem. Voňi fšechnu tu nádheru schovali.*

304 *Ten bil právjje s knoflíčkama pro ti chutčí, tadi na řech jelítkách sed'í sukñe, abi držela pjekně*

305 *nahoře.*

306 *Abi to nevilejzalo.*

307 *No, no, no. To mňeli promišlení. Nosívali spodñičku, **votílku**, tadi ta uš je **ubraná**. Voňi mňeli*

308 *vipadat jako baldofskí kaplički, tagže bili spíš doširoka než teř. Diš nenasili **votílku**, tak k tomu*

309 *nosili třeba šřiri spodñički. To bohactví právjje muselo bejt vid'et i f tí šřřce toho kroje. Nejen ve*

310 *zdobeňí, ale i šřřce. Tag ñejag vipadal přášt'kovéj kroj s košilí s pokosenejma **rukávama**. Rúzní taki*

311 *ti sou do smutku a sametoví, křížoví. Rozd'íl je v **naezvech** vot horñího chočka a nebo ve zdobeňí tadi*

312 *je víc řich řich ozdop, vobráceñezapínáñí, vobráceñe faldi, tadi papíri tvrdí a krajki naz**æst'erách**.*

313 *Jinak střihi sou stejñí. Víc zdození šátečki, tadi sou to **vejskáče** jenom tak običejná kiřička, tadi*

314 *hodñe hodñe višívání. Tilovej šátek, ten zase chráñil ten brokátovej přet potem. Krajzlíčektaki*

315 *chráñil přet potem, to uš se zrušilo a uš sou jenom stojáčki. Sou nádherní, nu. No v zimñe ano,*

316 *višívát a našívát, v lét'e na poli že jo. Tadi to je koutñiceta zást'ena ta bejvala na loži pro*

317 *šest'ined'elku, pro mimínko, bili zakrití, abi bili f klidu. Do kolípki nebo pot kolípku se jim hostři*

318 *dávali předmñeti – sekirki, nožíki nebo nože, abi je uchráñili přet přet zlem. Taki náramečki s*

319 *červenejch korálkú, abi nebili uřknutí. Ten hrnec, tomu se říká **volokoutňák**, ten bil na polířku pro*

320 *šest'ined'elku se nosíval, do šest'i ned'el pomoc taková, mouka, máslo, vejce. Housku sme nesehnali*

321 *aňi nenapekli vánočku, tak sme koupili običejní. Mi sme to tu pripravovali na pouť, tak to bilo dost f*
322 *takoví richlosťi tak, šátky patřili ke každému kroji, nosívali se na **hlavje** huvázaní a gdiš přišla doba*
323 *trvalí tak se svezli na ramena uš zústali jako ozdoba, dicky každá ta doba něco přinesla. V zimě je*
324 *chráňil **salúpek**, dolňi chocko mňelo pjeknej koskovanej, horňi chocko tmavje modrej, šedej, nebo*
325 *zelenejs černím s černíma koskama.*

326 Přes.

327 *But' sipřikrili si i hlavu nebo ramena.*

328 Tagle fakt nosili uvázaní d'eti?

329 *No, museli na pole s ňíma, kopali **bramburi**. Voňi mňeli jenom takovou, **tuto** je novodobí, voňi*
330 *mňeli jenom takovou jednoduší plachtu....(18:24)*

331 *(18:56)anebo celí šati potom brokátoví, nebo **katrún** plátění, to bilo takoví ned'elňí. To je taki*
332 *d'ecká plena vobarvená v heřmáňku.*

333 Tenhle šátek je smutečňi ste říkala?

334 *Pro fšedňi den. **Žolínek**. Že bil lechkej, jenom tak. Smutečňi s modrim kvjetem, anebo potom gdisi*
335 *dávno ta nevjesta,co gdiš bila řehotná a nesmňela nosit **čepeňi**. Voňi nosili teda s řema mákama ale*
336 *gdisi dávno prej musela mít ešře s řim modrim kvjetem jako.*

337 Dobře. Můžeme se zeptat na kňihu?

338 *To je misál, můžete prolistovat, to víte, že jo. (20:13)*

339

340 Hlas 021

341 *tam bi bilo řeba možnost nahlídnout do tí kroniki, hlavěe do tí, co máš ti, protože tam je i úvod,*
342 *popisovaní začátki a podoběe.*

343 *a vi ste tadi místňi?*

344 Ne já jsem s písku, ale

345 *S písku jo? kruci písek, chlapci. S písku to bidlí v Postřekovje ne jedna holka **taem**. Jo*

346 *Krujtovskího cera,jó bidlí f písku a chodí do postřekovskího souboru. Tak copa budete potřebovat*
347 *vjed'et?*

348 Jakobi je třeba získávat noví členi, nebo to se dědí?

349 *Noví členi? **Ťěško**. Je čas jít. Tak podle zájmuon zájem o to spívání moc neňi mezi lidma. Tagže teť*

350 ***mæme** jednoho mladího kluka, ten je na škole na tom. Patnáct nejstarší, šestnáct, nejstarší*

351 *sedumdesát devjet. Šedesát tři rokú to dělal. Štíři roki, štíři roki ještě s náma bude spívat a pak*

352 *pude asi do svjeta říkal a diš to bude možní a bude jako na to mít bude mít volno tag bude spívat i*

353 *dál s náma. Sólista ženckí operi bude spívat s náma, sem zvjedave.j*

354 Na co celkovje hrajete? Vi na dudi? To sou fšechni nástroje? Ostatní jenom spívaj?

355 *Já na dudi, kromně toho mladího, ten hraje taki na dudi, ten nejmlačí člen hraje taki na dudi. Máme*

356 *dva dudáki a spjef akorát. Mezi náma máme teť i troubu. Několik.*

357 *Hole pastírský, vono to je hromadu, ritmickí nástroje. Valcha to neňi, selskí nářadí. Vidle, nebo jak*

358 *se to menuje, ti dřevjení na seno.*

359 *Uđelali sme jedno céděčko.*

360 ***Jakpa** daleko mislíš bude s tím ta malá **Volšovákouc**? Ta dělala diplomku vo nás, že jo.*

361 *Ta to napsala ne, ta to mňela jako diplomku ne?*

362 *To je sepsaná diplomka vo nás jenom, vo Haltravanu. Ta je v Postřekovje ta holka. **Votřelouc** víš?*

363 *(3:27)*

364

365 Hlas 023

366 ot paňi doktorki Janečkoví domácí cera a gdiš tadi bila tak u její maminki vždicki bidlela. Říká se

367 tam u Bakasú a tahleta Marta to je cera, určitě doktorka Janečková jí dobře zná to je teda

368 *kronika.*

369 Epik.

370 *A hele co **ťe** řeknu, ti to budeš znát, že **umřila** Jarka Jarka z **Húrkuc** bila s Chodova, vona tu*

371 *nechodřila do školi, voňi bili f Příboře, tak asi chodřila v Pobježovicích, a mislim si, že si taki vzala*

372 ***péeskáka**, **ja** to nevím, to **bich** kecala, já diš sem přijela do toho tag vona uš **tæm** nebila, tak sme se*

373 *ňák minuli. Nu, tagže **umřila** Marta s toho **celæ** špatná, protože se s ní dost často **schæzívala** a*

374 ***potkála** se ňegde v nemocnici s jejím mužem na ňákí tí kontrole a vona řekla já sem toho úplně*

375 *plná, já ťe to **muším** zavolat, vím vo koho de, vím vo koho de, diť sme starí no.*

376 No Marta f Pobježovicích potom to nějakí ti leta taki strávila tagže
377 *na Černí řece.*

378 Na Černí řece. Ta teda má velkej dar vipravječskej ofšem, nevim, kolik platí za telefon.
379 *Jenomže, vona potom uhne vodňekud' a potom řekne jo vlastně co sem t'e chtěla říct zase se*
380 *vrátíme **ňekam** jinam to je jedno. Mně **nevadí, víš**, to já jen.*

381 To já už to téš tag d'elam. A potom zapomenu, vo čem bila řeč, nu to nese stáří s tím se musíme
382 smířit. Ale mislim si, že je to lepší než **současní** jazik esemeskoví, to človjek neřekne nič.

383 *No to mi povídej. Ane, bane, bane, **næš** d'eda dicki říkal, dicki ti starí říkali, aš mi tu nebudem*
384 ***kampa** ti mladí ten svjet **přivedou**. Je je je je, to bude bídní,*

385 To je pravda, ale...

386 *to bude špatní. A d'eda **næš** zase řek, protože on bil svjetazanlí s tí **Vídňi nebo co** a tag zase řek a*
387 *von se svjet točí **furt**, von se nezastaví.*

388 Ale musíš teda přiznat, že

389 *Ale zase, gdibisme nelpjeli na tom, co máme provjeření, **tag** bi to bilo taki špatní ne? Mi už sme*
390 *provjeření životem, takg mi už víme co a jak.*

391 Mně vadí tenhleten, diš mluvíme vo tom jaziku, tag já vždicki připomínám svího prasinofce,
392 Pavlíni Štěpán, ten diš šel do první třídi, neš bil u zápisu do první třídi tak přišel potom a já sem
393 říkala tag **jakpak** copak se tam d'elo u toho zápisu a von povídá, dobrí. Co je to za odpovjed' dobrí?
394 Já to chci slišet podrobně. A von začal, **furt** ho vid'im, ne že bi si d'elal legraci, to eš'e f tí dobjje f
395 šest'i let nedokázal samozřejmne a spust'il. Já sem řek dobrí den, paňi učitelka taki řekla dobrí den a
396 potom se mi viptávala, gdi sem se narod'il. Tak to řek, gdi se narod'il a vot á aš do zet mi to fšechno
397 viprávjel aš do otchodu domú.

398 *Nu tak.*

399 A jag mu to šlo a neska je mu kolik, dvaadvacet neska, ale neska zapomněl, že se umněl dobře
400 vijadřovat a to je gdiš se ho človjek na něco zeptá hmm, jo, přesně tak. Dobří, blbí, takoví, makoví a
401 nič.

402 Asi jo, nemaj vejřečnost. Ti, **tuten næš** chlapec bude asi po mñe, asi bude po **mñe**, mñeli ñeco **psæt**,
403 jako sloch holt, já nevim, to já uš si to nepamatuju a von napsal tři stránki, ze fšech nejvíc. Jéžiš
404 marijá abi nebil po mñe.

405 To bi bilo jedñine dobře.

406 **Ale** co **tæm** psal, to nevíme, víš.

407 No hele, diš mñel tolik témat, že napsal tři stránki, no tag mu to mislí dobře. A gdiš to správně na
408 ten papír posadñil

409 To se potom dobře vopravuje, gdiš to sou jako ucelení mišlenki, gdiš to sou pjekñe ve slohu, to je
410 radost opravovat.

411 Určiñe. Budoucí pañi učitelka českého jazika.

412 *témat. To bi si vid'ela, jag já **muším** gdiš je visvječeñí ne, tag já řeknu, gdiš mi to nevokážeš ne, tag*
413 *ñic. A von mñe řekne, ale **jakípa** ti si mñela visvječeñí. Já **muším** s ñím **milkovat**. Spíš nepovolí, až*
414 *vokážu visvječeñí.*

415 Pak se teprva pochlubí. Von je dobrej a bil pohotovej vod malička. Vopravdu. Na fšechno mñel
416 trefnou otpovjeť.

417 *Fčera si vařil krupičkovou kaši telefonovala sem, krupičkovou kaši proboha sem řikala Petro*
418 ***pročpa** mu jí neud'eláš. No mi **mæme** houbi a von najednou řek, že houbi nebude **jíést** a že si **ud'elá***
419 *krupičkovou kaši a kolik si má navázit tí krupički **ch'el ved'et**.*

420 No vidíš to, to povídala Petrovo pravnučka Lucka taki jag vona. Její máma je hroznej vospalec. Tak
421 táta ráno s ñima vstává a tudleta teť pude do školi a ta druhá je vo púlku mlačí. Tí sou tři roki a s
422 tátou vaří teda tu kaši si vařili a teť vona mi to viprávjela a povídá. Máš krupičku? Já povídám,
423 mam. Máš mlíko? Také mam. Tag já uvařim tu krupičkovou kaši. Ráno viskočila a hnet se do toho
424 chťela poušťet. Přišel d'edek a povídá, žádná krupičková kaše, budou rospečení houski a vona bila
425 tak smutná. Já povídám nevaďí, uvaříme si jí večer a potom uš sme zapomñeli. Tag bila hnet
426 pohotovje, že bude vařit tu krupičkovou kaši. Vidíš to, stačí málo. Taghle malí jsou ešťe f pohoďe.
427 Ale čím dál tím hůř a pag je to holt tudleto. Dobří, špatní.

428 *To sem ti řekla, jag nechce u nás **zvostavát**? **Povidal** mi diš přijedeme g babičce, tag **næs** uš je tam*
429 *plno, mi se asi nast'ehujem k tobje. No **klidñe**, klidñe. Můžeš si tu **zabrát**, co chceš. Nu a potom aš*
430 *umřu tu bude fšechno tví. A von povida za chvíli, rači ne. To bich se nadřel, neš bich to fšechno*
431 ***viháziel**.*

432 Díť to **řikám**. To je celej von, von se uthr a je po tobje. Mislí mu to dobře.

433 *Já du, voňi přídou ti dvje.*

434 **A copa?**

435 *Tagže **gdepa** budete učít?*

436 *Gde mňe vezmou.*

437 *A ste z Budějovic?*

438 *S Písku.*

439 F Písku, tám se nám to tag líbí.

440 *stráše, na tóm mósťe. Mi sme **furt** chod'ili sem tam sem tam. A potom bilo jednou něgde nějakí*

441 *kalendář.*

442 Krásní muzeum, já bila dvakrát tam uš.

443 *Ňákej kalendář a **tæm** bil taki ten most píseckej a něgdo řek. Cítíte to, jak tu krásně voňí vánek nat*

444 *řekou, jak to bilo Mňesíc nat řekou, ale vánek teda sme chod'ili ešťe víc. Jo, diš sme to cht'eli taki*

445 *cítit. Ach bože.*

446 Ne Písek, tam se mi moc líbí.

447 *Jihočeši.*

448 Nádherní mňesto, Márovi se taki moc líbilo.

449 ***Mæm** bratrance v Budějovicích, druhího ve Strakoňicích*

450 *No, to je co bi kamenem dohod'il vod nás.*

451 *a **díťče** jejich je v **Jindřichovo** Hratci a ešťe jeden chlapec teda je v Blatní. To je **furt tæm**.*

452 A ta jižní Čechi to je paráda.

453 *Víš co, Evo, nemají kopce, ti se mæjí. Ti se mají. Povídá mi doktor, já sem řekla, špatně se mi chod'í*

454 *do kopce i s kopce, nejlepší je to po roviňe a von povídá, no tak tak choťte po roviňe. A já semřekla.*

455 *Bil ste něgdi f Klenčí? Vid'el ste tæm nákou rovinu? Je to tak? Samej kopec. Dicki sme řikali, diš*

456 *jsme chod'ili do **práci**, celej život ten kopec šlapeme a nesešlapali sme ho.*

457 Gdepa, depa. Dicki říkal Jirka Hlínka, náš tadi vedoucí stavebního úřadu, no řekni mi, kterej ten
458 nemožnej klenčák si spomněl postavit klenčí na kopci... támhle sme mohli bejt heski konec
459 Draženova. Já bich to mňel blísco tudle do toho kopce.

460 *Ti naši přetkové, co je to napadlo. A víš co ešte říkal náš d'eda, tén mňel ňákího takovíh vzdáleního*
461 *bratrance v Draženovje a von dicki choďil v ned'eli na mši a místo na mši šel k nám víš. A mňelisme*
462 *takoví paraplata a mæma tomu říkala čambrlajni ne, vélkí, černí, a mňeli sme dvje. Protože jedno*
463 *mňel furt ten d'edek, protože von choďil pješki a furt pršilo. Von to dicki počívje přines, ale potom*
464 *zase pršilo a tak, a tak sme mňeli pro ňeho to paraple rezervovaní jo a náš d'eda dicki říkal jo v*
465 *Draženovje, tæm uš je pšenčnej kraj, tæm uš toho víc naroste tæm uš zavořou, tæm uš je zem a mi tu*
466 *mæme kameňí. Mňejte se krásně.*

467

468 Hlas 022

469 *a ježiš marija, já nejsem študovaná na to.*

470 Ale to nemusíte bít.

471 To právje vůbec nesmíš bejt **študovaná** na to. Tak **jakimpa** způsobem ji naladíme? Vočempak
472 chceš tadi studentce jihočeského, Jihočeské Univerziti, abich to nezatočila ňekam, viprāvjet, tak abi
473 tam bilo co nejvíc výrazú, kteří si nepochitala s televize, z rozhlasu, školi a tak. Tag ňeco úplně
474 normálního. Ale ňákí viprāvjeňí to chce, abi ten projef bil delší.

475 *Tag vočompa?*

476 No tak, co mislíš.

477 *Vo ňečom, ale vo čom.*

478 **Co bisme t'e...**

479 *téma.*

480 ňákí téma dali. To sme si mňeli vimislet napřet.

481 *To jo, to jo.*

482 No tag mi máme spolu pořád vo čem povídat, jo ale takoví téma, abi monolog se vet, to je horší.

483 Ale jo, ňákí viprāvjeňí.

484 Já nevim, o tradicích, nebo...

485 Co gdibi si promluvila vo souboru mládežnickém, nejmenším.

486 *No, holka zlatá, Vono to bilo krátkí víš.*

487 To bilo krátkí.

488 *To bilo*

489 Gde ste fšude bili, třeba i a diš to budeš viprávjet tak určit'e se **tæm** dost t'ech nářečních výrazů

490 najde.

491 *Počkej, eš'te zapřemejšlejme.*

492 No tak přemejšlej. Nebo o svích kamarátkách diš budeš mluvit taki pječní, o Hance Mrázů

493 **tæm**toho...

494 *To řeknu dvouma vjetama.*

495 Neřekneš. Ti budeš mluvit vot tí dobi, vo tom vo jejím život'e, vod dobi, gdi se vdala k **Mrázom** a

496 jak to **tám** vedli a jak pepík mňel rád zahrátku a babička prodávala keramiku a uš máš příbjech. A

497 můžeš vibrat eš'te něco jiního samozřejmňe.

498 *Já to **tuto** si mislím fšecho za dvje vjeti. Lepší bi bilo, dibi bili otáski, víš vo tom votpovjed'et.*

499 To chce abi si ti hodňe ten tu samomluvu rozvinula abi tam bilo co nejvíc. Protože na otásku to

500 zrovna se **nemušiš** trefit do žádního nářeňího výrazu. Nu skus to tedi (2:59).

501 *(3:23) Je to folklorňí slavnost, protože Bár miloval samozřejmňe rodní kraj, řeč, písňički, fšecho*

502 ***tuto** to bila jeho velká doména bich řekla, nu a na pamňeť víročí postaveňí pomňíku na Vejhledech*

503 *patího července, druhího pomňíku, první bil v roce třicettři. Potom ho Němci ros rozbourali ros*

504 *rostríleli a v roce štiřicet sedum pátího července bil znova vobnovenej. Nu, tag na Bárovo pamňeť*

505 *na pamňeť toho víročí pomňíku se posta se slaví ti Bárovi Vejhledi se může říct, no uš se to d'elá iks*

506 *let, vot šedesátejch let viť asi.*

507 To první, múžu do toho, první tahleta slavnost bila přímo na Váhledech na míst'e kam Bár rát

508 chod'íval na prochásku a hled'el do rodného kraje tak ta první slavnost bila při devedesátém víročí

509 Bárova narozeňí. Tagže to bilo devatenáct padesát devjet.

510 **Padesát** devjet. No eš'te múžu k tomu říct, že muj **tæta** ten pomňík stavjel nu a gdiš ho pan falář

511 **Bohdal** na to najal tag **mušel** vokázat estli umí d'elat s kameňí, protože cihli skládat to umí i i gde

512 *gdo, ale s kameňí, abi to dobre se zapasovalo nu tag mu šel vokázat jag d'elá s kameňí. Bil to,*
513 *menoval se Jindřich, bil ze **Stoda** a stavitel potom bil Kuželka nu já nevim vot Ňutkáčú nebo vot*
514 *koho bil vot tudle vot*

515 *ten bil vot Kramáří*

516 *jo jo vot **Kramářínu**, a tag mu šel ukázat estli s toho kameňí umí d'elat. Postavilo se to za dva*
517 *mňesíce nu bilo **tæm** no to teda nevim kolik lid'í s celího vokolí jezďili lid'í s koňma a s volama a*
518 *svázeli kameňí jo, vhodní jako pro to, nu a potom **tæta** dicki řikal nahoře je taková **mísa** a f tom se*
519 *zapaloval **vohéň**, tagže mu ten mistr řek, bil mladej tehdi mu bilo třicet let, mistr mu řek, viles*
520 *nahoru, na tebe se múžu spolehnout, že to bude do rovini, abi jo abi to bilo jako v lajňe. Nu nu nu*
521 *nu nu tak ale najal ho teda farář Bohdal jo. To tehdi to po tí **vælce** ten bohdal tadi ud'elal plno vjecí*
522 *ne, zrenovoval cestu.*

523 *No vono máš farář klenčskej farář klenčskej řed'itel školi a klenčskej starosta tvořili Bárovo*
524 ***kuratorijum**. Ti podle bárova odkazu hospodařili s Bárovím fondem a tidleti práce se vlasňe hrad'ili*
525 *s toho plat'ili a po válce ešće plno řech kňížek višlo, hnet po **vælce** potom aš uš po padesátejch*
526 *letech diš bil farář tak uš nič nevicházelo, ale co vicházelo tagže s toho ti autorskí práva*
527 *autorskí honoráře.*

528 *Ne dostala obec a s toho to ten farář plat'íl.*

529 *No tag von vlasňe farář bil takovím provozňím vedoucím.*

530 *Asi jo von totiš taki ten farář Bohdal von původňe mňel stavebňí prúmislofku.*

531 *No prosimt'e*

532 *to víš, **tuten** taki, náš farář má taki stavebňí prúmislofku.*

533 *Tuhleten lebon?*

534 *To víš. Zeptej se mňe ne, já promluvim s gdekim já promluvim gdeskim. Já sem řekla vi si to...*

535 *Proto si zvána, že fšechno víš.*

536 *vi se tu pohibujete **jako** stavitel a von **povidá** no původňe stavitel sem já mam stavebňí prúmislofku.*
537 *Tagle sme k tomu došli navíc sem mu ešće řekla. Možná, že sme **bratrancí**. Koukal, nu prej ste ze*
538 *Žďáru jo, no a já sem mňela babičku ze Zruče nat Sázavou gdopak ví, jestli nejsme příbuzní.*

539 Tak tak. Máme mladíka faráře. Takovího milího příjemního
540 *A neska bi jí bilo sto třicet dva let.*

541 Prosimťe tak takovího vjeku se ešťe asi na zemňekouli **žádnej** nedožil.
542 *No to ne vona umřela ve štiricíťi devíťi.*

543 Já vim, ale sou nák náki takovíhle lid'i přes stofku.
544 *ale prosimťe, ti neumí počítat.*

545 Jako se tu říkalo diš napřed lid'i narozeňini neslavili. A diš se něgdo někoho zeptal, gdi se narod'il
546 tak ten dotázanej tvrd'il, že to bilo něgdi f **senách**.

547 *Nebo ve žňích jo jo.*

548 Nebo ve žňích.

549 *Nebo diš se **kopálibramburi**.jo jo jo. Nu jak sem tu mňela toho Vendu s toho ulmu **íčko** tu bil tag*
550 *von mislel estli nemam náki dokumenti s chalupi jako já sem **poudala copa** vás to napadá, tadi ti*
551 *lid'i bili negramotní, jo **papíri** mňeli náki protože d'ed'ili se pozemki a **tuto** jo, aňi tomu nerozumňeli*
552 *to šli stejňe za nákim **písmákem** nu a tam že a potom diť nechod'ili do školi. Náš d'eda, diť přece za*
553 *Marije Terezije se uzákoňila poviná školňí docháska.*

554 Poviná školňí docháska.

555 *Šest let. A **muj** d'eda chod'il do školi jenom do dvanác'ťi **lét**. Jako do šestí třídí ne, to bilo poviní a*
556 *ešťe šli aš na zimu aš uš se ti **bramburivikopáli**, **bilo zasito** tak šli do školi a z jara*
557 *přez zimu*

558 *po Josefu uš zase marš do pole, **depa** do školi.*

559 Je to tak. Ale zajímaví, přesto třeba **náš** táta si pamatuju, že ten se svou logikou třeba v matice stačil
560 mňe z matikou na gymnáziju.

561 *No jo, logickí mišleňí.*

562 Samozřejmňe tihleti vjeci jako **tangenc** **kotangenc** a podobňe, to mu nič neříkalo, ale logicki k tomu
563 došel s jeho teda základňí školou plus mňel teda nákou hospodářskou školou, a klidňe nám stačil.
564 Tagže přesto, že to bilo tagle krátce, holt to zas bilo jinak intenzivňí a nezabívali se spoustou
565 zbitečnejch informací, brali jenom to základňí.

566 *To jistě, to co g životu bilo potřeba. **Mæma** teda říkala, že aňi nebrali lidi že bi za První republiku*
567 *že bi brali novini. Mi jo, řekla **mæma**, nákí takoví zemňed'elskí. Máma řekla, každej rok náš taťnek*
568 *ten chtěl jako abi vjed'el, co je ve svjetě a takoví, ale proč, protože bil f tí první válce, **tæmpřičuch** k*
569 *tomu svjetu tag mňel vječí přehlet. To samosebou nebil jenom na vesnici.*

570 To je vono. Je to tak.

571 *Tuhle diš tu bil náš Jeňík povídal, něco sme říkali vo d'edovi a já sem říkala ti si na něho moc*
572 *nepamatuješ di' **t'e** bilo šest let a von povídá, diš sme šli na pole, tag von řek, dal mi do ruki něco já*
573 *nevím hrábje nebo něco takovího, tak pojd', deme na turka to říkali diš bili na tom balkáňe diš*
574 *bojovali viš. **Deme na turka**. Nu.*

575 Jo jo jo. Každá takováhle a přece jenom f Klenčí ji tak zase f porovnáni s t'ema okolníma vesnicema
576 chocekjma bilo na tom s tohodle hled'iska daleko líp, protože ta pošta tadi a spousta cizích lidí se tu
577 pohibovala a taki uš...

578 *no jistě a taki ta cesta,ta cesta, tadi **vandrovalo** lidí. To mňe vipravoval **Fridúc** doktor, jak přišlo*
579 *meno Mates **Frídom**. Neříkala sem **t'e** to?*

580 Ne, to slišim prve.

581 *Nu, u Hauznerú bila zájezdňí hospoda ne, tam ti formaňi dicki přenocovali*

582 To je tadi naproťi.

583 *Tak přijel Mates z německa a bil to českej bratr původně. Vi viš'ehovanej ne, ale **utečenej** do*
584 *Ňemec. A u Hauznerú bilo plno a tag mu řekli, že uš nemají aňi koňe, aňi pro něho noclech, ale že*
585 *tadi nat farou kousek je vdova **Frídová** jo, **tæm** že sou velkí maštale, **tæm** že bi se ti koňe mohli dát.*
586 *Tak **tæm** šel a uš tam **vostál** s vdovou se vožeňil a dodneška meno Mates f klenčí je.*

587 No vidíš to, to slišim poprvně. Lumír se s t'im ňigdi nepochlubil.

588 *Estli to ví.*

589 Jestli to vůbec ví.

590 ***Pepík** to taki vjed'el **Mrázouc**, sem se s Mrázem vo tom bavila. To bilo t'im, že to tadi...*

591 No jistě projížd'elo

592 *projížd'elo tak holt dicki něgde něco ne.*

593 Cesta púvodní teda ta steska zemská ta ovlivnila klenečskou historiiji vod začátku a ovlivňuje jí eš'e
594 dneska. Tagže fšechni zásadní vjeci vicházeli s tí cestí.

595 *No to ví že jo, to ví že jo.*

596 Ať to bilo co chtělo, prútahi vojenckí a obchodní vozila pošta...

597 *Diš se rušili na řbitovje hrobi někerí ti řadi jak to bilo strašne jako na sobje nalepení ne nu tag náš*
598 *hrop taki **pad** za objeť ne tak sme si **tam** nechali ud'elat jenom malej hrobeček na urni no a nevim*
599 *gdo mñe to řek, nu to uš je jedno, že estli chceme, tag že si můžeme nechat hrop novej a **tuto** vikopat*
600 *a dát to do toho novího. **Mæma** povídala **depa depa** nechte uš je na pokoji s t'ema mrtvejma*
601 *nebudeme hejbat. A **tæta** pravil, proboha tadi dibisme vzali motiku a začli krumpáč a začli **kopát***
602 *tadi bisme našli mrtvejch, víš co tadi prošlo vojsk a fšeho uš za celí ti ti staletí? fšude bi něgdo bil*
603 *zahrabenej, tagže to **mæme** na tom míst'e co ten púvodní hrob bil, ale máme jenom **tuten** malej*
604 *urnovej ne.*

605 No to mi vičítala ta Mila Švarcká víš, diš tam blbla s t'ím **a jakpa** vám bi bilo, gdibi vám něgdo
606 šlapal po po t'ech přetcích a znova no tak po přetcích něgdo nešlape, ti leží tam hodñe hluboko a to
607 si můžeme mislet vo každej vo každé píďi púdi tadi fšude protože

608 *Jo jo.*

609 Za ti staletí samozřejmñe.

610 *diť se to diť se to mláťilo hlavñe při tí **cest'e**. Potom taki ten německej živel snažil se sem prosad'it*
611 ***tuti** Češi zase se bráñili. U Třech kříškú, mi máme les U Třech kříškú, d'eda náš řikal, pitlák zabil*
612 *zastřelil hajního, šel se vispovídat a falář mu řek at' **tæm dæ** kříš. Diš umíral, tak se na tom*
613 *smrtním loži přiznal, že to bil von, gdo ho zabil toho hajního, tak ta rod'ina **tæm** dali eš'e jeden*
614 *křížek a aš umřel aš uš bilo dávno po **fšom** tak **tæm** dali navíc eš'e jeden, tak **tæm** sou tři kříški*
615 *tagle postupñe, malej, střední a velkej. To řikal náš d'eda. Estli je to pravda to já.*

616 No určit'e, nebo aspoñ něco podobního to bude, protože kříže se tenkrát stavjeli k událostem.

617 *To se dávalo k událostem jo, dicki diš bila náká událost tak se dal kříš, to je pravda. To je pravda.*

618 Si ho tam postavil kříš. Ale tag je toho fšeho aš k t'em Keltúm, ti tu taki budou rosetí.

619 *Nebo naše meno ne, Marthauzer to je úplñe **německi** meno. Babička řekla, to bili chodofskí*
620 *Matouškové, po **bílihoře** začlo poñemčováñí a ud'elalo se s toho Mathausek a potom se tam ud'elalo*
621 *to r. A potom taki,*

622 To už se přidalo

623 *jak to farář napsal do matriki. Kolig mňel upito, diš to zapisoval viš. Protože sou sourozenci a*
624 *ňekerí se píšou ja nevim sch a druhej už se píše š. Nu jak to farář napsal do matriki.*

625 Třeba tadi Majerové sou v matrice jednou s mňekim i jednou s tvrdim i jednou s j. Podle toho kterej
626 farář to zapisovat. Višvich, ti si s tím starostři neďelali.

627 *gdo to zapisoval jo.*

628 To ti, ti si s tím starostou

629 *To ví že jo. F tomžádnej se nehrabal to žádnej na ňákí matriki nekoukal.*

630 Napřet se kladl dúras jenom na ti křesní ména, ti přímení potom aš potom nařízení se užívali, jinag
631 vječinou ti přídomki ekzistovali viť. Vot Šefců diš tam bil Švec.

632 *Prvňe ti chalupi dostali ména předefším podle řemesla, co ten človjek provozoval **Truhlářúc** a já*
633 *nevím **Kolářúc**.*

634 Nebo po křesních menech potom diš už přímeňí.

635 *Ale po křesních menech hele tak u Seplú poňemčení teda u Seplú, u Sepedlú, u Jozífkú, u Jozefáčkú,*
636 *u Pepšlú. To bilo u Lincrú u Pepšlú.*

637 Jo? no vidíš to.

638 *A diš starej Lincr bil ve Vídňi a ve Vídňi a přišel z Vídňe z holim zatkem ne a tak a ve Vídňi, sem to*
639 *spletla v Linci v Linci přišel a pag mu začli říkat fon Linc diš bil furijant ale kapsa prázná. A s toho*
640 *vzniklo Lincú.*

641 Lincrú. Jo to bilo. Na d'ilí bili Karloušové, Honzírové.

642 *Fšelíjakí taki. Jo to bilo, nebo ňeco nebo ňeco livet, ne a tak podle toho se potom to. Diť támletí*
643 *bábje tam ňegde **ukrádlakonvahu** a už jí neříkali U Antoňíčkú, ale říkali jí Konvaha. Nu hele ti lid'í*
644 *nemňeli s ňikim jinim stik. Tak jenom f tí fsi, co se vodehrávalo. To se šechno vjed'elo ne.*

645 A zase se to ňegde projevilo takle.

646 *Nu ju ňegdi i negativňe samozřejmňe.*

647 Já sem tu našla nedávno, ňeco sem furt ňeco hledam, tak sem tu našla seznam po chalupách a
648 tenkrát sem a nevim, jestlí sem to uskutečňila. Družina sem choďívala do muzea dicki kousek sme

649 prošli, nejméne dvakrát za ten školní rok a tak potom nákou tu soutěš sme pro ně připravili a tak. A
650 tak právje sem chtěla, abi abi to skusili hledat gde to je, seznámili se s tím co že už to méno nás
651 upozorňuje co **tæm** žilo za lidí a tak, jenomže bohužel těch, jag jsme si povídali o starím a novím
652 Klenčí, ti maldí už žijou v těch **bitofkách** ti, to nešlo vůbec.

653 *Bitofki to je samostatná čtvrť f Klenčí.*

654 Ťech klenčákú, dibi čtvrť to už je půlka

655 *Jó, jó, tám je nejvíc lidí.*

656 to už sou dvje **čtvrťe** potom takoví jako ve mňestech a tak těch d'etí vopravdu s toho, s tí částí gde
657 tihleti názvi ekzistujou tak těch bilo pár, tak ta soutěš nešla.

658 *Koláče naše Arna řekla, a už je to kolik **lét** na pouť ne před Martínem, tag nakreslim d'eti budeme*
659 *malovat koláče, **depa** bi to umněli. To, že to ned'elají. Akorát poznala, gde je f chalupje **bæba** tak*
660 ***tæm** se koláče pečou, tak to ti d'etí vid'eli. Ale jinak neska se **kúpi** koláč f krámu a nígdo se na něj*
661 ***ned'ívá**. Jag je, estli je nág zdobenej nebo něco, to se prost'e sní.*

662 A vječinou je pocákaj smetanou tak ten **zoltán**

663 *Añi neñi vid'et. Jo, jo. A copak ti z bitovek, to už...*

664 To vůbec.

665 *Vono já to řeknu počtivje.*

666 Voñi tu pouť už vůbec neslaví.

667 ***Vém** si to, **vém** si to, **bitofki**, **koláč** to je po celí chalupje je binec.*

668 Ale voñi bi to taki zvládli dibi cht'eli

669 *dibi cht'eli, ale neñi vo to zájem. Neska je pica depa koláč.*

670 To patřilo k tí k tí pouťi a prost'e bes toho to nešlo. A neska to de bes fšeho.

671 *Celej rok sme se na to řešili jako d'etí, **dipa** už ta pouť **budé**. No vono taki hele milá zlatá f*
672 *padesátích letech bilo drobet bídi a tag jo a to bilo neš jednou za rok.*

673 Právje a to bilo i za starejch časú se pekli koláče vo pouťi a vo posvícení a na svadbu samozřejmňe.

674 A jináč ne

675 *A na svadbu a jináč **ne**.*

676 A neska v Domažlicích to virábí ňekolik pekáren a eš'ťe soukromníci tagže, a tu už neňi. Neska
677 neňi ňic vzácního, ať si vezmeme, já nevim, mi třeba jako d'et'i sme se t'ěšili na vánoční pohátka f
678 televizi, no tidleti se už nemaj na co t'ěšit. To mají na videu to mají tudleto

679 *To znám, to znám.*

680 Na ňic se ne't'ěší. A to je i s t'ěma tradicema. Sme se t'ěšili na boží t'elo, že budeme, že budeme mít
681 rukáfce, kroj svátečňi, f klenčí zase dlouhí šati viť, a budeme s košíčkama.

682 *Já si tag mislim Evi, že f tom Klenčí to se takovejch třista let kroj nenosil. Takovího ňeco jako*
683 *mňela Bárovo **mæma** šátek na **bapku, jupku** a dlouhou sukňi. Ale to už bilo takoví bich řekla*
684 *poňemčelí, **já** nevim, jag bich ti řekla, fšedňi oblečeňi teda. Ale kroj to v žádnim případe nebil.*

685 Ne, to už tadi prost'e vot časú toho Lamingena, gdi se rozhodl, že klenčí bude t'im mňestečkem tak
686 to fšechno...

687 *se zavedli jiní spúsobi života a tak*

688 mňescčí. Už to mňelo ten civilní mňesckej projef. Napřet a to vlastně f Klenčí nevim, ale třeba f
689 Postřekovje se civilu říkalo eš'ťe dneska říká panckí šati. Tidleti ročňiki s námi a eš'ťe mlačí

690 *jo jo jo.*

691 Ti říkaj panckí šati

692 *Panckí.*

693 Civilu. Támto to bilo kroj a todle bilo panckí šati. Tagže f klenčí už bili páni a to se tadi traduje, viť,
694 že gdiš se Klečí stalo mňestečkem, tak radnice koupila jeden ten civil. Jedni ti panckí nechala ušít u
695 krejčího jako. Tak voblek teda, co se tehdi nosil no a gdiš bili zástupci zvaňi ke šlecht'e na
696 kobereček, tag jeden virazil f tom civilním voblečeňi. Nu a pak už jim to **tæm** bilo d'ivní, že dicki ti
697 šati sou stejní, tak ňákej **číman** přišel, pozval celé to zastupitelstvo tehdejší nu a tag jeden mňel tén
698 civil, ti panckí šati a ti ostatní bili f krojích. Tak se to takhle

699 *Voňi si to poučeli.*

700 prozrad'ilo. Voňi to dicki jenom tagle nosili. No tagže pomalu a jist'e se na tom pracovalo aš

701 *A pag je eš'ťe pravda, evi, teda náš d'eda to říkal, že tadi f sousectví s **t'ima** bavorákama ňigdi se*
702 *žádná do Klenčí nepřivdala a s Klenčí se **tæm** taki žádnéj muskej se nevožeňil.*

703 No jo, je to pravda.

704 *To vopravdu se neprolínalo. Akorát vod jánú **tæm** šla sloužit do Valdminchnu a ta paňi umřela,*
705 ***vostali** po nŕí náki štiri d'etŕi a vón si jí potom vzal, ta tam **vostála**. Protože **tæm** uš bila léta jako na*
706 *práci. Ale že bi si jako ňegdo tu vocad' vzal Ňemce to ne, ale voňi asi ti Ňemci vo to aňi **nestáli** sem*
707 *taki přijít, taki si drželi to sví. Drželi si to sví.*

708 No tak tadi v **příhračích** ti chut ti nejchučí, potom pochopitelne se sem přitáhli kolonizací, ale
709 drželi se pořád jenom při ŕech hráčích a na domažlickém Chocku teda. To ostatňí Chocko, tí
710 kolonizaci potom podlehlo, ale to ti domažličŕí Chodové zústali vlastne neporušená celistvost tadi
711 jejich. A ti kolonizovaňí Ňemci bili jenom u hráčic.

712 *I gdiš zase ňekterí ti slova se trochu anebo*

713 *To ví, že jo.*

714 *Já nevím **vercajk** ne? To je fšecho ňemecki, neřekne se nářadí*

715 *Spousta tadi ŕech, šichňi nemňeli tu púdu, abi na nŕí mohli pracovat a živit se*

716 *jasňe*

717 *tak spousta lidŕí tadi vodsud' d'elalo v Ňemecku, v Bavorsku tadi u nás konkrétne v Bavorsku na*
718 *stavbách. Naše bába tam taki choďívala.*

719 *ženckí choďili **míchát mæltu**.*

720 *No a ti strejčkové, co bili viučení stavjeli. No právje.*

721 *Zase je ŕeba říct, že tadi bili zedňickej kraj. Tadi bil každej zedňík. Tak **depa** bi se tu bil uživil. To*
722 *aňi nebilo možní, **copa** se stavjelo? To vúbec.*

723 *Tamŕi to samozřejmne tam otsut přinesli i ti názvi, i ten kraj i ten kraj bil ovlivňenej uš tou tam*
724 *vid'eli tam ňeco co se jim líbilo **volki** a uš si to přinesli domú d'elali f tom parádu za chvíli to tu*
725 *bilo. Ale bili to takoví časi...*

726 *Ale vono to jinag nejde ne? To tag je.*

727 *F tí blískostŕi je to normálnŕí, to je jasnŕí. Nu ale zase tam Postřekof soused'íl teda s původne*
728 *samozřejmne českím územím a chockím územím, pozd'ejí teda tou kolonizací s toho vznikli ti*
729 *sudeti a tam vlastne Postřekof ot tí prvňí sudeckí opce Mlínce d'elil jenom potok. A tam se žeňili a*
730 *vdávali mezi sebou.*

731 *Hele ten náš praďedeček bil s toho Mlince a **mæma** řikala česki jako německi vůbec **nešvantrá** jako*
732 *na němce gdiš se naučí česki poznáš ne trochu.*

733 Jo, to je jasní.

734 *Tobře řeknou místo dobře a tag jo, i gdiš se to naučí jo, ale ten náš d'edeček mluvil úplně*
735 ***normálně**. Úplně normálně. Česki jako německi. Von d'eda zase ten taki umňel perfektně zřejmňe*
736 *ňemekci protože na **sepedlici** dicki ňeco, (neslišitelní kousek), vona také umňela*

737 To samozřejmňe bila nutnost. Gdiž za tou prací museli do cizini votcházet, tak vječinou to bili
738 mladí lid'í tak se snažili

739 *Ale to bilo takovej trent za toho rakouska jít do **Vidňi** to jako, gdo nebil ve vídňi, tak neplaťil za*
740 *žádního vrchňího. Ňákích osum let **tæm** bil.*

741 Spousta lid'í bila ve vídňi. Voňi se zase třeba šli **tæm** nebo chod'ili.

742 *No šli **tæm** d'efčata i sloužit*

743 Na Slovencko i na Moravu

744 *k **pánom** sloužit a uš tam **vostali**.*

745 Ale i třeba na žňe tam chod'ili pomáhat do těch úrodňejších krajú tadi vod nás
746 *jo jo jo.*

747 Potom na zimu zase přišli.

748 *Do Bavor na chmel se taki chod'ilo. Co mi vipravovala Ema. Ema je z **Jindřichovo** hori ne na*
749 *Jisperku a voňi, gdiž bil votsun Ňemců tag babička a ti teti, to víš, **mæma** bila z dvanácti d'et'í, **tæta***
750 *s osmi. Tak si přetstaf, co kolig ve Valtminchnu mňeli bratrancú, no tag voňi šli ešće než bil votsun,*
751 *to uš se tag vjed'elo, tag babička bila stará tak ta se dožila sto let. Tagže to **tæm** už vočubovali ne,*
752 *nu a ema tadi **vostávala** a tak **tæm** chod'ila. Potom už začlo se to mluvit vo těch hraňicích a to a tag*
753 *vona řekla já sem poslala **pohléd** a napsala **sém** v ned'eli k nám zase **tetá** s Prahi přijede. Jo, to bilo*
754 *pro ňe avízo, a ňegde v lese se sešli.*

755 Sešli.

756 *Víš, voňi tuti **tut'í** co chod'ili přes ti hraňice ti mohli jít za tmi a **poználi** každej **stróm**, to vůbec jako,*
757 *nu dobře, tag bilo to v sedum a štiricátim na podzim a vona si řikala ešće jednou pudu a potom už*
758 *napadne **sňech** a už je to špatní ne. Nu dobře. Tak šla a **ičko** na to smluvení místo a vono máma*

759 *nigdeš. No tak co pak, sakra, tak slišela, že **tæm** ñegde **poráží** v lese stromi ne, slišela tak to, jak se*
760 *tomu **říká** s tou palicí jak **tæm** tlučou, tak tám šla a její **sestřino** muš d'elal v lese a tag jim řekla,*
761 *ñemecki samozřejmñe, **copa** Šmajdr, ten tu s váma neñi? Né, **tén** má neska funús **umříl** mu tchán. A*
762 *Ema řekla, pro krista pána, to je muj **tæta**. Tak co má jí spátki, nebo ne, tak šla, uš se stmívalo. Tak*
763 *šla. Přišla domu, **mæma** řekla estli chceš, já tám s tebou ne ten řbitof pudu. Jako neska sme ho*
764 *pořbili ne. A to uš se to začlo tag jako rísovat, že už na těch hrañicích to nebilo tag jistí a ema řekla*
765 *nene, dibi mi ñegdo vid'el, jo to bi za to **nestálo**. Ne, tak šla zase **spátki**. Nu zase po tí sví pješñe*
766 *fšecho v **richtiku**, višla tadi v na černí řece, ne nu a najednou tu Honza Šlajs s **autém**. Nasedñi ne,*
767 *tak nákladñim, tag nasedli. Popojeli kousek dál a **tæm** Merc, učitel. Ten už d'elal špicla, ten uš tadi*
768 *sledovat víš, **diverzanti** a f uvozovkach a **depa** si bila? A Ema povídá. Ve mñe bi se **krvi** nedořezal*
769 ***ičko** sem, já nemúžu přece říct, že sem bila doma u **mæmi** v Ñemecku tak sem řekla, ale u Buršíkú*
770 *na **Černí** řece, voñi budou **zabívat** prase tak sem to **tæm** bila domluvit, muj Jirka je řezñík ten jim to*
771 *přídě porazit tak sem to tám bila domluvit co a jak řekla. A sme jeli domu tak sem si furt říkala*
772 *jenom abi mu to auto ñegde ñegde **nepřestálo** jec abi jelo furt až do toho Klenčí, protože abi von se*
773 *nevrátil k řem **Buršíkom** zeptat, estli to prase, estli je to pravda.*

774 Voñi bi bili kejvli.

775 *No Merc bi s toho bil d'elal víš, ne Buršíci jo, ale merc to bil podezřelej človjek s řim, ten dicki. To*
776 *sem ři taki říkala. Já se furt vopakuju. Von dicki hlídál Jarmilu víš, mñel za úkol jí hlídát ne.*

777 To nevim vúbec.

778 *Vona bila taghle v chariře a **ičko** je to jinej názef*

779 A **kerij** mislíš, **strejc** Šimon?

780 *Učitel.*

781 *Učitel.*

782 *Nu a tám bil takovej **rigol** ne jenom nu a von bil vožralej ne, jako furt a von tám usnul, von jí hlídál*
783 *víš a házel na vokno kamínki a volal **Jármilo**, pust mi drobet dovnitř vohřát, mñe je **strašná** zima, já*
784 *na tebe to hlášeñí nepošlu. Jarmila ho nepustřila, to víš.*

785 Bodejd. A tohleto, to sme d'elali potom diš ta hrañice se posunula a cht'eli jsme třeba do Nemañic
786 na ti huře, sme virázeli na víletí rúzní, tak **péesáci** prohlíželi autobus, auta, a tak to uš sme bili
787 domluvení já říkala, že du k Pičúm dicki.

788 *No napřed bili ešře bili propuski milá zlatá.*

789 Napřed bili propuski.

790 *To ste nemohli gdiš ste nemňeli propusku.*

791 To ne, ale potom uš to šlo. A tak dicki se muselo říct teda méno toho starousedlíka

792 *Ke komu deš*

793 ke komu se de no jo.

794 *Jednou katecheta tenkrát, jak tu bil, nevim estli si ho pamatuješ, Jaroslav Malí, katecheta a von von*
795 *si ho přivet farář ne, von bil s tí honí do Nemaňic **tæm** bila škola **tæm** jezd'il učít náboženství eš'te f*
796 *tech poválečnejch letech, nu a na kole jezd'il a to uš to uš to bilo fšechno po zubi vozbrojení fšude*
797 *se míhali jenom **vojáci** a psi a von bil nákej uš unavenej, tak si sed na mes, rozbalil si svačinu a*
798 ***začeljěst**. A voňi ho s tí špačkárni pozorovali a misleli, že chce jít za hraňice, že má mapu, že si to*
799 *prohlíží tag ho zajali.*

800 Prosim t'e. To vubec nevim.

801 *Zajali ho a von potom. **Næš** Pepík to vjed'el tomu ministrantovi to řek a potom holt strašne **dlúho***
802 *ho vislíchali, fšechni možní komedije, nu a von řek jako dodal, že mňel **vostát** hladi, že se mu ta*
803 *svačina teda neviplat'ila. Za to zadržení.*

804 No jo, to víš, tamti dobi

805 *Voňi je tak ti vojáci, voňi je tam zblázňili, voňi vid'eli diverzanta za každim smrčkem jo, ti chlapci*
806 *bili úplne zblázňení ti bi bili stříleli jako bezmišlenkovi'e víš.*

807 To víš, bilo to brzi po tí válce a samozřejmne to, citi rozjitření

808 *Napjetí, napjetí, napjetí, jak to **mæm** říct politický bilo hrozní to to se nedalo. Nu jenom*
809 *jednoduchá logika, na **našom** území, mi českí lid'i sme se nemohli pohibovat. Na českim území.*
810 *Gdibi to bilo na cizím viť, na českim území to bilo pro nás. Nu gdiš sme šli do lesa, do vlastního*
811 *lesa dostat fšemi propusku.*

812 Pamatuješ, jak sme choďili sušit seno

813 *na Henišferk*

814 Na **Jindřichovo** horu, tag já potom nákej dvakrát nás pust'ili jenom tak, bez tí propuski, ale potom
815 **tæm** přiřazil nákej **vostras** a ten už nás tam nepust'il. Tag já **mušela** jít za ten d'elal vedoucího,
816 nebo vedoucího velitele brigádi v Pobježovicích, nozar, tag na večer sem šla k nim, ten bidlel f

817 postřekovje bil ženatej a on mi, přinesla sem mu seznam a on mi tam dal **štempl** a potpis tak sme
818 potom jezd'ili místo, protože propuska to trvalo dobu

819 *no jist'e*

820 tak s tím seznamem

821 *mušel si prověřit*

822 já dicki **mušela** jezďit se seznamem.

823 *A hele jednou sme bili, Olda s náma ne, to už olda d'elal samí skopičini, copa si budem povídat, a*
824 *na Černí řece tadi vlevo dolú jako neska už já nevim co tæm je, ale bilo to šechno, to se šechno*
825 *seklo, sekalo jako na seno, no ičko tam bila taki ta vješ a tæm bili ti dva. A už bilo před dešťem.*
826 *Olda hele koukejte slíst a pojte než bude pršít pojte nám s tím pomoc jo. Voňi ňic. Nu copa sem*
827 *řek? Zase na ňe. Koukejte slíst takoví mladí chlapcí vi to nevidíte klepit teti starí, jak se tadi muší s*
828 *tím senem mordovat? Poj dolú. Anebo potom, von si vimejšlenel. Já znam vašeho velitele, já to*
829 *šechno na vás řeknu. Jak ste nás tu nechali f tom dešťi. Víš takovídle blbini.*

830 A to bilo, to se nám hrozně líbilo **tæm**. Protože to bilo dobrodružství, bili sme tam jako zavření za
831 tou závorou

832 *jo jo.*

833 A dicki leťela na **polodne** lítala německá helikoptéra po hraňici, tak sme se smáli a Zdena, že se de
834 kouknout, co máme g vobjedu a tagle sme to tam prožívali.

835 *Náš Jeňík diž nastoupil po škole tæm na Fšerubech ne tam taki pohraňičí samozřejmne no jo, ale*
836 *tæm bili pole za drátama. Tag mušeli, to asi už tenkrát do Domažlic já to tag nevim na posátku a ti*
837 *mušeli dát povolení, že to tæm smí zasít a pros'e takoví. No jo, jak to říkáš ti, vono to bůh ví jag*
838 *dlouho a ičko bili agrotechnický lhúti, ti nebili splnění. A diš už je tæm nakonec pust'ili tak tæm stál*
839 *voják s kvérem. Na toho traktoristu taghle abi náhodou traktorista ňeco nevivéd. To bili hovad'ini.*

840 Hele, no tak mi sme bili mladí, nám to bilo k smíchu.

841 *Nám to šechno bilo pro srandu. Fšechno pro srandu.*

842 To sme si s toho **starou belu** d'elali. Ale jo a vojáci bili rád'i, že tam mají ňákí vzrúšo.

843 *To jo, to jo. Jednou sme ji tæm potom taki*

844 To už zase bilo v šedesátech letech

845 *Já **ře** nevím na tí Černí řece tak sme jim **tæm** taki přinesli štrúdl*

846 No, to ví že jo. A mi sme tam potom, tis tam vlastně, bila si tam něgdi na tom táboře?

847 Spartakovskim? Ve škole?

848 *V Caparticích?*

849 Na Černí řece, Ne? Tak tam dicki sme d'elali táborák, tak **chlapci** diš šli do službi a ze službi, tak se

850 tam vždicki přišli **vohřejt** g vohňičku, popovídali sme tam, to uš bilo takoví, to uš bilo něgdi v

851 někim šedesátim pátim, sedmim osmim. To už bilo něco jiního neš tenkrát. To mi sme zase eš'e bili

852 malí, tak to sme se **tæm**.

853 *A víš co taki ještě? Jak ti němci se visídlili, tak to **tæm** samozřejmně fšechno **vostálo** ti pozemki, než*

854 *začli statki. Nu a tag hnet po válce **tæm** jezďili už bili **jezedé** tak tám vozili dobytek **pást** ne? A tak*

855 *tám taki přijeli bili někí čas někí z **Milaveč**, chalup bilo dost tám se dalo po Němcích bidlet ne to*

856 *nebilo někí problémoví, nu a tak se smáli, že Manka z **Milaveč** přešla dráti v **dřevákách**. Vono bilo*

857 *málo elektriki a vono se to vipínalo a voňi ti lid'i co **tám** bidleli ti vjed'eli*

858 Gdi tam nič neňi.

859 *gdi tam neňi elektrika a tag Manka se rozloučila s krávama a šla do **Āemec**.*

860 S dřevákama

861 *A potom, to sem potom tagle něgde slišela vjerohodně f osum a šedesátim se přijela s Ameriki se*

862 *podívat a ch'elá **tæm** se podívat, gde přešla, voňi jí nepusiřili teda jo, nu ale bila to pravda. Nu*

863 *přešla v dřevákách asi ne, to něgdo k tomu dodal víš, že přešla v dřevákách.*

864 No možná, že jo, že dibi náhodou.

865 *Tenkrát diš pásli, vit'*

866 Dibi náhodou ten prout tam bježel, tak ti dřeváki.

867 *Gdepak, to bilo strašně visokí napjetí. To bilo visokí napjetí, to bilo já nevím kolik voltú, to víš, to*

868 *víš, to víš, ti kerí tam **pádli**, fšichňi sčernali. To ne, to bi dřevák nezachránil.*

869 Ti nebili připravení.

870 *Já vim, ale dřevák bi to nezachránil.*

871 Možná z dřevákama, gdiš mají viší podrášku.

872 *No tag jo, no tag jo.*

873 *Možná, že je mňeli i na rukou ti dřeváki, ale **mušela** bi **podlíst no**.*

874 *No potom se s toho ud'elali **stætñí** statki ne?*

875 *No jo, tudle na Folmafsku tam to bilo, ñegde hodñe řesñe u hrañic.*

876 *Nu na řech Fšerubech tám ñák tám šli ti dráti šli přes řbitof. Kousek hřbitova bilo v ñemecku,*
877 *kousek f Čechách. (43:00)*

878

879

880 *Hlas 020*

881 *f tomhletom trošičku výjimku výjimku, protože tadi je ohromní množství novejch lid'í jo, tagže to*
882 *nářečí moc ne. Zviki to se tag ñejak snažíme, ted' zrovna tadi v jednu hod'inu bude, organizujeme*
883 *takoví předvád'eñí řemesel, kerí sou tu, kerí tu maj tradici a te' tadi náš místñí zastupitel začal po*
884 *létech zase organizovat masopust, ale ta tradice bila na strašne dlouhou dobu přerušena jo, prost'e*
885 *f potsta'e se tadi ten masopust d'elal tag ñegdi do roku štiricet do padesátího roku, pag bila d'íra a*
886 *začal to d'elat přet pjeři leti znovu jo. Tagže to je takoví umñelí, uš bich řek jo, jinak funguje tadi*
887 *mušskej pjeveckej sou zbor, osvjetová beseda, která pořadá dicki začátkem července folklórñí*
888 *slavností Vihledi, je to, to je f potsta'e asi jeden z nejstaršich folkórñích festivalú v západñích*
889 *Čechách, tadi se to provozuje asi vod roku, štiricet sedm na památku Jindřicha Šimona Bára,*
890 *púvodñe se to vopravdu d'elalo na Vihledech tam, jag je ten pomñík f tí stráñi pot tam bilo pódijum*
891 *a scházelo se tam řísíce lid'í, neska ti lid'í sou líní tak to pořadáme fklenčí, no a ta nafšřevnost je*
892 *vokolo tak řřiset štirset lid'í jo, vokolo pjeři set no. Á do pjeři set, tak. Tagže to sou ñákí, ešře se tu*
893 *pořadá staročeskej bál krojovanej, ktorej je heskej, ten je dicki v lednu, zajímaví je, že dicki dámi*
894 *teda bili f krojích z devadesátí procent a dneska je zajímaví že i pánové si nechávaj šít kroje tagže*
895 *tagže se vírazñe zvišilo procento mušských účastñíkú f krojích, tagže to je taki takovej udržování*
896 *řech folklórñích tradic ale. Vzhledem k tomu, že to Klenčí je trošku vímečné tadi na tom Chocku*
897 *f tom smislu, že tadi bili kasárna, tagže tadi bilo velkí množství vojákú, kerí dost z ñich se tadi*
898 *ožeñilo, nebo prost'e tadi zústali. Je tu pomñerñe velkí množství, na obec naší velikostí, velkí množství*
899 *pracovñích míst, tagže velkej přřilif novejch lid'í jako pracovñíkú f řech řech provozovnách, tagže*
900 *tagže je tu dost prost'e lid'í mimochot nechodú nechodú tagže tagže jako ti ti to nářečí a ten jazik a*
901 *tradice spíš ne. Udržuje se to spíš umñele jako bich řek. Je to prost'e třeba narozd'íl vot Postřekova*
902 *nebo Mrákova, tak to aš tolik neudržuje. Staví se máje, ale to se staví fšude v republice že jo, tagže*

903 *jako ten chockej folklór aš moc ne. Samozřejmě sou neskutečně, zvlášť ti domorotci sou neskutečně*
904 *pišní, že sou Chodové a tak, ale že bi že bi choďili f krojích a mluvili bulačinou to uš vůbec ne.*
905 *Tagže z etnografického hlediska ta to Klenčí uš tag ňák se smazává ten ten to původní, co tu bilo. Je*
906 *to, nejsme příliš zajímavou oblastí z hlediska z hlediska etnografie no. Národopisu. Udržuje se to*
907 *tu, ale jag říkam spíš uměle, že se prostě organizujou asi ti nejstězejnější sou ti výhledi hodně*
908 *hodně se to tu koná tradici Jindřich Šimon Bár, protože to bil f potstaťe nejvječí popularizátor*
909 *Chocka a trochu Jan Vrba, trochu Jindřich Jindřich to sou rodáci, ale je to takoví spíš, normální*
910 *lidí to aš tag nezajímá. Zvlášť neska úplně jiní starostí.*

911 *Tagže vječinou jakobi nášťevníci s okolí teda.*

912 *Tak. Tak to Klenčí dicki bilo díky tomu Bárovi turistickou destinací. Protože vlastně f potstaťe Bár*
913 *sem přitách. Bár, Erben a Němcová spopularizovali Chocko, pak samozřejmě Jirásek kerej na*
914 *základě jejich podnětú sepsal Psohlaťce, gde si **cucal s prstu** a ale uš jenom ti psohlaťci že jo,*
915 *protože to bilo hanlivé označení **bavorákú** ze strani bavorákú. Ti jim nadávali huntkopf, psí hlava,*
916 *ale původně aňi f tom znaku to nemňeli původně. Původně ten znak, voňi mňeli ve znaku boti. Jako*
917 *je znak Chodova, nevim estli ste bila.*

918 *Tam sem nebila.*

919 *Já ho tu asi nemam ňigde, že Chodof si je dal do znaku a to bil původní znak chodú, protože choďili*
920 *po hranicích že jo, fungovali f potstaťe jako pohraniční stráš pro panovníki, proto mňeli ti vísadi ti*
921 *privilegija a to označení psohlaťci bilo hanlivé ze strani toho bavorského obivatelstva i gdiš vono je*
922 *to takoví iluzorní, protože tadi souseďíme s Horňí Falcí a třeba za za Karla štvrtého se Horňí Falcí*
923 *říkalo Nové Čechi, a na druhé straňe já nevim, pánové z Bogenu bili leňici Přemislofcú, tagže f*
924 *potstaťe podaňi. Slovanské osídleňi f tom osmim devátim století bilo aš f potstaťe aš k Regensburku,*
925 *dokládaj to názvi vesňiček. Je tam mňestečko Rec, to určíte znáte, že jo, za kopečkama, žádná Rec,*
926 *Řeš. Celej středovjek to vlastňili pánové z Gutštejna, Rapštejna, Švambergové, prostě vjetve*
927 *Švambergú, severňejš to vlastňi do dneska Lopkovicové u Vajdenu je nojštat von dem balt von den*
928 *nat a tam je malej Švancenberskej, malej Čerňínskej palác, kterej do dneska patří Lopkovicúm.*
929 *Tagže tagže f potstaťe ta majetková držba, ta tam vládla celej středovjek česká šlechta a k tomu*
930 *poňemčeňi, včetně Sudet, kromňe chepska tam tam i gdiš na Chepskim hradě že jo bila románká*
931 *falc Karla Velikího a pak tam bilo slovanskí hradište, tagže ta kultura je společná, je topromíchaní.*
932 *Vedle toho Recu je vesňička Premajšl, Přemišl a za Recem je osada Pozorka, takto napsáno jotagže*
933 *jako mluvit o ňich jako o ňemcích je docela heskí a chtěl bich vid'et genetickej genetickí skouški*
934 *jako jo, protože jak u nás, tak u ňich, protože podle mňe ta kref je nebo prostě ten genetickej základ*
935 *vichází uš z mlačí dobi kamení, gdi vod Řezna po celí jihozápadňi čechi a celá Horňí Falc a. Tadi*
936 *to Bavorsko, ta část Bavorska zahrnovali tagzvanou chamskou kultúru, podle Hradište natChamem,*

937 *mlačí doba kamená bilo tři tisíce přet naším letopočtem. Třeba vi ste votkat'?*

938 *Já sem s Písku.*

939 *S Písku, no vidíte to, s Písku, tagže to zahrnovalo aš Písek, mezi náma. Celá jo tam celátudleta*

940 *oblast tam fungovala ta chamská kultura a třeba u Plzně je zřičeňina hradu, tam Prachařicko trochu*

941 *vazba, zřičeňina nádherního gotickího hradu, původně to mňel bejt nádhernej gotickej hrad Lopata,*

942 *kerej je postavenej na hradišti z mlačí dobi kamení. F potstaťe na tí akropoli bil postavenej. Pak*

943 *tam bil lapka, kerího, kerej škod'il, tagže za za Jiřího s Poděbrat ten hrad voblehli, zničili, vipálili*

944 *vono se mu podařilo utéct a opsad'il hrad Hus na Zlaté stesce, tu znáte, že jo, a tam loupil dál tagže*

945 *no a pak se nák dohodli jo. Tagže tagže tam uš ho vzali nák na milost, tagže tagže ten skončil*

946 *relativně dobře. A pag další ohromná společná kultúra, kterou taki na písecku máte, Halštatlaten,*

947 *Keltové. To máte. A to tadi taki je fšude. Třeba diš se kouknete na támhle támhle vidíte ti kopečki,*

948 *to je, tomu říká se tomu Sedmihoří, vono to je vopravdu sedum kopcú tagle vipadaj rostažeňe ale ve*

949 *skutečnoři jsou tagle do kruhu a je to f potstaťe kaldera, sopki bejvalí. A na každim tom kopečku je*

950 *buť hradíšte z mlačí dobi kamení nebo halštatu. Tadi prosťe fšude, já nevim, votkut ste, vi ste tu*

951 *autem nebo? Přijela ste vot Horšofskího Tína?*

952 *Jo.*

953 *Jo po silnici, a tadi je vesnička březí, gde teřka vopravujou silnici a f okolí toho Březí to je to je*

954 *ohromní archeologickí nalezište mlačí dobi kamení, tam f řech polích vokolo toho tí vesnički sou*

955 *našli pozústatki vesnič z mlačí dobi kamení, tam je taková fabrika, diš se přijede do toho březí, nákí*

956 *otm, d'elaj tam nábitek a naproři němu přes silnici dibiste jela tadi votať na ten Horšofskí Tín tak*

957 *fpravo je takovej potok tam meandruje a d'elá tam takovej ostrof, a na tom ostrovje je hradište z*

958 *mlačí dobi kamení. Fšude v lesích tadi vokolo f tom sedmihoří vokolo Horšofskího Tejna sou*

959 *mohiloví pole, tadi asi ešťe víchodňe vod Domažlic, to je známá lokalita Milafče, Chrastavice, gde*

960 *našli dokonce ten, co mňel Asteriks s Obeliksem ten kotlík jag vařili nápoj síli, tagže to prosťe tadi*

961 *fšu, to tadi f Klenčí se našla krásná bronzová sekirka, moje neteř, gdiš venčila pejska, dvanáct*

962 *štrnáct let před naším letopočtem tagže údajně se tu mňel taki něgde najít meč, ale tadi sou hodně*

963 *kiseli púdi tagže. Nevim, něgde sem zachiťil tuto informaci, že nákej řech řech a tadi ti cesti, kerí*

964 *tadi vedli, ti zemskí steski, nevim, dali vám brožurku?*

965 *No mam a četla sem bára.*

966 *Stará pošta.*

967 *Bila sem v muzeu se podívat i z víkladem sem to mňela.*

968 *No no, tagže ta zemská ti zemskí ta zemská steska tadi bila právjje f tom Březí, v Horšofskim Tejně*

969 *a f Březí se vjetvila z Horšofskího Tejna to šlo na Pobježovice, Pivoň a Vranofskim průsmikem nat*

970 *je nádherná zřičeňina, to je moje srdeční záležitost, zřičeňina hradu Starí Herštejn, kterej dopadl*

971 *hůř neš, nebo stejňe jako Lopata, tam zase bil Jan Kopidlanskí, to bil známej škútce f řech roku*

972 *patnácet deset patnácet štiricet zase zemská hotovost hrat oblehla, dobila povjesili je, ti dopadli*
973 *blbje, povjesili je. Sme tam d'elali dokonce archeologickej prúskum na tom hrad'e, tagže sme*
974 *objevili bránu, o ktorí ňigdo nevjed'el, chlebovou pec vo prům'neru tři a púl metru, tagže to musel*
975 *bejt pom'nerne významnej hrat. Bil tam i už zesnulí profesor Ďurd'ík, vrch'ní hradolok, ten tipuje tag*
976 *na začátek třináctého století, ňemečtí, ňemci to vodhadujou eš'e vo sto padesát let starší, že ten*
977 *hrad je. Že to bil takovej ten hra'nič'ní hrat, protože naproti je Framanš'taj'n, ktorí m'nel velice*
978 *podobnou konstrukci. (13:59)*

979 *(38:54) jé tuto nechci.*

980

981 Hlas 002 z 19.9.

982 *a vo'ni dómú*

983 Já tu nechala tašku abiste vid'eli, že sme tu

984 *ona je nejč'ko doma tet'*

985 dobří den

986 *dobrej na ten telefon její nemáš ne? Ne ne.*

987 Hele nech jí bejt, ať je **tæm** že jo, popovídáš si s námi

988 *Tak sme sed'íli a bili ste u Václavú?*

989 Bili, a vo'ni t'e, Helena t'e vid'ela, že deš, a povídala tadhle naší náslechovníci, abi se šla pod'ivat, že

990 uvidí jednu f kroji a já zavolala **je** uš sem cht'ela říct, že to budeš ti.

991 *Nu.*

992 A pak sem řekla, budu rači s'ticha a vona **povídá**, vona de asi **hejtu Mat'ejom**, no tak sme to

993 zamluvili a bilo to dobrí, no tak sem si řekla no, to bilo ňákejch, **kolipa** bilo? Třičtvrt'e na šest?

994 Nemohli sme se viplect.

995 *No no no, tak sem šla.*

996 No, tak sem řekla, je heski, teplo je, tak vo'ni to **tæm** chvíli vidrží.

997 *diť já bich bila sed'íla, ale bába nervóza, bába nervóza, ne řekli f šest a diš tu nejsú já du domú já*

998 *uš sem já uš sem bila vinšovat bila u Matúševinšovat uš*

- 999 JÓ, ten má svátek v ned'eli jo, **poj** si sednout.
- 1000 *Jo v ned'eli Tag já nevim tag já nevim, já nevim **ičko** estli sem tu něco platná*
- 1001 Pudeme dovňitř, nebo chcete bejt venku?
- 1002 Určitě ste. Ste platná.
- 1003 Neboj si platná, pudeme dovňitř, nebo chcete bejt venku?
- 1004 *Ne **bujte** venku.*
- 1005 je pjekně.
- 1006 Jen jestli nás to nebude rušit. Tak počkej, já pudu do garáže.
- 1007 *Diť je heski. Čekej uš kúli evje, já řekla čekej, uš kúli evje, diš to má Eva na starost'i sem povídala.*
- 1008 To je pjekná kamarátka, pojte, já přinesu.
- 1009 *Vona vona né bába, rostence a sedneme si za chvíli, pojte diť uš sme starí. Za rok za rok, aňi ne za*
- 1010 *rok uš bi jí bilo devadesát.*
- 1011 Heski. A to jste pjekně čilá. Chodíte nádherně.
- 1012 *Devadesát let a uš je to špatní. Ale mám posluhu doma, víte a tak to mám pjekní jo. **Depa je maema***
- 1013 ***váše?***
- 1014 Musí bejt f práci.
- 1015 *A **ták**, ta tu neňí? **Ták**, ta tu neňí.*
- 1016 Letos sem musela uš sama.
- 1017 *Ste **mušela** jít sama jo?*
- 1018 Náš úklido už zase uklid'il polštáře, nebude **væm** to stud'et? Pudu pro nákej polštář abiste?
- 1019 *Na **copa?** **Mi** to vihovuje, mi jag je to chladní drobet. **Létos je téplo.***
- 1020 Fčera to **tæm** bilo, uš to **tæm** neňí. Honza to zase holt musel uklid'it.
- 1021 ***Copatám** bilo?*
- 1022 Ale, jak tu máme něgdi židle, tak sou na tom takoví...

- 1023 *Mi to nechceme, nech to bít, mi to nechceme. To ví, že ne.*
- 1024 *Ňic nebudu scháňet.*
- 1025 *Ne né já sem řekla **buj** tu uš kúli Evje, us diš uš eva má s tím starost, bába se roskohouřila a šla.*
- 1026 *Nu já **teki** já sem řekla, možná, že tu nejsú, sme řekli.*
- 1027 *Ale já tu právjje nechala tašku, mohla sem vám to sem napsat.*
- 1028 *Bába řekla, poslouchej, bába řekla, mohla **támnapsát** lísteček, přídeme za chvíli nebo něco.*
- 1029 *No jo, diš sem nešla dovnitř. A tu nemám žádnou tušku f tašce, víš. A taki sme chvátali abi, diš sme*
- 1030 *Ale to sem pitomá já, protože já mam tušku i papír v batohu.*
- 1031 *Mně to nenapadlo.*
- 1032 *Ňic se **nestálo**.*
- 1033 *Já to mňela vimišlení tak, že tam pojedeme spolu, já tam na chvíličku řeknu Heleňe přibližně co, a*
- 1034 *pudu sem.*
- 1035 *Spátki jako domu jo jo.*
- 1036 *Pudu sem. **Depák. Mušela** sem dovnitř a Hanča bila něgde v Domažlicích mladá, tak tak mňela*
- 1037 *spožděňí.*
- 1038 *Ajtli, ajtli. A to je dobrí. No Hanča ta jela taki tagle dlouho, ta přijela taki estli po patí aš po pátí.*
- 1039 ***Teki**.*
- 1040 *No právjje.*
- 1041 *Já jí vid'ela, mi sme jí vid'eli vod nás, víš, vona Michala bila u vokna.*
- 1042 *No a, tagže tam bila Hanča **Zahrádkouc** z Helenou a potom přijela mladá Hanča s toho s těch*
- 1043 *domažlic tak.*
- 1044 *Hanča **Zahrádkúc**, no **ták**, tak uš to fšechno víte, to uš vod nás, takoví starí.*
- 1045 *Ne, to uš je zase, právjje naopak. To chce ten generační rozdíl. Vot tí mladí Hanči uš bilo hodně*
- 1046 *poznat, že uš s tím nářečím, je to úplně o něčem jinim no. Ne, ne, ne, jen se do toho pust.*
- 1047 *Jag nás to naučili rodiče mluvit, ale tak tak vono je to to víte uš špatní s náma, diť si moc*
- 1048 *nepamatujeme. To uš **mušíme říct** f těch devadesáti letech.... aspoň to.*

- 1049 No to teda klobouk dolú.
- 1050 *Nu jo, pretože gdiš rekli tlem necka Hana gladi ch'ela jít taki na funus **ičko** nebo na křtíni. Diť*
1051 *mňeli křtíni ti **Bjehoukúc** a rekli, nemúže **tæm nechát** tátu tu chvíli samího. Víš, víš **nerci**. Bil*
1052 *takoví furt čilí,*
- 1053 No jo. To bil bezvadnej človjek. Von d'elával mistra na stavebním podňiku a opravdu inteligentní a
1054 úzasně rozumnej.
- 1055 *A **ičko**.*
- 1056 Co se s človjekem stane.
- 1057 *A vůbec, že ho **tæmnemúžú** chvíli nechat. Jak často se to stane toto vite, no jo. Tak já nevím, **copa***
1058 *ste ch'ela teda?*
- 1059 Ale neňi třeba z nemocema začínat, ti necháme.
- 1060 *Ne **nemoce** necháme bít.*
- 1061 Budeme si povídat vo něčem veselejším. Hele, mi sme se **tæm** povídali vo krojích s tou mladou
1062 Hančou
- 1063 *No Hanča má ten ten*
- 1064 no, jag má pilno a přišli sme na to, prosim ťe, ti si to budeš pamatovat. Já mam přetstavu, že Hanča
1065 **Polákouc** se vdávala f tí **jupce**. A helena říká, že ne.
- 1066 *Ne, ne, ta mňela, ta mňela ten šátek mňela víš.*
- 1067 Aha.
- 1068 *Mňela šátek. Diš se **mušela** vdávat, gdo se **mušel** vdávat, tak mňel šátek, nemňel **čepeňí**. Jako že uš*
1069 *vjeneček nemá, mušela se vdávat, Pepí Pepa se potom narod'il za ňákí ňákí mňesíce za málo.*
- 1070 Na fsi to bili tagle. To bi se neska nemoh vdávat **žádnej**.
- 1071 *Mňela šátek na hlavje, mňela šátek na hlavje, nemňela čepeňí.*
- 1072 Já **ťe** nevím teda, koho já vid'ela ale určitě f tí **jupce**
- 1073 *Ludvíkúc ta, ta mňela jupku, hanča, bába lut bába Hanča **Zacinúc** ta mňela jupku.*
- 1074 Tag možná teda ta Hanča.

1075 *To bilo takoví heskí, mi sme tu bili s Němcema, tudle bili hnet Němci víte, a tak sme chod'ili a tag*
1076 *vono to bilo takoví, mi sme to mñeli diť Božena Němcová diť, píše ti kníški, tak to píše, že sme tu*
1077 *užívali tuze moc německích slof a je to pravda.*

1078 Je to pravda.

1079 *Ale mi sme mi sme ale, jag mi sme mluvili, to bila taková hantírka nu a diš se tu tag mluvilo nu tak*
1080 *to tak bilo.*

1081 Samozřejmě. Já sem přet časem taki se dvjema studentkami tadi z našeho okolí.

1082 *Jé Evo, ti mluviš, ti mluviš pancki*

1083 no protože...

1084 *já bich řekla **šstudentkama** a ti si řekla pjekně šstudentkami ale ti si paňi.*

1085 Hele já už nářečím vopravdu moc nemluvím no. Jednak sem dicki ňákou dobu tadi bila mimo a tak
1086 sem a f tom Klenčí sme si řekli, **tæm** uš s ťim nářečím je to fšelijakí, škola do toho ňáká a uš uš je
1087 to vo ňečem jinim no. Tagže gdiš chci mluvit nářečím, tag na to musím hodně mislet.

1088 *No to ví, že jo.*

1089 A jakmile se na to musí mislet, tak to uš nestojí za nič.

1090 *Ale pjekně si to řekla **šstudentkami**, ale jeje jak si to skloňila. Páňi drahí.*

1091 To se mi povedlo náhodou.

1092 *Víte, mñe se to zdá divní víte se šstudentkami s ťema **šstudentkama** bisme řekli.*

1093 Ale diť já to taki užívám normálně. To holt náhodou se mi to povedlo. A tak právje ti ke svím
1094 **pracem** diplomovím příkládali slovník chocekj a co to jakej víznam má. A vono teť ňákí pádi a
1095 tohleto tak vopravdu samozřejmě i ten púvot slova, spousta ťech německejch slof holt no, nebo
1096 jejich skomoleňina více méne, ne viložeňe uš to nejsou slova abich to teda vijáďřila obecně,
1097 německí, ale skomoleňini.

1098 *No právje, že to neňi aňi německi je to taková*

1099 *nářečího německi.*

1100 *Liduška Kovářú chťela jet do Německa, bila **šstudentka**, **šstudovala**, teda chod'ila do gymnázija, voňi*
1101 ***tæm** mñeli příbuzní f tom německu tak **tæm** chťela jit a Litka povídala, že jí řekla, prosim ťe **nacopa***

1102 *pudeš do Německa, diš naše bába **teki** umí německi. A Liduna malá to je **náše** mladá že řekla, ta*
1103 *umí jenom lecki. To bil Linec víte, a tam jenom lecki a **tám** mluvili docela, protože púl jich **tæm** bilo*
1104 *f tom f tom Čechú a púl Němcú **tæm** to bilo ve mlinci, diť to víš, jak to bilo.*

1105 Ale samozřejmne, gdiš se tam přižeňili a přivdali, tag holt používali obje ti řeči s toho uš ti
1106 skomoleňini viť.

1107 *Jó jó. Vono to bilo takoví.*

1108 F tí blískostí. Ale já mislim, že to neňi, že to neňi jenom specifikum choc chocka, to je celí to
1109 příhraňičí tadi aš na Šumavu a **dál** fšude ta řesnost, ta blískost.

1110 *ale mňeli s řím **teki** spoustu řečí, pořízí. Slávina **Bílkouc** vištudovala do školki školu, víte do školki*
1111 *pro d'eti*

1112 *mateřinku*

1113 ***jou** a potom šla do Klatof, potom se votst'ehovala do Klatof aš si vzala **tutoho** doktora víš, tak se ...*
1114 *a zrovna von nedá zrovna von nedá. Daduna řekla, že chodí k nim húvárek húvárek d'ílskej a říká*
1115 *se, že bil s ňima tuze velkej kamarát a tak cht'eli vid'et, de ta Slávina d'elala a **řik** napřet chod'ila*
1116 *začala do školki, protože mňela na to školu na tu školku a potom jí **tæm** vocad' vihod'ili, že mluví*
1117 *chotski a že bi to narušovalo d'eti.*

1118 Tó snad ne!

1119 *Tag jí f tí školce vúbec **nenecháli** a **mušela**, potom bila f knihovně teda a **ičko** chud'ínaka **umřila**.*
1120 *Ale bila f knihovně **tera nenecháli** že*

1121 **Tæm** to nevad'ilo teda, čtenáři se nenakazili no.

1122 *Že mluví chotski a že ti d'eti bi to, to že taki třeba mluvili chotski, diť bi to bilo jedno.*

1123 No á, to bi se toho stalo.

1124 ***Pro pána krále**, ti toho nad'elají, tak **ičko** sem si na to spomňela, mluvila chocki tak jí **tæm***
1125 ***nenecháli**. To je něco vité no.*

1126 Tu mateřinku tu studovávali f Karlovejch Varech ne. Tak uš tadi taki f Prostřekovje nejméne štíři
1127 holki vúbec...

1128 *ale von něgdo se to **nenaučili**. Podívej Mařena, pardon to sem vás prašřila vite, ale Mařena*
1129 ***Zemanouc** ta přeřla do Rejgrt a hnet mluvila doľski. Nařa Marřinu s glat berle s té trojci f*
1130 *Postřekovski do smřři. Tak vono jak bil kařdej na to, na ti řeči.*

1131 Citlivej.

1132 *jo. Ta slávina **teki** že mluvila chotski, tak **nenecháli**. Tak mňela řkolu **vichod'enú** a nemohla to*
1133 ***pouřřit**. To je řivot*

1134 A nemohla řnic. Ale to se mi zdá velkej nesmysl teda. Neřeknu, gdiř uř f tí základřři řkole, ale v
1135 mateřince...

1136 *nu d'eřřički bi se to řřebas bili naučili chocki. Je to **vraj** jedno, diř bi tomu **teki** kařdej rozumňel. Dost*
1137 *se tomu rozumí. **Tuti**. Vono taki něgdi se **naem** lidř **smejou** víte, jo bajo bajo, taki se nám **smijou**.*
1138 *Támle dicki mňesckí domařlickí viř, ti mňeli.*

1139 No jo, to bila spřřř taková chlu, takoví popichovářři, že mi sme Domařřičákúm řřkali **Ond'áci**.

1140 *Jo **Ond'áci**.*

1141 Oři oňkali vesničánúm, no a voři zase se řklebili tomu nářečí, no tak to bili takoví popichovářři.
1142 Protože sice řnic se nebralo vářně, ale taková ta rivalita mezi venkovem a mňestem ekzistovala no.
1143 To jo ale, mislím že se mohli smát jak cht'eli. To se smáli i klenčáci postřekovskejm viř.

1144 *Jo.*

1145 Zase postřekovskí klenčákúm, že sou to mňeřř'aři v dřevákách.

1146 *Jo jo.*

1147 Tak to je takoví jenom řkádleňři no.

1148 *Viř jak **řřkáli** klenčáci **pasúkózi** a f **trataróm** řřkají **vózi**. To piře Bár přeře f tom f se tu sed'eli takoví*
1149 *vjeřři klenčáci víte, to bilo takoví uř takoví uř mňestis.*

1150 Ano bil to mňestis, dneska je to mňestis a tehdi to bil mňestečko. To bilo pjeknej titul, ale mňestis...

1151 *co to bilo?*

1152 Mňestečko bilo Císaře pána.

1153 *mňestečko ták, to bilo skoro lepřři neř ten mňestis.*

1154 Ten mňestis, to je hrozní a to už bilo asi za První republiky ten titul ne? Mňestis ten se užíval, já
1155 mislim že jo.

1156 *To já nevím.*

1157 Mislim, že sem to viděla na nějakim razítku.

1158 *Já sem neten já sem, ale jéjejejej.*

1159 Ale jo.

1160 *Díťče zlatá.*

1161 Samozřejmě neska je to jiní. Jednak působení samozřejmě z dělovacích prostředků, škola, teď se
1162 jezdí všude daleko do zaměstnání. **Tam** už se mluví jinak než tím nářečím, tag jediňe ti lidi, co
1163 vlasně žijou a pracujou tady, na tom chocku tak u těch se to udrží. Já to tak mam tu hatmařilku,
1164 napúl chockou a napúl obecnou češtinu a už to prostě nejde no. Ti vliví se určitě nějakim způsobem
1165 projeví potom. Ale ti si bila pěkne furt f Postřekovje, tak to nářečí máš perfektní.

1166 *Co mám?*

1167 To nářečí zachovalí.

1168 *Jo návos, to bi se to nenaučí **néde** já sem jenom, máme pag mňeli sme diž mňel Péťa štiri léta takoví*
1169 *malí a lecos mi nosil, já bila ráda diš sme vařili, já řikala přines mňe ešťe tudleto a tudleto a*
1170 *chlapeček bil čilí a potom se **řekla** ešťe bich chtěla **výjce** a von utíkal zase do **špajski** a já říkám **tám***
1171 *ne **výjce** ti já mám v **lochu** a chlapeček se zastavil a řek a to je co? To je co **loch**?*

1172 Zrovna sme vo **lochu** mluvili u Václavú

1173 *Taki, nu, nu, nu.*

1174 aš říkali, že ve starí chalupje řikala mladá Hanča, že říkali loch, ale diš postavili tu novou

1175 *nu tak už říkali sklep.*

1176 Chalupu tak už loch neříkají už říkají sklep

1177 *Vidíš to, mi ešťe máme **furt** loch, furt loch. A řekli jednou Manka **Šimánkouc** námřekla, že přišla*
1178 ***Jindrovo** kamarát, bili spolu na vojňe, přišel se ho nafšťívít se **ženú** a že přišli a že **řikál** Mance, ti*
1179 ***depa** je **depa** je Jindra, von se menoval.... a vona řekla, **tén** je v lochu, řekla Manka a **ičko** že voni*

1180 *se tak na sebe podívali a diš přišel Jindra s toho lochu, tag že se dali do takovího smíchu, a von že*
1181 *řek. To víte, u nás, diš se řekne v lochu, to je v kárňici.*

1182 Vjezení.

1183 *To sem ešće neslišela, loch v árestu, árest. A vona řekla **tén** je v lochu, bil v lochu nu. Tak tak víte*
1184 *tagže je to takoví...*

1185 To bude asi ta podobnost toho sklepa s tím vjezením. Ten loch, že nevím s čeho se to, možná to
1186 vjezení se přeneslo s toho sklepa spíš, že tam bila tma, zima...

1187 *Jako že to bilo f podzemí. Možná. Tak u nás říkáme v lochu. A Manka von bil v lochu jenom.*

1188 A voňi se chudáci lekli, že šel do vjezení.

1189 *voňi se lekli, voňi že se na sebe podívali, aš potom přišli, že se dali do smíchu diš přišel a řek a*
1190 *řekli mu, to mi říkáme ve vjezení.*

1191 No, je to tak.

1192 *Jejejeje.*

1193 Tag můžou nastat fšelijakí takovíhle zádrhele no. Já gdiž nášťevníci muzejní, chtějí vopčas něco v
1194 nářečí, tag já říkam nó, to nářečí se zas tag moc neliší f tom vijádřeňí, to spíš f tom přízvuku, f těch
1195 koncofkách a f tom f těch **znamencích** třeba... tak se mi ptejte a já to, nebo vo **ničom** mlufte a já to
1196 a já se přidám a budu se snažit. Nu tak jed'íní tipický slovo, který kterímu teda možná nerozumí je
1197 **hijta.**

1198 *Hijtu? Ne neví, co je to hijta?*

1199 Neví co

1200 *to mi křičíme před' hijtu.*

1201 nebo **íčko** říkam normálně. Tak íčko je dicki první. Já říkam prosím vás. Tak támle f potkrkonoší
1202 ňegde, říkají ninčko, no tak mi říkáme íčko.

1203 *Mi říkáme íčko.*

1204 No a bježná češt'ina říká tet', niňí niňí.

1205 *Mi říkáme íčko. Jo jo.*

1206 A sou takovíhle vjeci, ale ta hijta to.

- 1207 *No a **jakpa** se říká, **jakpa** vi řeknete hijtu?*
- 1208 *Náfšš'eva no náfšš'eva.*
- 1209 Náfšš'eva.
- 1210 *A jo. Voňi maj náfšš'evu a to je panski.*
- 1211 *Ano. A já dicki eš'ťe diš to visvjetlim tag říkám, ale neřík ti mladí už to neříkají, ale mi jo.a gdi*
1212 *zveme, tak neříkáme příd'te na hijtu, jako na náfšš'evu. Mi říkáme jenom příd'te hijtu.*
- 1213 *Příd'te hijtu. Já volám na Anču **Zahrádkouc** příd' hijtu.*
- 1214 *Na tu, co tam bila, ta kmotříčka.*
- 1215 *Jo, říkáme hijtu, neříkáme na hijtu.*
- 1216 *Příd' hijtu.*
- 1217 *Ne ne ne, a náfšš'eva. Diš sme bili malí, tak sme ch'ěli chod'it teki sme takoví malí d'eři sme si*
1218 *hrávali, ch'ěli sme mluvit panski a tak sme mluvili **teki** panski. A potom sme říkali místo vóda, tak*
1219 *sme říkali óda..*
- 1220 *Óda.*
- 1221 *To sme ch'ěli mluvit panski.*
- 1222 *No a chocké nářečí teda je tipickí f tom že, přet samohláski dává hlavně h, takgže ana nebo Anča*
1223 *lidovje řečeno, u nás je Hanča. Tak tadi toto je.*
- 1224 *Ale jo, voňi potom Anča jenom a to je špatně. To **muší** bít Hanča. Hančí a Manki.*
- 1225 *No a **copa, gdepa** je to eš'ťe takoví tipickí? **Hubrus** třeba, vono se říká spíš **utírka ale tám** se to h*
1226 *aňi nedává vit'.*
- 1227 ***Utírka**, to říkáme **utírka**. Řikáme **utírka**.*
- 1228 *To se jenom prodlužuje tam gde vostatní používají to e nebo krátkou tu samohlásku, nu ale to h je*
1229 *tipickí. **Hadam, Heva**.*
- 1230 ***Hadam teki Hadam** u nás sou **Hadamové**. Nejsú adam. Furt je **Hadam**.*
- 1231 ***Hadam**. A mi, dicki diš sem bila malí d'ít'e tak ti starí teti mi říkali **Heva** ne eva.*

- 1232 *No, to říkal náš táta. Ten **teki** ešte říkával **Heva**. Jo, jo jo, heva. Tagle **ičko** diš sis spomñela na to,*
1233 *že to přet to dávaji to h jo Heva.*
- 1234 H to hodñe, jo a v to je obecñí češřina, to je taki ñák zvikem. Ale to tipickí chockí je teda to h.
- 1235 *Jo, jo jo jo. Víš, že je **hu** nás, hu nás.*
- 1236 Hu nás. Jasñe.
- 1237 *A jéje.*
- 1238 **Copa** ješře, spomínej. Na ñákí ti ti vírazi.
- 1239 *Ale já to nevim.*
- 1240 Človjek si to nevibaví aš
- 1241 tak při plinulí řeči no.
- 1242 Aš aš f tom f tí řeči. No tak tohle je pro to nářečí s chocka tipickí. Tak ešře ñeco spust ti. Vopravdu
- 1243 *já uš nevim, já uš nevim.*
- 1244 Zase uš je tadi ten generačñí rozdíl hodñe vid'et proti proti řem **dífčatúm**.
- 1245 *Uš sme tu jenom tři, co nosíme **rosplášenku**. Mi dvje, diš ta bába **ičko** utekla a já bába tu **sed'ila** a*
1246 *já říkám, bábo ti si neska pañi. Vona **t'e** mñela zászteru a svetr. Já řekla **cák**, že si se tag vistrojila*
1247 *na to sem řekla a vona povídala. Protože sem šla**Matúš**, napřet sem bila f knihovñe, řekla, potom*
1248 *sem bila **Matúšovivinšovat** a šla sem rovñe sem. Tak mñela zászteru a svetr a bila bes šátku. Pane jo*
1249 *a **ičko** ñic neuvidíte.*
- 1250 Panskí šati jí bili na ñic.
- 1251 *Já řekla, ud'elala se taková nervózñí a vona že uš chce bít*
- 1252 Vona je taková umíñená.
- 1253 *Že chce bít g večeru doma támle stála.*
- 1254 Prosim ře, gdíbi to bilo v zimñe...
- 1255 *a já jí furt říkám, pojd' si **sednúť**. Nepudu, řekli f šest, diš tu nejsou to voñi tu třeba **nebudú** ale,*
1256 *povídaje eva řekla, za kliku sem **vzela**, **žádní**, na vokno sem zaklepala s holí, **žádní**, nu tak eva*
1257 ***nebula** a bába nervózñí.*

- 1258 Nu tak tagle sem to mňela vimišlení, že jo. Že pudu sem a že budu na vás čekat.
- 1259 *Dobří, nič se **nestálo**, fšechno to dobře.*
- 1260 Ti si to tu **vidržíla** a ona.
- 1261 *No já sem se vrátila, diš sem vás vid'ela.*
- 1262 vona a vona vo to přišla.
- 1263 *Vona vo to přišla. **Jou**, je to pravda. Já řeknu, proč si **nevidržíla**.*
- 1264 Počkej, zejtra se na ní vispíme, votpoledne aš pudete **do kaplí**
- 1265 *jo jo jo jo.*
- 1266 Tag já počkám, abi mi mohla vinadat.
- 1267 ***Depa** si bila? Ta bude **křičít**, ta bude **křičít** aš pude vokolo.*
- 1268 Ale **tuto** je pravda, že sem mohla ten papír dát na dveře.
- 1269 *Ale vona bi bila lecos ved'ela. Vona lecos ví ta bába. No a diš to tagle **dopádlo**.*
- 1270 Hele, ale tu nejde vo to vo něco konkrétního.
- 1271 *Jo jo jo, ta řeč.*
- 1272 Tadi de vo to vírazivo. A to máš stejní, možná, že lepší než vona, protože vona je víc mezi t'ema
- 1273 mladejma a už **tæm** lecos pos poslechne a votposlechne a votposlechne a ti mluviš lepší t'im
- 1274 nářečím než vona.
- 1275 *A já mislim ,že mluvíme furt fšichňi **stéjňe**. Ba jo.*
- 1276 Depa, to se **t'e** zdá.
- 1277 *Dít' já už diť nás už to nenaučí to ne to **nejčko** už pancki mluvit nebudeme. To už je konec.*
- 1278 Hele to už sem vám viprávjela, včera viť, jak tu bila taki, mislim, že už sme si to taki říkali. Tenkrát
- 1279 skupina vječí z buďejovic a vona, s ní sem to mňela taki domluvení. Utekla. Utekla. Já jí hoňila po
- 1280 **sad'ích**, Jirka mi řek, hele nevid'el si vaší kmotru? Jó ta šlá dolú, ta šla tuhle. Utekla tenkrát.
- 1281 *Vidiš ji tu bábu. To je s ní něco.*

1282 No a potom to vodnesl Josef **Sokolouc**. Ten chudák pot, tak ten ten mňel ešte takoví specifickí
1283 odborní výrazi chockí diť.

1284 *Docelá, no.*

1285 Já sem **povidala**, hele viprávjej tadi studentúm vo tom, jak ribňikaříš a tak tak to von to
1286 *bába se toho*

1287 **behno** a **kamorát** bilo jeho docela. Užíváš víras **kamorát?** Ne viť.

1288 *ne mi říkáme kamarát a a říkáme kamerádi. Diš máma naše umřila tag jí bila teta Lípouc pokropit,*
1289 *funusi bívali doma, víte jako, a máma, teta Lípouc s ní bila kamarátka a pokropili jí a řekla tak s*
1290 *pánem bohem kamerátko. A mňe se to zdálo takoví d'ivní, furt si to pamatuješ, s pánem bohem*

1291 O von říkal dokonce o

1292 *kamerátko řekla. A to už mi neříkáme. To **náše** napřet.*

1293 A von říkal dokonce a něgde sem to se s tím sešla, v nákim takovimhle slovníkovim taki soupisu s
1294 tím **kamorádem**. Jo, ale vot **žádního** kromně Jozefa sem to tu neslišela.

1295 *Ba jo, ba jo. U toho funusu...*

1296 na o. Ale teta říkala e ne? Kamerátko.

1297 *Kamerátko.*

1298 A von říkal o kamorát.

1299 *Kamorát.*

1300 *Kamorát.*

1301 *Ne ne, tak ta řekla kamerátko.*

1302 To jo, kamerátko to jo.

1303 *Kamerátko řekla.*

1304 To mislim, že i naše kmotra říkávala kamerát, kamerátka.

1305 *Taki ešte ne?*

1306 To jo, ale kamorát sem slišela jenom vot něho.

- 1307 *To bilo to před náma ešte jo. Ešte před náma.*
- 1308 *No právje ešte.*
- 1309 *To té **dířče** tu zdržujeme. Ta už bi chtěla jít domú viť.*
- 1310 *To mi to schválne budeme zdržovat abis, abi jí to votrávilo a už to víckrát nechťela.*
- 1311 *A diš mňe se tadi tag líbí.*
- 1312 *Jo líbí? Jeje.*
- 1313 *Jo, že jo. A zvlášť diš je neska takoví pjekní počasí.*
- 1314 *Je teplo neska. Je teplo to už málo. Vonehdá sme chtěli už jsme **mušeli** i zatopit jaká bila zima.*
- 1315 *No, já sem si právje mislela, že neš přídou, že ešte zatopím. Abi **tæm** mňeli teplo.*
- 1316 *Bisme se bili upékli. Prosim ťe ešte zatopit.*
- 1317 *Našťestí ešte bilo heski.*
- 1318 *Takoví **hic**, did' je strasliví hic.*
- 1319 *To bich vás tu určitě bila nenechala dlouho.*
- 1320 *Co?*
- 1321 *Že bich bejvala vot ťech václavú prchla dibi **pršilo**. Že bich vás tu nenechala.*
- 1322 *No se fčera říkala, zejtra bude **pršít**...*
- 1323 *Diť to hlásili.*
- 1324 *Furt s ťim dešťem. Ráno to drobet **škrejplo** ale to nebilo nič.*
- 1325 *Ale přett'im to přetpovídali.*
- 1326 *Než na dneska? No ráno, gdi já vstávala, vokolo púl sedmí, tak to drobet **škrípedralo**, ale to nebilo*
- 1327 *nič.*
- 1328 *To bila spíš taková mlha viť že, padala potom ta mlha. Ráno bila docela zima. Ale potom najednou*
- 1329 *se to rozzářilo a bilo heski.*
- 1330 *Sme rád'i, že **nemušime** aspoň ešte topit. Jejej, to se ešte natopíme. Estli tu budem. Tag holt.*

- 1331 Dibi to bilo jako vloňi, tag budeme spokojení.
- 1332 *Jo to loňi bili mírná zima.*
- 1333 Bila mírná zima, to se nám líbilo.
- 1334 *To se nám to líbilo. Nechlouzalo to, mi dibisme **pádlí** tak už je s náma **konéc, víte, dibisme***
- 1335 Já mám taki hroznou hrúzu.
- 1336 *Protože to už bisme víte, dibisme si něco zlámalí starí človjek, to je konec.*
- 1337 A voňí sou vodvahi. Dou třikrát tejdňe v zimňe
- 1338 *do **kaplí**.*
- 1339 Do **kaplí. Tæm** na kopeček. Tám to tak kouzalo.
- 1340 ***Tæm** to klouzá. Vona je tam taková asfaltka, víte, taková silňice, asfaltka a vono to **tám klúzá**.*
- 1341 *Takgle s kópce ouvej,*
- 1342 Hrozní.
- 1343 *Jé, to je špatní.*
- 1344 Mňeli bi to drobiček s opce posipat aspoň na t'ech místech kam lid'í hodňe chod'í.
- 1345 *To víš, kúli nám to **neposipú**.*
- 1346 **Pročpa** ne? Pro lid'í se to d'elá ne? Kúli ptákúm nesipou.
- 1347 *No jo, mňelo bi se to d'elat pro lid'í mňelo **ále**.*
- 1348 To dicki mám starost diž dou. Já bich se nevodvážila. Já se hrozňe bojím.
- 1349 *No jo, to víš, jednou sem **poudala**.*
- 1350 Jednou sem jednou sem bojím se vot tí dobi, co sem jednou se sebou viložeňe práskla u chariti. Šla
- 1351 sem ze školki.
- 1352 *Nu to je **teki** voškliví.*
- 1353 A u chariti **tæm** teda sem sebou řízla a to bilo hrozní. Vot tí dobi sem se začla bát.
- 1354 *Jo to já vjeřím, **tæm** je to blbí. Jo jo jo jojo. Vedle chariti jo.*

- 1355 Potom sem z hrúzou sem tam vždicki mířila, jak to bude aš puđu spátki.
- 1356 *To já uš taki se bojim.*
- 1357 A f klenčí zvlášť je to samej kopec.
- 1358 *Málo sme letos **sedáli** venku. Málo **ňák**, diť bilo **furt** **ňák** moc heski nebilo a **furt** **ňák** chladno bilo a*
1359 ***pršiloteki** a tak sme moc nese a tag neska sme se **vised'ili** teda, to je dobře. Dibich bila doma, tag*
1360 *bich **sed'ila f senci**. A já řeknu, bábo, to **t'e** sme se mñeli, pjekñe sme **sed'ili** a celí **lito** sme se*
1361 ***nevised'ili** a neska jo.*
- 1362 To ví že jo, počkej, ešće si ñeco vimislíme abi nám to záviďela.
- 1363 *Ale vona nás stejñe usad'í, ale to nás usad'í.*
- 1364 To víš, že jo, to bude křiku...
- 1365 *To si **vimišlij** jak chceš, to máš marní.*
- 1366 To bude křiku.
- 1367 *To máš marní. Ta je se mnou stará **tera** ta kamarátka, ale bila pañi. Bila pañi, zást'eru mñela a*
1368 *svetr a bes šátku.*
- 1369 Tag jí to určit'e nepasovalo. Zrovna sem povídala **dířčatům Řezníkoujc** jak spomínám na jejich
1370 mámu, tetu. Ta bila taková při t'ele tak sme to **t'em** říkali, tí tak pasoval ten chocekj kroj. Vúbec f
1371 tom nevipadala tlustá.
- 1372 *No ne no.*
- 1373 Moc pjekñe f tom. Dicki šla do **kaplí** a mñela v **lít'e** nosila košili takovou s krátkím ruk tu pracovñí
1374 teda voñi tomu říkávali **kandúš a fjertuch**. Parádñice, parádñice.
- 1375 *Vono pot ten kroj se lecos sková. Pod **váše** rifle ne, to víte to **mušíte** bejt furt tenkí. Ale pot kroj,*
1376 *dibiste nosili kroj to biste lecos...*
- 1377 Přesñe tak. Hele a na co ráda spomínám, gdiš se svjeťil přet kaplí hasickej prapor. Tag Marcela pro
1378 mñe přišla a povídala, poť, pudeme se pod'ívat na to svjeceñí. No tak sme **tám** šli.
- 1379 *To si pamatuju. To neñi zase tag moc let. **Ňákejch** deset, patnácť? No to uš jo. **Zasnúc** Jirka bil*
1380 *hasič jo.*

1381 Tak to bilo přet kaplí, pan farář sešel to svjecení. Tak sem se tæm koukala. I ti mlačí ženckí mñeli
1382 kroj ale takoví třeba tu košilku jenom, ne ti rukáfce, ten parádñí slavnostñí ale, takovej ten
1383 poloslavnostñí kroj a jag jim to fšem pasovalo. Hanča Sokolouc a ti její rostenkiñe. Vopravdu starší
1384 ženckí, jag dou f kroji, tak sou to parádñice. A diš si vemou tudletu zást'eru, ale...ti to vůbec nenosíš
1385 viť ?

1386 *Ne já to nemám, bába furt na mñe **ičko** říkala ten, pot', tak at' te jí **kúpi** zást'eru. Já říkam já uš jí*
1387 *nechci diť uš pudu umřít, **nacopa** eš'ě zást'eru?*

1388 **Kandúš** je lepší.

1389 *Ale uš mi to **teki** vopt'ežuje vite, tagle zavázat **mušíme** vzadu mašle.*

1390 Aha vono to má vázáñí.

1391 *Mašle vzadu a tu **rosplášenku teki** uš je to takoví vite, už je to v devadesátí letech, uš teda jakobi*
1392 *bila lepší ta zást'era jako. Já to **muším** tí bábje **řéict**. Řeknu bábo, já uš s **tebú súhlasim**. No je to*
1393 *pravda, to uš se špatñe vobláká.*

1394 Hele zase mušíš pot tu zást'eru ñeco nosit

1395 *vona nosí **kandúš**.*

1396 Pot tohle?

1397 *Jo, že je jí potom teplo. To víš, vona nosí **kandúš** a ze **žejdličkama** košili a tu zást'eru.*

1398 Na to tu zást'eru.

1399 *A vono je jí zima, tak si veme svetr.*

1400 Tak vona má púl kroje vespot a přes to má tudletu

1401 *jo zást'eru. No joo a vona říká, že ten lajblíček jí **říje** tak je teplo potom.*

1402 A dibi si vzala **kandúš**, **fjertúch** a tu košili a diž je jí zima tak přes to ten svetr. Proč si eš'ě bere
1403 ten **kandúš** je pot tou zást'erou.

1404 *Vona prí ta zást'era ten **kandúš** vobepne a že je jí teplo v zimñe víš.*

1405 No to sou nápadí.

1406 *Jo vona jo. No a já uš to nemám a uš si to **nekúpim**. Mñe uš to za to nestojí.*

- 1407 Ale nekupuj, to kroj je lepší.
- 1408 To je pravda, kroj je lepší.
- 1409 Že jo. No. To ví, že jo. Vopravdu v něm vipadáte nádherne. Hele, to nosila ta, jak sem mislela, že se
1410 vdávala f tí **jupce**, Hanča **Polákouc**, Polačka sme jí říkali, ta taki furt nosila tidleti zást'eri a toto.
- 1411 *Jo, ta nosila jo.*
- 1412 A ňákí ti trika.
- 1413 *Vona choďila do toho klenčí a potom jejího sina zajelo auto f klenčí. Jo zajelo. Vona potom už teda*
1414 *živa nebili, vona potom už taki **umřila** už nebila, ale toho pepu, budu to už budú dva roki **ičko** v*
1415 *řínu.*
- 1416 Voňi ho nezajeli, ale vrazili jim do auta.
- 1417 *Jo voňi ho neza voňi ho srazili se ňák ne? Ňegde pot f tom f tom nad v lomu.*
- 1418 A ta diš potom šla do **kaplí** ňegdi taki šla f tí zást'eře.
- 1419 *No ta nosila potom **kandúš**.*
- 1420 Tak si vzala **kandúš** a to bila potom úplně jiná ženská. Vopravdu. Parádňice.
- 1421 *Uš to **žádnej** nechce, uš to **žádnej** nechce, **žádná** uš to mít nebude, mi sme posledňi a uš potóm bude*
1422 *konec.*
- 1423 Asi jo.
- 1424 Právje proto to musíte nosit.
- 1425 *No jo, no jo, **jakpa dlúho** diš je nám...*
- 1426 A ti dolskí to spíš eš'e nosí ne? Ti drobet mlačí.
- 1427 *Taki ne, prosim t'e, to diž je dolskí, to bich řekla eš'e že vůbec, dipa Mařena Zemanú což nosila*
1428 *kalhoti. To se nám vo kalhotách se nám eš'e aňi nezdá. Vona už nosila kalhoti a svetr do kaplički*
1429 *diš sme choďili.*
- 1430 Tak vůbec ne uš?
- 1431 *Ne.*
- 1432 A **copa tæm** ti mrákofskí? Ti eš'e vopčas.

1433 *Já to nevim já, ale vo **tut'ech** vímea... prosim te ti bili paňi uš mňeli **ondulací** a jéjej ti bili paňi.*

1434 ***Depa** ti bili ešće nákej kroj.*

1435 Je to vopravdu je to škoda. Sou to hrozní lid'í. Povídala naše průvotkiňe, ta Hanka Kapicová, jak

1436 sme vo ní mluvili, ste se tam taki sešli. Tak tudle říká, no jo, já bich si mňela vzít na sebe něco

1437 parádňejšího, viť při tom, tam mňela modelú, se převlíkala a já říkam. Ti chceš něco parádňejšího

1438 jo? Tak **te** přinesu kroj a naříd'im a budeš tadi f kroji provázet. Koukala. No jo, si na chocku, tag

1439 budeš chod'it f kroji. Diš se te tudyto, co máš zdá málo parádňí, tag budeš pořádně viparád'ená. No,

1440 ale už bude konec sezoni uš sem to nest'ihla. Jinak bich jí bila donuťila. To bich jí nákej kroj tadi

1441 přinesla vod bábi **Sokolojc** nebo něco takovího naší kmotri. Vona je dost malá, tag naší kmotri bi jí

1442 bil možná akorát. Ti újesckí ti to asi nosí. Ale nevim, jestli tudleta poslední ta nevim, jestli to mňela

1443 ale, ta přední ta teta ta chod'ívala f kroji.

1444 *Kerá?*

1445 F Újezd'e u Kozini.

1446 *U tech Kozin, jag je hrádek, víte, jag je **tæm** ten Kozina, tak **tæm** je vodevřená nová hospoda **tæm***

1447 *chod'í f košilkách. Roznáší prí f košillkách. Jo, to je pjekní. **Kandúš a fjertúch** a taková košilka to je*

1448 *pjekní, to sou vistrojení ti mladí.*

1449 To je kroj pro mladí d'efčata.

1450 ***Jou.***

1451 Kroj pro parádňice.

1452 A tam taki něgdo provází na tom tom? U toho kozini?

1453 Ne, servírki to nosí.

1454 Jo tagle.

1455 F tí restauraci.

1456 *V hospod'e. **Tám vobsluhujú** f tech f tom chockim kroji. Vono se to menuje Chocká chalupa, je to*

1457 *nu a maj to tam. Akorát že prí je to **tæm** dost drahí. Ale jináč bi to tám **nemušelo** bít špatní.*

1458 No tak drahí je to tam. To vám něco řeknu. Diš se tadi natáčel ten rodovej film **Šípovo**, tag voňi tam

1459 taki natáčeli na hrátku, protože to brali přes, že náká ta jeho prapra bába **Šípovo** s Klenčí bila ze

1460 mlejna vot Šímanú a ten Šímaňík, že se taki zúčastňil chocké rebélie, tag do toho zamotali Kozinu,

1461 tak **tæm** natáčeli a potom **tæm** bili na vobjed'e a pak přijeli do klenčí a povídali. Tak sme si tám
1462 koupili chocej koláč, mi říkala ta produkčňí. A já tak stojím pevne, řekněte mi, kolik ste za něj
1463 dali. Dvjest'e třicet korun.

1464 *Ne, já teda hádala sto korun. To sou **vidřiduchovi** ale.*

1465 V domažlicích, jag d'eláme f klenčí ti řemesla, tag Marta to bere vot tí paňi, jak vona se menuje,
1466 Majerová, nebo tag nějak a ta má ti koláče za i s krabicí za pjetasedumdesát korun.

1467 *No já sem to cht'ela **řéct** sedumdesát.*

1468 To je dvojnásobek.

1469 *Ale **túlik**, tam je draho.*

1470 Trojnásobek.

1471 *To je jedno, diť **tám** **nemušíme** jít. Diť je to jedno.*

1472 **Copa** vás to napadlo? Já jim vinadala.

1473 **Jou jou jou.**

1474 Ešť'e dostali vode mňe vinadáno. Draze zaplat'ili.

1475 *A **tæm** f'tech Maletech, že to **trúfají** něco takovího říect. Dvje s'e třicet korun, pro pána krále.*

1476 Dvje s'e třicet korun.

1477 *No jo, takoví je to **ičko**. Jednou ale řek Klaus **tén** řek, může si dát cenu jakou chce, ale estli to lid'i
1478 dají. A tak sem se znát, je to pravda.*

1479 Je to pravda, no.

1480 *Jestli to lid'i dají. **Tuta** paňi to dala.*

1481 Jenomže furt je to pro ně vjec zajímavá, cht'ej to vochutnat a nemaj s t'ím zkušeností. No tak holt.

1482 *Právje, právje víte. Von něgdo si to tak neuvjedomí, jakou to má cenu. Mi bisme to nedali za koláč.*

1483 Mi určit'e ne. Za koláč ne.

1484 No tag vi si ho ešť'e upečete.

1485 *Jo, mi si ho pečem, mi si je pečem.*

- 1486 Ešte aspoň vo tí pouťi ňegdi vo posvícení. Tak se rozloučíme, už se d'elá tma, abi t'í nebila zima.
- 1487 *No mñe zima neñi právjje že sem se tu.*
- 1488 Mñe taki ne.
- 1489 *Ale tí bábje to řeknu, že jak sem se tu mñela fajn, že sem tu pjekñe bila f teplíčku a že sme si*
- 1490 *popovídali.*
- 1491 Že jsme si popovídali.
- 1492 *A já řekla, já jí řeknu přišla si vo hromadu. Diš vona bila...*
- 1493 Podívej se na ňí, dibi jí vona.
- 1494 *Ale vona, že už bila f knihovñe f knihovñe že už bila a u **Matúše** vinšovat a tag jako...*
- 1495 Já nevím, proč mušela Matoušovi choďit neska vinšovat, diš má svátek až v neďeli.
- 1496 *To se múžeš zeptat jí, já se jí ptát nebudu*
- 1497 Já se jí zeptám, diž vo tom bude mluvit. Jináč budu s'icha.
- 1498 *Tak íčko sme vám vám toho tu napovídali.*
- 1499 Vona si s toho ňeco vibere.
- 1500 *Tak s pánem bohem.*
- 1501 Ďekuju moc.
- 1502 *Tag **dobrú** noc.*
- 1503 Ahoj, dobrou noc.
- 1504 Naschledanou
- 1505 Zvládneš to?

- 1506 *Tak naschledanú*
- 1507
- 1508 Hlas 001 z 19.9.
- 1509 a) paní Buršíková
- 1510 b)paní Hanka Václavová st.
- 1511 c) její sestra
- 1512 d)Hanka mladší
- 1513 e) já
- 1514
- 1515 a) ále něgde se něgdo vozejvá.
- 1516 e) dobrí den
- 1517 a) dobrí den, no ti sou tadi samá kvjetřina
- 1518 e) ha, no jo no.
- 1519 a) já musím jít na kraj, nebo spadnu do sklepa
- 1520 e)jo aha, tadi je sklep, jo takhle.
- 1521 a) voňi tadi maj sklepňí vstup.
- 1522 b) tak pote dál.
- 1523 e) dobrí den (0:40)
- 1524 a) poj dolú at' nemuším na schodi
- 1525 b) pročpa?
- 1526 a)no já t'e tadi budu informovat
- 1527 b)depa, jen pod' dále Hanča je f senci sednú. Já t'i dam ruce poj

- 1528 a) ne to já se chitnu zábradlí ale, hele já mislela právje že vi biste si povídali a já bich šla
1529 napřet protože sem celej den neska bila v muzeu
- 1530 b) nu já ti ud'elam kafe, pot'
- 1531 a) kafe nechci, ale potřebuju nadejchat trochu kislíku
- 1532 b) no jo tak, ti ho máš tadi, dejchátko?
- 1533 a)no sebou to nemám, to je škatule
- 1534 b)no ičko si to nadíchala drobet venku
- 1535 a) venku to ví že jo, tám žádněj kislík neňi
- 1536 b) ale poj poj to drobet vidržíš
- 1537 a) ale jenom na chvíličku teda. Hele neznalá studentka s Písku z mňesta, venkovních pomňerú
1538 nese kiřici, dostaneš kiřici.
- 1539 b) jejej jeej
- 1540 a) hele, co tadi mají kitek fšude, hnet sem se s ní zlobila, teda vadřila teda, co to ud'elala
- 1541 e) no jo, mňescká no
- 1542 a) no hele chitňi se zábradlí
- 1543 b) to tu ud'elal náš mladí pro vaška
- 1544 a) jo vona mi to řikala Helena tenkrát. Dóbře, že to tam ud'elali
- 1545 b) no, vona Růžena Švaňerú taki po tom višli
- 1546 a) hele zujem se tu nebo aš
- 1547 b) aš tadi nahoře aš nahoře pote. Hele tobje to de samo. To já muším jednu nohu vedle druhí
- 1548 a) hele, to mňe nohi vúbec nebolí
- 1549 b) no jejej *neslišno*
- 1550 b) podržim ťe húlku?
- 1551 a) ne to je dobrí

- 1552 b) tag máte jenom pantoflíčky
- 1553 a) hlava se mi netočí ale
- 1554 b) tak pote
- 1555 a) ale nevim, co to je.
- 1556 b) tag vítám vás
- 1557 e) dobrí den
- 1558 a) to je paňi Bílková, mi už sme si o tobje povídali, už sem jí navedla, co na co se ťe má
- 1559 zeptat, jak to jak jí zaspíváš,
- 1560 b) spívat já jo, ale pouvídat co budu, tak pote dál
- 1561 a) normálně
- 1562 b) tak
- 1563 a) ti zavřeš?
- 1564 b) tagle jenom to přivřu. Hanča mladá tu neňi ta jela do mňesta a eš' se nevrát'ila, sme tu
- 1565 jenom mi dvje. Tak pote dál.
- 1566
- 1567 b) takovú kitku krásnú
- 1568 e)mňe to nedošlo, protože pjestujete kitki
- 1569 ...
- 1570 b)diť tám aňi dlúho nebili ale
- 1571 b) tak copa ste cht'ela vjed'et teda no?
- 1572 b) bæba a d'edek
- 1573 a) dříf d'erek, ne d'edek
- 1574 b) mæma a táta
- 1575 a) Manka Chapálkojc, diž její klucí cht'eli

- 1576 b) ale ta má pje kní d'et'i Katka (8:33)
- 1577 c) už to nebude po chalupach, tu se řika po chalupach (9:55)
- 1578 b) tak pavel bráchovo marunino (10:24) kohopa budeš mít na ki'ičku?
- 1579 b) ti starí lid'i sme fšechni ználi (11:28)
- 1580 c) vašku prosim't'e depa je ta Stará pošta? 11:54
- 1581 a) se žádnej neptá 12:15
- 1582 b) to dá státu, vochráncí 12:42
- 1583 b) tak diš to budú financovat, tak to budú viuzívat 13:14
- 1584 c) teki fšechno se nehod'í 13:39
- 1585 d) já se vomlouvam m'ne přide zákaznice já se du převlíct 14:12
- 1586 c) tu bil ochutnickej súbor 14:40
- 1587 b) protože náší na to m'neli i voblečeňi 15:13
- 1588 b) začel púst neska to neekzistuje 15:30
- 1589 b) a plavalo se teki 17:42 potom se to votklid'ilo a plavalo se na tročkách
- 1590 a) a jelo se se Švejdouc kočárem 18:46
- 1591 c) a že už teda budou chod'it do nemocnicí 19:40
- 1592 b) nu, to se vedelo 23:09
- 1593 b) a ut'ikal přes Matušúc 23:28 a von jak m'nel púta
- 1594 b) m'nel dva bratri, dvojčata a ti ti vostatki vikopáli a vodvezli 24:00
- 1595 b) di't' to ešt'e íčko i mi něco řekneme 24:23
- 1596 c) no z Bud'ejovic to mají zase bliš do rakúska ne? 25:48
- 1597 b) vot mařeni Šípkuc 26:39
- 1598 b) a vona tu s't'ema d'etma bela 27:17

- 1599 a) hele f klenčí knoflíkáří 27:29
- 1600 a) sestri muž 29:02
- 1601 d) a copa vi tadi vlastně projednáváte? 31:26
- 1602 a) to ale nebila tuta, co si jí vzal 33:41
- 1603 d) já sem se viučila švadlena 34:45
- 1604 d) jenže tadi bila teta Číškouc, kerá šila kroje 35:09
- 1605 d) ve sklepje, v lochu 35:58
- 1606 b) náš tæta, d'eda Linúc 36:42 a ičko bila
- 1607 c) hamr se taki nemñel rozbúrat 39:13
- 1608 d) část vesnice bila ñemecká 39:48
- 1609
- 1610 a) Hanča Polákouc 40:33
- 1611 d) v jakimpa roce se vdávala Manka Pijámúc 41:00
- 1612 b) to bilo za válkí 41:05
- 1613 b) ti mñeli jupki, ñekeří bili do hñeda, naše máma mñela modrú 41:53
- 1614 d) máme tam tekí jedni šati s d'ílú 42:11 ti sou do běžova (oslabení vislovení), po te'e po
- 1615 te'ino Příkopuc mámñe
- 1616 b) teta Hondátúc 43:00
- 1617 c) v jižních cechách teki sou ti 43:05
- 1618 b, c, d) depa ste fšichñi postřekovskí... žádnej nám nemúže, tomu bich vokázal cestu ze vrát
- 1619 *zbitek záznamu je dost poškození*
- 1620 a)šimlíčku zvedñi nožičku 53:28
- 1621 c) šlo se na ouřad a choďilo se pješki 54:06 a šli naproti muzikantí

- 1622 d) tadi f postřekovje tu ti dífčata virústají vot mala 56:51
- 1623 d) kmotra mi to višívá, ta bi i tu vestu višíla 58:14 vejklatki mi višívá, viháčkovává a ičko mi
1624 eš'ě mušíš poradit
- 1625 b) černú a červenú šekru nám dala 59:02
- 1626 b) Manka Chalupuc 1:001
- 1627 c) neska bich do toho nevlízla1:024
- 1628 a) čepeňí to sme zdecimovali 1:042
- 1629 b) ráno ti družki (družički) 1:117
- 1630 b) súsetka šla s mlíkem 1:125 kampa íčko asi maškari dete
- 1631 b) Manka Hunzátuc 1:110
- 1632 b) a mušela se svlíct, protože tæta řek, že nepude na svadbu 1:220
- 1633 c) ičko támdle s trhanova voňi se dou vorat na čerchá 1:301
- 1634 b) íčko to cht'ejí teki slatkího 1:327
- 1635 b) v Dražinovje
- 1636 a) teta Březníkouc 1:442
- 1637 b) a žejdlíkovou ten 1:521
- 1638 c) voňi se tak nadříli ti ženckí 1:527
- 1639 b) a je tam Bolfánek mislim 1:547
- 1640 b) padesátsem jí bulo (oslabená víslovnost i)
- 1641 a) tak pudeme aspoň Šípkom 1:718
- 1642 c) tak sou fšichňi f kroji d'efčátka i kluki 1:727
- 1643 a) Libuši céra Katka 1:736
- 1644 b) a tuto gdo vinales tu automatickú pračkú tři metáli bich mu dala 1:935
- 1645 b) to uš asi dneska d'elat nebudú 1:1220
- 1646 a) tak se asi rozlúčíme 1:1258
- 1647

1648 Teta Krisálovic z Mrákova

1649 Vi tadi žijete celý život?

1650 *No tadle vedle já sem se přivdala ve třiceti protože manžel bil zavřenej gdiš sme spolu choďili, bil*
1651 *votsouzení na dvanáct let a bil sedum let a tři mňesíce v Jáchimovje a diš se vrátil tak se vrátil f*
1652 *srpnu a f prosinci sedmího prosince sme mňeli svadbu tak sem se **vdála** v sedmapadesátim roce.*

1653 A pracovala jste tadi celý život?

1654 *Ne bilo to rúzní já bila doma na hospodářství **furt** tak sem choďila do školi tudleto bila stará škola*
1655 *tam sem choďila do obecní potom sem choďila do do mňešťanki do Domažlic to ešće nejezdíl*
1656 *autobus tak sme choďili každy den ráno to bilo přes pjet kilometrú do školi a to sme **mušeli** uš f šest*
1657 *hodin uš sme **mušeli** bít na cestě a spátki nám to potom trvalo dlouho to sme potom d'elali volovini*
1658 *bilo to pjekní d'ectví protože sme si nahráli neska tadi neuvidíte žádní d'eti po fsi mi sme od jara uš*
1659 *sme hráli kulički potom sme zase káču a furt sme bili na fsi a do školi sme choďili v dřevákách ešće*
1660 *tadi dicki se nám to smíchalo a dole a klouzali sme se v dřevákách a to sme tagle ešće uživali no a*
1661 ***taem** sem choďila potom tři roki do mňešťanki a to bila dříčí a chlapecká a diš sem choďila do první*
1662 *mňešťanki to bilo právjje f tom roce devjetatřicátim a to nás diš sme šli tenkrát f březnu na to jejich*
1663 *psí počasí takovej **sňech** padal a mi sme si misleli že nepudeme a potom jedna tadi bila známá **taeki***
1664 *vona tu bila četnická staňice a její jako vona to bila jejich céra ta choďila tadi do školi a přišla a*
1665 *říká taťček říkal že mají se fšichní dostavid do svých zamňestnáňi a mi **mušíme** taki do školi kúli*
1666 *tomu počasí a vono to bilo mi sme přišli do Domažlic mi sme přišli dlouho a diš sme přišli tadi*
1667 *k tomu nádraží na to vlakoví tag zrovna vjížd'eli vjížd'eli na těch motorkách f těch lodičkách vjížd'eli*
1668 *do Domažlic a mňeli namířeno mi sme se jich báli a přišli sme už dlouho do školi sme nevjeďeli estli*
1669 *máme jít nebo ne a diš sme přišli do školi tak už bila mňela zrovna paňi ředitelka mňela už hodinu*
1670 *uš se učili a stála u okna a plakala zrovna ti vojáci do těch Domažlic a tak řekla a mi sme choďili*
1671 *v tuých šatech mi sme jiní šati nemňeli a tak řekla víte co bilo zatopeno takoví železní kamna dali*
1672 *sme židlički vokolo sundali sme si zás'eri a šátki a tohle sme to usušili bilo zatopeno a vona diš to*
1673 *uschlo řekla voblečte se a d'ete domu to bil takovej velkej smutek a potom diš sem přišla ze školi tak*
1674 *naši mňeli hospodářství nu tak sme mušeli d'elad doma a potom diž začli komunisti tag voňi ch'eli*
1675 *do jezede a mi sme nech'eli jít tak napřed vzeli bratra ten bil vo tadi nám vzali z hospodářství*
1676 *bratra že **muší** nekam **do práci** a von diž nech'el jít tak potom přes kární tábor je **vzeli a mušel***
1677 *jezdít na statek do Domažlic ch'eli **furt** abich já sem jezďila to choďili furt kolem abich já sem*
1678 *choďila do Škodofki diš sem nešla máma řekla tebe nepustím vona mňela bércoví vředi a tenkrát*
1679 *sme zrovna dojili pjet kraf ručně se dojí já nemúžu si sednout pot krávu tebe já už nepustím diš sem*
1680 *nešla potom g večeru diš sme **přišli** s pole tag bil pro mňe četník že mám nastoupit do tí Škodofki a*
1681 *máma si sedla a sundala punčochu a múžu **jae** todleto d'elat a vono to je voškliví ti bércoví vředi*
1682 *mňela zrovna votevření von se tak nák lek ten četník a přišel na ten Národňi víbor a říkal **mušíme***

1683 **volát** sanitku tí paň Němcovi mi sme bili Němcovi za svobodna ta bude mít votravu a vona
1684 **přecedovo** žena u nás sloužila jako diž bila svobodná a říkala ňikam nevolejte protože vona uš to
1685 má dlouho nu **ták** potom **přestáli** se mnou ale diš sme nechťeli do toho jezede nu tak potom voňi nás
1686 přinuťili nu tak se do jezede dali ale potom zase diž voňi vůbec neplaťili v jezede ňic **tæm** nebilo
1687 vůbec ňic tag zase to rospuťili a voňi si uďelali sví jezede a **tæm** nahoře u vilímkú bil nejvječí dvúr
1688 toho zavřeli toho sedláka a je vistehovali mámu z d'etma vistehovali do támlle ňekam za Mňelňíka
1689 **tæm** si uďelali takoví malí jezede uďelala se voňi sami ve stodole si uďelali stáj tadi si uďelali
1690 koňskou mašťal jó voňi mňeli **íčko** dvoje koňe tadi u nás tadi bili ale u manžela mušské chod'ili do
1691 **práci** a ženské chod'ili do jezede a ke koňúm nebil **žádnej** potom von diš tadi všichňi zavřeli tátu bil
1692 votsouzeňí na vosumnáct let a ten tam šest a púl roku **tæm** šest a tři mňesíce bil a tám **umříl** tak
1693 potom máma šla poslala žádost diž manžel je to bilo fšecho špatně ale potom tam manžel bil
1694 sedum let a tři mňesíce a potřebovali kočtího tak si ho potom ňák vižádali potom přišel domu tak
1695 potom diš přišel domu nu tak potom diš přišel domu f srpnu tak f prosinci sme mňeli svadbu
1696 jenomže já sem bila v tí dobje já sem potom chod'ila na brigádu diž bilo jezede já sem nemňela
1697 žádní pozemki ňic já sem tag mňe puťili na brigádu a chod'ila sem do hospodářského družstva a to
1698 víte **tæm** sme přehazovali na t'ech sejkách vobilí tám sme bili fšichňi za takoví to **tæm** bil z **Havlojc**
1699 mlinář za **trist** ten **tæm** ekli bil za trist a vono to neuťikalo mi sme říkali pane Králík **kolipa** je hod'in
1700 vot osmi do štír zima tam bila v zimně a tak sme vlastně hod'inki placatí dicki je vitáh a d'íval se a
1701 říkal voňi vám ti štiri hod'ini furt nebili a to to neuťikalo a von potom říkal vi mňe budete **mušet**
1702 koupit novej kabát diť já uš mam celej prošoupanej a **íčko** to leťí íčko je ráno a **polodne** a večer a
1703 pond'elí a uš je neďele nu tak **tæm** sem bila na tí brigáde já sem potom se rostonala a dostala sem
1704 záňet sítnice tak sem šla g doktorovi a hnet sem mušela do Plzňi na kliniku a po roce na tí posutkoví
1705 komisi on mi tæm zaříd'íl zařizoval na tí klinice oční to tu nebil v Domažlicích eš'e voční doktor bil
1706 tæm zrovna doktor Kozina ten bil ze Stráží a ten to zaříd'íl hnet mušíš do nemocnice já sem řekla diť
1707 já tadi ňic nemám ale vopravdu sem mušela slíbit že zejtra přijedu hnet tam do tí Plzňi a marod'ila
1708 sem rok s tím a za rok na tí posutkoví komisi řekli diž nemůže do prachu aňi do zimí tak mňe chťej
1709 dáď do důchodu vón tæm bil taki ten doktor Kozina přitom a řekl na to je eš'e přece mladá tak si
1710 mňe vzél tæm na kliniku do Plzňi gde sem bila zamňesnaná jako pomocná síla apřítóm sem se tæm
1711 léčila a voňí teňkrát viházeli fšechni řádoví sestri tagže tæm nemňeli viškolení tag bili takoví kurzi
1712 potom sem šla do kurzu na sanitárku a tam mňe přihlasil zase von a po púl roce sem jako dostala
1713 visvječení na tom vočním sem bila tři roki a potom sem šla na d'eckí jako sanitárka a potom se se
1714 tám vocad' vdala a tadi nebilo ňic tak sem tæm zústala eš'e zamňesnaná protože tadi d'elali
1715 zadarmo prvňí léta mňeli jen ňejakí naturálie žádná dovolená tak sem tæm bila eš'e jako potom.

Příloha 2

5081

(Napsala Marie Bilková, Mrákov.)

Mrákovská pouť byla přede dvěma lety třeba bylo rukou v poli žít dozrávající vobjili, práci se každý nutil dát stavení do pořádku. Jirka /nás děreček/ shledal štětky, barvy, řebříček ha pustil se s kvalitou do práce. Synek Hařánek vometal kolem: tu podal tátovi štětičku, zamíchal vápno, přidržil řebřík, haby táta nehuklouz. Huž se smrákalo, hdyž byl hotov i vodzemek tmavou barvou voličenyj. Zyjtra je sobota, přiveze se krmení na neděli ha eště i přiveze nášou forku žita. Máma muš napact koláče, ha chlapci je roznesou po přibuznyjch ha kmotrům, haby pozvání na pouť bylo jakcepatří. Nyjmlačí Hařánek houřad zváče nezastál, - to bylo práo starších dětí - chlapsů - dostávali vod cesty nákyj šesták, peníze ~~xxx~~ kluci vo pouti tůze potřebuváli. Máma teký krášliła senci - bílý olem /~~4~~ lem, okolek, okon/ kolem vokna zkrášliła malůvkou. Pjet prstů namočila do červený barvy, přitískla na zeď. Haž míla červený kvítíčka, hudělála žlutou barvou střed ha lísky zeleně - dvouma tany prstem hukazovákem smočeným v barvje zelený. Hnědá vlnovka naznačila vjetřiky. Slo to zčerstva ha krásně zjasnilo senci. Potom pospíchála za mužem, kžeryj dožínal voves. Bylo doštivo - muš se postavjit do mandýlky, haby nezrost.

Hařánek vosaměl - tvóřil duch se v ňom mocně proklubával. Copa, hdyby teký něco maluvál? To by táta koukál! Shledal barvy v hrníčkach, pinčlíčky míl táta za lemjeřem - ha rozmýslál, co by huděláo tátovji jirkovji radost. Huž to má, - namaluje tátovo svatýho patrona. Na rozmjery nemycel. Řebříček tu stál, podál byl špalek i vůz s prknama, - něhdo, hdo pure kolem, mu pomůže vůz přistavit. Nu - snad to pure vod ruky. Kobylu namaluje šekatou, - ta pure snadío - má kerf štyry nohy, vocas, hlavu. To svatýj dá vječí notaci! Začel vod kobýly. Přední nohy muš vysoko zvihát, haby draka nepřilápa. Zpracoval se tak dychtivje, že zapomíl, že kobýla muš za sedlem eště teký byjt ha vocas, vocas hodně širokyj vlát. Za svatým hale chalupa končila, protože vpředu drak sedíl rozpleskutyj jako strupatá žába. Hudělál svatému voči, přilbu, teký dlouhý vlasy, bradu i nos /ten se mu moc nepoved, hani lícata/, zato pysky zářily červeně tůze pjekně; kobýle červenou čabráku se zeleným lemováním, žlutýj vohlav. Svatýj muš držít bídlo se zlatou špicí a hodně dlouhý - tak, - ičko hale shlíď, že bídlo míř do vokna, - čerstva protáh hnedou barvou bídlo do hodně vorevřený tlamy drakovo. Protáh čáru drobet nalomenou ha ta šla rovnou do chřtánu vohludy. Slíz delť, vokukuje ha vzpomíná, že chybá kobýle zadeček z vocasem ha podsazenyjma nokama. Sebrál nádobíčko, vodnes řebříček a hrnečky z barvou, - druhá zeď je vječí - hyn to dodčlá. Mordály se mu vocas poved - místa dost, tak huděláo pořádnýj. Eště vyblájská

kopyta černě barvou vod vodzemku. Spokojeně vobnlížij kumšt. Táta bure mít radost ha dá mí nákyj šesták, habych míl vo pouti na houtratu.

V šířání táta s mámou pospíchají demů, kravky huž netrpělivje čekají doma na dojení, jak je mlíko tíží, huž je slyšet bučení. Máma zviňne hlavu před chalupou, a lekem jí zkoprní nohy: "Jirko, povídá tátovji, cák si se zblázníl, že si chalupu tak zmazál? Smarjá, šichní lidi purou vokolo nás do kostela, copa bureme ičko dělát?" Táta kouká, kouká, # řeč nemíl, # konečně vyrází: "Hanče, blázníš? Blázníme voba hasi, nebo je to dábel'ský mámoní? Včera všem chalupu vobílíl, že bula jako nevjesta, dnes vypadá jako coura. Dopa se nám hasi pomstíl!" - V tom Hařánek přibjeh celýj radostnyj: "Táto, copa říkáte, tek drak hale míl mít eště zuby ha zakřoucenýj vocas, # na to sem zapomíl." To huž se třepotál na tátovo kolene ha "šestáky" dopadály tak kvalitovně, že si Haram hani nehuvejdomoval, kolik jich spádlo. Nihdyž se nedoveděl, proč ho táta tak zmalovál; # přeče se poved svatýj, kobýla i drak - brovna že ty zuby nemíl, # hale dyt by je byl hudělál! Tátove byjvají něhdy divný, # hale před poutí? # Táta bílíl ha chalupu haž do bílýho poutního rána - při lucerně. Hařánek lítostí nechtěl vo pouti vod xxx kmotra hani kyselou vokěrku ha celou pouť bloudíl bezi krámy zamlklyj ha

nebo je to ďábelský mámení? Včera jsem chalupu pobíhl, že byla jako nevěsta, dnes vypadá jako coura. Dopa se nám asi pomstí!" - V tom Haránek přiběhl celý radostný: "Táto, copak říkáte, ten drak hale měl mít ještě zuby na zakřivenýj vocas, na to sem zapoměl." To už se třepotal na tátovo koleně ha "šestáky" dopadály tak kvalitně, že si Haram hani nehuvjedomoval, kolik jich spádo. Nihdyž se nedoveděl, proč ho táta tak zmaloval; přece se poved svatýj, kobyla i drak - pročna že ty zuby nemil, hale dyt by je byl hudeš! Tátove byjvají něhdy divný, hale před poutí? Táta bílil se chalupu haž do bílýho poutního rána - při lucerně. Haránek lítostí nechtěl vo pouti vod křm knětra hani kyselou vokůrku na celou pouť bloudil bezi krásy zamklýj ha tesklivýj. Zašel do kostela, haž huž hyn žádnýj nebul ha žalžval Pánu Bohu i svatýmu Vavřenci, patronu nutiskovanyjch. Dostál houtěchu, že žádnýj kumštýř nejni doma huznanyj!

II. *Hačámska pouť ho roce (Marie Bilbová, Hačover)*

Janek
18. 10. 1938
Haram míval s poutěma trampotu. Na druhýj rok huž bul povýšenýj na zváče. Měna mu navázala na malovanýj talíř se zlaceným vokrajem ha pěknýjma růžičkama huprotředě koláče pro knětra. Nařizovala: "Harame, necáryj se níže, hale rovnou vodnes břemíčko knětrovi ha řekni, že je nastokrat pozdravujeme ha zkazujeme, haby ~~xxxxx~~ šický přišli na pouť a hned vod rána. Masa, pjiya i koláčů že bure dost. Druhý břemíčko dáš druhýmu knětrovi ha vyřídíš to teký. Hať se nezapomeneš, byjváš ztřeštěnýj." Haram sebrál břemíčko ha šel. Do Kyčova je pár kročů - žádnýj strach, vyřídí šechno dobře. Šestáky burou dnes jít! Vobje knětry jsou dobračky i voba knětři špásovný. Mušel kolem rymíka. Na rymíce Michal Poleznyjch honil kaohny. Namoutě, kačer míl tak pječně zbarvenýj vocas ha potápět se humíl, že hani Tonda Ryneska to nesved. Postavil břemíčka v bílýh hubrouskach na hráz, hážal kamínky za kačerem ha tak se zabrál do "pinkání", že na koláče, knětry - všecho zapoměl. Za chvíli přišla Zedníkuc koza, vidí tu na hrázi něco se bělát, líbeznou vůni to mělo, ha tak cloumsla huzlem, haž povolil. Vochutnala,

no, trníčko to nebylo, hale chutnalo to extrovně. Vokusávala, vobližovala, ha bříska se jí plnilo. V tom vjidí eště druhý břemíčko; huž nepovolil, hale hubrousek byl vječí, takže mlsná houba i s fousiskama se celá ponořila do houtrob břemíčka. To už vybírala jen z pro/s/tředka, šák jí nebylo dobře, ha bříska dostávalo vječí ha vječí vobjem. Škočila do jeteliště Jindruc, haby tu darebnou, zasládlou chuť zajidla. Teký se drobět v rymíce napjila, hale rozpínavost v břísku se nšumenčila. Čhtila se proskočit, to dělá dobře, nešlo to. Kola před vočma ha kyselá štáva stoupála v krku, ha tak se loudála demě, hde se jí nařikáním hujala teta Zedníkuc. - Haránek pomoh Michalovi kaohny vyhnát z rymíka, "korunku" z vocasu kačeru vytrh, hale v tom vzpomněl, kam ho máma poslála. Popád břemíčka-ha do Kyčova. Bylo mu divný, že nehdo hužel hu jednoho rozvázal ha že je břemíčko lefký. Zavázal pječně ha bježil, co síly míl, haby huž míl šestáky v hrsti. Přide k prvniú knětrovi, šák žádnýj doma, vomeškál se. Dá břemíčko do rezárny - však je najdu ha knětyzjtra vzpomene. De vokolo rymíčka do druhýho statku - k knětrovi. Hyn byli doma. Knětra Hačámka huvelebila za stůl, hřeček pormásí ha krajíc namazanýho ha pocukrovanýho chleba dala ha nutíla do jidla. Rozváže hubrousek - kouká, kouká - cák je to místo koláčů háký vokusky. Ptá se: "Hačámku, hdepa si bul, než si šel k nám?" Haránek šecho poveděl spravedlivje. Knětra se omíla, jen jí vrtálo hlavou, hdo mu vykrát hubrousek. Druhýj den šecho vyšlo; teta Zedníkuc prisadila, ha tak Hačámek zase dostál vod táty nepočítanyjch, hale šestáky dostál ha teký byly před bjitím nutracenýj.

kůřátka za nim. Selka je mušila hučít na hřad, hdyž vodrostly. Na prkynko sedlák přitlouk laťky, selka vzála koře/ha capkala z laťky na laťku po prkynku. Za 3x huž to humíly. Pípaly, pípaly, haž selka zavolála psa ha ten hlídál v přední části chlívku. - Vobracíly se na hřadu ha zvaly psa nahorú - ; koukál, koukál, hale přeci moudře husoudíl, že jim nemůže vyhovjet. Ráno byly první dole ha to se seběhly kolem psa, skákály po ňom, vytípávaly mu všechny sny celý nocí. Vycháňval jich všch 15 bez ouhony - sedum kohoutků, vůsum slepjiček. Hdyž vodrostly, mušila selka šest kohoutků vodnest do mjesta. Plakála pro ně, hale co dělát! V lítě huž málo krmjiva - muší k pánom. Pes je hledál, kňučíl ha vyjl celyj tyjden, haž srce husedálo. Selka mu mušila moc domlouvát,, haby se hutěšíl. Dyt hani nežrál ha nepjil,- snad by bul pošel. Slepjišky hlídál hustrášeně - jak vykříkla někerá, nechál žrádla ha letíl ven. Hdyž první slepjička snesla vajíčko na hníždě, popád je do houby ha nes je sálce ha čekál pochvalu, jako by je byla snesla jeho cera. "Boží němota, hale má srce houčínlivý v nechčestí víc než někeryj človjek," řekla slzíci selka. Psu nesmíl žádnýj ze služebnyjch klíňnut, hublížít) - hned každého selka vokříkla. Bul k stáru slepyj, hale dokonál přirozenou smrť za nátku celý rodiny. Slepjičky huž dávno nežíly.-

=nepohabně

69.

"Šemička" V.

Hu Klobasů míli spolčátka říbátka. Slabounký, nohatý. Chlapci si je vzeli na starost. Linhart říkál svému: "Punčelka", - Tomeš: "Šemička". Krmíli, kartáčovali ha skákali s říbátkama - ličský mláďata s konskyjma. Punčelka jednou skočila ze zasní ha zlomíla si nohu. Přišel zvěrolěkař ha hdyž řek, že se hříbje muší zabjít, Linhart vomdlíl. Říbátko ležilo na slámě, zkoušelo vstát ha zase padálo. Linharta vykřísili, ha chlapec jen vobýimál hlavu mileného říbátka ha líbál jeho krásný, hustrášený voči. Říbátko řezník vorvez zabjít ha k Linhartu mušeli zavolát lekaře. Chlapec se těžce roznemoh. Po čase se vystunál ha íčko měli s bratram "Šemičku" dohromady. Rozmazlíli jí túlik, že jí nesmíli přivázát, hale jen ve vohradě nechát pobíhát. Cvičili jí zvedát nožku, tancůvát ha šeljaký kumšty. Byla chytrá - šecko huměla hned. Hale dokud nedostála cukr ha chleba, - trucovála ha nic nehukázála. Po prvním říbátku jí vorvedli Rakušáci v r. 1916 ha mušila do vojny. Jako vo pohřbu bylo u Klobasů, ha sedlák poslál chlapee s kobyloou haž někam na Moravu. Jaký bulo loučení, nepoveděli chlapeí, hale jen slzy vždy jim vyhrkly, hdyž se zmínili, že jí slyšěli

pořádě

Příloha 3

Chodská kuchařka (1992)

„Vo posvícení ha svarbje se jí velkú žící.“ (s. 28)

„Mlsnyj se voblízne, hladovyj se nají.“ (s. 24)

„Přijte k nám na pout': hale přijte rači dřív, habyste k vobjedu buli zas doma.“ (s. 20)

„Přijte k nám na vobjed, asli burete moc. Dveře budů zamčení ha zlij pes puštěnyj.“ (s. 17)

„Doma jiz co máš, hu lidí, co tě dají.“ (s. 17)

„Hde sú brambory, chlebíček, tám nejni hladíček.“ „Dy máma hupekla bacána, ha k tomu kyselí mlíko, to sme nák šupáli.“

Chodské perličky (2011)

„Cák bys hud'ál v haptáku ha míl můchu na ftáku? (s. 83)

„Tuto mi, ženo, nehovoř!“ (s. 83)

„Tuto máte pravdu, pantáto.“ (ř. 83)

„Nedyj Pánbůh, habych humříl, habych splatíl, cák sem dlužíl.“ (s. 83)

Babička často vzpomínala, „kerak míl děrek chčestí, že nebul zabityj.“ (s. 82)

Chodské pověsti a legendy (2004)

„V rychlosti na sebe převrhl troky, co máma sušila po prádle. Světlíčko po nich rajtovalo a dupalo jakoby kozími kopítky. V senci zaslechli ránu, jak troky padli. Vyšli s lucernou a rozkůčku vysvobodili.“ (s. 27)

„Tuze neodbytné bylo světlíčko, co pokoušelo děrka Daněhlákuc z Chodova. Běhalo mu po záspi, nakukovalo do okna, až děrek vyskočil z lože, uvázal si zástěru, chytil koště, že světlíčko vyplatí.“ (s. 28)

„Striček Fořtuc ještě jako svobodný chasník šel vyprovodit k vlaku kamaráda, co ho přijel navštívit.“ (s. 30)

„Moje polnosti tady sousedili se strážskými a tak jsem po nocích přenášel mezník do Vávříkuc pole.“ (s. 31)

„Mrákovský mužiček stáhl divči, když máchala prádlo. Pod vodou jí ukázal své hospodářství, slíbil, že všechno přijde půl na půl, bude-li s ním v dobrotě živa a poslechne, co ji poručí. Divče naoko souhlasila.“ (s. 36)

„Divče špásovala, špásovala, ale o vážnějším ani slyšet. Tuto jo, Pane, ale s tou divčí?“ (s. 53)

„Divči to bylo všechno jedno.“ (s.61)

„Mikulášuc pohůnek. Večer se v senci všecko sešlo.“ (s. 63)

Vaříme s Chody (2014)

„Kuchařská humění spočívá v koření“ (s. 13)

vat, že svátečním pokrmem pro Chody byly „šišky, calatky, máslový mětanky, svítek a buchtičky“. Mezi atraktivní masné výrobky patřily „ítrnice, jelita, biřtly a klobasy“. K vepřové pečení nesměl chybět knedlík. „Ha jakyj knedlík, ne snad brambůrovýj hanebo z ječný mouky, hale pěknýj bílyj, pšeničnýj. Ha k temu masný zelí s cibulí.“

(s.16)

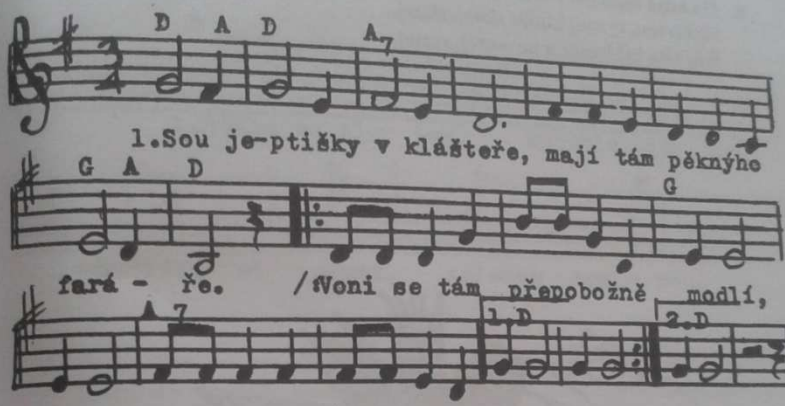
„Vařím mu čekuládu, salátek celeroví, von se mu ale... starímu pardálovi.“ (s. 63)

„Haby nám to dycky dobře šlo!“ (s. 137)

Daremní písničky z Chodska (2003)

55. SOU JEPTIŠKY V KLÁŠTEŘE

Valčík

1. Sou je-ptišky v klášteře, mají tám pěknýho
fará - ře. / Voni se tám přepobožně modlí,
modlí, haby jim dal Pánbů šecker dobrý, dobrý: / dobrý.

2. Ťuky, ťuky na vrata, vorevři, jeptiško přesvatá,
posílá mě sám nebeskyj Pánbů, Pánbů,
habys dala pro Ježíška slámu, slámu.
3. Sláma není k dostání, je jenom postýlka k vyspání,
ten, hdo se chce do nebička dostát, dostát,
ten se muší s handělíčkem vyspát, vyspát.
4. Ha hdyž bulo k půlnoci, handěl se k jeptišce přitočí,
začíná jí po prdelce pleskát, pleskát,
nechce se mu hani drobet přestát, přestát.
5. Ha hdyž bul huž bílyj den, handílek skáče z vokna ven,
handíleček z vokýnečka skáče, skáče,
ha jeptiška na postýlce pláče, pláče.
6. Ha hdyž bulo půl roku, jeptiška tloustla v rozkroku,
poznála to přepobožná máti, máti,
že se jí ten černyj hábit krátí, krátí.

(s. 69)

5. DOMAŽLICKÝ PÁNÍ

Zvolna, s přednesem

De - mažlic - ký pání, posláli mně dnes psaní
 asli eště túlik chlastám, jak sem chlastá - vál.
 Ha já sem jim vorepsál, že sem se jich též nept
 koli - krat se pan starosta vochla - stál.

(s. 12)

Tradiční chodská svatba (2013)

A nakonec s domovem:

„Přemujmilej zlatej stole, mejvaly tě ruce moje,
 Kdo tě po mně mejvat bude, haž mě tady víc nebude?
 Přemízlatí bílí lajce, mejvaly vás moje ruce,
 Kdo vás po mně mejvat bude haž mě tady víc nebude.“

Z domu vycházela nevěsta spolu s družbou a droužkou, šla uprostřed a při tom zpívali:

„Jak ty děvčátko (nebo jméno nevěsty), z dobrého chování
 však budeš naříkat, až půjdeš od mámy,
 od mámy, od mámy, od tvého tatíčka,
 budou ti plakávat modrá tvá očička.“

(s. 1)

„Ještě si zadupám na bílé lajci, kdepak je pan družba? Až sem jde k tanci!“

(Opět na stole.)

„Ještě si zadupám na bílém stole.

Kdepak je pan družba, ať sem jde pro mne:

kdepak je pan družba, až mě jde ssadít.

neb se mi už stíská za stolem sedít.

Cožpak já nejsem družka na módu,

když vám to tu všeccko vyvedu?“

(s. 15)

Příloha 4

Paní komisarka (1974)

... zlostí krev v žilách vaří: „Tomši, bože, bože, tys hlupák! Do čeho to jenom dal Pánbůh duši? Cák máš v žilách místo krve? Jako bys ani nebyl mužský!“ nařiká bolestně a vážně, a když už to snést nemůže, sama vystoupí a Tomše se zastává: „Nechte ho s pokojem — on vás také nechává a nevšímá si vás,“ křičí rozhněvaným hláskem a hned hrozí pěstičkou: „nenecháte-li ho, sama vám nabouchám.“

„Nevěsta, ženich, budou se ženit,“ drze ji i Tomše jednou ranou uráží Klika a Hanýžku rozdráždí až k pláči. Ano, dává se do usedavého pláče a sama neví proč. Takovou bačkoru, jako je Tomeš, by si přece za nic na světě za muže nevzala, ale takového kluka, jako je Klikovic Martin, také ne, kdyby byl sebešikovnější, silnější a odvážnější. Už se toho klacka Šmolíkovíc ani nevšímne, hanbou by se musila propadnout, kdyby za ní stále lezl. Zažene ho, a hned Odtrhuje zástěrku od očí, ale když...

(s. 40)

...nější, mluví s malou sestřičkou...
směje se, bičem si práská, a když Tomášek Smolíkovíc k ní se blížil, bičem ho zahrála až k táboru ostatních, tam se hrdě postavila a rozkřikla: „Kdo se opováží zahrnat na naši louku, tak mu bičem namrskám,“ a vrací se hrdě do své samoty.

Ani pět minut netrvalo a Hanýžka vidí, jak Klika žene své krávy i telata přes zákop přímo na Královic louku a jak ostatní všichni čekají, co se stane.

„Bejku! Bejku!“ úzkostlivým hlasem vykřikla Hanýžka a strakatý býk rázem přestal se pást a zdvihl strašnou svojí hlavu.

„Nebojím se ani bejka,“ v slepé odvaze křičí jako palec...
... Klika a žene dál, až všichni trnou, co se stane a jak to

(s. 41)

„Postřekovští buláci, vožralové, tuláci,“ křičí vášní zaslepen.

Z protivné strany přilétají nejen kameny, kterým třeba pružně uskakovat, ale s nimi i nové, strašné potupy: „Klencečácií! Žebrácií! Chtějí se mít dobře bez práci! Říkají si měšťáci!“

Tak se oba tábory rozpalují a navzájem se k sobě blíží. Prostor mezi nimi se krátí, Klika vidí, že Postřekovských je víc, jejich kameny hojněji prší, možnost vítězství spočívá v náhlém a prudkém útoku. Až dosud mohlo všecko ještě dobře skončit. Ale teď Buršíkuc Hadámek z Postřekova vypjal se jako kohoutek a vědom přesily vykřikl: „Ahou! Ahou! Klencecký přídou do pekla — Zuza se jim upekla. Nebulo jim vo bábu, je vo posměch, vo hambu.“ Vyčísti

(s. 48)

ku jako z kazatelny vykřikl: „Lomikare! Nevěšíš otroka, hale proroka: vod tutý chvíli budeš schnout: do dne ha do roka — zvu tě na boží soud!“ Hruza obešla všecky, i soudce, i kněze, i kata, který se první vzpamatoval, podtrhl žebřík, a Kozina visel. Páter františkán se začal modlit, ale naši lidé se nemodlili. Nemohli. Odnášeli Dorotku, která pod šibenicí omdlela, odváděli její tři synky a všichni jim ustupovali z cesty. A jak ji tak nesli, kdekdo ji litoval, i pláč se ozval a už i stříbrné groše pršely do fěrtuchu. Složili ji

(s. 153)

Vandrovali tři řezníci, dřili krávu při měsíci,

hou, hou, aleluja.

Jeren praví: „Kráva živá,“ druhý praví: „Vocas zvíhá,“

třetí praví: „Dřete přece, hajť nám kráva nehuteče.“

Kráva začla harcovati, na řezníky žalovati:

„To jsou rasí, ne řezníci, nepuste je do vesnici,

nabijte jim byjčí žilou, že vodřili krávu živou.“

Zkažte vy tám Nyklouc Důře, že huž krávě nepomůže,

zkažte vy tám Nyklouc Káči, že huž kráva na pekáči,

zkažte vy tám poštouc paní, že huž kráva za na stání.“ (s. 200)

Osmatřicátníci (1975)

„Íčko dyby chtílo pršíť, to by to šecko vobžívlo ha zazele-
nílo se,“ rozjímal si v duchu rozhlížeje se široším krajem,
„nejvyšší čas, haby spádla vlašička, ječmeny huž začínají
žloutnout, vozimy podesychat, voves se eště brání, cák vo-
ves, ten něco vydrží, hale brambůry ha zelí, hlavně zelí
muší se zalezvat na poli, v kadečce, v hrnci i v žaludku,“
a pátral staroslivě po obloze, nespatri-li, že už se nebe (s. 330)

Pámbů rač dát včasní dobrítro; poníženě prosím
o boží almužničku. To budu mít dnes chčestí, když hned
naponejprv potkávám pány,“ skuhrala žebračka, oběma ru-
kama opíralal se o hůl a hlavu měla k zemi sehnutou, takže
jí do tváře ani vidět nebylo. (s. 19)

Které mu půjčila Fryduc selka: „Svatí Štěpáne! Svatí Va-
včínče! – Klika s velikonoční svící po jeho boku zpívá až
mu hlas přeskakuje, ale Taračkouc dědoušek pod tíží vzkří-
šení Páně ohíba se čím dál tím více k zemi, pot se mu perlí
na čele, v krku hvízdá mu dech cítí sucho v ústech, jazyk

I rty mu okorávají a do noh jako by olova nalil. Sotva je
vleče, ačkoliv všecku sílu vydává, aby udžel s Králem a Kli-
kou rovní krok. (s. 354)

Lúsy (1976)

K faře a tam ho napomenul: „Mají pokoj, velebnýj pane!
Tuto dycky byjvalo ha bure. Světa nepředělají, tak se do
toho nepletou.“ Tak to skončilo v Klenčí.

„A což jinde byly korunovány jeho snahy lepším zdarem?“ pobídla Němcová Fastra, když se odmlčel. Patrně Vzbudila v něm ta osvěžená událost plno i jiných vzpomínek. (s. 68)

„Muj Jakoubku drahý,“ rozkvílela se Králová (s. 446)

„Pašeráci, pašerí,
V hospodě se hašteří,
Honí-li je kocouří,
Nebo z Klenčí obšouří.“
„Pašeráci, pašerí,
Hutíkejte ze dveří!
Obšour stojí pod voknem
Flintu na vás zaměří.“ (s. 107)

Hanče (1957)

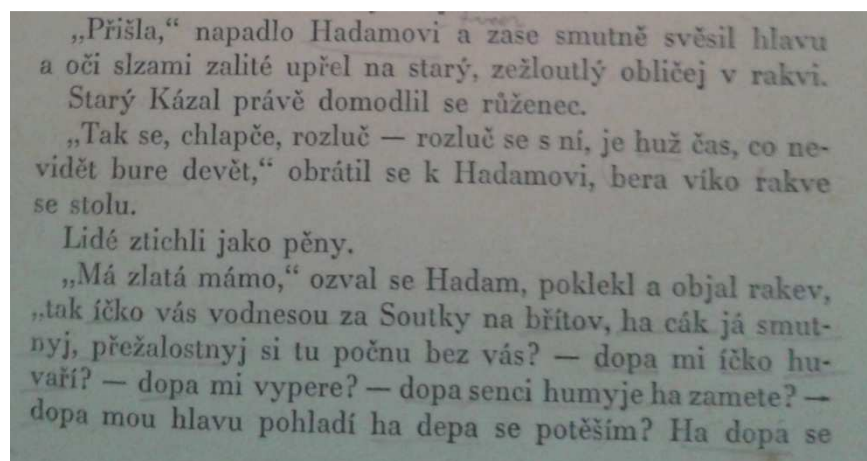
„Hu Dunáje stála,
Dunáje se ptála:
Dunáji, Dunáji!
Jsi-li tak hlybokí,
jako jsi širokí?
Dunáje se ptála.“ (s. 125)

„Huž tu ležím na saních,
těžkí pouta na dlaních,
zapřáhnite čtyry koně vraní,
co tam stojí na stáních.

Huž tu ležím na voze,
těžký pouta na noze,
zapřáhnite štyry koně vraní
pojedeme ku Praze.

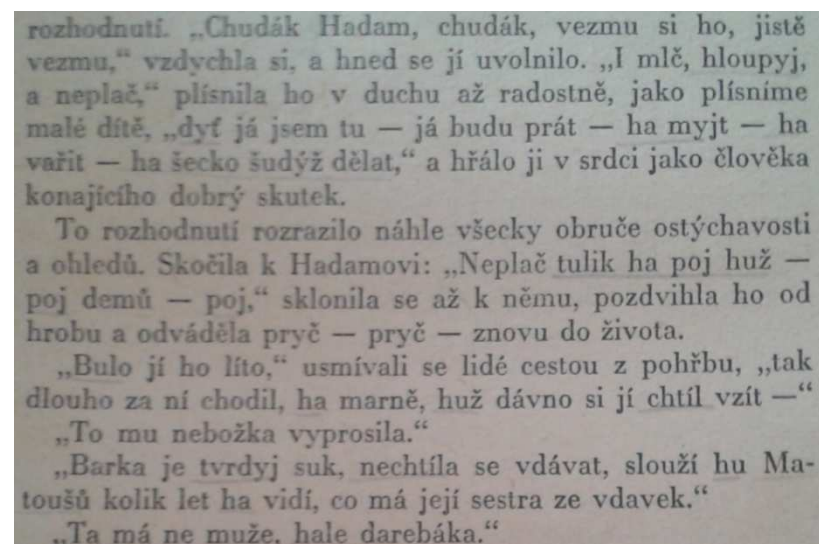
V Praze na mě čekají,
bílej kabát mi dají,
ha ty moje rozčesaní vlasy,
ty mi tám vostřhají.“ (s. 33)

Pro kravičku (1957)

„Přišla,“ napadlo Hadamovi a zase smutně svěsil hlavu a oči slzami zalité upřel na starý, zežloutlý obličej v rakvi. Starý Kázal právě domodlil se růženec.
„Tak se, chlapče, rozluč — rozluč se s ní, je huž čas, co nevidět bure devět,“ obrátil se k Hadamovi, bera víko rakve se stolu.
Lidé ztichli jako pěny.
„Má zlatá mámo,“ ozval se Hadam, poklekl a objal rakev, „tak řčko vás vodnesou za Soutky na břítov, ha cák já smutnyj, přežalostnyj si tu počnu bez vás? — dopa mi řčko huvaří? — dopa mi vypere? — dopa senci humyje ha zamete? — dopa mou hlavu pohladí ha depa se potěším? Ha dopa se

(s. 131)

rozhodnutí. „Chudák Hadam, chudák, vezmu si ho, jistě vezmu,“ vzdychla si, a hned se jí uvolnilo. „I mlč, hloupyj, a neplač,“ plísnila ho v duchu až radostně, jako plísnila malé dítě, „dyť já jsem tu — já budu prát — ha myjt — ha vařit — ha šecker šudýž dělat,“ a hrálo jí v srdci jako člověka konajícího dobrý skutek.
To rozhodnutí rozrazilo náhle všecky obruče ostýchavosti a ohledů. Skočila k Hadamovi: „Neplač tulik ha poj huž — poj demů — poj,“ sklonila se až k němu, pozdvihla ho od hrobu a odváděla pryč — pryč — znovu do života.
„Bulo jí ho líto,“ usmívali se lidé cestou z pohřbu, „tak dlouho za ní chodil, ha marně, huž dávno si jí chtíl vzít —“
„To mu nebožka vyprosila.“
„Barka je tvrđyj suk, nechčila se vdávat, slouží hu Matoušů kolik let ha vidí, co má její sestra ze vdavek.“
„Ta má ne muže, hale darebáka.“

(s. 133)

Došli spolu mlčky až do vsi. Před Matoušovic dvorem se Hadam zastavil. „Tak budeš má?“ optal se a slabě se usmál, aby zakryl úzkost a rozpaky.

Barka jen kývla hlavou.

„Hdypa?“

(s. 133)

objevil — „práce dost, ale marků ještě víc. Tu hu nás všude bída bídoucí, hale tám v Babořích v každý vsi stojí pivovár jako tranovskij zámek, fabrika jako kostel ha komín hu ni jako věž. Deme na jisto. Nehledáme práci, hale práce hledá nás. Stavitel mi napiše kartičku: ‚Pastušáku, tólik a tólik lidí potřebuju‘ — ha nestačíme šichni, jak tu sme.“

I letos chodil Pastušák s kartičkou v ruce verbovat lidi. Hlavně zedníky hledal, ale i o nádeníky byla nouze.

„Do Míchova — do Míchova letos vyrazíme,“ vykládal všude; „haž do Brodu pudem pěšky, z Brodu po železnici ha zadarmo haž do Míchova — to budete koukat na město, jako Praha je — sám baborskij král v ňom vostává.“

I Hadam šel hned k Pastušákovi a dal zapsat sebe i ženu. On by šel třeba sám, ale teď kvůli ženě, aby se jí tam nestýskalo, půjde s houfem.

„Ha dypa vyrazíme, stryjčku?“ ptal se nedočkavě.

„Každýj den čekám huž zprávu, za tyjden, za štrnáct dní nejdýl.“

„Kolipa vyděláme?“

„Dva marky, za dva marky denně ručím — to nejmiň — na ženu jeden — šedesát kryjcarů našich peněz — na dvě

s. 143

„To huž íčko nebudem jíst nemastný, vet že ne?“ optal se muž a sliny sbíhaly se mu v ústech.

„I depa! To víš, že vomastím, dyž bude z čeho. Budem vrtít každou sobotu. Půl si necháme ha půl prodám, haby bul ve stavení přece ňákyj kroš teky.“

„Ha co polívky — járku — Barča — co polívky? Teky někdy zalíješ mlíkem? Co, Barča, řekni? Víš, furt jenom z chleba, brambůrovka, zapražená, houkrop — to se přejí.“

„Ba, Bože, sama se těším, z kyselého mlíka, z pormáslí, zakvidlanou, z kuclíků, z nudliček v mlíce budu vařit,“ labužnicky vypočítávala Konopka, co se octne příště na jejich chudém stole.

(s. 184)

„Ženo, poř, čerstvěji poř,“ pobízela chutě, nedočkavě Hadam, „mušime přijít včas, haby nám to tuze nepřebírali, haby nezbulo na nás, co žádnýj nechce.“

Oba se znovu odmlčeli a ostře vykročili. Ale jen chvílečku snesli smutné mlčení.

„Slyšíš, Hadame,“ ozvala se mírným, nejistým hlasem Barka, „naším budu smít donest někdy dojeníčko mlíka, vet že jou?“

„I to ce rozumí, to ce ví!“ ochotně svoloval muž, „jenom haby hodně dojila, habysme trefili na dobrou dojnici.“

„To mušime koukat na vemeno — kerá má velký, ta je dojivá.“

„Dycky ne — přeptál sem se — ha Matoušuc sedlák povídal: Na vemeno nekoukyj, hale struky počítýj, kerá má pět struků místo štyry — ta je dojnice — se zavřenýma

(s. 184)

Skřivánek (1957)

Secko jim hu sedláka smrdí, chlív, hnojiště, prasečí chlívky, ha neví, že to napřed muší smrdít, haby to potom mohlo na pekáči vonít.“

„Secky nejsou takuvý,“ uznal za vhodné mladý Skřivánek ukrotit tu otcovskou chválu ženského pohlaví.

„Nejsou, nejsou, ha to je tvý chčestí, že nejsou. Všim sem si dnes, řekněme třeba Zahorňkouc Markýtky,“ rozjel se

(s. 200)

na škrtilo mladého Skřivánka. Řekne-li otec: „Nemehlo ha budižkničemu je Zahořkouc divče,“ pak sbohem, milá Markýtko, pak už otec sám vybral synu důstojnou nevěstu, a proti jeho volbě není odvolání.

Starý Skřivánek dobře ví, že se mladému líbí Markýta, že chodí k jejímu okénku na „volání“, že s ní tancuje u všech muzik a pak ji k ránu vyprovází až k Zahořkům do podevratí, ale dělá, jako by neměl o tom ani nejmenšího tušení. Na skřípec natahuje syna, pozoruje ho podélnou skulinou přímhouřených víček, jako by puškou mířil na kořist, až konečně zmáčknul spoušť a znovu se ozval: „Šecka čest Zahořkouc Markýtě, toť přece divče jako iskra, šecko na ní jenom hraje, voči, nohy i ruce. Přišla, pěkný pozdravení dala. Pámbů vás potěš,“ řekla, nebožku pokřížovala, kláskem pokropila, svatýj vobrázek poutní na ni položila, na nic nezapomíla ha pak teprva nad ní srdečně zaplakala.“

(s. 200)

chvíli myslím — Pámbů s náma — sám ten rohatyj že je to. Chlupatyj bul ten forman, bryjle jako puklice míl na vočích, na hlavě čepici placku jako martinskyj koláč velkou, ha zakadil za sebou tak, haž sem se celý rozkyjchal. Lidičky, jaktěživ sem takovyj puch necítil. Vopatrně nosem nabírám, habych rozeznál, co to tak vohavně páchne. Hnilý vijce to nejsou, staryj sejra taky ne. Zdechlina to není hani plesnivina. Povídám si, toť puch nad každý pomyslení lidský — totě puch jistě pekelnýj. Ha co tak rozvažuju, vidím, jak takovyj vůz zase letí, ha zrovna proti mně. Zas takovyj pekelník sedí na ňom, měří na mě ha troubí, haž se vokna cintujou. Nohy se pore mnou zatřisly, hnout sem se leknutím nemoh, ha tak sem jenom napřih čakanu ha povídám: „Pánu Bohu poručeno. Jen řvi, potvoro pekelná, já se neleknu. Růženec mám v kabze, dotyjkanyj škapuliř na krku, modlicí

(s. 280)

vstane, rozkřikne se: ‚Chlape zatracenyj, chcete se dát přeject?‘

‚Přejedte mě, esli můžete,‘ vyzývá ho směle, hale více se mě nevšímá, ha jen ‚strážník‘ křičí.

Strážník v Praze, to je víme tůlik jako hu nás policajt, jenomže je v Praze náramně vážený. Jako hu nás dítě, dyž se mu něco stane, hned volá ‚Mámo! Mámo!‘, tak Pražáci křičí ‚Strážník! Strážník!‘ ha šeko mu žalujou. To je teky ten jedinyj rozumnyj člověk v celým tom blázinci. Poradí každýmu, vokáže cestu, pořádek zjedná, vo všom ví, všeho si všimne, zkrátka nejmoudřejší člověk v tý zlatý Praze.“

„Dál, stryjče, dál vo tom voze,“ nutí Skřivánka mladý Darejsek, který hoří zvědavostí, jak to se strýcem dopadlo.

„Chlapše, nebul to pekelný vůz. Ten forman nebul sám ten rohatýj, myjlil sem se. Trávníček přiběh celyj bez dechu.

(s. 280)

„Svatou pravdu,“ zahřměl na ni Skřivánek. „Nevytrhujte mě furt, mlčte ha jenom poslouchyjte. Tak tera povídá mi Trávníček: ‚Tuten vůz, co v ňom sedíte, má meno po vás — antonobil se menuje.‘“

‚Antone, tudleto si kup ha přivez demů,‘ — zachce se mi hned, ha ptám se proto: ‚Cák to koštuje?‘ V duchu si myslím, i padesátka dyby na to míla prasknout, nepovolím.“

„Táto, snad byste to nekoupil?“ děsí se mladá hospodyně.

„Ba bul bych to, dívče, koupil,“ prohlašuje výměnkář, „ale tu povídá ten cizí pán: — ‚Ten vůz mi stojí dnes třicet tisíc korunek.‘ — Pomyslím si: Blázny si z tebe tropí, ha proto hned se vadím: ‚I vy člověče říšnyj, že vás huba tou lži nebolí. Hu nás je za pět desítek vůz jinyj než tuta hračka. Prkeňák i řebříňák dá se z něho hudělat. Patnáct tisíc jednušek dybyste míl v kabze, mohl byste se voptát, co stojí P...‘ — ha huž nic se mi ta úzda nelíbila.

(s. 281)

„Nu tak vidíte. Ha to mi tu teky zdržuje ha dělá starost, že nás vdovce asi Pámbů rád nemá.“

„A proč by vás neměl rád? Miluje nás všechny přece stejnou láskou, spravedlivé i hříšníky.“

„Tak pročpa v tich litaniích ke všem svatyjm furt jenom

se modlíte: 'Šecky svatí panny ha vdovy – vorodujte za nás! Šichní svatí kněží ha jáhnové, šichní svatí učitelové, šichní svatí mníši ha poustevníci,' hdehdo vyjmenujete, jenom nihdíž nezavoláte: 'Šichní svatí mládenci ha vdovcí!' “
To se v Skřivánkovi bouřila jeho počestnost, takže ještě v rozhořčení dodal: „My vdovcí sme pořádnější než leckterá vdova. Ha hdyž se vdovec zapomí, je to dycky vinno to vošidní plemeno ženckí ha eště taková čest se mu za to díje.“ (s. 346)

Kerapa jenom tuto řeknu doma Markítě?“ zalomil náhle ruce a ať se přemáhal, jak chtěl, hlasitě se rozplakal.

„Cák jí mušíš šecko vyzvonit?“ zakohoutil se víměnkář a v té chvíli jako by omládl. Zahřála ho ta upřímná láska synova, takže k němu přistoupil, vzal ho za ruku a počal jej těšit: „Poj demu, poj! Cestou nám něco napáadne, něco si huž vymyslíme, řekneme třeba, že mi Voštíp dělá halmaru nebo jinou hloupost. Ha cák vona ví, že chodím k truhlářom?“ zastavil se ceskou Skřivánek.

„Baže ví, poslala mě přesječit se, co tám děláte.“

„Ty ženckí šecko na sjete muší vyzkoumat. Nic před nima člověk nehtají. Neříkám nic, že se i to vo tí rakvi doví.“

„Tuto se nesmí dovědět, “ tvrdě odpověděl Matouš. (s. 344)

„V čom si mě viděl, v tom mě brzy naposled huvidíš,“ vážně se teď rozhovořil stařec. „Koně se dřít ha lidi mřít, to dvojí muže člověk každýj den zřít. Dobře, že si přišel. Neveděl sem, jak tě to řect, že huž mám rakev koupenou, že po mí smrti mužeš pro ni jen poslat, hned mě do ní položit ha nenechát mě válet po prknech ha lajcích něhde v komoře.“

Hajt' mám hned po smrti pokoj. Íčko to tera šecker víš, to bulo to poslední, co mi eště scházelo k ouplnímu pořádku se sjetem. (s. 344)

Čím dále však četl, tím větší světlo mu vcházelo, takže po několika dnech už mohl sám všecko vyložit starému Záhoříkovi, který si k němu zašel pro rozum na hyjtu. „Víme, dyť vono v tí Bosně je Turků jenom malá prahoušel. Naší je huž tenkrát vyhnáli. Většího dílu tám dnes vostávají Srbové, ha tím holt se nechce zrovna jako nám Němce poslouchat. Hale tuto dělat nemíli. Zastřelit člověka – to je dycky řích.“

„Takoví hlaváče postřilet! Prince s princeznou!“

„Cák íčko z toho bure?“ Vyzvídal Záhořík.

„Cák by z toho mohlo byjt? Ty vrahy vověsí, nám vyberou jiního korunního prince ha do Bosny pošlou nákiho vostrího jenerála, kerej je tám nahučí tancovat, jak budou ve Vídni pískat. Dyť víme, jak se nám vedlo v Čechách po vosumačtyrycátím roce,“ rozkládal Skřivánek. Hrozně se však přepočítal! (s. 287)

„Nic z toho nebure! Huvidíte, že z tí mráky nebure pršít. Noviny to muší nafukovat, tomu se říká politika. Haž bude nejhůř, vozve se Růs, vytáhne šavli poručí: Tícho! Rakousko hned coufne, zastří šavličku, ha bure pokoj. Růs nenechá Srbom hublížit“ (s. 287)